

24 listopadu
37,
22, 39, 41 56, 54, 66, 66, 76, 88, 106, 136 167/57 270 420 112 130

FRANTIŠEK SOCHOR

PAMĚTI OBCE RYCHTÁŘOVA

TISKL F. OBZINA VYŠKOV

PAMĚTI OBCE RYCHTÁŘOVA

NAPSAL

FRANTIŠEK SOCHOR

ŘÍDÍCÍ UČITEL

V RYCHTÁŘOVĚ

RYCHTÁŘOV 1938

Nákladem autora vytiskla knihtiskárna F. Obziny ve Vyškově

v zemi Moravskoslezské

Rodné obci

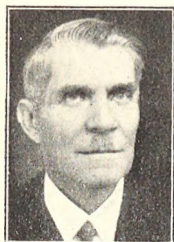
Muzeum Brněnska
knihovna

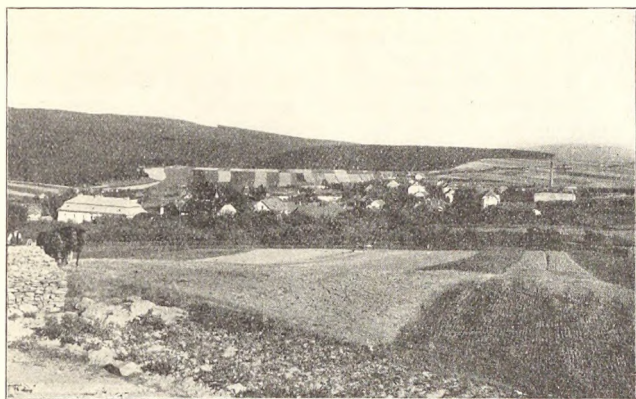
10 445

Při psaní „Paměti“ měl jsem na mysli hlavně potřebu naší školy, aby mládež s porozuměním a láskou patřila na pozůstalé památky minulosti a aby poznala život svých předků v rodné obci. Pak bude si jistě vážit tohoto svatého odkazu svých otců. V dějinách obce vzpomínáme též všeobecných dějin, neboť Rychtářov, jako každá jiná osada naší vlasti, prožil dějiny celého národa: dobu husitskou, válku třicetiletou, roboty i poddanství, osvobození z robot, vzkříšení národa, světovou válku i osvobození naše 28. října 1918. To vše byly události celého národa a najdeme jejich ohlas v dějinách každé obce. Líčím obšrněji i dějiny pánů (majitelů) statku našeho (dědického), neboť dějiny pána jsou dějinami obce — dějinami sedláka.

V 2. části spisu použil jsem výpisků (z archivů a j.) a poznámek † faráře rychtářovského P. Jana Hudečka. Vyslovuji dík všem, kdož mi jakýmkoliv způsobem přispěli ke zdokonalení nebo doplnění tohoto spisu. Zvláště děkuji p. prof. Vojtěchu Procházkovi z Vyškova.

František Sochor.

Rychtářov.

ZEMĚPISNÁ ČÁST.

1. POLOHA OBCE. OKOLÍ.

Rychtářov, samostatná katastrální i politická obec v okrese vyškovském v zemi Moravskoslezské, leží 8·2 km severozápadně od Vyškova při okresní silnici Vyškov-Lipovec-Sloup.

Obec rozložena je částečně v malé údolince, částečně na mírném návrší mezi 8·2 km — 9·2 km okresní silnice.

Chráněna je se tří stran mohutnými, hlubokými lesy a jen směrem jihovýchodním je hradba lesů přerývána a vyhlídka je tím směrem volna.

Až do let 60tých 18. století, než založeny Pařezovice,¹ táhl se i směrem jihovýchodním široký, lesní pás a Rychtářov byl se všech stran úplně lesy obklíčen, nemaje polnostmi žádných sousedů.

Oddělen lesy, skryt v přirozené dolince byl Rychtářov povždy uchráněn vpádů a zpusťování od vojsk nepřátelských: v dobách husitských, za války třicetileté, za vpádů pruských i válek napoleonských, kdy kol Vyškova i jeho okolím často převládala se vojska nepřátelská, jež město i jeho blízké ves-

nice zpustošila. Celé okolí obce, bližší i vzdálenější, je lesnaté, kopcovité, bohaté na krásy přírodní a milý skýtá poled oku návštěvníkovu.

Jest proto Rychtářov, zvláště v době jarní a letní, místem rozhodně rozkošným i zdravým a měštní hosté, kteří touží po klidu a pobytu ve zdravém vzduchu, rádi jej každoročně vyhledávají.

Krásné lesní kouty, stinná údolí, vroubená často malebnými skalisky, zelené lučiny s potůčky uspokojí i vybírávého turistu.

Nejkrásnější pohled na obec i na širé okolí je s pahorku u kostelního lesa „Rohliny“.

Lze odtud přehlédnouti celou obec se všemi téměř polnostmi, nedalekou osadu Pařezovice, Dědice, Vyškov s radnicí i kostelem, dále za Vyškovem celý širý kraj ponenáhlu stoupající a za jasného počasí v dálce i modré lesnaté pahorky Chřibů. Napravo lze spatřiti širé lesy panství račického s polnostmi ježkovskými a nalevo k severovýchodu pak hluboké lesy bývalého panství vyškovského, jež v r. 1936 zabrány byly vojenskou správou M. N. O. ke zřízení výcvikového vojenského tábora. Sta hektarů krásných lesů bylo za tím účelem vykáceno.

Rychtářov i s okolím náleží zeměpisně k vysočině Českomoravské, k části zvané kopcovina Dražanská. Dědina² leží právě na posledních výběžcích kopcoviny, jež směrem jiho-východním přes Lhotu a Dědice ponenáhlu přecházejí v rovinu (Hanou).

Celé okolí je mírně kopcovité.

Nadmořská výška obce je 387 m. Nejvyššími vrcholy v okolí jsou: Doubrava (528 m) severně od Rychtářova a Srnčí vrch (539 m) východně od obce.

2. Z PREHISTORIE KRAJE.

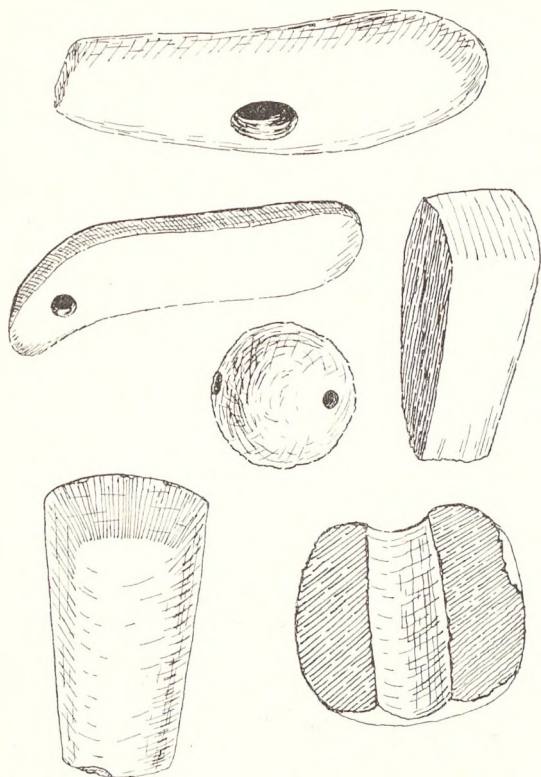
Území Rychtářova do nedávna úplně zalesněné nelákalo za pravěku člověka, aby trvale se tu usídlil, leželo mu příliš vysoko a též hluboko v pralese. Zabloudil sem jen na potulkách loveckých. Proto není zde ze žádného kulturního období ani sídliště ani pohřebiště. Jedině hradisko „na valech“, dosud neprozkoumané, může býti prehistorické.

Několik těch kamenných nástrojů nalezených v okolí dnešní osady lze považovati za ztracené věci příslušníků neolithických sídlišť z nižších blízkých poloh sem zabloudivších (od Dědic, Opatovic).

1. V rodině na usedlosti č. 19 dlouho používali za půlfuntové závaží kamenného mlátku hrubě pracovaného s tupou hranou ostří a s kuželovitým provrtem. (Ve sbírce Procházkově v zem. museu v Brně.)

2. Sekerka pěkně vyhlazená ze šedozelené břidlice v lese Rousky nalezena (7·5 cm dl., 3 cm šir., 1·8 cm silná) je majetkem Krajinského musea ve Vyškově.

3. Ve školních sbírkách je: a) úhledný mlátek (motyčka)

Nástroje z doby kamenné v okolí obce nalezené.

vyrobený provrtáním kopytovitého stahovače z černého vy-
leštěného minerálu. Nástroj je 13 cm dlouhý o stejné šířce
5 cm ve všech částech; největší výška je v provrtu 3·3 cm,
průměr otvoru 2·1 cm; b) kamenná sekerka 9 cm dlouhá,
na širší straně 5 a na užší 3 cm široká; c) kamenná sekerka

ze šedožluté břidlice, vybroušená, v obrysu téměř čtvercová (4 cm x 3 $\frac{1}{2}$ cm); d) 1 přeslének.

4. Kamenná palice (půlka) v zem. museu v Brně.

Nejdůležitější památkou pravěkou je hradisko, zvané „na valech“; pro archeologický výzkum moravský dosud neznámé Hradisko dobře zapadá do soustavy obranných zařízení obyvatelstva našeho kraje. (Popis hradiska viz ve čl.: Zámek a hrady!)

Až prokopáno bude hradisko, snad i více světla vnikne v doby prvního osídlení našeho kraje.

3. GEOLOGICKÉ POMĚRY.

Geologicky náleží obec i s blízkým svým okolím k neproduktivnímu útvaru kamenouhelnému (karbonu), který složen je ze slepenců, droby a hlinité břidlice. Slepeneč, hlavně ve spodině, obsahuje rulu, žulu a křemen.

Zrnitý pískovec, jenž je slohu nedokonale břidličnatého, obsahuje křemen, živec a lístečky slídy.

Hlinitá břidlice, jež vyskytuje se hojně v okolí obce v dlouhých pruzích, ukazuje na silné zvrásnění. K výrobě krycí břidlice se nehodí. Rozpadáním mění se v slín (slén). V drobě vyskytují se řídce i zbytky kulmových rostlin i otisky drobných mlžů.

V „Mlýnském žlábku“ je lom na slepeneč, jehož se upotřebuje ke šterkování cest.

Větší lomy na kámen stavební jsou v kostelním lese „Rohlině“ a v panském lese „Koutech“. Největší lom je t. zv. Hřebec³ v údolí Malé Hané (v panském lese), kdež se láme tvrdá droba, jež na různé práce kamenické i dlaždičské se hodí, šterkem pak cesty se vysypávají.

V Rouských (staré Hrozky) u Hliníku kopala se ještě do nedávna dobrá hlína hrnčířská, jež hrnčířům do Vyškova se prodávala. Hliník tento nazýván za stara „u bílé hlíny“.

Půda na polích, jimiž obec se všech stran je obklopena a k nimž pak rozsáhlé plochy lesů přiléhají, je slínovitá, částečně písčítá a na některých místech i šterkovitá.

Zdaru rostlin je dosti přízniva, ale hodnotou nemůže se srovnávat s půdou na Hané.

4. KATASTR OBCE.

K obci náleží 1.888 ha 45 a 61 m² plochy (katastr), z níž činí katastrální výnos 11.587 Kč 29 h. Dle rozsáhlosti katastru je obec v okrese na místě čtvrtém.

Většina z uvedené katastrální výměry připadá na lesy. Všechny lesy je 1.439 ha 53 a 73 m²; polí 323 ha 5 a 37 m²; luk 82 ha 68 a 41 m²; zahrad 12 ha 13 a 86 m²; pastvin 5 ha

72 a 1 m²; cesty, silnice a vody zaujímají 19 ha 13 a 67 m²,
stavební plochy měří 6 ha 19 a 60 m².

Z těchto celkových ploch náleží velkostatku: 1.422 ha 5 a
lesů; 16 ha 93 a 93 m² polí; 55 a 93 m² luk; 49 a 69 m²

Katastr obce Rychtářova.

Polní tratě:

- B Běhoun
- E Nad dědickou Hanou
- D Plavátny
- C Nad opatovskou Hanou
- A Místní trať

Lesní tratě:

- M Lhotky
- L Kuchlov
- K Hradečný
- J Jedlí
- H Doubrava
- G Štunc
- F Hádky

pastvin; 19 a 99 m² zahrad; 28 a 78 m² stavebních ploch;
72 a 91 m² dani nepodléhajících pozemků.

Trať polní původně počítány jen tři (v 17. stol.): Bě-
houn, trať Nad dědickou Hanou a Nad opatovskou Hanou.

K nim později přibyla trať Plavatny. V parcelním protokolu z r. 1820 (ob. archiv) jsou již tratě polní 4.

Přehled polních tratí (úřední):

Jméno tratě	Polí v ha	Luk v ha	Pastvin v ha	Lesů v ha	Zahrad v ha	Celkem v ha
Běhoun	39:5571	0:1473	1:9651	—	0:0453	41:7148
Nad opatov- skou Hanou	149:6442	5:7199	1:0243	18:49 (Hřbitov)	1:83	161:8348
Nad dědic- kou Hanou	66:1492	2:7642	0:4438	2:4361	0:8733	72:6666
Plavatny	60:7269	0:6294	1:0954	11:2940	0:6623	74:4008

Tratě lesní (luční) mají tyto názvy (úřední):

Hádky, Vápenný žleb, Štunc, Jedlí, Doubrava, Hrádek, Hradečný, Kuchlov a Lhotky. Polí v těchto tratích je 6'9736 ha, luk 72'4575 ha, pastvin 1'1340 ha, zahrad 0'0083 ha, lesů 1422'3805 ha a půdy neplodné (cesty, vody a j.) 18'9518 ha.

Většina polí rychtářovských je vřaděna do katastrální třídy VI. — asi 50%; ve třídě V. je 43%; ve třídě IV. asi 5% a ve třídě VII. 1%.

V roce 1937 měla obec předepsané čisté daně pozemkové 8.564 Kč 70 h.

Polnostmi hraničí obec pouze s obcí Lhotou, poněvadž Pařezovice jako kolonie Lhoty mají s ní katastr společný.

Loukami hraničí s obcemi Dědicemi a Studnicemi.

Lesem hraničí s katastry: Ježkovic, Podomí, Krásenska, Studnic, Radslavic, Dědic, Lhoty a Opatovic. Nejbližší obec je Lhota, vlastně kolonie Pařezovice (část Lhoty), jež vzdáleny jsou 3 km a do Rychtářova jsou přifařeny i přískoleny.

Dědice, mateřská naše obec, leží ve vzdálenosti 6'5 km, Studnice 6 km.

Ostatní blízké obce: Ruprechtov, Podomí, Ježkovice a Radslavice nejsou sice příliš vzdáleny, ale pro nedostatečné neb chatrné spojovací prostředky (cesty) žádných s nimi styků udržováno nebylo a neměly také vlivu na rozvoj, neb život v obci.

5. VODSTVO.

Hlubokými údolím, na straně jedné směrem severovýchodním a směrem jihozápadním na straně druhé, protékají oba prameny Hané: Velké i Malé. Haná připomíná se již r. 1238 pode jménem „Hona“. Malá Haná počíná severně od Krásenska na lukách zvaných „u Modrého kříže“ ve výši 550 m. Teče od Krásenska lesnatým údolím přes Opatovice k Dědicím.

Velká Haná prýští u Drahan z nepatrného rybníčku ve výši 607 m. Protéká úzkým, zalesněným údolím, vyrytým ve vysočině Drahanské, se spádem 2:1 m na 100 m. Proudí směrem jihovýchodním kolem Hamilton dále k Dědicím, kdež spojuje se s Malou Hanou. Žlebem pod Hrádkem teče potůček Rakovec, který do Malé Hané se vlévá.

Z rybníku na návsi vytéká nepatrný potůček, jež „Mlýnským žlíbkem“ proudí a do Velké Hané vtéká.

Vykládají staří lidé, že v „Mlýnském žlíbkem“ za starodávna stával mlýn, jež prý jednou voda odnesla. Rovněž v údolí Malé Hané tam, kde cesta zvaná „Mlýnsko“ končí, býval za starodávna mlýn. (Viz dějiny Hrádku!)

V osadě na návsi pod starou školou je rybník, který je důležitý pro vodu při ohni.

Kdysi býval u nás nedostatek vody, neboť byly v obci jen 3 studny, jež měly zásobovati vodou celou obec.

Dnes každá usedlost má vlastní pumpu s dobrou pitnou vodou. Ve větších usedlostech zařízení jsou i domácí vodovody, jimiž voda nejen do obytného stavení, ale i do chlévů se přivádí.

6. POZEMKY.

I. Lesy.

Lesy nyní většinou jen jehličnaté se pěstí, poněvadž rychleji dospívají a tudíž většího poskytují užítku. Prastaré listnaté lesy bukové a habrové s duby velikány mizejí. Již málo zřítí těch mohutných obrů, buků a staletých dubů, jež ještě v nedávných dobách lesy naše krásily. Nejmhutnějším stromem v okolí je stará jedle v Hradečném; objem u země 380 m a výška asi 35 m. Les pěstí se většinou vysokokmenný, menší část tvoří porost v přeměně na vysoko-kmenný a málo jen je lesa nízkého. Ze stromů jehličnatých prvé místo zaujímá smrk (45%), pak jedle (26%), borovice (25%), modřín (2%), jiné (2%). V lesích listnatých shledáme se s buky (46%), habry (26%), mezi nimi duby (14%), s břízami (9%), osikami (2%), méně již s lipami, olšemi, jasany a j. U potoků hojně rostou olše, řidčeji vrby.

Zdomácněla u nás též jedle Douglasova a vejmutovka. Krásná a významná jména mají naše lesy. Tázał jsem se starých lidí po původu těchto jmen — nevědí. Jména lesů: Česlava, Kuchlov, Jedlí, Hradečný, Doubrava, Zakopaná, Baran (na), Rousky (staré Hrozky), Běhoun (v Běhounech), Oklouček (na), Hádky (na), Rédy, Kouty, Vošloch (z něm. Holzschlag-paseka), Kuchvňská, Střehlava také Strčhlava (na), Valy (na), Míliřiska (u), Pyramida (u), Holásková (na), Roviny, Sturc, Šachty, Rohlina, Hajšupí (z Heuschoppen), U oběšence a j. Lesní studánky: 1. u Antonička, 2. bedněná studánka.

II. Louky.

Většina rychtářovských luk leží v obou údolích Hané, kdež přímo stýkají se s loukami dědickými a studnickými.

Menší část luk je ve žlebech lesních: v Jedlí, na Rakovci.

Málo je luk polních. Jediná louka lesní, selská, je „Ovčinec“, náležející povždy k $\frac{1}{2}$ lánu čís. 38. Ostatní louky lesní „na Hajšupí“ (dnes zalesněno), jež náležely 3 usedlíkům rychtářovským (č. 47., 42., 36.) byly panstvím zaměněny a zmíněným usedlíkům dány louky v téže výměře v katastru studnickém v údolí Velké Hané.

Louky byly teprve v letech padesátých ke gruntům připsány.

Květena na těchto lukách, v lesích a polích převládá podhorní.

Jména luk: Lokytek (na), Podpolí (na), Ovčinec (na), Žleb (ve), Rakovec (na) a j.

Ostatní louky mají názvy dle sousedních lesů, na př.: louky v Jedlí, v Hradečném a p.

III. Pole.

Na polích, jimž rolníci veškerou péči věnují, ale jež nedávají takové úrody jako pole „na dolsku“ (na Hané), pěstí se nyní hlavně žito (rýž), oves a brambory (hertepla).

Také více pšenice se zasévá (ozimní), ječmen ponejvíce pro spotřebu ve vlastním hospodářství (výkrm vepřového dobytka) se pěstí, málo se ho odprodává.

V posledních letech něco cukrové řepy se seje, (20—25 měr) ale pro malou hloubku ornice na většině polí lze ji jen v některých tratích pěstiti.

Hojně seje se řepy kravské a v posledních letech i více máku. Sem tam na souvratí užíme kousek lnu.

Přestal se (téměř úplně) pěstovati hrách, jehož dle starých záznamů kdysi u nás mnoho se selo. Rovněž přestalo pěstění čočky.

Z pícnin seje se červený jetel (dvojsečný), lucerka, něco vikve a směsek. Za jetelové semeno, jež u nás dobře vyžívá, rolníci tržít v příznivých letech slušný peníz.

V r. 1935 osejo ozimou pšenicí 48·50 ha (15 $\frac{0}{100}$), oz. žitem 73 ha (22 $\frac{0}{100}$), ječmenem 22·50 ha (6·8 $\frac{0}{100}$), ovsem 64 ha (19 $\frac{0}{100}$), hráchem 12 a (0·03 $\frac{0}{100}$), čočkou 15 a (0·04 $\frac{0}{100}$), mákem 90 a (0·27 $\frac{0}{100}$), lnem 14 a (0·04 $\frac{0}{100}$), zemáky osázeno 50·50 ha (15 $\frac{0}{100}$), řepou cukrovou 2·80 ha (0·86 $\frac{0}{100}$), řepou krmnou 11·50 ha (3·5 $\frac{0}{100}$), jetelem červeným 41·60 ha (12·8 $\frac{0}{100}$), vojtěškou 8·80 ha (2·7 $\frac{0}{100}$), směskou 2 ha (0·6 $\frac{0}{100}$). Jindy býval osevní postup trojdílný. Nyní je rozšířen ponejvíce postup osevní 6letý:

1. rok: Ozim (pšenice, neb žito). 2. rok: Oves. 3. rok:

Zemáky neb pící řepa (hnojí se). 4. rok: Ječmen neb žito. 5. rok: Žito neb oves. 6. rok: Jetel.

K docílení vyšší úrody na polích i lukách kupují rolníci hojně strojených hnojiv.

Při setí, obdělávání i sklizni užívá se většinou strojů.

Pamětihodná jména rychtářovských polí: Padělky, Plotky (za), Zábrance (na), Lhotky (na), Čtvrtky, Kopaniny, Díle, Pastvisko, Obecnice, Končiny, Osínek, Prsténky, Paseky, Široké, Plavátny (v), Cimbál, Harfa, Žlábky, Kamenice, Kopce, Kusy (na), Zárohliní (v), Osínek, Nivy (na). Ostatní pole zovou se dle lesů, blíže nichž se rozkládají.

Význačnější jména cest: Lámaná, Cupík, Nová, Polesenská (Holásková), Mlýnsko, do kamene, Pustoměřská c. a j.

Jména žlebů (úzkých delších údolí): Suchý žleb, Studený žleb, Vápenný žleb a j.

IV. Zahrady.

Půda i podnebí u nás je příznivé pro pěstování ovocného stromoví. Od pradávna u každého gruntu bývalo humno vysázené ovocnými stromy.

Před katastrofálním požárem r. 1894, který přes polovici usedlostí zničil, bývalo v osadě tolik ovocných stromů, že nízké doškové střechy mezi korunami stromů byly skryty. Požárem vzala za své většina těchto starých, vzácných stromů.

V poslední době založeno několik polních zahrad. Rolníci téměř všichni horlivou pozornost věnují stromoví a nemalý příjem plyne do obce za prodané ovoce.

Z ovocných stromů pěstily se hojně: jabloně (jablka parnenská, červinky, chocholky, míšenská, hrachůvky, cigánky, cibuláře, skorá, hedvábký, kožuchy, měkko-sladká, tvrdosladká, věhlinky a j.), hrušně (hrušky cecvurky, baby, žbánky, kravice, voňavé, ovesničky, cvergle a j.), slivoně (kadlátky, ringle, pavlovičky, slívy, špendlíky a j.), třešně (bělice, černice, svatojanky, křupky a j.).

Druhy jmenované, u nás aklimatisované, dobře se daří, nepodléhají tak snadno nemocem jako nyní k nám často přivážené a vychvalované druhy cizí, jež pro kraj náš horský se nehodí a se zdarem se pěstíti nedají. Mnoho stromů švestkových nemocemi v posledních letech bylo zničeno.

V zahradách hojně rybízu i srstek se sází, a to pro ovoce cenné, pro výrobu ovocných vín, jichž nyní v domácnostech hojně se připravuje. Na víno zpracují se též částečně jablka, hrušky, maliny, ostružiny i jahody. Urodí-li se hojně švestek, „trnky“ se vařívají, někdy i slivovice se pálí.

V posledním desetiletí pěstuje se jak v zahradách domácích, tak na poli hojně zeleniny a více se jí požívá. Jindy veškerá zelenina se kupovala (kromě zelí).

V domácích zahradách pěstuje se květin skrovně. Kdysi bývala u každého domu zahrádka (obyčejně před okny), v níž svobodná děvčata pivoňky, slunečka, pantoflíčky, maří lésti, srdečka, boží dřevec, pantličky, leluje a jiné květiny pěstila na kytice a voničky. Nyní hojně vidáme květin za okny.

7. CHOV DOBYTKA. ZVÍŘECTVO VŮBEC.

Při jednotlivých gruntech je mnoho luk, proto také se chová více dobytka hovězího. O zvelebení chovu stará se místní hospodářský spolek zakupováním plemeníků ušlechtilých plemen.

Provozuje se hlavně hospodářství mléčné a máselné, proto v každém i menším hospodářství najdeme odstředivku.

V r. 1936 napočteno v obci 251 kusů hovězího dobytka, z čehož bylo 155 plemenných krav a 2 býci.

K práci tažné upotřebuje se hlavně koní, jichž v r. 1936 bylo 41. V době poslední i krav k fahu hojněji se upotřebuje.

Chudobnější lidé kozy si chovají. V posledním desetiletí vzrostl chov kozí. V roce 1936 napočteno v obci 215 koz.

Též vepřového dobytka mnoho na prodej se krmí, aby mléčné odpadky se spotřebovaly. V roce 1936 napočteno 291 kusů bravu vepřového, v čemž vpočteny 24 plemence. Za starších dob chovány též ovce. Panství mělo 2 ovčírny: v Pustiměři a v Dědicích. Zdá se, že i u nás vrchnost ovce chovala. Nasvědčuje tomu pojmenování blízkých i vzdálenějších částí lesů i pastvin (luk) na př.: Baran, Romanovice, Ovčinec a j.

Ještě v první polovici 19. století usedlíci v Rychtářově po 10 i více ovcích chovali.

Hospodyně chovají nyní hojně slepic, husí, kachen i krocanů.

Vzrostl též chov králíků, kteří pro kůži i maso v přemnohých domácnostech se chovají ve větším množství.

V posledním desetiletí rozšířil se chov včel. Toho času je v obci 18 včelařů, kteří chovají 108 včelstev. Lesnaté okolí je chovu včel příznivo.

*

V rozsáhlých lesích hojně jelenů a srnců se zdržuje. Z hlodavců kromě zajíců, divokých králíků také i ondatry u Hané se usadily.

Ze šelem kuny, tchoři, lišky se objevují. Též hojně nor jezevčích v lesích nacházíme.

Z dravých ptáků usídlila se v kraji našem káně, ostříz, krahujec, poštolka a různé druhy sov. Ve starých, dutých stromech lesních hojnost útluku i potravý nacházejí žluvy,

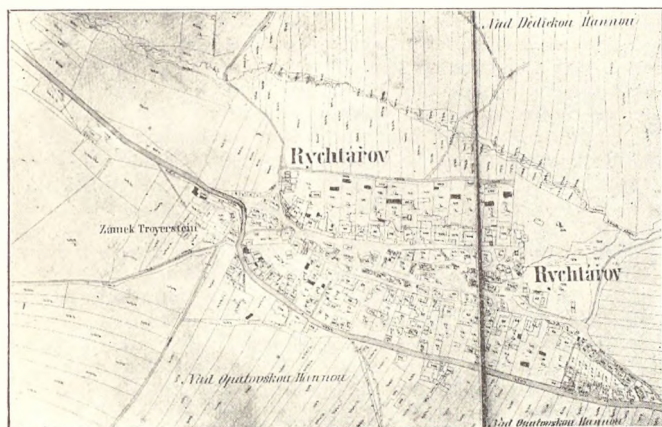
datlové i strakapouni. Houfy pěvců různých druhů ožívují celý náš kraj.

8. PODNEBÍ.

Podnebí má osada mírné u přirovnání k jiným místům vysočiny Dražanské.

Zmírněno je hlavně tím, že osada se tří stran je chráněna hradbou lesů a jen k jihu je kraj náš otevřen.

Lesy chrání osadu i blízké okolí též před krupobitím a jen zřídka kroupy větší škody na poli způsobí. Žně na „dolsku“ (u Vyškova a dále) mají o 14 dní dříve než u nás „v horách“.

Plán obce.

Také vlhkost déle se udržel a netrpí kraj náš tolik suchem jako blízké kraje na Hané.

Vítr převládá západní, severozápadní, v zimě severní. Srážek vodních bývá hojně. Průměrně ročně 56–60 cm.

Průměrná teplota je 6°6–7° C.

9. DOMY.

I.

Domy v obci, to jest statky usedlíků, postaveny jsou ve dvou řadách téměř souběžných; uprostřed je podlouhlá náves s hasičským skladištěm, kostelem, farou, rybníčkem a s domky č. 57., 58., 59., 62., 63 a 56.

Domky přistavovány na různých místech, jež většinou kdysi od obce byla zakoupena.

Všech domů je toho času 152. Dle prvního mi známého záznamu bylo v r. 1644 domů 47 a r. 1793 — 55.

V roce 1855 bylo jich 69. Od dob těch stavělo se již více.

Stavení obytná, nyní téměř všechna z kamene, cihel neb vepřovic jsou zbudována, střechy pak křidlicí neb břidlicí kryty. Z téhož materiálu jsou většinou postaveny i budovy hospodářské. Málo již uzbývá doškových střech, málo rovněž zdí — sypanic, které jindy z písku, plev, hlíny a slámy se pěchovaly.

Ještě před velikým požárem r. 1894 většina zdí byly sypanice a stavení až na nepatrné výjimky kryta dochem.

Dnešní uspořádání selského gruntu je celkem pravidelné. V předu stavení jsou obytné místnosti pro hospodáře, vedle obyčejně pro výměnkáře, nad stavením komory.

Ve dvoře kolmo ke stavení jsou přistavěny chlévy.

Kolny, přistavěné buď vedle stájí, aneb napříč za chlévy, uzavírají úplně dvůr. Za dvorem je humno, vysázené ovocnými stromy. V humně je postavena stodola (mlát). Stodoly bývaly jindy ze dřeva roubeny a slamou kryty. Ještě v obci několik takových starých stodol uzbývá.

Hnojiště na dvorech jsou upravena, lužovice do zvláštní studně se stéká, náspa jsou zděná a dlážděna.

Z ulice do stavení vchází se síní, osvětlené jedním, zamřížovaným oknem. Podlaha v síni bývá cementová, hliněná neb dřevěná, strop trámový. Ze síně vedou dveře do velké „seknice“, z té jde se do malé „seknice“ (sekničky). Ze síně vedou též dřevěné schody na komory. V seknici podlaha je dřevěná, na oknech záclony, stěny vymalovány a byt zařízen po městsku. Zde onde uzbývá starou postel (lůžko) s peřinami hojně nasýpanými, uchystanými pro dospělé dcery, někde starý „kostn“ s prádlem a svátečním šatstvem žen. Na kostně najdeme ještě starou vyšívanou plachtu a v ladném pořádku poskládané různé věci potřebné i nepotřebné: sošky, kříže, báně, svícny, skleněné drobnosti, památky z poutí a jiné.

Kuchyně jsou většinou do dvora obráceny, v nich mají sporáky, vodovody a jiná novější zařízení.

Památných starých budov v osadě není. Nejstarší zachovalé stavení byl podsedeček č. 35., který v r. 1933 byl přestavěn.

II. Usedlíci.

Usedlíků dle nejstaršího mně známého zápisu bylo v r. 1628 28 (29?); později, když přibyli podsedníci 36. Z toho

bylo 7 půllánků, 20 čtvrtlánků, 1 půlčtvrtlánik a 7 chalupníků čili podsedníků.

Nyní je 5 půllánků, 22 čtvrtlánků, 6 podsedníků, 2 chalupy s částí bývalých polí a 1 chalupa bez bývalých polí.

Půllány jsou grunty č. 17., 18., 19., 33. a 38.

Půllán č. 39. rozdělen byl ve dva čtvrtlány: 39. a 34. Čís. 37., také kdysi půllán, dělením a odprodejem zmenšen na chalupu, k níž náleží jen část bývalých pozemků.

Čtvrtlány nyní jsou: č. 10., 11., 12., 14., 15., 16.,

Starý podsedek č. 35.

20., 21., 22., 23., 34., 36., 39., 40., 41., 43., 45., 46., 47., 48., 49. a 52.

Čís. 45. býval půlčtvrtlán. K čís. 39. náleží pole od čís. 42. Pozemky od čís. 39. odprodány. Čís. 42. je chalupa s částí polí od č. 39.

Podsedky nyní jsou čís. 13., 35., 50., 51., 53. a 54.

Ze čtvrti č. 44. zbyla jen chalupa. Pozemky majitelem rozprodány.

Následující přehled ukazuje, kolik pozemků u každé usedlosti nyní se nachází a to polí, luk a konečně celková výměra gruntů (r. 1935).

Čís.	Polí	Luk	Celková výměra	Poznámka
10.	3.45 ha	0.82 ha	4.71 ha	Zahrada 34 a
11.	6.65 "	0.74 "	8.00 "	
12.	7.09 "	2.54 "	9.97 "	
14.	12.85 "	3.68 "	17.70 "	
15.	7.68 "	2.61 "	10.69 "	
16.	9.97 "	2.86 "	13.79 "	
17.	11.53 "	3.17 "	15.25 "	
18.	14.06 "	4.87 "	15.16 "	
19.	11.40 "	2.29 "	14.41 "	
20.	9.50 "	2.39 "	12.56 "	
21.	7.25 "	1.89 "	9.62 "	Zahrada 1.29 ha Zahrada 0.78 ha
22.	9.16 "	1.35 "	10.85 "	
23.	4.78 "	0.31 "	6.69 "	
33.	11.74 "	3.56 "	16.46 "	
34.	8.97 "	1.78 "	11.13 "	
36.	5.96 "	2.18 "	8.55 "	
37.	2.85 "	1.15 "	5.78 "	
38.	14.45 "	2.16 "	17.58 "	
39.	6.80 "	1.00 "	8.25 "	
40.	4.91 "	1.83 "	6.35 "	
41.	5.01 "	1.98 "	7.49 "	Zahrada 0.38 ha
42.	1.44 "	0.57 "	2.13 "	
43.	6.60 "	0.81 "	8.09 "	
45.	3.51 "	1.38 "	5.20 "	
46.	8.77 "	2.46 "	12.21 "	
47.	4.96 "	1.47 "	6.72 "	
48.	8.43 "	1.13 "	10.27 "	
49.	5.58 "	1.67 "	7.76 "	
52.	7.14 "	2.05 "	9.67 "	

Památné stavení č. 38., které bylo dřevěné, shořelo v r. 1894 i s velikým „žudrem“ do základů.

Památné a výstavné budovy v obci jsou: zámeček Troyerstein, kostel, fara, škola, obecní hostinec, vila Músa, parní pila a parkefárna, nová myslivna.

III. Grunty nynější.

Obec počínala kdysi nynějším číslem 10. a končila na téže straně č. 23., na straně druhé (souběžné) počínala č. 52. a končila čís. 35. Napříč uzavíral obec grunt čis. 33. mezi čís. 35. a 23.

Kolem obce nacházely se tehdy obecní trávníky tam, kde nyní domky čis. 2., 3., 4., 5., 6., 8., 9. se nachází, pak na místech kde stojí domky č. 60., 61., 66., 67., 68. 69., 77., 78., 79., 75. a 81. Rozlehlé trávníky byly za grunty čis. 23. a 33., kdež zbyla část obecních pozemků, zvaná dodnes „Trávníky.“

Veliká humna u čis. 10., (dnes zmenšeno odprodejem na domky a školu), 52. (zmenšeno), 33., 23. a 35. utvořena byla

z bývalých obecních trávníků, jež časem k jmenovaným usedlostem byly připsány.

Na konci osady neb i za humny obraženými zídkami neb ploty bývaly bránky, proto pole za nimi nazývána podnes „Zábranice (Zábraničky)“, t. j. pole za brankami. Pozemky na stavbu domků koncem 18. století a počátkem 19. století obec prodávala (neb i darovala) tím způsobem, že žadatel mohl na pozemku domek si postavit, ale místo ono mělo zůstat na věčné časy obecní. Ti, kdož pozemek od obce k stavění obdrželi (později i koupili), platili obci roční poplatek 3 fl., tak zv. „domovní činži“.

Pouze 2 domky v osadě byly postaveny na půdě vrchnostenské, (dominikální) a to domek č. 7. (st. 3) a 24. (st. 18).

Domek č. 7.⁴ stál o samotě za čís. 10. a zván byl „chaloupka židovská“, rovněž o samotě v dědině naproti gruntu č. 23. stál druhý domek č. 24.⁵ zvaný „chaloupka trubačská“, neb krátce „trubačka“. Dědina dělí se nyní: ve Vrchní, Dolní konec a Novou čtvrť.

K Vrchnímu konci počítá se i skupina domků zvaná „Rvác“. K Dolnímu konci náleží Zmoly, Ostrůvek, Nové chaloupky a skupina domků „u Pazderny“.

10. PŘEZDÍVKY.

I.

Zvláštních, nápadných přezdívek u nás není. Ty, jež podnes se uchovaly, většinou odvozeny z jmen křesťanů. Bývalo zvykem, že prvorozenec na gruntě dostával na křtu jméno otcovo. Když se to opakovalo, i usedlost dle toho obdržela přezdívku; tedy na př.: „u Frantínů“ (od křesťanů jména Franta), „u Macků“ (Matěj), „u Lukášů“, „u Gabrišů“. „u Kadlů“, „u Tomků“ a p.

Mnohé přezdívky mají původ po dřívějších majitelích gruntů, na př. „u Loničků“ (nyní Luska — dříve Loniček), „u Pospíšilů“ (nyní Navrátil), „u Badalů“ (nyní Musil), „u Morálů“ (nyní Jelínek) a pod.

Jiné přezdívky vznikly dle nápadnější věci poblíže obytného stavení, tak na př.: „u Studňů“, (blíže staré studny), „u Studýnků“ a pod.

Také dle polohy chalupy tvořeny přezdívky; tak na př.: „na Kotrbeli“ (chalupa na stráni), „u Konců“, (poslední chalupa kdysi), „u Zmolků“ (domek vedle zmoly), „u Tarazinků“ (stavení s terasou), „u Kopečků“ atd. Přezdívky dle zaměstnání (bývalého), na př. „u Bednářů“, „u Krejčářů“, „u Zvoníků“ a pod.

Před č. 46. stávaly lindy, říká se tam podnes „u Lindačů“.

V č. 26. nebývalo žádného komína, kouř dveřmi vy-

cházel a domku dán název „na pivováře“. Jiné přezdívky, jež nedovedu vyložití jsou: „u Vydrů“ č. 40., „u Trundů“ č. 48.

II. Rody.

Ze starých jmen rodových, jež připomínají se ve stol. 17., zbyla pouze tato: Vévoda, (Kuchta), Kuchtíček, Jelínek, Mrázek, Plhal, Badal, Vykydal, Musil.

Nyní rozšířena jsou v dědině nejvíce tato jména rodová: Luska (26 rodin), Navrátil (14 rodin), Vévoda (13 rodin), Kuchtíček (12 rodin), Brunclík (11 rodin), Sochor (10 rodin), Jelínek (9 rodin), Sedláček (7 rodin), Bednář (5 rodin), Čtvrtníček (5 rodin). Ostatních rodin je méně než 5.

Ještě před r. 1771 nebylo zavedeno číslování domů. Proto nelze spolehlivě udati sedění rodů na určitých gruntech. Úřední záznamy neshodují se v té době se skutečností (domů bylo více). Teprve od r. 1781 lze bezpečně stanovit, který rod na gruntě seděl. Změna čísel domovních provedena opět v 1. desítce 19. století a od té doby jsou čísla nyníjší. Pro porovnání osídlení jednotlivých rodů (pouze na usedlostech), uvádím následující přehled z roku 1750, 1800, 1900 a 1930. Z přehledu patrné, že od r. 1750 (tedy 180 let) sedí na témž gruntu 10 rodů, t. j. v čís. 12. Luska, 15. Bednář, 22. Plhal, 23. Vévoda, 35. Brunclík (podsedek), 36. Vévoda, 40. Jelínek, 47. Křoumal, 48. Navrátil, 49. Sochor,

Čís. d.	1750	1800	1850	1900	1930
10.	Tomáš Vévoda	Tomáš Vévoda	Josef Vévoda	Jan Vévoda	Nik Panák
11.	Václav Formánek	Blažej Formánek	Florián Vévoda	Frant. Jelínek	Alfons Jelínek
12.	Blažej Luska	Mart. Luska	Frant. Luska	Frant. Luska	Alois Luska
13.	Josef Urbánek	Josef Luska	Frant. Navrátil	Jan Navrátil	Robert Navrátil
14.	Frant. Badal	Jiří Badal	Jan Musil	Frant. Musil	Ant. Musil
15.	Egíd Bednář	Jan Bednář	Frant. Bednář	Františka Navrátilová (v)	Alois Bednář
16.	Lukáš Bednář	Tomáš Bednář	Jan Sochor	Jan Sochor	Jan a Antonie Sochor
17.	Florián Vykydal	Josef Vykydal	Josef Špičák	Anna Piňosová (v)	Alois Vévoda
18.	Matěj Kašparů	Šimon Kuchtíček	Jan Kuchtíček	Vdova Kuchtíčková	Frant. Kuchtíček
19.	Frant. Kolář	Tomáš Musil	Petr Musil	Marie Musilová (v)	Frant. Sochor
20.	Josef Šmudla	Jakub Jankuj	Blaž. Janský	Blažej Janský	Bořislav Janský

Čís. d.	1750	1800	1850	1900	1930
21.	Jakub Móral	Jakub Jelínek	Josef Jelínek	Frant. Jelínek	Alfons Jelínek
22.	Jiří Plhal	Jiří Plhal	Vinc. Plhal	Vdova Plhalová	Ferd. Plhal
23.	Jan Vévoda	Mat. Vévoda	Ant. Vévoda	Jan Vévoda	Alois Vévoda
33.	Jiří Tučapský	Ant. Dvořák	Josef Luska	Josef Luska	Alois Luska
34.	Frant. Navrátil	Ignác Navrátil	Kašpar Navrátil	Jan Vévoda	Julie Vévodová (v)
35.	Karel Brunclík	Martin Brunclík	Ant. Brunclík	Jan Brunclík	Alois Brunclík
36.	Jan Vévoda	Vavřin Vévoda	Ant. Vévoda	Aug. Vévoda	Frant. Vévoda
37.	Frant. Kuchtíček	Josef Bednář	Jan Bednář	Jan Bednář	Jan Bednář
38.	Martin Luska	Cyril Orálek	Josef Orálek	Leop. Luska	Leop. Luska
39.	Rudolf Soukup	Karel Vévoda	Josef Vévoda	Frant. Vévoda	Bohumír Sochor
40.	Jakub Jelínek	Frant. Jelínek	Frant. Jelínek	Jan Jelínek	Děti Jelínkovi
41.	Jiří Formánek	Pavel Bednář	Josef Bednář	Bern. Sedláček	Aug. Navrátil
42.	Matouš Musil	Karel Musil	Frant. Luska	Antonie Lusková (v)	Bohumír Vévoda
43.	Jan Vymazal	Jan Vymazal	Martin Luska	Vdova Lusková	Frant. Luska
44.	Martin Luska	Tom. Sochor	Karel Luska	—	—
45.	Jiří Urbánek	Tom. Švec	Josef Luska	Jan Luska	Jan Luska
46.	Jakub Jankůj	Tomáš Vévoda	Matěj Vévoda	Jan Vévoda	Frant. Vévoda
47.	Bart. Křoumal	Jakub Křoumal	Jan Křoumal	Ant. Křoumal	Alois Křoumal
48.	Jakub Navrátil	Vend. Navrátil	Jan Navrátil	Františka Navrátilová (v)	Rudolf Navrátil
49.	Jiří Sochor	Jiří Sochor	Aug. Sochor	Frant. Sochor	Rudolf Sochor
50.	František Fiala	Jiří Hynšt	Ignác Hynšt	Jan Hynšt	Františka Hynštová (v)
51.	Tomáš Příbyl	Libor Pospíšil	Frant. Vévoda	Josef Vévoda	Frant. Luska
52.	Valentin Vejvoda	Šimon Luska	Blažej Luska	Anna Lusková (v.)	Alois Šebela
53.	Jakub Sochor	Jan Vymazal	Frant. Luska	Jakub Bednář	Bohuslav Pokluda
54.	Frant. Sochor	Jak. Navrátil	Matouš Navrátil	Klem. Navrátil	Marie Navrátilová (v)

11. OBYVATELSTVO.

I. Počet obyvatelstva.

Dle sčítání lidu provedeného dne 1. prosince 1930 má Rychtářov 757 obyvatel. Z toho je mužů 351, žen 406.

Všichni obyvatelé jsou národnosti české. Dle náboženství je: 747 římských katolíků, 4 československého, 1 evangelík, 5 bez vyznání. V obci je 1 příslušník cizího státu a 154 osoby nemají zde práva domovského.

Analfabetů je 5. Rozloučena je 1 žena. Hluchoněmé 3 osoby. Bytů ve 135 obývaných domech je 189 (neobývaných bytů 10). V obci žije 194 rodin.

II. Zaměstnání obyvatelstva.

Obec je převahou zemědělská. První obyvatelé však, jak staré jméno obce „Dechtářov“ svědčí, byli lesáci a vý-
těžkem z lesa se živili.

Toho důkazem je menší výměra pozemků u rychtářovských usedlostí a tyto ještě v mnoha kouscích.

Teprve později po osazení mýtěny ponenáhlu prastaré lesy kol obce měněny v pole a obyvatelstvo věnovalo se více a více zemědělství.

Dnes 95% obyvatelstva vyživuje se zemědělstvím.

U větších rolníků v čas senoseče, ve žně, při výběru bramborů i při jiných větších pracích v hospodářství najímají se nádeníci.

Nejčastěji vypomáhá rodina hoferova (podruhova). Dříve v každém statku bydlel podruh. Na dvorech gruntů stávaly zvláštní chaloupky (sekničky) pro rodiny podruhů.

V r. 1894 shořely mnohé z těchto chaloupek a neobnovovány a tak se stalo, že dnes jen v některých statcích jsou hoferi.

Hoferi byli povinni při každé práci v kteroukoliv dobu vypomáhati, a teprve nebylo-li pro ně práce na domácím statku, mohli jinde výdělku vyhledávati. V zimě pracovali v lesích panských. Za práci u rolníka dostávali celou stravu, a to obyčejně nejen pro sebe, ale i pro rodinu a plat. Plat býval nižší než u jiných dělníků, začez byl jim propůjčen byt laciněji (12 zl. ročně). Hofer dostával na poli dílek na zemáky. Na podzim mlátil (tehdy cepy) obyčejně z míry. Dostával 10., nyní 11. míru. Hoferi, byli-li řádní, po celá léta v témže domě obývali a pokládání bývali za členy rodiny. Nyní (od převratu) hledí se hoferi osamostatnití, staví si vlastní domky, zvláště když reformou pozemkovou téměř každý nějaký pozemkový majetek získal.

Na větších gruntech najímají se děvečky, a to na celý rok za měsíční plat 80—120 Kč. K tomu náleží i celé zao-

patření a různé přídanky na př. šátek, zástěra, na šaty, obuv a pod. To řídí se pilností děvečky a velikostí statku. Kromě toho dostává děvečka z každého prodaného dobytčete tak zv. „ocasné“.

Je-li hospodářství rozsáhlé, bývá ke koním také najímán pacholek. Plat jeho je 100—150 Kč měsíčně a různé přídanky v šatstvu neb obuvi.

Poměry mzdové jsou u nás mírnější než na blízké Hané, neb v krajích průmyslových. Nádenskům kromě stravy, jež dává se i členům jeho rodiny, platí se 5—10 Kč, sekáčům 15—20 Kč.

V poslední době ubývá dělnictva zemědělského, hoši se řemeslům učí a odcházejí do měst, děvčata rovněž raději v městech do služby vstupují, kamž volnější a pestřejší život městský, menší námaha a větší mzda je láká.

Rolníci při nedostatku lidu dělného musí nahrazovati práci ruční různými stroji. Tam, kde jindy vystačil srp, kosa, pila, ruchadlo, dřevěné brány, sečkovice a j. staré hospodářské nářadí a náčiní, spatříme sečí, žací, mláticí stroje, cirkulárky, moderní pluhy, různé mlýnky, šrotovníky, trieury a j., vše většinou již s pohonem elektrickým.

III. V ý m ě n y .

Grunt dědivá po rodičích obyčejně nejstarší syn. Hospodář odchází na výměnek, když dědic dospěl, vojnu si odbyl a ostatní sourozenci, možno-li, jsou zaopatřeni.

Výměnkář při odevzdávání gruntu určí si výměnu, která pozůstává: 1. ze sypání, 2. z otopu, 3. z užívání částí polí a luk (též zahrady). 4. z užívání výměny (obydlí) a částí hospodářských budov pro svůj dobytek a sklizeň. Velikost výměny řídí se rozsáhlostí pozemků a gruntu.

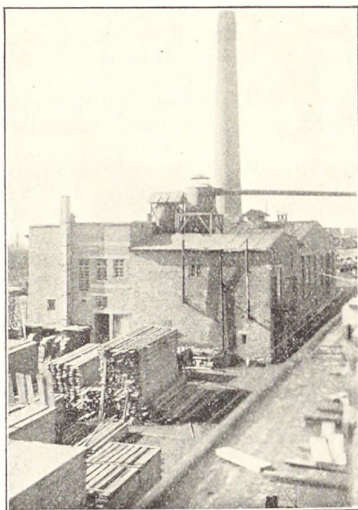
Příklad výměny na půlláně: 7—8 hl žita, 3 hl pšenice, 1—2 hl ječmene, 6 metrů (prost.) dřeva, užívání $\frac{1}{2}$ míry pole na zemáky, $\frac{1}{2}$ míry jetele, 2 míry louky, 3—4 míry pole s obděláním, $\frac{1}{2}$ zahrady, byt, chlív, část půdy, sklepa, stodoly, místo pro hnojiště, právo na vodu z hospodářovy studny, právo držení 5 slepic a j.

Výměna na čtvrtláně: 4—6 hl žita, 2 hl pšenice, 1—2 hl ječmene, 6 metrů (prost.) dřeva, 1—2 míry pole, část pole na zemáky, jetel, část louky (1—2 míry), část zahrady, nebo třetí koš ovoce, ostatní jako u půllánu.

Výměna na podsedku pozůstává z výměny sypané, ovšem v menší míře; za otop vyměňuje si výměnkář $\frac{1}{2}$ šachty, část polí, zahrady a bývání.

Výměna domkařská pozůstává z bytu (často společného), s povinností živiti výměnkáře při společném stole.

Obyčejně ponechává si výměnkář kousek pole, jež pak náleží tomu, kdo jej do smrti dochová (obslouží). Někdy

Parní pila a parketárna Fr. Sedláčka.

vymíní si i spohřebování, t. j. zaplacení pohřebních útrat.

IV. Výživa obyvatelstva.

Lid chudobnější v lesích obživy nachází: v zimě kácením dřeva, v létě sbíráním hub, jahod i jiných lesních plodů. Také otopem, stelivem a travou pro dobytek z lesů téměř zdarma se zásobují.

Za dob dřívějších hotovilo se u nás mnoho dřevěného, hospodářského náčiní: lopat, hrabí, videl, koleček, saní a pod. a s tím i s dřívím palivovým vedl se čilý obchod.

Domácí tento průmysl zavedením praktičtějšího náčiní železného upadl a r. 1930 zemřeli

poslední 2 staří domkaři, kteří jej po živnostnicku, v menším rozsahu provozovali.

Z řemeslníků a živnostníků jsou v osadě t. č.: 2 hostinští a řezníci, 2 koláři, 2 kováři, 3 ševci, 1 krejčl, 3 stoláři, 1 bednář, 1 švadlena, 1 výrobce dřevěných obručí, 1 zednický mistr, 1 studnař, 2 pumpaři, 2 tesaři, 1 holič, 1 pekař, 4 obchody se smíšeným zbožím, 1 obchodnice máslem, tvarohem a vejci, 1 kramář, 2 trafiky, 1 výrobce punčoch.

*

K rozvoji průmyslovému v obci nemálo přispěla parní pila rychtářovského rodáka, zednického mistra Františka Sedláčka, založená r. 1911.

Závod v počátcích nepatrný rozšířil se přičiněním šéfa závodu v poslední době na velkozávod, jenž zaměstnává asi 80 osob.

V. Kroj obyvatelstva.

Lid shodil se sebe již malebný kraj národní, který hotoven býval ponejvíce ze lnu v domácnosti. Dnes vše moderně, po měšťsku se šatí.

VI. Nářečí obyvatelstva.

Nářečím mluví se u nás čistě hanáckým (odnoží dráhanskou). Jen děti ve škole mluví „po pansku“, jinak vždy a všude hovoří se nářečím.

VII. Strava obyvatelstva.

Strava lidu našeho není dnes již tak jednoduchá a prostá, jako byla před časy. Tehdy požívány hlavně moučné pokrmy, mléko, zemáky, zelí a hrách.

Maso bývalo jen z vlastních zabíjaček, jež nebyly tak všeobecné a časté jako v dobách nynějších. Nyní střídají se v domácnostech častěji moučné pokrmy s masitými, požívá se více zeleniny, méně mléka, více kávy a čaje. Hrách téměř úplně vymizel.

Ráno na snídani požívá se všeobecně káva; polévka se již nevaří.

O 10. hod. dává se nádeníkům ke druhé snídani chléb, máslo, sýr, uzeniny, vejce, slanina a j.

K obědu vaří hospodyně častěji maso (hovězí) s omáčkou a knedlíkem neb zemáky, jindy polévku zapraženou, koláče neb buchty, rýži, prosnou kaši a p.

Na svačinu obdrží dělníci totéž, co ke druhé snídani.

K večeři bývá káva, mléko se zemáky, zelí, buchty, koláče i polévka.

K pití dostávají dělníci pivo, ovocná vína, méně kořalky.

Před 50 lety nádeníci ve žně doma nesnídali. Snídaně o 8. hod. donesena na pole a to: chléb, sýr, „glgan“ vody a trochu kořalky. Ve žně pekla hospodyně v peci veliké koláče tvarohové (makové, perníkové neb trnkové).

12. MAJETEK OBCE A ZÁVAZKY.

I. Majetek.

1. Obecní hostinec č. p. 104 postaven byl v r. 1902 na pozemku zakoupeném od rolníka Františka Kuchtička č. 18 za 3.000 K. Stavěl jej zednický mistr J. Pospíšil z Vyškova. Celkový náklad na stavbu činil 48.000 K. Vedle stával starý obecní hostinec, postavený v roku 1866; budova zchátralá a nezdramá byla zbořena po vystavění nového obecního hostince.⁶

2. Právo výčepu a nálevy (koncese) v obecním hostinci, jež odhadnuto na 20.000 Kč.

Hostinec pronajat t. č. za 8.000 Kč ročně.

3. Trojtřídní obecná škola, postavená v r. 1892 na pozemku, jež obec od gruntu č. 10 odkoupila.

4. Stará škola postavená v r. 1795, shořela při požáru v r. 1894. Byla opravena a t. č. je tam četnická stanice a byty pro chudé obecní příslušníky.

5. Hřbitov založený v r. 1856 a obci připsaný.

6. Mostní váha „u Pazderny“ zřízena v r. 1921.

7. Hasičské skladiště s obecním vězením.

8. Sad u hřbitova, vysázený ovocnými stromy, původně jubilejní sad císaře Františka Josefa. Nyní postaven tam památník padlým rodákům a zasazeny tři lípy svobody. Ovoce v sadě se každoročně prodává.

9. Obec vlastní tyto pozemky: 0·7851 ha polí, 2·7815 ha pastvin, 0·9015 ha lesů, 6·6713 ha luk, 0·1284 ha zahrad, 18·4403 ha jiných daně prostých ploch. Z toho je v katastru dědičkém luk (pastvin) 3·7609 ha.

Čistý katastrální výnos ze všech obecních pozemků činí 217·96 Kč. Odhadní cena obecních pozemků 22.279 Kč. Nájem z obecních luk v r. 1936 byl 7.131 Kč. Louky pronajímá obec na 3 léta těm, kdo žádných vlastních luk nemají.

10. Stavební místo mezi novou kovárnou č. 75 a novým obecním hostincem.

Vedle starého dnes zbořeného obecního hostince stávala od r. 1866 obecní kovárna. Byla to budova již na spadnutí. Obec prodala v r. 1925 část kovárny a část stavební plochy při tom (1 m² za 7 Kč) kováři Janu Kronkovi, který tam novou jednopatrovou budovu postavil. V r. 1927 zbořena i druhá část staré kovárny.

11. Právo honební. Odhadnuto na 300 Kč.

12. V papírech na spořitelních knížkách, ve fondech má obec uloženo:

a) Kmenové jmění obce (spoř. knížka)	Kč 1.620·35
b) Půjčka na obranu státu v nom. hodnotě	Kč 5.000·— (4 ⁰ / ₀)
c) Půjčka unifikační v nom. hodnotě	Kč 11.500·— (4 ⁰ / ₀)
d) Dluhopisy ZME v nom. hodnotě	Kč 86.500·— (4 ⁰ / ₀)
e) Akcie ZME v nom. hodnotě	Kč 14.000·— (6 ⁰ / ₀)
f) Podíl Hospodář. družstva ve Vyškově	Kč 100·— (6 ⁰ / ₀)
g) Náhradní renta	Kč 900·— (4 ⁰ / ₀)

*

Dle obecních účtů z roku 1935 měla obec 98.209·03 Kč příjmů a 79.761·69 Kč vydání. Zbytek činil 18.447·34 Kč. Obecní rozpočet pro r. 1937 jevil potřebu 57.018 Kč, úhradu 25.565 Kč. Schodek vzniklý 31.453 Kč byl hrazen 180⁰/₀ přirážkou k daní činžovní a 200⁰/₀ přirážkou ke všem přirážek podrobeným daním.

Všech daní předepsáno v r. 1936 — 15.822·20 Kč.

*

Obec spravuje nadaci založenou „První kontribučenskou spořitelnou ve Vyškově v r. 1908“ z rezervního fondu. Na-

dace založena při jubileu císaře Františka Josefa pro chudé děti v podílnických obcích. Z úroků nadačního kapitálu mají se udělovati podpory chudým dětem, které z příčiny tělesných, neb duševních neduhů, zpustlosti a jiných příčin zvláštního lékařského ošetření potřebují. Když takových není, mohou se úroky věnovati na ošacení chudých dětí.

Kapitál nadační 2.000 Kč tvoří náhradní renta 4%. Chudinský fond skládá se z kapitálu 1.771 Kč a unifikační půjčky 6.000 Kč (4 $\frac{1}{2}$ %).

II. Závazky obce.

Dluh obce (výpůjčka na elektrisaci u První kontribučenské spořitelny ve Vyškově) činil 31. prosince 1937 — 75.000 Kč.

Obec je na věčné časy povinna kostel, budovu farní, zahradu, zídky udržovati, nestačí-li důchody kostela samého.

Zjednávatí a udržovati všechny potřeby kostelní, nestačí-li důchody kostela.

Platití varhaníka, kostelníka, zvoníka, nestačí-li kostelní důchody.

Platití 50 zl. k. m. faráři ročně na doplnění kongruy.

Kaplanu vyškovskému platití ročně 15 Kč.

Obec ručí neobmezeně a neodvolatelně za vklady, zúročení i veškeré jiné závazky První kontribučenské spořitelny ve Vyškově celým svým jměním a poplatní silou (spolu s 23 podílnickými obcemi).

Při zřízení telefonu v r. 1925 zavázala se obec, že nedosáhne-li minimální roční příjem telefonní stanice 1.550 Kč, částku do uvedeného obnosu zbývající každoročně doplatí.

13. SPRÁVA OBCE.

Obec náleží pod okresní úřad ve Vyškově (kraj brněnský). Okresní soud, berní úřad i berní správa jsou tamtéž. Okresní i obvodní lékař má též sídlo ve Vyškově.

Obecní zastupitelstvo skládá se z 15 členů. Obecní rada je pětičlenná, složena ze starosty, jeho náměstka a 3 radních.

Obecní zastupitelstvo zvolené v roku 1931 má 3 členy „Domoviny“, 2 členy ze strany republikánské, 4 členy ze strany lidové, 5 členů ze strany národně demokratické a 1 člena ze strany čsl. sociální.

Starostou byl r. 1931 František Sochor, řídící učitel v. v. (národní demokrat), náměstkem Alois Kuchříček, kolář č. 123 (dom.). Radními: Alois Křoumal, rolník č. 47 (rep.); Antonín Musil, rolník č. 14 (lid.); František Kuchříček, rolník č. 18

(nár. dem.). Ostatní členové obecního zastupitelstva: Frant. Sedláček, majitel pily (nár. dem.); Kuchtíček Frant., dělník č. 94 (nár. dem.); Vévoda Alois, rolník č. 17 (nár. dem.); Luska Alois, rolník č. 12 (rep.); Sochor Alfons, rolník č. 16 (lid.); Sochor Bohumír, rolník č. 39 (lid.); Navrátil Rudolf, rolník č. 48 (lid.); Tesáček Josef, domkář č. 68 (dom.); Brunclík František, cestář č. 60 (dom.); Luska Bohumil, zedník č. 141 (čsl. soc.).

Místní školní rada skládá se ze 6 členů, z nichž 3 volí Rychtářov, 1 Pařezovice a 2 učitelstvo. Předsedou je t. č. František Sedláček.

14. ČETNICKÁ STANICE.

V osadě je četnická stanice z Podomí v roku 1885 do Rychtářova přeložená. Umístěna je v čísle 56 (stará škola). Službu obstarávají: 1 vrchní strážmistr a 1 strážmistr.

15. POŠTA.

Obec má poštovní úřad. Pošta jízdní dopravovala dříve jednou denně poštu z Vyškova do Rychtářova, Studnic i Lipovce. Od r. 1926 jezdí ze Studnic do Vyškova soukromý autobus a ten kromě osob dopravuje i poštu.

V r. 1921 zamýšlelo ředitelství pošt a telegrafů v Brně zařídit státní autobusové spojení Vyškov—Rychtářov—Studnice. Obec naše složila ihned žádaný příspěvek 3.880 Kč a 1.893 Kč na zřízení autogaráže ve Vyškově; leč pro odpor Studnic rozbila se celá tato akce.

16. TELEFON.

Od r. 1925 má obec telefonní spojení. Telefon umístěn je na poště v čísle 114. Ku zřízení telefonu přispěla obec 10.600 Kč a vzala na sebe závazek doplatku ročního, kdyby nebylo dosaženo minimálního ročního příjmu 1.550 Kč.

17. LESNÍ ÚŘAD.

V obci bylo do roku 1936 sídlo lesního úřadu pro celé panství vyškovské. Lesní úřad umístěn byl v zámku, kdež také bydlel správce úřadu, lesmistr. Ostatní úředníci lesní: nadlesní, důchodní, asistenti, bydleli v nově postavené myslivně „v Kuchyňské“.

Pod lesní správou v Rychtářově náleželo 8 revírů: Podivice, Studnice, Odrůvky, Radslavice, Krásensko, Ferdinandsko, Pustiměř, Rychtářov, Švábenice. Od roku 1936 je v obci lesní správa vojenských lesních podniků.

18. SPOLKY.

1. Odbor „Národní jednoty pro jihozápadní Moravu“ založen v r. 1911, čítá nyní 30 členů.

2. Tělocvičná jednota „Sokol“ založena v r. 1920. Cvičí v sále obecního hostince. Smlouvou s obcí (jako majitelkou) přenechán byl jednotě sál na 20 let (od 1. dubna 1920) bezplatně k účelům tělocvičným, zábavným i divadelním. Jednota čítá 66 členů.

3. Sbor dobrovolných hasičů založený hned v r. 1884. Má jednoproudní, čtyřkolou stříkačku. Členů má 33 činných a 29 přispívajících. R. 1937 zakoupena dvouproudní, dvoukolá, motorová stříkačka.

4. „Domovina“, sdružení domkářů, maloročníků a zemědělských dělníků (politická organizace) založena v r. 1920. Má 50 členů.

5. „Lidová jednota“, volné politické sdružení katolíků, založena v r. 1923. Má t. č. 18 členů.

6. Místní družina katolických zemědělců čsl. byla založena v roce 1923 jako odbočka „Svazu lidových zemědělců v Brně“. Čítá 16 členů.

7. Sdružení venkovské „Omladiny“ v Rychtářově. Má 22 členů.

8. Odbočka čsl. mládeže nár. sociální. Má 12 členů.

9. Republikánský dorost. Má 27 členů a založen v r. 1932.

10. Spolek pro chov hovězího dobytka s plemennou knihou v Rychtářově. Je v činnosti od r. 1925 a má dle stanov soustřeďovati veškeré hospodářské záležitosti v obci. Hlavně má podporovati své členy v případě onemocnění, neb nezaviněného pádu dobytka hovězího. Obec odevzdala spolku držení obecních býků.

Od r. 1919 zřízena je v obci místní osvětová komise, jejímž úkolem je starati se hlavně o lidovou výchovu. Skládá se z 5 členů, z nichž 2 volí obecní zastupitelstvo, 2 určí okresní osvětový sbor a 5. členem je knihovník obecní knihovny.

19. VEŘEJNÁ OBECNÍ KNIHOVNA.

V roce 1920 založena v obci veřejná obecní knihovna. Povstala ze zbytku knihovny Národní jednoty a z knih zakoupených od bývalého (před válkou) spolku Orla. Měla při založení 156 svazků. Nyní čítá 877 svazků. Umístěna je ve skřítních v obecní radnici. Obec každoročně na ni přispívá větším obnosem, než jakým dle zákona je zavázána (50 h na osobu). Hojně se u nás čte a knihovna čtenářům nestáčí.

Tak v r. 1936 učiněno bylo 1.594 výpůjček 72 čtenářů. Knihovníkem byl od založení až do r. 1933 Fr. Sochor, řídící učitel v. v. Od té doby je knihovníkem učitel Pavel Martinásek.

20. ZDRAVOTNÍ STAV.

I po stránce zdravotní vykonala nová doba v osadě svůj úkol. Obytná stavení jsou suchá, okna veliká, světnice vysoké, všude může volně a v hojně míře vnikati slunce a vzduch.

Na dvorech všude je čisto, hnojůvka ve zvláštních jamách se hromadí a zřídka již cestičku od stavení sama si k potůčku hledá. Též hnojiště jsou upravená. Stavení hospodářská mají místnosti vysoké i světlé. Zdravé vody pitné je v osadě hojnost.

Všude u nás čisto a ladno, jak v příbytcích tak i na návsi.

Nakažlivé nemoci v hojnější míře se nevyskytují. Jen někdy ojediněle osýpky, nebo zádušný kašel u dítek se objeví. Neštovice v posledních 50 letech v osadě se nevyskytly. Úmrtnost malých dětí jest velmi nízká u porovnání s lety dřívějšími. Tuberkulóza řídce a ojediněle se vyskytuje. Lidé starší umírají většinou sešlostí věkem. Nejstarší osoba v osadě čítá t. č. 87 let.

Alkoholismus, jenž dříve u nás dosti řádl a mnoho osob předčasně v hrob sklátil, poklesl v poslední době. Obyvatelstva přibývá a úbytek po válce patrný je již vyrovnán. (Viz „Statistiku“).

21. POVAHA LIDU.

Lid u nás je povahy klidné, rozvážné, nenáročné, zřídka dovede se vznítit (Hanáci), jinak má srdce dobré, je úslužný a zbožný. Zebrák ode dveří bez almužny neodejde.

Je-li někdo postižen větší nehodou (ohněm), rád jeden druhému vypomůže. Cizince, jimž nedůvěřuje, nerad v osadě vidí.

Krádež byla dříve u nás neznáma, příbytky ve dne v noci otevřeny a na poctivost lidu našeho bylo možno hrady stavěti.

Doba válečná i u nás mnoho, jako všude jinde, změnila. Válka ubila namnoze i v těch nejlepších tam na frontách i doma vše, co kdysi bylo dobré, ušlechtilé a krásné.

A dobře to praví německý spisovatel Remarque: „Kdo byl v tom pekle skoro pět let a musil trpět pekelná ta muka, stal se pomalu sám ďáblem, a když ne celým, tedy aspoň polovičním, t. j. bestií v lidské podobě...“

Dovedeme si pak vysvětliti ty zjevy (jednotlivé) surovosti, nenávisť, msty, krádeže a p.

Ále co válkou zničeno, neb poškozeno jak na statečných duševních tak i majetkových, to budoucnost — doufám, opět napraví.

Chudých lidí v pravém slova smyslu u nás není. Nemá

obec naše t. č. žádného žebráka, ani není nikdo obci trvale břemenem.

Kdo chce, může se u nás uživit a za hanbu si ještě dnes i starší lidé pokládají, mají-li býti obci na obtíž. Rovněž není v osadě t. č. mezi usedlíky nikoho, jehož majetek by tak byl prodlužen, že by jej udržeti nemohl. Proto mohu na konec s dobrým svědomím tvrditi, že blahobyť v osadě naší stoupá.

stalo se k nám jméno a zřízení „rychtářů“. Mohla tedy osada býti tak pojmenována, dokud jméno to bylo nápadným a osada s rychtářem něčím ještě zvláštním (Stol. XII.). Vždyť později měla již každá osada svého rychtáře.

Osada nevznikla určitě před r. 1000, kdy zakládány u nás dědiny rodové.

Nemá rodového jména a také podoba její, t. j. podlouhlá náves neukazuje na prvotní, rodové osady.

Byla založena na výběžcích vysočiny Dražanské v lesích, kdežto první osady naši předkové zakládali na rovinách a v úrodných úvalech. Uvážíme-li vše, co dříve řečeno, soudíme, že osada Rychtářov není prastarého původu a že vznikla v XI., nejpozději ve XII. století. V době té (po r. 1000) byl celý, rozsáhlý kraj, od roviny Hané směrem severozápadním k vysočině Českomoravské stoupající, porostlý černými, hlubokými pralesy, v nichž žilo hojně vlků, medvědů, rysů a jiných dravých zvířat.

Tehdy nebylo Lhoty, Ruprechtova, Podomí a jiných osad, jež teprve potom založeny, později než Rychtářov.

Kdykoliv v nejstarších zápisech zmínka o Rychtářově se děje, vždy náležel ku statku dědickému a s Dědicemi⁸ přecházel do rukou různých majitelů.

Dědice, jedna z nejstarších osad naší vlasti,⁹ pokládám za mateřskou osadu Rychtářova. Odtamtud usadilo se, nebo bylo usazeno (asi ve stol. XI.) na vymýceném kusu lesa, na půdě nyníjšího Rychtářova, při jediné pitné vodě, studánce, na obou svazích mírného žlábku několik prvních osadníků-lesářů, jak se jim tehdy říkalo. Zmíněná studánka, nyní před č. p. 65, kdež dosud „u Studýnků“ se říká, poskytovala tehdy pitnou vodu celé, nově založené dědině.

Prvotní pojmenování osady ve starých letopisech „Dechtařov“ zřetelně ukazuje na její původ: byla to dědinka uhlířů, smolařů, kolomazníků v lesích zboží¹⁰ (statku) dědického.

Množství zbytků po mlýnech v okolních lesích ukazuje též na prvotní způsob výživy a zaměstnání prvních osadníků. Ještě kol r. 1850 pálivalo se u nás hojně kolomazi, ne sice již rychtářovským, ale otašovským lidem.

Rychtářov neměl až do založení Pařezovic (r. 1764) polnostmi žádných sousedů. Se všech stran obklopen byl lesy téhož panství. Les „Rouské“ (st. Hrozky) souvisel s lesy za Pařezovicemi.

Jako by dlaň položil na velikou tu plochu panských lesů, tak mi Rychtářov s okolím připadá.

Krásná jména lesů hlásají též, že se jimi lid převážně zabýval, více než poli, která později vznikala a mají celkem názvy bezvýznamné.

Také louky, které teprve v r. 1860 k usedlostem byly připsány, ač od nepaměti užívány, zdají se mi býti důkazem

vyššího stáří Rychtářova než osad ostatních. V obojí Hané sousedíme totiž přímo s loukami dědickými, kdežto ani Lhota ani Opatovice nemají žádných zvláštních, samostatných luk v údolí Hané.

OD ROKU 1252—1538.

Rychtářov nebyl samostatným statkem nikdy. Náležel od dob svého založení ke statku dědickému a s ním po dlouhou dobu ke statku račickému.

S Dědicemi míval vždy téhož pána a po většině táž práva, tutěž robotu — tytéž osudy. Cokoliv píše o Dědicích, platí i o Rychtářově.

V druhé polovici XIII. stol. náležel statek dědický (tedy i Rychtářov) panu Milotovi z Dědic, který též z Benešova se psal (1262—1307). Znakem Benešoviců byl stříbrný hrot, ovinutý bílým šatem v zlatém poli, čili t. zv. ovinutá střela, nebo také šíp s visícím vousem (odřivous).

Rodokmen pánů z Benešova:

Beneš I. z Benešova († 1224)

Vok z B. († 1241)	Ondřej	Tobiáš I.	Matouš	Drslav	Ruprecht I.
Beneš z Cvilína	Milota z Dědic († 1307)	Ondřej	Tobiáš II., biskup praž. († 1296)	Ruprecht II.	
	Tobiáš III. kněz				

Rod Benešoviců náležel již od XII. století mezi přední rody moravské a vládl značnými statky v Čechách i na Moravě (na Opavsku).

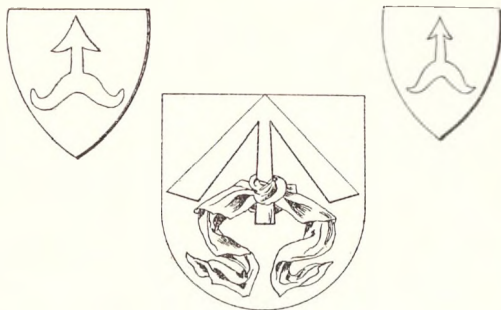
Milota byl tajným radou krále Přemysla Otakara II.

R. 1265 tři vzácní páni a radové: Otta z Mejsova, pak bratři Beneš a Milota z Benešova, sídlem onen na Falkenštejně, tento pak na Dědicích,¹¹ obviněni byvše z velezrady, zatčeni a před hrdelní soud postaveni. Otta a Beneš odsouzeni a na hrdle potrestáni, Milota uznán nevinným a netoliko dán na svobodu, ale brzy nato v důstojenství povýšen. (Palacký: Dějiny národa českého II.).

V bitvě na Moravském poli (1278) Milota, někdejší hejtmán¹² země štýrské, nyní nejvyšší komorník moravský¹³ vedl zálohu a v posledním stadiu bitvy, když volán byl, aby záložním vojskem rozhodl osud boje, na hanebný útek se dal a tím porážku vojska i záhubu pána svého zavinil. Tak

píše Palacký. Jméno Milotovo žije dosud v mysli lidu právě pro tuto neslýchanou zradu!

Dr. Dvorský (i jiní historikové) popírá jakoukoliv zradu Milotovu a důkazy pádnými přesvědčuje, že důvody Palac-

Znak Benešoviců.

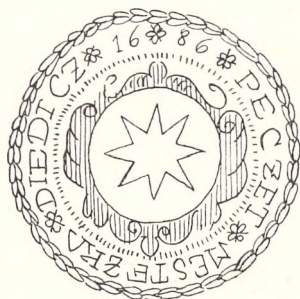
kého pro zradu jsou chabé a čerpané z pramenů nespolehlivých a že pán náš Milota zrádcem nebyl. (Dr. Dvorský: Dějiny rodu Benešoviců str. 83—98).

Na konci života odstěhoval se Milota na hrad Benešov, jež zdědil po bratru Tobiašovi, který od r. 1278 byl biskupem pražským.

Tam zemřel ve vysokém věku (roku 1307) a pochován v kostele klášterním. Tam odpočívá majitel našeho statku — český pán, jemuž údělem i po smrti byla potupa, že zradil krále svého i vlast! (Dějiny Benešoviců).

Jediný syn a dědic Milotův Tobiaš II. byl knězem, kanovníkem pražským, děkanem kapitolním a kaplanem krále Jana Lucemburského. Statky Tobiašovy přešly do rukou pánů ze Šternberka (příbuzní), kteří pak zboží dědické až do roku 1397 drželi.

Znakem pánů ze Šternberka byla šesticípá hvězda na modrém štítě, jež v roku 1241 změněna v osmicípou (zlatou v modrém poli). Stalo se tak prý po bitvě u Olomouce, v níž Jaroslav ze Šternberka (Slivna)

Pečeť městečka Dědic ze znakem Šternberků.

porazil Tatary. V odměnu za toto vítězství prý změnil král Václav I. znak Šternberků (Historické rozhledy).

Roku 1375 náležely Dědice Albertovi ze Šternberka, jenž měl v Dědicích zámek. (Volný sv. II. str. 533).

Rodokmen pánů ze Šternberka:

Štěpán ze Šternberka († 1357)

Petr (zemřel mlád)	Albert († 1380)	Zdeněk († 1359)
Petr ze Šternberka († 1397)		

Albert ze Šternberka, syn Štěpána ze Šternberka, pán na Dědicích, jež rod Šternberků po Tobiašovi, synu Milotovu zdědil, byl rovněž knězem, kapitolním děkanem olomouckým, r. 1364 biskupem litomyšlským, r. 1368 stal se arcibiskupem magdeburským a konečně v r. 1372 se vrátil a byl zase biskupem litomyšlským. Zemřel 14. ledna 1380.

Albert vyznamenával se vzdělaností a láskou k literatuře a náležel k nej přednějším rádcům Karla IV.

Palacký píše při roku 1380, že během roku toho vymřeli všichni přední rádcové, jež Karel IV. byl sobě vzdělal a synu svému Václavovi byl pozůstavil, což ku veliké škodě bylo pro Čechy i krále.

Zemřel toho roku biskup Albert, téhož dne i roku arcib. pražský Očko z Vlašimě a toho roku i Jan ze Sředy, biskup olomoucký.

Až do jejich smrti bylo panování krále Václava jen pokračováním vlády Karlovy (Palacký: Dějiny nár. českého II.).

Albert ze Šternberka koupil s bratrem Zdeňkem hojně vesnic. Své poddané v městech a městečkách obdařil značnými svobodami. Tak r. 1372 osvobodil Dědice, kde měl zámek, od robot za poplatek 4 hřiven ročně z každého lánu, udělil jim odúmrt, vyjma dvořáky, obchodníky a mlynáře. Dal jim týdenní trh v pondělí, právo pastvy dobytka na vykázaných místech v panských lesích. (Cod. dipl. Mor. v Dědicích na sv. Petra a Pavla.).

Albert byl poručníkem Petra, syna bratra Zdenka († 1350). Když Petr „svých“ let dosáhl, dal mu strýc Albert tyto statky (r. 1376): hrad Bechyni s městečky, vesnicemi a rybníky, na Moravě Račice s hradem a vesnice Drnovice, Pístovice, Sokolí, Ježkovice a Nosálovice.

Na ostatních statcích na Moravě volnou ruku mu ponechává, ale žádný statek prodati nesmí...

Albert zemřel r. 1380 a pochován byl ve Šternberku v klášteře, jež tam v r. 1872 založil.

Synovec a dědic Albertův Petr ze Šternberka vzal hned v r. 1381 Zdeňka ze Šternberka a Petra z Kravař—Plumlova na své veškeré zboží ve spolek. Se svolením obou stupníků zapsal své manželce Anně, sestře vévody opavského Přemka, 2.500 kop na Dědicích, Rychtářově, Lipině, Opatovicích, Radslavicích, Počenicích, Švábenicích a Mouřinově, na dvou hradech, totiž novém „Štaĝnov“ zvaném a na druhém starém, který od jakživa k Dědicím náležel,¹⁵ také v Čihovicích, Klunovicích a Vitonicích k rukám markrabě Opavského (Zem. dsk. IV. 4. a 13).

Petr učinil prvou závět roku 1385 a druhou ve Veselí r. 1397. V této ustanovil, že moravské své zboží odevzdává Markvartu ze Šternberka a Petru z Kravař—Plumlova, české panu Jindřichovi z Hradce a Zdislavovi ze Šternberka, aby drželi statky tyto tak dlouho, pokud by nebyly zaplacený všechny dluhy. Pak měli teprve vykonati vše, co závět obsahuje. Brzy potom zemřel Petr a pochován byl v klášterním kostele šternberském po boku svého strýce biskupa Alberta.

Stupníci postoupili Šternberk vdově Petrově včnem o ostatní se rozdělili, když byli poplatili dluhy Petrovy.

Markvart ze Šternberka postoupil všechna svá práva na Račice i Dědice Petrovi z Kravař—Plumlova a ten prodal v Dědicích 17 lánů beze čtvrti a jiné zboží na té straně k Vyškovu klášteru augustiniánskému v Lanškrouně za 941 hřiven¹⁶ (CDM. XV. — 370). R. 1406 vzdal se ve prospěch kláštera v Lanškrouně všeho práva, jež měl na Dědicích (Děj. Ben. II. — Dvorský). Než to učinil, potvrdil Dědicím výsadu biskupa Alberta a Petra ze Šternberka, již byli osvobozeni od robot za poplatek 4 hřiven z 1 lánu, dostali odúmrtí¹⁷, týdenní trh a dovolení pásti v panských lesích.

Petr zanechal 2 syny († r. 1411) Jindřicha a Beneše, kteří společně dědili statky jeho.

V r. 1412 koupili společně 1 $\frac{1}{2}$ lánu v Nosálovicích a a v r. 1413 přijali oba bratři v klášteře pustiměřském z rukou biskupa olomouckého Václava, řeč. Králíka, léna biskupská, jež dříve držel jejich Petr.

Když v r. 1417 Beneš zemřel, stal se Jindřich sám držitelem všech statků.

Jindřich, hejtman zemský na Moravě, byl horlivým přívržencem krále Zikmunda a doprovázel jej na různých výpravách.

R. 1420 táhl Jindřich v čele vojska moravského ku Praze, aby osvobodil od Pražanů obléhaný Vyšehrad. Když moravští páni Zikmundovi radili, aby o opevněný Vyšehrad se nepokoušel, že škodu vezme, s výsměchem jim odpověděl: „Vím, že vy Moravané jste bázlivi a mně nevěrní!“

Tehdy pan Jindřich i jiní páni moravští s koní ssedavše pravili: „Aj, teď jsme, kdež kážeš, tu budeme, když ty nebudeš.“

I hnali útokem, kde jim kázal král a téměř všichni odanost svou zaplatili smrtí.

Jindřich smrtelně zraněn byl zajat a přijav na hřbitově pankráckém svátosti umírajících pod obojí zemřel. (Pal. děj.).

Někteří kronikáři vypravují, že si Jindřich jel pro nevěstu. Tělo Jindřichovo pochováno bylo v Prostějově a náhrobek jeho nesl nápis: A. D. 1420 Henricus, filius D. Petri, strenuus adversarius Husitiorum hic sepultus. (Léta Páně 1420 Jindřich, syn p. Petra, houževnatý odpůrce husitů zde pohřben). (Děj. Ben. II. 121).

Většina statků Jindřichových připadla Petrovi z Kravař-Strážnice a jeho synům Václavovi a Jiřimu.

Rod pánů z Kravař:

Beneš z Kravař

Václav		Petr z Kravař-Plumlova		Anežka	
Petr II. ze Strážnice † 1434		Petr III. † 1406	Jindřich † 1420	Beneš 1417	5 dcer
Václav II. † 1438	Oneš	Beneš	Jiří † 1466	Kateřina	
	Ludmila † 1512	Kunka † 1510	Johana † 1495	Alžběta † 1500	

Petr II. z Kravař-Strážnice byl s počátku nepřitelem Zikmundovým, ale smířil se s ním a získal jeho důvěru tak, že Zikmund r. 1422 jej usadil za hejtmana moravského.

Věrnost mu dlouho zachoval, ale když Zikmund Moravu odevzdal zeti svému Albrechtovi, který pustošením vládu na Moravě zahájil, ochabl Petr ve svém přátelství k Zikmundovi. Byl podezříván, že nadržuje husitům a úřad hejtmanský mu byl odňat.

Tu připojil se k husitům veřejně, zvláště proto, že biskup olomoucký Jan Železný dobyl hradu Račic¹⁸, majetku to syna jeho Václava a celou posádku i s velitelem a zajatými rytíři nemilosrdně porúbatí a popravití dal. (Dr. Dvorský D. Ren. str. 134).

R. 1434 na den sv. Jiří potvrdil Petr Dědicím všechna stará privilegia.

Brzy potom zemřel nedočkav se ukončení válek husitských, v jichž dějinný postup na Moravě rukou mocnou zasahoval.

Starší syn Petrův Václav II. byl horlivým husitou a na sněmu brněnském r. 1431 byl otcem vyděděn. Účastnil se

mnoha husitských výprav a přispěl často svou hrdinnou povahou k vítězství vojáků husitských.

R. 1435 s otcem i bratrem Jiřím uzavřel příměří s vévodou Albrechtem, kterým boje husitské na Moravě konec vzaly.

Zemřel svobodný r. 1438 a jeho statky dědil jeho mladší bratr Jiří, poslední mužský potomek rodu pánů z Kravař.

Jiří byl mírným kališníkem. V r. 1440 nabyl opět hradu Račic, jehož dobyl v r. 1423 biskup olomoucký Jan Železný a tehdy svým přívržencům v mocné držení odevzdal.

Jiří těšil se u krále Jiřího z Poděbrad veliké přízni i vážnosti.

R. 1466 zemřel Jiří jako poslední mužský člen rodu pánů z Kravař; jím vymřel po meči slavný tento rod.

Bouře husitské ohlasu našly zajisté i v kraji našem, uvážíme-li, že skoro všichni držitelé zboží dědičného v té době nadšenými byli stoupenci učení Husova, zvláště Václav II. z Kravař-Strážnice a otec jeho Petr II. Oba vlivně zasahovali do veřejných tehdejších událostí. Záznamů o vpádech vojsk husitských do kraje našeho málo nacházíme. Jen v dějinách města Vyškova se dočítáme, že v r. 1432 byl Vyškov od husitů dobyt a spálen.

V téže době zničen byl husity starý hrad u Dědic a snad i náš „Hrádek“.

Jiří z Kravař zanechal 4 dcery: Elišku, Kunku, Lidmilu a Johanku.

Kunka zdědila po otci hrad Račice a část Dědic s Drnovicemi a Ježkovicemi, mimo statek Čechy s Vícovem, s podílů na Ohrozimi, Olšanech a Stínávě. Stařechovice se dvorem, vesnice v okolí Dědic: Nosálovce, Opatovice, Radslavice a Rychtářov; Uherčice s dvorem a lesy, Litobračice a Hrádek.

Kunka provdána byla za Václava z Boskovic, později nejvyššího komořího olomouckého, za něhož zaveden jazyk český do zemských desk na místě dotud užívané latiny.

Věnem přinesla Kunka Václavovi mimo jiné statky s příslušnými osadami, též Račice, Dědice na něž svého manžela ve spolek vzala (r. 1466). Kunka i sestry její dlouhé vedly spory o dědictví a dlouho to trvalo než se porovnaly. Jednalo se hlavně o placení dluhů po otci. Spor byl i sněmu panskému předložen a ten o něm rozhodl.

I mnoho jiných sporů Kunka vedla. Tak r. 1480 probošt kláštera Lanškrounského, Matěj, pohnal Kunku ze 400 hřiven, že sahá na lidi v Dědicích (klášterní), chtíc právo vrchní a

Znak pánů z Boskovic.

opravu na nich mítí, jižto nemá (Dr. Dvorský: D. r. Ben. II.) a j. Manžel Kunčin Václav přidržel se v tehdejších nepokojných dobách uherského krále Matyáše proti králi Jiřímu z Poděbrad a často Matyáše u veřejném jednání zastupoval.

Václav zemřel r. 1482 a pochován v Brně v kostele minoritském. Zanechal 4 syny a 2 dcery.

Kunka držela a konala dědičně opravu (ochranu)¹⁹ kláštera v Zábřovicích až do smrti, jež ji zastihla r. 1510.

Hlavním dědicem Václavovým stal se jeho nejstarší syn Jaroslav. I on přidržel se krále Matyáše a podporoval úsilí jeho, aby Morava, Slezsko a Lužice byly od Čech odtrženy a dány Matyášovi. Za to král odměnil jej titulem kancléře českého²⁰ a po otcově smrti stal se i nejvyšším komorníkem olomouckého soudu.

Špatně se mu Matyáš posléze odměnil. Při obléhání hradu Ebersdorfu vletěla náhodou do stanu krále Matyáše železná koule. Toho užili nepřátelé a namluvili králi, že se to stalo z návodu pana Jaroslava. Jaroslav po návratu do Vídně byl jat, vložen na skřípec a trápen, až učinil nucené vyznání. Později vše odvolal, ale odsouzen byl k smrti a popraven, protože nechtěl Matyáše o milost žádati. Kat při popravě uplacen přáteli, fal mečem slabě do týla, načež byl lidem zahnán. Dříve ale než přišel lékař, Jaroslav vykrvácel (r. 1485).

Od té doby zanevřel na Matyáše celý rod pánů z Boskovic a všichni členové vystoupili z jeho služeb.

Dědicem Jaroslavovým stal se jeho mladší bratr Ladislav z Boskovic.

Tento byl knězem. Ale s povolením papežským vzdal se všech duchovních hodností a ujal se statků rodinných.

Ladislav byl jeden z nejslavnějších a nejučenějších mužů své doby na Moravě. Vykonal daleké cesty po Evropě, Asii i Africe. Do vlasti přivezl množství vzácných rukopisů, knih, nástrojů vědeckých, obrazů i různých předmětů uměleckých.

Též o věci veřejné zájem měl a náležel k předním rádčům krále Vladislava. Byl též nejvyšším komorníkem zemským.

R. 1510 postoupil Dobšovi, Janovi, Tasovi, Jaroslavovi, bratrům Černohorským z Boskovic zámek a městečko Račice, městýs Dědice s farou, dědiny Nosálovice, Rychtářov, Opatovice, Lhotu a Radslavice (Desky z. XVII.—14).

Statek dědický ujal v držení Dobeš Černohorský r. 1511, statek račický bratr jeho Jan.

Dobeš měl za manželku Bohunku, dceru Viléma z Pernštýna, vdovu po Jindřichovi z Lipé. Ta koupila statek Rosice a dala jej k používání svému manželu, který odtud bývá zván Dobešem Rosickým.

V r. 1526 byl Dobeš nejvyšším sudím²¹ a krátkou dobu i nejvyšším hejtmánem.

Dobeš byl horlivým stoupencem bratří Lileckých či Habrovanských.²²

K žádosti a nákladem jeho a pánů Křištofa a Archleba z Boskovic, též Jana z Lipé a na Krumlově, tištěna r. 1527 v Prostějově první česká kniha na Moravě. Byly to: „Jana Dubčanského neb Habrovanského listové Bratřím boleslavským poslaní a také jich odpovědi zase psané.“

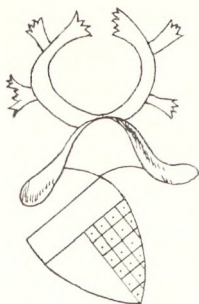
V r. 1531 prodal Dobeš své statky v Nosálovicích s příslušenstvím, s mlýnem nosálovským, s mlýnem pod hrází drnovskou, rybníky (3), louku pod rybníkem drnovským a od dvoru drnovského oddělenou, a činží, jež z Nosálovic faráři dědickému náleží, za 1.800 fl. mor. (à 30 gr. 7 d.) biskupovi olomouckému Stanislavovi Turzovi.

Privilegiem daným před sv. Jiřím v pondělí L. P. 1533 na Rosicích srovnává a zaměňuje Dobeš svým poddaným v Dědicích, Lhotě, Opatovicích, Rychtářově a Radslavicích roboty, jimiž povinni byli ku dvoru drnovskému i jiným dvorům k zámku račickému patřícím: ruční robotu, vození, sečby na oves a na lukách, vození obilí do stodol, drva hodny, které jsou k zámku račickému vozívali a jiné, což se při tom zámku selo a sadilo i také fůry, které kramáři dědičtí měli a pět sedlákův, kteří jsou podle těchto kramářů fůry činiti povinnost měli tu v Dědicích.

S poddanými z dědin uvedených srovnal se Dobeš takto:

„Předně z městečka Dědic za ty roboty nyní a na časy budoucí mají a povinni budou mně a erbům mým i budoucím potomkům a držitelům toho zboží dávatí ročně: dvacet šest zlatých, dvacet šest grošů; ze vsi Lhoty čtyři zlaté, ze vsi Opatovic půl desáta zlatého, ze vsi Radslavic čtyři zlaté, ze vsi Rychtářova 10 zlatých 5 grošů a to rozděleně při každém sv. Jiří polovici a při každém sv. Václavě také polovici.

Kdež já svrchu psaný Dobeš z takových robot sám od sebe, erbův a budoucích potomků svých i držitelů tímto listem svrchupsaného městečka, vsi a lidi v nich vysvobozuji a svobodné těch robot činím, že oni mně těch svrchu dotčených robot, erbům mým ani budoucím potomkům a držitelům toho zboží více činiti povinni nebudou, než budou jen z těch dědin nahoře psaných svrchu dotčené platy odváděti nyní i na časy budoucí.“ Pro větší jistotu kromě pečeti pana Dobeš k tomuto listu své pečeti přitiskli a přivěsili podle svého svědomí: pan Vilém Prusinovský, pan Přemek

Znak pánů z Černé Hory.

Prusinovský, pan Jan Zajímač z Kunštátu a pan Jindřich Březnický z Náchoda.

Jenž jest dáno na Rosicích v pondělí před sv. Jiřím léta Páně tisícího pětistého třicátého třetího (1533) počítajíc.

Nedlouho potom (r. 1535), když Dobeš o roboty tyto obtížné (zvláště pro vzdálenost) se svými poddanými se srovnal, prodal statek dědický s farou, pak dědiny Lhotu, jeden dvůr pod starým hradem, dědinu Rychtářov s pustým hradem, Opatovice a Radslavice svému švakrovi Janovi z Pernštýna za 7.300 zl. mor. (Kod. Pern. fol. 333—XIV). Dobeš zemřel r. 1540 a pochován byl v Rosicích.

Jan z Pernštýna a na Helfenštýně, příjmím „Bohatý“, poněvadž ke značnému jmění, jež po předcích dědil, mnohé ještě statky prikoupil, držel zboží dědické pouze 3 léta.

Již r. 1538 vyměnil statek Dědice s Janem z Doubravky a Hradiště za téhož lenní statek: zámek a městečko Paskov a dědiny k němu patřící i se vším příslušenstvím a přidal 4.000 zl. mor.

OD ROKU 1538—1572.

K výměně dříve zmíněné dal olomoucký biskup Stanislav Turzo rytíři a vasalu kostela olomouckého Janu z Doubravky-Hradiště svolení listem vydaným o sv. Václavě r. 1538 v Olomouci:

„My Stanislav ... vyznáváme tímto listem všem vůbec, ktož jej uzří neb čtuce slyšeti budú, jakož jest urozený a statečný rytíř Jan z Doubravky a Hradiště man náš a kostela našeho věrný milý, tvrzí městečkem Paskovem²³ a vsí Zabněm, vsí Krmelínem, vsí Hrabovú se vším jejich a všelijakým příslušenstvím změnu naším vědomím na statek dědičný urozeného pana Jana z Pernštýna a na Helfenštýně učinil zejména na Dědice městečko, což tu pánu přísluší i s kostelním podacím, na ves Opatovice, ves Dechtaryow, ves Lhotu, ves Radslavice, městečko pusté Hrádek, dvůr od starého hradu s horami a se vším jejich a všelijakým příslušenstvím, v kteréžto změně se to znamenitě dokládá, aby manství, ve kterémž jest až posavad statek Paskovský byl, to převedeno bylo na městečko Dědice s jeho příslušenstvím bylo. (Gr. knih. panství vyškovského).

Manským statkem²⁴ bylo zboží dědické do r. 1540. Též Jan z Pernštýna vydal v neděli po Všech Svatých r. 1538 dosvědčení k rukou rytíře Jana z Doubravky a Hradiště na Blansku a statku: zejména městečko Dědice s kostelním podacím, dědiny Lhotu s dvorem od Starého hradu, Dechtaryow s pustým hradem, Opatovice, Radslavice a se vším příslušenstvím (s lidmi platnými i neplatnými) kterýžto statek za hotově vyplacené 4.000 kop gr. prodal.

Jedná se o 4.000 kop gr., jež Jan z Doubravky Janovi z Pernštýna doplatil při výměně zmíněných dříve statků.

Téhož roku dle listiny biskupa Stanislava Turzo (ze dne 11. 4. 1540) stolní biskupský statek Blansko i se všemi k němu náležejícími dědinami stává se statkem manským a Dědice (i s dědinami dříve jmenovanými) biskupským statkem stolním a zároveň součástí panství vyškovského.

Na Blansku pro Jana z Doubravky zapsaný kapitál 2.000 kop gr. přešel na Dědice s podmínkou, že teprve po smrti Jana z Doubravky po půlroční výpovědi splacen býti má a dědicové teprve potom k odstupu Dědic biskupství zavázání budou.

Ještě r. 1540 dává Jan z Doubravky zvláštní revers a vyjádření, že dědicové po jeho smrti statek dědický nikomu než olomouckému biskupu, neb kapitole proti složení oněch 2.000 kop gr. odstoupiti nesmí.

Za biskupa Turzo šířila se po Moravě různá učení náboženská. Také v blízkém kraji založil Jan Dubčanský novou sektu Bratří lileckých neb Habrovanských,²³ o čemž dříve již zmíněno.

V Lulči (in monte liliorum) zřídil pak Jan vlastní tiskárnu.

Za posledního držitele zboží dědického z rodu pánů z Boskovic, Dobeše Černožského, který byl přítelem Jana Dubčanského a horlivým stoupencem bratří Habrovanských,²⁵ možno souditi, že nové učení šířilo se i do dědin, které panu Dobešovi náležely.²⁶

Můžeme to tím určitěji tvrditi, poněvadž řídil se pan Dobeš zásadou tehdy obecně uznávanou (u katolíků i akatolíků), že může pán svým poddaným naříditi, co mají věřiti. Či chleba jíš, toho píseň zpívej; na či hruď sedíš, toho víru měj! Mnoho-li stoupenců v dědinách zmíněných akatolíci získali — není známo. V ústech lidu uchovala se v Rychtářově zpráva, že i tu akatolíci byli.

Tak vyprávěla stařenka Františka Křoumalová z čís. 47 († r. 1904 ve věku 94 let) a starý soused Matěj Vévoda z čís. 46 († r. 1892 ve věku 92 let), že slýchali od předků, že byli kdysi u nás lidé jiné víry a že jim tehdy i náš kostel náležel. Jak zacházel pan Dobeš s katolickými kněžími, dovidáme se ze záznamu fary dědické z r. 1527. Dobeš toho roku prodal faru v Dědicích jakémusi knězi Matějovi. Když tento v Dědicích vše si upravil a opatřil, vypověděl jej Dobeš z fary ani výloh mu nenahradiv... (Náš dom. Vaculík).

O malé lásce jeho ke katolíkům svědčí i následující událost, o níž vypráví A. V. Šembera. (Děj. p. z Boskovic.) Dobeš byl oprávcem kláštera v Zábrdovicích. V r. 1537 zvolili v klášteře nového opata Zikmunda bez opovědi oprávce.

Dobeš dověděl se o tom, velmi se rozhněval, přišel do kláštera s lidem svým ozbrojeným a našel právě opata i ostatní mnichy v refektáři, v prchlivosti opata uchopil a se schodů shodil...

I později, jak vypráví klášterní kronika, nepřestával přes všechny stížnosti u krále, mnichy týrati.

Po Stanislavovi Turzů, zvolen biskupem olomouckým Bernard Zoubek ze Zdětína a po roce Jan Doubrava (1541—1553), o němž již dříve zmínka učiněna.

Za něho i za nástupců pronikal protestantismus do krajů moravských.

Jaké poměry náboženské byly tehdy u nás, toho ukázkou je obrázek z fary dědicické z doby biskupa Marka Khuena († 1565):

V r. 1559 byl farářem v Dědicích kněz Šebestián. Ten bez vědomí biskupa Khuena opustil faru.

Panský úředník z Vyškova obdržel od biskupa rozkaz, aby vyšetřil v Dědicích, jak se zmíněný choval kázáním a posluhováním svátostmi a dále, co je to za osobu a odkud?

V té době byl Šebestián farářem v Hranicích, kamž si jej povolali lidé „ze svaté víry výtržní (t. j. odpadlí), kteří proti velebné svátosti oltářní mluví z dosti rúhavě a předkem nějakého bludného a výtržného, proti ustanovení církve svaté faráře dostanúc, k podávání oltářní svátosti pod obojí způsobů sobě přivedli a nadto výše i nějakého luteryánského rektora rouhače.“ (Z listů bisk. Khuena-Vaculík).

Ze zprávy této možno posouditi, jaké byly poměry náboženské tam, kde působil kněz Šebestián, který i náš filiální kostel spravoval.

Za biskupa Stanislava Pavlovského (1579—1698) spojena byla celá rozsáhlá farnost dědicická pro velmi smutné poměry náboženské a pro nedostatek katolických kněží s farností vyškovskou (r. 1590).

Měli tehdy na Moravě katolíci jen 10 far⁷⁷. Biskup Stanislav, muž energický, měl stále boje s nekatolíky a nebýt jeho a biskupa Viléma Prusinovského (1565—1572), byli by katolíci v 16. stol. v našem kraji vymizeli.

ROK 1572—1628.

Po Pavlovském zvolen byl biskupem olomouckým (roku 1599) František, kníže z Ditrichštejna, který v pohnutých dobách před i pobělohorských důležitou politickou úlohu hrál a do události těch dějinných zasahoval.

Krátce potom, když zvolen biskupem, (r. 1604) potvrzuje Ditrichštejn Dědicím, Lhotě, Raclavicím, Opatovicím i Rychtářovu privilegium Dobše z Boskovic.

„My František z Boží milosti sv. Římského kostela titule

Svatého Silvestra, kardinál z Ditrichsteina, biskup olom. kníže . . . i s budoucími potomky našimi biskupy olomouckými na budoucí věčné časy známo činíme tímto listem obecně přede všemi kdežkoliv čten aneb čtoucí slyšen bude, že jsou před nás opatrní a robotní purkmistři, fojtové a starší i na místě všech obcí městečka Dědic a z vesnic totiž ze Lhoty, Opatovic, Rychtářova a z Radslavic, k zboží dědickému příslušejících, naši věrní milí přistoupili a nám list neb srovnání s předešlou vrchností jich, držitelem téhož zboží dědického o roboty a fůry, které předešle někdy pánům svým činívali, učiněné přednesli, kterýžto list neb obdarování 5 pečetmi stvrzené celý a neporušený slovo od slova zní": (List z r. 1533).

Kardinál určuje roboty, povozy a platy, jež mají podání ze statku dědického vykonávati. Jmenovitě: „Když jim jakkoliv z poručení našeho neb budoucích biskupů olom., neb úředníků našich vyškovských nynějších i budoucích, poručeno a oznámeno bude, že dotčení dědičtí s vesnicemi předřečenými mají i povinni budou pro příjezd náš i budoucích potomků našich biskupů olomouckých na zámek vyškovský z hor téhož panství dříví všelijaké ku palivu, co by ho koli k takovým příjezdům potřebí bylo voziti.

Item. Kdy bychom koliv my neb potomci naši biskupové olomoučtí do Brna nebo z Brna do Kroměříže neb Olomouce cestu s dvorem svým biskupským před sebou měli, dvakráté v roce povozy činíti a vykonávati: totiž dědičtí po osmi koních, lhotečtí, radslavští, opatovští a rychtářovští z jedné každé vsi po čtyřech koních.

Item. Z Vyškova každoročně buď do Kroměříže, do Olomouce neb do Brna: předně dědičtí sami vína 5 beček a vejš psané dědiny společně dotčeným způsobem jako Dědice 5 beček vína, když se jim rozkáže, odvážeti.

Tolikéž platy, kteréž prve podle register za roboty ročně dávali, takové platy za tyž roboty ještě třetí díl těchž platů při určitých termínech na budoucí časy do důchodů našich dávati a spravovati."

Ke konci listiny potvrzuje se dřívější nadání a nařizuje se, že poddaní žádným vymyšleným způsobem ve větší platy, roboty neb jiné povozy a povinnosti na věčné časy potahování býti nemají!

Vydáno na zámku Kroměříži ve středu den památky sv. Jiljí. Léta od spasení našeho tisícího šestistého čtvrtého počítajíc.

Rychtářovští platili (dle privileg. Dobše Černohorského z r. 1533.) 10 zl. 5 gr., nyní o $\frac{1}{3}$ více, t. j. o 3 zl. $11\frac{2}{3}$ gr.

V r. 1609 zřídil kardinál spolu s kapitolou místo druhého kaplana ve Vyškově k opatrování duchovní správy

na farách v Dědicích a Topolanech, kteréžto farnosti od r. 1590 byly připojeny k Vyškovu. Kaplana tohoto měly vydržovati společně obě farnosti a sice měly přispívati 40 fl.

Příspěvek rozdělen byl na přífařené obce a placen byl do nedávna. (Viz dějiny kostela!)

R. 1617 pronajal kardinál panství vyškovské městu Vyškovu za roční nájemné 12.000 zl. (1 zl. = 30 gr.) na 6 let.

Nájmu vyškovští dlouho neužívali. Již počaly se hrnouti události politické, jež národ přivedly až na pokraj záhuby.

V Praze po památné defenestraci (1618) stavové čeští strojili veřejný odboj proti panovníkovi a vybědli i moravské stavy, by se k nim přidali, což se však na návrh Karla staršího ze Žerotína nestalo.

Zatím ale zemřel Matyáš a nástupce jeho Ferdinanda II. čeští stavové králem neuznali, veřejně se postavili proti němu: Moravané pak na sněmě brněnském připojili se k nim. Mezi jinými městy moravskými hleděli si odbojní stavové zabezpečiti i Vyškov, jako důležité místo mezi Brnem a Olomoucí.

R. 1619 přitáhl Petr Sedlnický s jízdou stavovskou k městu (5.000 mužů). Když generál Dampierre město vyklidil, obsadil je Petr (Procházka: Z minulosti vyškovského zámku). Zatím stavové zvolili králem českým Bedřicha Falckého (26. srpna 1619).

Na sněmě brněnském ustanovili odbojní stavové, aby všechny duchovní pozemky byly zabráný, jmenovitě kapitoly brněnské a olomoucké. Kardinál Ditrichštejn byl ze země vypověděn a statky jeho konfiskovány.

Poddání zproštění všech povinností vůči kardinálovi. Na sněmě konaném v Olomouci r. 1620 darovali stavové Bedřichovi z Tiefenbachu, vůdci vojska protestantského za to, že zemí mnoho, věrně, platně a pilně sloužil, nelitujíce při tom ani hrdla, ani statků a zdraví svého, biskupské statky Pustiměř a Vyškov. (Brandl: Kn. p. h. Mor.).

Bedřich nepřijal toho daru i navrženo prodati statky ony panu Hanušovi Petřvaldskému z Petřvaldu, držiteli Račic, který byl mezi zvolenými direktory. Povstání stavů ukončeno bitvou na Bílé hoře dne 8. listopadu 1620.

V dobách těchto pohnutých i předkové naši poddaní z panství vyškovského: z Dědic, Rychtářova, Opatovic, Radslavic a Lhoty „vedle jiných rebelantův v tomto markrabství moravském za časů té rebelie aneb v království českém povstání k jinší nepořádné vrchnosti přistoupili a poddanost slíbili...“ (Listina kardinála Ditrichštejna z r. 1628). O jiných poddaných na rozsáhlém vyškovském panství, kteří by jednali jako obyvatelé Dědic, Rychtářova, Radslavic, Opatovic a Lhoty, nyní ničeho známo.

Proto domníváme se, že v dědinách jmenovaných, které teprve v r. 1538 byly připojeny k panství biskupů olomouc-

kých, zbyla ještě nějaká část nekatolíků z časů, kdy pánem jejich byl pan Dobeš Černohorský, horlivý stoupenec bratří Habrovanských, a ti že k odboji se připojili.

Ale kdo byla ona „nepořádná“ vrchnost, k níž dle listiny z r. 1628 se naši předkové přidali a již poddanost slíbili?

Zdá se, že onou vrchností nepořádnou byl Hanuš Petřvaldský z Petřvaldu, pán na Račicích, který náležel k předním účastníkům povstání, byl zvolen do direktoria i do zemského soudu. (Vaculík: Náš Domov).

Snad v době té pohnuté vzpomenuli poddaní v oněch dědinách, že po celá staletí náleželi k Račicím.

Je možno, že i některý z našich krajanů činně zúčastnil se povstání, vždyť nařídili odbojní stavové na sněmě brněnském, aby každý pán nejen své služebnictvo ozbrojil, nýbrž aby v celé zemi každý 10tý muž pohotově byl a kdyby potřeba kázala, aby všichni obyvatelé v zemi vzhůru byli!

Po bitvě na Blšé hoře nastal přísný soud nad odbojníky v Čechách i na Moravě, 27 předních vůdců povstání vykrvácelo na Staroměstském náměstí v Praze.

Rovněž na Moravě 23 pánů odsouzeno k smrti, ale na přímluvu Karla st. ze Žerotína byl jim život darován. Mnozí páni uvěznění, jiní prchli do ciziny, statky většině konfiskovány a dány neb prodány cizincům. I pan Hanuš Petřvaldský propadl vším jměním a paměť jeho prokleta. Zemřel na Špilberku r. 1620.

Kardinálovi Ditrichštejnovi dostalo se plného zadostučinění a vráceny mu všechny zabrané statky. Jmenován byl gubernátorem na Moravě a nejvyšším generál. komisařem.

V té době vzpomenuli předkové naši, jaký čeká také je trest za vzpouru proti vrchnosti. Vzpoura taková tehdy trestána bývala ztrátou cti a propadnutím hrdla i statků.

Poděšení zprávami o trestech smrti, žaláře, o zabírání majetků, vyslali z městečka Dědic i všech 4 dědin rychtáře, z Dědic purkmistra i starší ku svému pánu kardinálu Ditrichštejnovi do Olomouce s prosbou o milost a ponechání starých nadání a privilegií.

A kterak potrestal kardinál Ditrichštejn své poddané v Dědicích, Rychtářově, Lhotě, Opatovicích a Raclavicích, dovidáme se z listiny (opisu) zachované v archivu obecním z r. 1628:

„My František z Boží milosti sté římské církve titulu Sté Panny Marie trans Tiberim kardinál a kníže z Ditrichštejna, biskup olomoucký, kníže, král. čes. kaple hrabě, J. M. C. tajná rada, též království a zemí protektor, splnomocněný markrabství moravského gubernátor a nejvyšší generál commissarius známo činím tímto listem přede všemi, zvláště kdež náleží a zapotřebí jest, že jsou před nás s náležitou uctivostí purkmistr a starší našeho městečka Dědic,

jakož i rychtáři na místě všech obcí z dědin Lhoty, Opatovic, Rychtářova a Raclavic k našemu panství vyškovskému náležejícím, naši milí, věrní poddaní s poníženou, poddanou a poslušnou prosbou předstoupili, abychom jim tu lásku a milost proukázali a jedno nadání a privilegium jim od dobré a svaté paměti důstojných biskupů olomouckých, předků našich milých od starodávna udělené, netoliko zobnoviti a potvrditi, ale také i to nač jsou žádného nadání neměli, tímto listem našim upevniti ráčili, připovídajíc a se opovazujíc i s budoucími potomky svými nám a budoucím biskupům olomouckým, to s jejich hotovou a povinnou poddaností, vždy horlivě a poslušně zasluhovati.

Pročež jsme to vše s našimi věrnými a milými radami v bedlivé uvážení vzíti ráčili, zhlídnouc, kterak jsou *oni vedle jiných rebellantův v tomto markr. moravském času té rebellie aneb v království českém povstalého zdvihnutí k jinší nepořádné vrchnosti přistoupili a poddanost slibili*, tak že jsme *nikoli za dobré uznati nemohli*, abychom jich *zouplna při jejich starých svobodách* a nadání pozůstaviti měli, nic však méně prohlídajíc, že jsou vždy všelijakou hotovou a povinnou poslušností proukázali a se zalíbíti péči měli důvěřujíc k budoucímu opevnění a setrvání povinně u poddané vrchnosti jejich, aby uznali, že nad neštěstím poddaných našich žádného zalíbení nemáme ani jich zkaziti nemíníme, nýbrž o jejich budoucí živnost otcovskou péči snášíme a tomu chceme, aby dotyční poddaní nynější i budoucí spolu s manželkami, dítkami a potomky svými nás věčnou a chvalitebnou památkou měli a tím lépe živností svých hleděti pilní byli.

Z těch důležitých příčin ráčíme, což jmenovaní poddaní naši, netoliko při jejich starých nadáních a svobodách, však mimo následujících robot zanechatí, ale taky s tímto listem našim, tak jakž od předků našich biskupů olomouckých obdaření byli, ve všech artikulech, clausulách a punktech nejínáč než jako by to v listu slovo od slova položeno a vyjádřeno bylo, potvrditi; kteroužto z knížecí a otcovské lásky jim proukázanou milost budou dotčení naši poddaní z nadepsaných městečka a dědin spolu i s potomky svými, nyní i na budoucí časy, nám a potomkům našim s těmito robotami odsluhovati povinni.“

Kardinál svým poddaným v Dědicích, Rychtářově, Lhotě, Opatovicích, Radslavicích odpouští těžké provinění, že za časů rebellie také oni k jinší nepořádné vrchnosti přistoupili a jí poddanost slibili. To stalo se asi tehdy, když kardinálovi odňaty všechny statky, on ze země vypověděn a poddaní zproštěni všech závazků proti němu.

O víře v listině není zmínky. Bylo těch nekatolíků v té době již asi velmi málo v našem kraji a ti po nešťastném skončení odboje vymizeli.

A přece ještě r. 1624 asi ve Vyškově a v okolí více akatolíků se zdržovalo. Byl totiž tenkrát uznán za velmi vydatný prostředek, aby nebyly konány bohoslužby akatolické a nebyly ukrývání kazatelů, dáti do měst (obcí), kde kazatelé se zdržovali, vojenské posádky, jež na útraty obecní byly chovány. Tak se stalo v Prostějově, „Viškově“, Jihlavě atd. (Brandl: Kn. p. k Mor.).

Druhá část listiny kardinála Ditrichsteina z r. 1628 určuje roboty, jež poddaní jmenovaných obcí budou povinni konati:

1. Předně a nejprve budou povinni všechna role ke dvoru našemu dědickému náležející zorati, obseti, zhnojiti, ozimní i letní obilí sežítí, louky poséci, trávu sečenou náležitě sušiti, hrabat i vše do řečeného dvora bez škody svéztí.

Ítem budou povinni z dotčených městečka a dědin mimo tohoto dědického dvora deset hodných mužů k sečení obilí a luk ke dvoru zámeckému každoročně vypraviti.

Ítem budou povinni mimo tohoto dědického dvora z každé krávy v dotčených městečku a dědinách jednu kopy dobrého a hodného vazby při zámeckém dvoře každoročně sežítí.

Ítem budou povinni předně k zámku vyškovskému i také ke dvoru a mlýnu v Dědicích k stavení, co zapotřebí robotovati.

Ítem budou povinni dvakrát v roce povozy J. W. O. K. Mt. činiti a čtyřadvacet hodných koní spřáhnouti.

Ítem budou povinni deset beček vína k potřebě do Olomouce, Kroměříže neb jinam odvéztí.

Ítem budou povinni při šťastném příjezdu J. W. O. K. Mt. s dostatkem dříví pro kuchyni přivážeti.

Ítem budou povinni: městečko Dědice 50 sáhů, Lhota 10 sáhů, Opatovice 50 sáhů, Rychtářov 50 sáhů, Radslavice 10 sáhů — učiní všeho 170 sáhů dříví k vaření piva sděliti a do zámku, aneb kde by pivovar byl, odvážeti.

Mimo jmenovaných robot a povinností nemají řečení poddaní naši od nás a potomků našich nyní i na časy budoucí nižádným vymyšleným způsobem k žádným jiným robotám potahováni býti.

V našem knížecím a biskupském domě v Brně den sv. Jana vyznavače Páně t. j. 20. měsíce Martii 1628.

PODDANSTVÍ A ROBOTA.

Robotou zvána byla každá práce, kterou konal lid na místě daní, tak zv. robota *zemská* čili veřejná a kterou později vykonával pro svou vrchnost, tak zv. robota *vrchnostenská* čili soukromá.

Roboty zemské konány hned v době vlády prvních Přemyslovců a záležely ve stavbě hradů, cest, hrází a j.

Těž roboty soukromé konány od časů pradávných.

Veškeré roboty vznikly z poměru poddanského.²⁸

V nejstarších dědinách našich neměli jednotlivci vlastní země (půdy), všichni společně užívali polí; avšak již tehdy měli kromě otce čili vladyky rodového nad sebou pány, kteří větší plochy půdy vlastnili a jimž dědiníci jakési práce (roboty) konali.

Majetníci těchto větších statků zakládali též nové osady pro lidi, kteří neměli vlastní půdy a také pro ty, kteří v rodných, starých vsích měli již půdy málo.

Tito noví osadníci musili z pozemků jim přenechaných platit vrchnosti a konati jí různé práce. Tak vznikl i kdysi Rychtářov (Viz „O původu osady“) asi ve stol. XI.

Mnozí dědiníci (volní) často již v XI. stol. poddávali se dobrovolně pod ochranu pánů, aby dosáhli výhod hmotných, aby nemusili konati obtížných robot zemských a aby měli ochránce ve své vrchnosti. Rádi dávali se v ochranu vrchností duchovních a klášterů, poněvadž již tehdy bylo známo, že pod berlou opatskou nejlépe se slouží.

Za to novým pánům dávky (v hotovosti neb naturalíích) odváděli a určité práce konali.

Poddanství toto bylo s počátku velmi mírné, lid selský zůstal při tom úplně svobodný, byl pánem svých pozemků, mohl statek prodati neb odkázati, mohl se volně stěhovati neb všechny povinnosti lpěly na půdě, již užíval. Osobní svoboda zůstala úplně zachována.

Teprve ve XIV. stol., když vniklo k nám z Němec zřízení lenní, pokládána půda za majetek pánů, kteří ji ze své milosti sedlákům k obdělávání svěřovali.

Tak hájí osobní svobody sedláků český filosof Tóma ze Štítného: „Svobodní jsou lidé. Dědiny² (půda) jsou sice pánů, ale člověk je boží.“

Po válkách husitských (stol. XV.), v nichž uhynulo mnoho lidu selského (dělného), snaží se vrchnosti utužit poměr sedláků ku svým statkům, aby je nemohl opustiti. Čím více přibývalo moci pánům, tím více lid selský ztrácel na své svobodě a tím více robotoval. „I hnutí husitskému byl sedlák nesvobodným člověkem a jen předmětem výdělku“, píše dr. Pekař.

Když pak r. 1447 vydán na sněmu zemském zákaz volného stěhování lidu selského, zákaz přechovávání cizích poddáných, přestupování do jiných stavů — stal se sedlák zákonně majetkem své vrchnosti, stal se nevolníkem násilím udržovaným na půdě panské.²⁹

Vrchnost dávala později povolení k ženitbě za určitých podmínek (za plat),³⁰ ona rozhodovala o budoucím povolání dětí svých poddaných. Břemena pak různá: roboty, dávky a platy ukládala poddaným neomezeně.

Ale století XV. a XVI. nebylo ještě tou pravou mučednickou dobou českého sedláka, poněvadž dávky, platy i roboty byly na většinu panství přesně vyměřeny a proto jakž takž snesitelné. A přece již ve století XVI. napsal Veleslavín: „Nyní žádný není ve větší potupě a menší vážnosti, než ubozí sedláci, poněvadž je mají a drží ne za lidi, ale za služebníky a chlapy, nebo raději za hovada věčné práci podrobená a nejedni více sobě váží chřta nežli sedláka.“

A dávno dříve již za panování Karla IV. (století XIV.) musilo být šlechtě zakazováno, aby poddaným oči nedávala vypichovati neb ruce a nohy uřezávati... Z toho patrně, kam již tenkrát sahala zvůle některých vrchností.

Stížnosti proti vrchnosti nebylo možno vésti, vždyť i nejznamenitější právník český Kornel ze Všehrd (r. 1499) divně usuzuje: „Aby člověk²⁸ neb pacholek, neb služebník směl svého pána poháněti (žalovati) se ovšem nesluší i nepodobné zdá a naprosto nespravedlivé.“

Sedlák prodáván, darován neb vyměňován zároveň se statkem, neměl již nic než ten propůjčený grunt, jež mu mohl pán dle libosti odejmouti. Právem mohl říci každý pán: „Sedláče, můj jsi, můj!“

Vrcholu dosáhly poddanské roboty ve století XVII. Pomeř poddanský uzákoněn byl na Moravě v obnoveném zřízení zemském r. 1628.

Roboty již dříve nelidské byly ještě zostřeny. Na mnohých panstvích, zvláště na oněch, jež v dobách pobělohorských koupil neb darem v ruce cizinců přešla, robotováno po celý týden.

Poddaní nuceni vykonávati veškeré práce polní, lesní, zahradní, na lukách, v lomech, v dolech, při stavbách, na cestách, při střížích ovcí, spřádání vlny, nadhánění při honech, rybníky loviti, dobytek pásti, hlídky a hlásky konati, vpomáhati a sloužiti v domácnostech úředníků panských a jiné. Poddaní s tak zv. „dalekými fůrami“ často na několik dní a to bez náhrady nuceni jezdit.

Vlastnímu hospodářství mohl se pak poddaný věnovati v noci a ve svátky.

Práva a spravdnosti nesměl a nemohl se dovolávati, nebylo odvolání proti sebe nespravedlivějšímu nařízení vrchnosti i úředníků, kteří bývali často horší než vrchnost.

Tresty tělesné (oslí, klády,³¹ rány a vězení) byly jedinou odpovědí na všeliké stížnosti.

Při práci paňský dráb lískovkou neb karabáčem popoháněl slabé neb opozdilce.

Dané veškeré, jež platili pouze poddaní, rozdělovala a vybírala vrchnost.

Páni, zvláště cizinci, neměli kousku citu, kousku lásky k lidu poddanému. Řídké byly výjimky! Za takových po-

měří stál se stav českého sedláka nesnesitelným a není divu, že mnohdy i ta příslovečná trpělivost bývala vyčerpána. Bouřili se sedláci na mnohých panstvích, krvavě bývali trestáni, ale bouřili se opět, poněvadž žádná vrchnost nemohla jim vyrvat z těla cit spravedlnosti a lidské důstojnosti.

OD ROKU 1628—1654.

Vylíživ v předešlé stati všeobecně roboťu i poddanství lidu selského, chci nyní všimnouti si roboťy, již konali předkové naši dle uvedené již dříve listiny kardinála Ditrichštejna z roku 1628.

Roboťa jim byla zvýšena, poněvadž kardinál za dobré uznati nemohl, aby je zouplna při jejich starých svobodách a nadáních pozůstaviti mohl i když slíbili pro budoucnost vždy hotovou a povinnou poddanost a poslušnost zachovati.

Velikou výhodou bylo pro poddané, že jim roboťa byla přesně vymezena.

Roboťu jízdní vykonávalo u nás 7 pololáníků (č. 17, 18, 19, 33, 37, 38 a 39) každý jedním párem koní. Roboťu pěší konalo 20 čtvrtláníků, 1 osminláník, 8 chalupníků a 11 domkářů; celkem 40 robotníků.

Jízdní roboťa byla povinna spolu s ostatními obcemi (Dědicemi, Lhotou, Opatovicemi a Radslavicemi) veškeré práce na polích při dvoře dědickém vykonávati (t. j. síti, úrodu sklízeti, orati, hnůj vyvážeti, seno a otavu voziti a podobně).

Dvůr měl asi 300 měř polí. Celá výměra se neobdělávala, část ležela dle tehdejšího způsobu hospodaření úhorem (ale přeorávala se). Všechny obce měly asi 27 párů koní. Tak by připadlo na 1 pár k obdělávání asi 11 měř, odečteme-li úhor, asi 8 měř. Horší bylo konání dalekých fůr, ale ty připadly na jednotlivce zřídka — asi jednou ročně. Též při dovážení vína došlo na 1 pár potažní jednou asi za 3 léta.

Z 50 sáhů dříví, jež rychtářovští byli nuceni voziti k vaření piva do Vyškova, připadlo na každého $7\frac{1}{2}$ sáhu.

Množství dříví pro kuchyni není určeno, ale bývalo ho v dobách pozdějších, kdy v zámku vyškovském biskupové sídlili, jistě hojně potřeba.

Zbývají práce při stavbách a opravách (dvoru, zámku, mlýna) t. j. dovoz materiálu i stavebního dřeva.

Pěší roboťa vykonávala práce veškeré na panských polích a lukách po celý rok. K sečení ke dvoru zámeckému vysílal Rychtářov 3 muže.

Dále musili robotníci pěší nakáceti a sdělati 50 sáhů dříví pro pivovar i dříví pro kuchyni zámeckou.

Též veškerá práce nádenická při stavbách a opravách budov panských byla jejich povinností.

Robota vykonávána vždy ponejvíce na polích u Dědic.

Roboty veškeré, ač obtížné (vzdálené), nebyly při neveliké rozsáhlosti polí a větším počtu robotníků tak tíživé, jako na jiných panstvích. O nějakých bouřích proti vrchnosti na panství není ničeho známo.

Kardinál Ditrichštejn ke svým poddaným v Dědicích, Rychtářově, Lhotě, Opatovicích a Radslavicích byl milosrdným, netrestav je za provinění krutě. Jednal také moudře, neboť kdyby provinilce byl potrestal odnětím gruntů, neb na hrdle, neb vězením, koho by tenkrát v dobách válečných a velmi nepokojných byl na gruntech usadil? Kdo by byl pole panská obdělával? Kdo platil?

Trestaje poddané byl by trestal vlastně sebe. Ať již veden rozumem a prospěchem vlastním nebo milosrdenstvím a otcovskou péčí, zachoval se k poddaným šlechetně a je to důkazem, že pod „berlou“ se tehdy lépe žilo.

Také obyvatelé Dědic, kteří náleželi klášteru lanškrounskému, v té rebelii se své vrchnosti zpronevěřili; závazky jí zrušili a jinou nepřátelskou vrchnost za pány přijali...

Caesar Marcus z Montopoly, probošt lanškrounský, potrestal dědické své poddané za účast na vzpouře stavovské: 8 denní robotou v roce a za odúmrtí za každého lánu 2 zl. (mor.), 3 slepice a 20 vajec odváděti.

Po nešťastné pohromě bělohorské rozpoutala se v zemích našich válka třicetiletá. Nesčíslněkráté navštívila vojska nepřátelská i domácí mnohé kraje, zanechávající za sebou spálené, opuštěné dědiny a spustlá pole. Lid na mnoha místech opustil příbytky a živnosti, nechal pole ladem, po lesích v bídě se potuloval, hladem, zimou a nakažlivými nemocemi hynul. Kdo v dědinách zůstal, těm opět jen bída, chudoba a nelidská robota byla údělem.

Nebylo nářadí hospodářského, nebylo dobytka tažného, ni užitkového a nezřídka prý bylo viděti zapraženého sedláka, ženu i děti v rádle...

R. 1624 dočítáme se ve zprávě z Moravy, že následkem válečného lidu na mnohých místech není ani psa ani kočky — všecko vyžráno. Po zemi potulují se tlupy žoldnéřů³² po 200 i více a běda dědině, kam zapadnou: loupí, pobíjejí lid, chtějí peníze. Nenajdou-li ničeho, vyplení a vypálí vše.

Zoufalost a bída byla prý, jak současníci potvrzují, ve většině krajů taková, že lidé se nemodlili, reptali proti Bohu, neuznávali jeho spravedlnost a ďábla vzývali.

Mnoho dědin zmizelo tehdy úplně a dnes ani místa, kde stávaly, neznáme.

Kolik zla způsobila třicetiletá válka u nás, nevíme. Sotva však vojska nějaká dostala se do dědiny naší, poněvadž v lesích vzdálení jsme byli cesty hlavní.

Okolí blízké uchráněno však nebylo.

Za vpádu Torstensonova na Moravu (1642—1643) utrpěl mnoho Vyškov i jeho blízké okolí.

Švédové obsadili bez odporu město (1. září 1643), když posádka císařská krátce před tím zbaběle uprchla.

Větších škod městu nezpůsobili, jen zrekvirovali dobytek a vozy, městu pak výpalné uložili.

Potom odtáhli k Brnu.

Když se pak 9. září vraceli zpět, vyplenili město úplně. Svlékli obyvatelstvo do košil a pobrali vše, co našli cenného. Zámek i kostel byl zpusťšen. Poněvadž do Vyškova sneseno z okolních obcí veškeré jmění obcí i kostelů, byla škoda, již Švédové tehdy způsobili, značná. (Procházka: Z minulosti vyškovského zámku.).

Když Švédové, kteří nejen Vyškov, ale celý kraj od Brna směrem k Olomouci zpusťšili, opět odtáhli, navštívil panství nový regent a provedeno tehdy (r. 1644) sčítání poddaných, jakož i popis celého vyškovského panství.

Mělo tehdy panství tyto rozměry: 1 míle do šíře a 1½ míle do délky. Skládalo se z 1 města, 3 městeček, 29 dědin, 6 dvorů, 2 ovčírén, 1 pivovaru, 2 mlýnů, 12 rybníků (velkých i malých).

V Rychtářově byly tehdy po pohromě švédské (nach der Ruine) napočteno 27 poddaných, před pohromou bylo 29 (vor der Ruine).

Hůře na tom byl Vyškov a blízké jeho okolí. Zbylo ve Vyškově ze 155 poddaných po vpádu Švédů pouze 54; v Brňanech ze 14 pouze 4, v Herolticích z 12 jen 5.

Za to tam, kam nevnikla vojska, se počet poddaných nezměnil, na př. ve Studnicích bylo před švédským vpádem 26 poddaných a po vpádu 23; v Krásensku před vpádem 23 a po něm 24 a pod.

Celé vyškovské panství mělo před pohromou 796 poddaných a po ní 434, tedy ubylo 362.

Nejvíce ztrát bylo v osadách blíže Vyškova směrem jižním a východním. Dědiny vzdálenější v lesích a v horách skryté, byly dle všeho tehdy ušetřeny, ač hospodářsky i ony byly postiženy.

Dvory panské zpusťšly, nářadí hospodářské zničeno, chov ovcí v Pustiměři, kdež chovalo se na 1.000 ovcí, přestal, ve dvoře krásenském zbyly 3 husy a 5 slepic atd.

A kam podělo se oněch 362 poddaných? Mnozí opustivše zničené grunty prchli, jiní povražďení, jiní hladem a bídou v lesích skončili a velkou část i nakažlivé nemoci v hrob skládily.

Ani v pozdější době kraj vyškovský nebyl ušetřen vpádů nepřátelských. Tak ve Zvonovicích ze 14 usedlých 3 zbyli, ve Starém Rousínově ze 20 usedlých 4.

OD ROKU 1654—1740.

V r. 1654 pořízen první katastr selské půdy (berní rolla). Zvláštní komise procházely kraje, aby shlédlý vesnice a majetek. Měly zjistiti pusté domy i pozemky, jichž po 30leté válce všude bylo hojně.

Soupis tento měl býti podkladem daňovým.

Nebyl ale správný, lhalo a podvádělo se při něm. Na mnohých místech sedláci opustili statky i se vším majetkem, vysadili okna, dveře a ukryli se v lesích. Komise prohlásila statky pustými.

Po odchodu komise vrátili se sedláci opět na své grunty.

Kde vrchnost takto jednala, byla na tom jistě lépe (menší daně), kde udala spravedlivě, byla více daněmi zatížena.

Rozdílly byly veliké a proto následovaly „revisitace“ v dalších letech.

V popisu panství vyškovského z r. 1656 máme podrobnou zprávu o počtu usedlostí v Rychtářově. Počet ten ustálený trval až do volné dělitelnosti pozemků.

Obec měla tehdy 28 usedlých, a to nynější čísla:

10, 11, 12, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 33, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49 a 52.

Teprve později přibýly podsedky, jež vznikly z chalup bez polí tím, že vrchnost chalupníkům nějaké pozemky dala.

Podsedky byly původně 4, a to: číslo 13, 35, 42 a 54. K nim později přibýla čísla 34, 50, 51 a 53.

Při jednostrlivých usedlostech nebylo tehdy tolik pozemků, poněvadž obec naše původem lesařská měnila se v rolnickou.

Pozemky průběhem času k usedlostem připadly, a to většinou darem vrchnosti. Byly to zejména: Nivy, Lhotky, Padělky,³³ Prstenky, Kopce, Osinek.

Tratě byly původně tři: 1. Běhoun, 2. Nad dědickou Hanou, 3. Nad opatovskou Hanou. V tratích těchto dodnes jsou pouze pozemky usedlíků a žádných podsedníků ani domkařů (kromě v poslední době odprodaných částic).

Nynější 4. trať Plavátný a výše imenované pozemky vznikly později vykloučením panského lesa. V roce 1656 jich ještě nebylo.

Obec Rychtářov v popisu panství vyškovského v r. 1656:

a) Usedlých sedláků (Pawern) 8:

Šimon Řezáč	má 2 čtvrti	—	t. j. 18 měř	—	polí
Jiří Tkadlec	" 2 "	a 3 kusy	" 21 "	—	"
Matěj Puchta (?)	" 2 "	—	" 21 "	—	"
Pavel Přikryl	" 2 "	—	" 18 "	—	"
Kateřina Badalka	" 2 "	a 1 kus	" 18 "	—	"
Matěj Jelínek	" 2 "	—	" 15 "	—	"
Jakub Vítků	" 2 "	—	" 21 "	—	"
Havel Vykydal	" 2 "	a 3 kusy	" 19 "	a 4 achtle	"

Úhrnem = 16 čtvrtí a 7 kusů t. j. 151 měř 4 achtle polí.

8 usedlých sedláků má 151 měř 4 achtle t. j. 1 lán $55\frac{1}{2}$ míry, počítá-li se lán 96 měř.

b) 2 lhoťníci, jimž dána lhůta č. lhota, v níž osvobození od placení všech dávek:

Jan (nečitelno) měl 4 letou lhůtu — 2 čtvrti 1 kus = 15 měř polí
 Martin Badala „ 3 „ „ — — 9 „ = 12 „ „

2 lhoťníci měli 27 měř pole t. j. $\frac{1}{4}$ lánu 3 míry.

c) Pusté grunty 4:

Jakub Vysoudil	má 2 čtvrti	1 kus	= 15 měř polí
Jan Sopoušek	„ —	6 „	= 9 „ „
Dorota Vavruška	„ —	9 „	= 9 „ „
Adam Vlků	„ 2 čtvrti	—	= 12 „ „

Pusté grunty 4 čtvrti 16 kusů = 45 měř polí
 činí $\frac{1}{4}$ lánu 21 míru.

d) Usedlí zahradníci 15:

Jakub Plhalů	má 12 kusů	21 míru
Pavel Vlků	„ 8 „	12 měř
Jura Popelka	„ 6 „	6 „
Matěj Zbloudných (?)	„ 14 „	21 míru
Jakub Mrázek	„ 11 „	9 měř
Jura Adamců	„ 9 „	9 „
Jura Horman (?)	„ 10 „	15 „
Jan Muchů	„ 9 „	12 „
Jan Boudných	„ 11 „	14 „
Kašpar Kroutilů	„ 10 „	18 „
Jura Kuchtů	„ 9 „	12 „
Jan Vejvoda	„ 3 „	8 „
Havel Tesař	„ 1 „	8 „
Ondra Švanda	„ 1 „	3 „
Václav Jelínek	„ 9 „	15 „

123 kusů 183 míry

Zahradníci měli 183 míry ve 123 kusích.

e) 4 kusy pole, jež Plhalovi z Dědic náleží a 10 měř měří.

Usedlíci (8) sedláci drží	151 míru 4 acht.	= $1\frac{1}{2}$ lánu $7\frac{1}{2}$ míry.
Lhoťníci (2)	27 „ —	= $\frac{1}{4}$ „ 3 „
Pusté grunty (4)	45 „ —	= $\frac{1}{4}$ „ 21 „
Usedlí zahradníci (15)	183 „ —	= $1\frac{3}{4}$ „ 15 „

Všech pozemků (polí) = 4 lány $22\frac{1}{2}$ míry.

Dle zemského visitačního instrumenta z r. 1675 bylo v Rychtářově 7 pololánků:

Matěj Kuchta	pole v 3 kusích, v II. tř.	24 míry v III. tř.	12 měř
Václav Badal	" v 8 " v II. tř.	24 " v III. tř.	12 "
Jakub Vítků	" v 10 " v II. tř.	24 " v III. tř.	12 "
Martin Sekanina	" v 8 " v II. tř.	24 " v III. tř.	12 "
Jan Vymazal	" v 5 " v II. tř.	24 " v III. tř.	12 "
Matěj Tinlinek (?)	" v 8 " v II. tř.	24 " v III. tř.	12 "
Pavel Novotný	" v 8 " v II. tř.	24 " v III. tř.	12 "

Celkem pole v 50 kusích, v II. tř. 168 měř, v III. tř. 84 měř

Čtvrtláník:

Jan Badalů pole ve 4 kusích, II. tř. 12 měř, v III. tř. 6 měř

Zahradníci s poli:

Martin Pospíšil	pole v 3 kusích, v II. tř.	8 měř $5\frac{1}{3}$ acht.	v III. tř. 4 míry $2\frac{2}{3}$ acht.
Jan Valů	" 3 " v II. tř.	7 " $2\frac{1}{2}$ " v III. tř.	3 " $5\frac{1}{3}$ "
Jan Boudný	" 3 " v II. tř.	10 " — " v III. tř.	5 " — "
Jakub Mrázek	" 2 " v II. tř.	6 " $5\frac{1}{3}$ " v III. tř.	3 " $\frac{2}{3}$ "
Jura Adamců	" 4 " v II. tř.	11 " $2\frac{2}{3}$ " v III. tř.	5 " $5\frac{1}{3}$ "
Vávra Zbořil	" 6 " v II. tř.	12 " — " v III. tř.	6 " $5\frac{1}{3}$ "
Vávra Doškař	" 4 " v II. tř.	13 " $2\frac{2}{3}$ " v III. tř.	6 " $5\frac{1}{3}$ "
Tomáš Kašparů	" 8 " v II. tř.	16 " — " v III. tř.	8 " — "
Jura Kuchta	" 4 " v II. tř.	10 " — " v III. tř.	5 " — "
Pavel Příkryl	" 3 " v II. tř.	6 " — " v III. tř.	3 " — "
Jukub Sopoušek	" 3 " v II. tř.	7 " $2\frac{1}{3}$ " v III. tř.	3 " $5\frac{1}{3}$ "

Celkem pole v 43 kusích v II. tř. 108 měř $5\frac{1}{3}$ acht. v III. tř. 54 míry $\frac{1}{3}$ acht.

Domkaři bez polí jmenováni dva: Jan Mnich a Jura Přibyl.

Nově ustanovení na gruntech čtvrtlánici: Matěj Musil usazen na staré pustině (alte Ödung) po Jakubu Vysoudilovi (r. 1668) s 3 kusy pole, z nichž je 12 měř v II. tř. a 6 měř ve III. tř.

Pavel Černý (Tschernv) usazen rovněž na staré pustině po Adamu Vlčkovi (r. 1672). Má pole ve 4 kusích, v II. tř. 12 měř, ve III. tř. 6 měř.

Nově od r. 1657 opuštěné půllány byly dva: Šimona Řezáče, který r. 1672 propuštěn vrchností „pro stáří“.

Grunť ten měl 24 míry pole ve II. tř. a 13 měř v III. tř. Z gruntu „utekl Havel Příkryl r. 1673.“ Tento měl 24 míry pole v II. tř. a 12 měř ve III. tř.

Těž dva čtvrtlány byly opuštěné: po Jakubu Píhalovi († r. 1675) a po Macku Žboudném († r. 1673). U každého z těchto gruntů bylo 12 měř pole ve II. tř. a 6 měř ve III. tř.

Všech usedlých bylo 24 a ti měli ve II. tř. 324 míry a ve III. tř. 161 míru, 6 acht.

Pusté grunty byly 4 se 72 měrami ve II. tř. a s 36 měrami ve III. tř.

Celkem bylo všech polí 593 míry 6 acht., t. j. 6 lánů a 7³/₄ míry (lán 96 měr).

1 Ze soupisu konaného v r. 1675 pozorujeme, jak často a rychle mění se držitelé gruntů.

Simon Řezáč r. 1672 propuštěn pro stáří. Nebylo v dobách tehdejších řídkým zjevem, že vrchnost staré, k práci neschopné nebo nemocí sklíčené lidi z gruntu vyhnala a žeb-ráckou hůl jim na stáří do rukou vtiskla. Grunt pak ob-sazen silou mladou, jež robotovati a platiti mohla.

Rovněž nebylo řídkým případem, že sedláci sami z gruntů utíkali. Stávalo se tak pro dluhy nebo pro pronásledování od vrchnosti nebo od panských úředníků.

Proč utekl Havel Příkryl ze svého půllánu v r. 1673, není známo.

*

Za panování Leopolda I. (1657—1705) sedláci na mnohých panstvích, kde vrchnosti zvláště veliké a těžké roboty jim ukládaly, takže na svých pozemcích nevytěžili často ani tolik, aby chráněni byli hladu a nahoty, a kde úředníci panští s nimi hůře než s němou tváří zacházeli, bouřili se proti svým utlačovatelům.

Píše v té době o sedlácích Jan Erasmus Wegener: „Člověk musí pravdu vyznati, že když český sedlák vykoná všechny práce, jež mu vrchnost ukládá, snese trpělivě všechny ty různé kontribuce a tressury, item všechny ohavnosti, které na něm páší panští úředníci, zaslouží si zajisté slouti mučedníkem.“

Všechny selské vzpoury krvavě vojskem byly potlačeny.

Vydal sice Leopold patent o úlevách roboty, ale ten zůstal pouze na papíře, vrchnosti se jím neřídily.

Teprve za Karla VI. různými patenty roboty byla po-někud zmírněna. Tak ustanovuje patent z r. 1738:

- a) Roboty v neděli a svátky jsou zakázány.
- b) Povinnost robotní ustanovena pouze na 3 dny v týdnu, ale v čas žní, senoseče neb hráze u rybníku stržení mohou vrchnosti i celý týden poddané ke konání ro-boty přinutiti.
- c) Při dalekých fůrách měly vrchnosti poddaným stravu dáti a dny na cestě od roboty odpočítati.
- d) Robota tažná má trvati nejvýš 10 hodin denně (dříve od východu do západu slunce). Pro robotu pěší nebyl určen počet hodin, protože prý člověk vydrží trochu déle než dobytek...!

Ale ani těchto patentů Karla VI. nebylo příliš dbáno pro odpor vrchností.

OD ROKU 1740—1780.

I. Doba Marie Terezie.

Pravé, vážné pokusy o emancipaci (osvobození) selského stavu počínají za doby panování císařovny Marie Terezie a syna jejího Josefa II. Vydány byly různé patenty a nařízení o zmírnění roboty, jež přinesly nějaká práva i úlevu, ale lidu poddaného neuspokojily, ohlíželo se v nich přespříliš na privilegia stavů.

Ale ještě tehdy vydávána mnohá malicherná nařízení, jimiž sedláci obtěžováni. Tak na příklad v roce 1749 nařízeno, aby každý sedlák dvakráte do roka odváděl „vrabčí daň“, a to v rovinách 2 hlavy vrabčí, v nižších horách 6, v polovičních horách 8, protože síla a množství škodlivých vrabců na osení, zrní a j. velikou škodu působí. Za každou neodvedenou hlavu placen 1 kr. pokuty.

Za Marie Terezie skončeny práce s novým katastrem, jež započaly za Karla VI. Půda rozdělena na třídy dle výnosu, louky dle toho, kolik dávají fůr sena a lesy dle vytěženého množství sáhů dříví. Jedna nesprávnost tehdy částečně vyrovnána, že zdaněny i pozemky dominikální (panské), největší nespravedlnost středověká. Roku 1750 musili vrchnosti podávati fase za příčinou zdanění.

Fase vrchnostenská z Rychtářova (r. 1750).

Úroční plat o sv. Jiří	18 fl 40 kr.
Úroční plat o sv. Václavě	40 fl 14 kr.
Stará robotní činže	1 fl 58 kr.
Činže z novín (nově vzdělaných polí)	32 fl 20 kr.
Suchá dávka vinná	14 fl
Dávka za fůry	16 fl 55 kr.
Slepice	60 kusů
Vajec	286 kusů

Roboty: 7 pololáníků	3 dny týdně párem koní
16 čtvrtníků	3 dny týdně pěší roboty
3 podsedníci	2 dny týdně pěší roboty
5 podsed. (menších)	1 den týdně pěší roboty

Podepsán Kar. J. Lukavetzky z Lukavice (r. 1750).

Jinak poddaní platili všechny ty různé dávky ve fasi uvedené (i neuvedené) po celé dlouhé panování Marie Terezie.

Všimněme si nyní blíže, co vše platil u nás poddaný a které dávky odváděl v 18. století své vrchnosti.

1. Dávka řádná vojenská (pro militari ordinarius).
2. Úroční plat vrchnosti (o sv. Jiří a o sv. Václavě).
3. Dávka za daleké fůry (Fuhrenzins).

4. Stará dávka robotní.
5. Dávka slepičí (Hühnerzins).
6. Dávka vaječní (Eierzins).
7. Dávka za nespředenou přízi (Garnzins).
8. Plat za hlídky a hlásky³⁴ (Gardenzins).
9. Suchá dávka za víno.³⁵
10. Suchá dávka za kořalku.³⁵
11. Plat z nově vzdělaných polí (Rottackerzins).
12. Dávka za chmel.
13. Robota (jízdní neb pěší).

K vyjmenovaným dávkám nufno připočísti ještě dávky: faráři dědickému, děkanu a kaplanu vyškovskému, dávky učitelí, různé sýpky a j.

Tehdy napočteno na Moravě na 246 (!) různých dávek.

Při folikerém placení a robotách nedivno, že poádání nestačili, zadlužovali se, z gruntů utíkali, vrchnost je propouštěla...

Prodávati mohli tehdy pouze pole svobodná, jež také šla z ruky do ruky.

Uvádím pro zajímavost několik ukázek prodeje neb odstupů pozemků z gruntovního rejstříku vyškovského panský z doby té, tak málo utěšené:

1. Roku 1776 popustil Martin Luska dobrovolně sedlcký grunt Matějovi Orálkovi s párem koňma, 1 vozem, 1 pluhem a 2 kravami za 18 fl dluhu; při tom ho zavázal, aby on Matěj Orálek jemu Martinovi Luskovi na 3 míry roli „u Hájka“ ležící s polovičním obděláváním za výměnu k užívání až do jeho smrti popřál a zanechal...

2. Roku 1770 koupil Pavel Jelínek od Doroty Móralky kus kopaniny pod 2 měrice na Lhotkách vedle Antonína Badala za 50 fl. Peněz zaplatiti nemohl, tedy úrok 2 fl polovici na mše svaté a polovici chrámu Páně rychtářovskému.

3. Rosina Jakšová koupila r. 1771 po zemřelém švagrovi Tomáši Příbylovi jednu zahradnickou chaloupku za 48 fl 30 kr. dne 24. dubna a již 11. května kupuje od ní týž domek a za touž cenu Václav Formánek.

4. V roce 1771 koupil Jakub Navrátil kus kopaniny na 1 míru za 14 fl od Kateřiny Otevřelky ve Voklůčku v koutě vedle Martina Brunclíka.

5. Jakub Jelínek (č. 21 nové) koupil od Havla Skácela dvě kopaniny: jednu na 2 míry na Lhotkách a druhou na 1¹/₂ míru „pod bílou hlínou“ za 70 fl obě dvě.

6. Roku 1773 koupil Jakub Navrátil kus role na Lhotkách vedle Jiříka Sochora za 29 fl od Tomáše Kuchtíčka s tou podmínkou, že kdyby Tomáš Kuchtíček neb děti jeho mohly tu roli za ty peníze vyplatiti, že jim ji bude povinen bez náдавku vrátiti.

Prodával jistě Tomáš Kuchtíček pro dluhy a z bídy. A tak bychom mohli sledovati v těch starých, zežloutlých papírech prodeje svobodných kousků rolí na Lhotkách, v Hrozkách (v Rouských) a jinde, později v exekučních dražbách jen zřídka pro nedbalost neb lenost prodávaných, vždy téměř pro dluhy a nedostatek.

*

Kolem r. 1760 náležel grunt nyní č. 39 (tehdy půllán) nějakému Fr. Knoflíčkovi, který nemoha snést trápení (dluhy) a pronásledování, utekl. Nemohouc vrchnost uprchlíka najíti, odňala mu grunt, přijala hospodáře nového, jak ukazuje zápis následující:

Zápis

sedlckého gruntu Ondřejovi Tučapskému po Fr. Knoflíčkovi.
Léta Panie 1766 dne 10. Septembri.

Doněvadž Franta Knoflíček skrze nemožnost dáleji na tem gruntě hospodařiti nemohl a takovým způsobem grunt do pustotiny upadl, vkročil v to vrchnostenský vrchní úřad a osadil hospodáře nového Ondřeje Tučapského na tenž pustý grunt, při kterémžto se vynalezlo: 1 kůň, 1 opotřebovaný vůz, starý pluh bez radlice a jedna kráva.

Aby ale osedlý hospodář tento pustý grunt do dokonalejšího stavu uvéstí mohl, pročez se jemu „lhota robotní“ na 2 léta propůjčila, pak potřebné dříví na vystavení a přípravu gruntu, též na zakrytí sláma od vrchnosti dala. Tejkajíc se ale na témž gruntě se vynacházejících *dluhů*, kterých suma panských i sirotčích mimo jiných 60 fl vynáší, takový on dle své možnosti zaplatiti hleděti bude, pročez se jemu na jeho žádost ten grunt u přítomnosti rychtáře Václava Bednáře k jeho budoucímu vlastnictví připisuje.

*

II. Zákup gruntů.

Poddanství zmírnilo se reformou „urbariální“, jež byla výsledkem patentů z r. 1771—1777, které poddaným umožnily, že jim grunty byly „zákupem“ dány do vlastnictví s výhradou vrchního vlastnictví vrchnosti (vl. emfyteutické).

Zákup byl právní forma, by grunty, jež poddaní ode dávna v držení měli, byly jim do vlastnictví odevzdány a v gruntovní knihy zapsány. Proto také peníz nákupní byl nepatrný. I tento obnos byl u nás poddaným prominut.

Zákupy u nás provedeny r. 1772. Pololány zakoupeny za 14—21 fl, čtvrtlány po 10, půlčtvrtlán za 5 fl, podsedky po 2—3 fl a domky na půdě dominikální po 2 fl.

Záкупní list $\frac{1}{4}$ láu čí. 49 (Jiřk Sochor)
Panství Vyškov.

Dnes dole jmenovaného datum a roku s prostředkem od Jeho Jasnosti císařsko a královské zešlých nejvyšších patentů a následovně dle od její knížecí milosti vysoce urozeného pána, pána Maximiliána z Boží milosti, biskupa olomouckého, vůdce, svatě římské říše knížete a král. české kaple, též z Hamilton hraběte etc. milostivějšíc pod datum 18. Martii 1772 vydaného dekretu učinil se na vysoce knížecího biskupského panství Vyškova vrchním auřednickým kanceláři s poddaným „*Jiřkem Sochořem*“ z dědiny *Richtářova* k hned řečenému panství vyškovskému patřící, následující a neproměnitelný gruntovní kup a prodejní kontrakt, dle kterého domluveno a náležitě zavřeno jest;

kterak

předně: Prodává a předku jmenovaná milostivější knížecí vrchnost *Jiřkovi Sochorovi* jeden až dosavade dotknutý grunt milostivější knížecí vrchnosti vlastně přináležející „*čtvrtnický* grunt“, který dle spisování s numerem 39 poznamenaný jest a z jedné strany vedle Jakuba Navrátila, z druhé pak vedle Franca Fialy leží, s tím právem a s všemi dle slavné rektifikace od r. 1754 opsanými patřícími rolmi, loukami, zahradami a vinohrady, jak takový jeho předkové až dosavade užívali a nebo užívati směli, za trhovou sumu „deset rejských říšských — kr., takže za

druhé:

on kupitel nadopáčenou sumu na *vérunky* a sice každoročně na sv. Martina po jednom rejském — kr. až do vyjití celé kupní ceny splácti má, což také do té schválně k tomu zhotovené knihy vtaženo bude.

Při tom za třetí:

Povinen bude jak nynější kupec, tak také jeho potomci a držitelové té vlastnosti před všechním jiným Boha před očima míti, samospasitelnou křesťansko katolickou víru nejen vyznati, nýbrž také se všemi svými dle pravidla a učení svatě římské církve život a činy vésti, od všeho bludu a kacířstva, též takových knih neb potajných shromáždění se varovati, žádných podezřelých lidí u sebe nepřechovávatí neb skrývatí, tím méně takové zlodějské roťe se přitovaryšiti, žádné návody neb pozdvižení proti jeho jasnosti cí. a král. jakožto zemskému knížeti ani proti své vrchnosti působiti, nýbrž po všechny časy od země vydaným pravidlům a nejvyšším rozkazům co nejvíce podrobí se má a musí, sice v protivném takovém trestanlivém handlování z ohledu zemského dobrého jak také kdyby on „*Possessor*“ svůj grunt a role přináležející v dobrém stavu nedržel, nýbrž takové spustí se opovážil, jeho gruntu vlastnosti a držení tím samým by se zbavil.

Potom za čtvrté:

Zavázán jest nynější i každý budoucí držitel toho gruntu nejen všechnu na ten grunt rozvrženou „kontribuci“ i jiné zemské daně dle nejvyššího předepsání, také vrchnostenskou robotu, platy a jiné povinnosti, tím podobně všechny na tom gruntě vřící dluhy, jakkoliv ony jméno mítí mohou, které před učiněným kupem a od starodávna ratificirovány byly, bez všeho vymnutí — pilně a při slušném času platiti a zapraviti. Dále

za páté:

Povinen jest držitel gruntu a succesorés tento grunt s přínáležejícími rolemi, též příslušenstvím dle možnosti a síly vždy, jak již oznámeno jest „sub nullitate contractus“ na své útraty v dobrém stavu zachovati. Naproti tomu nic na polovici s druhými lidmi síti, tím méně gruntovní role roztrhati, nebo nějaké výměny dělati, podobně na takové nějaké peníze neb obilí vypůjčiti se neopovážiti.

Ostatně ale za šesté:

Přináší vlastnost kupu a prodeje sama od sebe, že on kupec svůj nyní koupený vlastní „čtvrtnický grunt, role“ u případnosti pro sebe, svou ženu, děti a potomky svobodně však, ale nerozdílně¹⁶ prodati, odporučiti, darovati aneb dědičně učiniti moc a právo má, s tím jediným vymnutím: že kdyby on kupitel aneb kterýkoliv potomek, ten koupený grunt s jeho případnostmi mimo svých vlastních erbů a nápadníků komu cizímu prodati, darovati nebo erbovně učiniti chtěl, v takové příčině a případnosti vždycky a po každé od své milostivější knížecí vrchnosti za povolení prositi a takové milostivě udělené potom při vrchním úřadě poukázati povinen bude. Konečně kolikrátekoliv grunt buď někomu cizímu aneb svým erbům a potomkům prodán, poručen nebo darován by býti chtěl, po každé z něho onu milostivě vyměřenou gruntovního zápisu povinnost sice jinak řečené laudemium z jednoho každého rejnského tři krejcarey do vrchnostenských důchodů a vrchnímu úředníkovi za vyhoštění kupního kontraktu jeden rejnský; též za vnášení toho kupu do gruntovní knihy z jednoho každého rejnského dva krejcarey a jeden denár, následovně kancelářskému 24 krejcarů složití a zaplatiti povinen jest.

Všechno věrně a beze vší lsti. Pro upevnění toho všeho je hned dole postavený vlastních jmen podpis.

Jenž se stalo na zámku vyškovském dne prvního sep-tembris 1772.

JOHAN PODSTATZKY VON PRUSSINOVITZ
vrchní úředník

JIRŽIK SOCHOR
kupec

Dole na listině poznamenáno:

Poněvadž jejich vysoce knížecí milost skrze vydaný dekret pod datem 18. martí 1772 tu nadzmíněnou čtvrtnickou zákupní sumu na veruňky 10 fl. darovati jest ráčila, tak tehdy se to milostivé knížecí obdarování přítomnému kupci v budoucí paměť uvádí.

III. Změny robot.

Biskup Leopold Vilém (1638—1662) stvrdil dne 27. září 1662 ve Vídni Dědicím, Rychtářovu, Lhotě, Opatovicím a Radslavicím všechna stará privilegia o platech a robotách z doby kardinála Ditrichštejna.

K žádosti sprosdil jmenované obce i obřížné povinnosti konati jisté fůry a přípřeže se 24 koňmi za plat roční 1 tolaru moravského za 1 koně.

Podobně také nástupce Leopoldův Karel II. z Lichtensštejna (1664—1695) svým věrným poddaným ve zmíněných městechku a dědinách všechna dřívější privilegia ve všech artikulích a punktech confirmuje a zobnovuje (r. 1666). Při tom zvláště ráčí biskup všem úředníkům a služebníkům poroučeti, aby jich (poddaných) při tom pokojně zachovali, v ničem jim překážky nečinili, ani také, aby se to od koho jinšího stalo, nedopouštěli.

Stalo se v residenčním městě Kroměříži 3. Februaríi Léta 1666.

Za války prusko-rakouské naštvili Prusáci také Vyškov i okolí a to r. 1742.

Též za války sedmileté táhla roku 1758 od Olomouce k Brnu a opět zpět Vyškovem část pruské armády.

Nové bouře selské v Čechách a i na Moravě donutily i vládu Marie Terezie, že v r. 1775 vydán byl robotní patent, který ulevil poněkud poddaným a spravedlivěji upravil různé povinnosti poddanské i robotní.

Robotní povinnost vyměřena dle toho: kolik platil který grunt kontribuce. Patentem zajištěno poddaným více právní ochrany.

Obcím ponecháno na vůli, aby hlasováním na obecních hromadách se rozhodly, chtějí-li konati robotu novou (dle patentu), či zůstati při robotě dřívější. Většina obcí rozhodla se pro robotu novou a uvítala patent jako kus práva, spravedlnosti a úlevy.

IV. Roboty.

Dle pravdivého udání z r. 1776 každý poddaný v Rychtářově platil, roboťoval a odváděl na různých dávkách vrchnosti následovně:

1. Půllán čís. 37. (st. 26).³⁷

Držitel gruntu Josef Bednář (při rektif. r. 1754 Frant. Kuchtíček) má na orných polích $35\frac{3}{8}$ míry ve 3 kusích, pustých polí 2 míry. Platí daně všeobecné 9 fl. 6 kr. Vrchností odvádí o sv. Jiří na platě úročním 39 kr. 1 den., staré robot. dávky 6 kr. 1 den., dávka za fůry 24 kr. 3 den. O sv. Václavě vrchností úroční pl. 2 fl. 4 kr., slepičí a vaječní dáv. 17 kr., staré dáv. robotní 6 kr. 1 den., dávky za fůry 24 kr. 3 den., vinné dávky 42 kr., kořaleční dáv. 12 kr. 1 den., za nespředenou přízi 18 loktů à 2 kr. = 36 kr., dávka za hlídky 4 kr. 2 den. Požívá 5 měr novín (Rottacker), z nichž platí 1 fl. 7 kr. Z panských luk dostává 4 dvouspřežní fůry sena.

Robotuje párem koní 3 dny v týdnu.

2. Půllán čís. 39. (st. 28.).

Václav Tučapský (dle rekt. z r. 1754 Rudolf Soukup) má $40\frac{6}{8}$ mír pole ve 3 kusích. Platí daně všeobecné 17 fl. 6 kr. Vrchností odvádí o sv. Jiří na platě úročitém 1 fl. 33 kr. 1 den., st. robot. d. 6 kr. 1 den., za fůry 24 kr. 3 den. O sv. Václavě na úročitém pl. 3 fl. 11 kr., slepičí a vaječní d. 30 kr., st. robot. d. 6 kr. 1 den., d. za fůry 24 kr. 3 den., vinná d. 50 kr., kořaleční d. 12 kr., za nespředenou přízi 36 kr., d. za hlídky 4 kr. 2 den. Požívá $1\frac{1}{8}$ míry orných novín za plat $24\frac{1}{2}$ kr. Z luk panských dostává $7\frac{1}{2}$ fůry sena a $\frac{1}{2}$ fůry sena z lučin polních.

Robotuje párem koní 3 dny v týdnu.

3. Půllán čís. 38. (st. 27.).

Matěj Orálek (dříve roku 1754 Martin Luska) má polí orných 30 měr $7\frac{1}{4}$ acht. ve 3 kusích, pustých polí 2 míry 4 acht. Platí daně všeob. 14 fl. 18 kr. Vrchností dává o sv. Jiří úroků 1 fl. 17 kr. 1 den., st. robot. dávky 6 kr. 1 den., za fůry 24 kr. 3 den. O sv. Václavě odvádí vrchností 2 fl., 30 kr. úroků, st. robot. d. 6 kr. 1 den., za fůry d. 24 kr. 3 den., vinné d. 44 kr. 3 den., kořaleční d. 12 kr. 1 den., slepičí a vaječní d. 17 kr., d. za hlídky 4 kr. 2 den., za přízi nespředenou d. 36 kr. Dostává 5 fůr sena (dvouspřežných) a 3 fůry z polních luk.

Robotuje 3 dny týdně párem koní.

4. Půllán čís. 18 (st. 12).

Jan Kuchtíček (r. 1754 Florian Vykydal) má $42\frac{3}{8}$ míry polí ve 3 kusích, pustých polí $2\frac{1}{8}$ míry. Platí daně všeobecné 16 fl. 18 kr. Úroků dává o sv. Jiří 1 fl. 17 kr. 1 den., staré dávky sobotní 6 kr. 1 den., za fůry 24 kr. 3 den. O sv. Václavě úroků 1 fl. 47 kr., slepičí a vaječní d. 23 kr., st. robot. d. 6 kr. 1 den., d. za fůry 24 kr. 3 den. vinná d. 41 kr., kořaleční d. 12 kr. 1 den., za nespředenou přízi 36 kr., za hlídky d. 4 kr. 2 den. Z luk panských dostává 6 fůr sena (dvouspřež). Robotuje 3 dny párem koní.

5. Půllán čís 17 (st. 11).

Jan Vykydal (dříve Florian Vykydal) má orných polí $42\frac{3}{8}$ míry ve 3 kusích, pustých polí $2\frac{1}{8}$ míry. Platí všeobecné daně 16 fl. 18 kr. O sv. Jiří dává úroků 1 zl. 17 kr. 1 den., st. d. roboť. 6 kr. 1 den., za fůry d. 24 kr. 3 den. O sv. Václavě platí úroků vrchnosti 2 fl. 49 kr. 1 den., slepičí a vaječní d. 23 kr., st. roboť. d. 6 kr. 1 den., d. za fůry 24 kr. 3 den., d. za přízi nespředenou 36 kr., d. za hlídky 4 kr. 2 den., vinné d. 50 kr. 3 den., kořaleční d. 12 kr., 1 den. Z luk panských dostává $5\frac{1}{2}$ fůry sena. Robotuje 3 dny v týdnu párem koní.

6. Půllán čís. 19 (st. 13).

Jiří Mrázek (při rektif. r. 1754 Frant. Kolář) má $27\frac{7}{8}$ míry polí ve 3 kusích, 3 míry polí pustých. Platí daně všeobecné 9 fl. 54 kr. Odvádí vrchnosti o sv. Jiří 30 kr. 1 den. úroků, staré robotní dávky 6 kr. 1 den., d. za fůry 24 kr. 3 den. Na Václava zaplatí 1 fl. 6 kr. úroků. slepičí a vaječní d. 12 kr., st. roboť. d. 6 kr. 1 den., d. za fůry 24 kr. 3 den., vinné d. 41 kr. 3 den., kořaleční d. 12 kr. 1 den., za nespředenou přízi 36 kr., d. za hlídky 4 kr. 2 den. Z panských luk obdrží 6 fůr (dvouspřež.) a $\frac{1}{4}$ fůry z polních luk. Robotuje 1 párem koní 3 dny v týdnu.

7. Půllán čís. 33 (st. 22).

Antonín Dvořák (dříve při rektif. 1754 Jiří Tučapský) má $31\frac{1}{8}$ míry polí ve 3 kusích, pustých polí 1 míru. Daně všeobecné platí 14 fl. 6 kr. O sv. Jiří platí úroků 39 kr. 1 den., staré dáv. roboť. 6 kr. 1 den., za fůry 24 kr. 3 den. O sv. Václavě platí vrchnosti 1 fl. 40 kr., slepičí a vaječní d. 17 kr., st. roboť. d. 6 kr. 1 den., d. za fůry 24 kr. 3 den., vinné d. 44 kr., 3 den., kořaleční d. 12 kr. 1 den., za nespředenou přízi 36 kr., za hlídky 4 kr. 2 den. Z luk panských dostává 6 fůr sena (dvouspřež.). Robotuje 1 párem koní 3 dny týdně.

8. Čtvrtlán čís. 16 (st. 10).

Martin Bednář (dříve Lukáš Bednář) má 28 měř, $1\frac{1}{2}$ achť. polí ve 3 kusích, pustých polí $2\frac{1}{8}$ míry. Daně všeobecné 9 fl. 54 kr. Vrchnosti o sv. Jiří odvádí na úrocích 40 kr. 3 den., staré roboť. d. 5 kr. 2 den., d. za fůry 21 kr. O sv. Václavě platí úroků 1 fl. 27 kr. 3 den., slepičí a vaječní d. 18 kr. 2 den., st. roboť. d. 5 kr. 2 den., d. za fůry 21 kr., vinná d. 38 kr. 3 den., kořaleční d. 8 kr. 1 den. Z luk panských dostává 7 fůr sena. Robotuje 1 osobou 2 dny v týdnu. Za hlídky d. 4 kr. 2 den. a za přízi nespředenou 36 kr.

9. Čtvrtlán čís. 22 (st. 16).

Jiří Plhal (r. 1754 Jiří Plhal) má $20\frac{3}{8}$ míry polí. Platí daně 6 fl. 54 kr. Vrchnosti o sv. Jiří odvádí 29 kr. 1 den. úroků, 3 kr. 2 den. staré robotní dávky a d. za fůry 13 kr. O sv. Václavě platí úroků 1 fl. 32 kr. 2 den., slepičí a va-

ječní d. 11 kr., staré robotní dávky 3 kr. 2 den., d. za fůry 13 kr., vinné d. 23 kr. 3 den., kořaleční d. 12 kr. 2 den., d. za hlídky 4 kr. 2 den., za nespředenou přízi 36 kr. Z luk panských dostává 4 fůry sena. Robotuje 2 dny v týdnu 1 osobou.

10. Čtvrtlán čís. 20 (st. 14).

Jakub Jankuj (r. 1754 Josef Šmudla) má $23\frac{3}{8}$ mír polí a 4 achtele pustých polí. Platí ročně 8 fl. daně všeob. O sv. Jiří platí úroků 46 kr. 1 den. staré robotní dávky 5 kr. 2 den., d. za fůry 21 kr. O sv. Václavě platí vrchnosti 1 fl. 55 kr. 3 den. úroků, slepičí a vaječní d. 26 kr. 2 den., staré robotní dávky 5 kr. 2 den., d. za fůry 21 kr., vinné d. 38 kr. 1 den., d. kořaleční 12 kr. 2 den., d. za hlídky 4 kr. 2 den., d. za přízi nespředenou 36 kr. Z panských luk dostává $2\frac{1}{2}$ fůry sena. Robotuje 2 dny v týdnu 1 osobou.

11. Čtvrtlán čís. 14 (st. 8).

Jiří Badal (r. 1754 František Badal) má polí $17\frac{3}{8}$ míry, pustých 2 míry. Daně všeobecné platí 6 fl. 30 kr. Vrchností odvádí o sv. Jiří 48 kr. 1 den. úroků, staré robotní dávky 3 kr. 2 den., d. za fůry 13 kr. O sv. Václavě platí vrchnosti 1 fl. 11 kr., vaječní a slepičí d. 17 kr. staré robotní d. 3 kr. 2 den., d. za fůry 13 kr., vinné d. 38 kr. 1 den., kořaleční d. 12 kr. 2 den., d. za hlídky 4 kr. 2 den., d. za nespředenou přízi 36 kr. Z panských luk dostává 3 fůry sena. Robotuje 2 dny v týdnu po celý rok.

12. Čtvrtlán čís. 36 (st. 25).

Jan Vévoda (dle rektif. r. 1754 Jan Vévoda) má $12\frac{7}{8}$ míry polí ve 3 kusích. Platí daně všeobecné 3 fl. 54 kr. O sv. Jiří dává platu úročního 25 kr. 1 den., staré robotní dávky 2 kr. 2 den., d. za fůry 13 kr. O sv. Václavě úrok 58 kr. 2 den., slepičí a vaječní d. 12 kr., staré robotní d. 2 kr. 2 den., d. za fůry 13 kr., vinné d. 17 kr. 3 den., kořaleční d. 12 kr. 2 den., d. za hlídky 4 kr. 2 den., d. za nespředenou přízi 36 kr. Požívá $3\frac{3}{8}$ míry lesních pozemků, z nichž platí 42 kr. Z panských luk dostává $4\frac{1}{2}$ fůry sena. Robotuje 2 dny týdně po celý rok.

13. Čtvrtlán čís. 40 (st. 29).

Jakub Jelínek (r. 1754 Jakub Jelínek) má $12\frac{7}{8}$ míry polí ve 3 kusích. Daně platí 3 fl. 36 kr. Odvádí úroků o sv. Jiří 22 kr. 3 den., staré robotní dávky 3 kr. 2 den., d. za fůry 13 kr. O sv. Václavě vrchnosti 31 kr. 2 den., slepičí a vaječní d. 12 kr., staré robotní dávky 3 kr. 2 den., vinné d. 17 kr. 3 den., kořaleční d. 12 kr. 2 den., d. za hlídky 4 kr. 2 den., za nespředenou přízi 36 kr. Požívá $3\frac{3}{8}$ míry lesních novín, platí 1 fl. 7 kr. Z panských luk má 4 fůry sena. Robotuje 2 dny týdně po celý rok.

14. Čtvrtlán čís. 10 (st. 4).

Tomáš Vévoda (r. 1754 Tomáš Vévoda) má 17 mír polí ve 3 kusích, pustých polí $1\frac{1}{8}$ míry. Platí daně 5 fl. 48 kr.

O sv. Jiří vrchností platí 49 kr. 1 den. úroků, staré robotní d. 3 kr. 2 den., d. za fůry 13 kr. Na Václava dává úroků 47 kr., slepičí a vaječní d. 12 kr., staré robotní d. 3 kr. 2 den., d. za fůry 13 kr., d. vinné 19 kr. 3 den., kořaleční d. 12 kr. 2 den., d. za hlídky 4 kr. 2 den., dávky za nespředenou přízi 36 kr. Z panských $2\frac{2}{8}$ mír novin lesních platí 25 kr. Z luk panských dostává $\frac{1}{2}$ fůry sena. Robotuje 2 dny v týdnu po celý rok.

15. Čtvrtlán čís. 47 (st. 37).

Jakub Křómal (r. 1754 Bartoloměj Křómal) má 11 mír $7\frac{1}{2}$ achť. polí, pustých polí $\frac{1}{2}$ míry. Platí daně všeobecné 3 fl. 36 kr. O sv. Jiří platí úročního platu vrchnosti 20 kr. 1 den., staré robotní dávky 2 kr. 2 den., d. za fůry 13 kr. O sv. Václavě platí úroků 37 kr., vaječní a drůbežní d. 12 kr., staré robotní dávky 2 kr. 2 den., d. za fůry 13 kr., vinné d. 17 kr. 3 den., kořaleční d. 12 kr. 2 den., d. za hlídky 4 kr. 2 den., d. za nespředenou přízi 36 kr. Z panských lesních novin 2 míry (31 kr.) Dostává $\frac{1}{2}$ fůry sena. Robotuje 2 dny týdně celoročně.

16. Čtvrtlán čís. 21 (st. 15).

Pavel Jelínek (při rektif. r. 1754 Jakub Móral) má $18\frac{3}{8}$ míry polí, pustých polí 2 míry. Daně všeobecné platí 6 fl. 42 kr. Odvádí o sv. Jiří 29 kr. 1 den., staré robotní dávky 3 kr. 2 den., d. za fůry 12 kr. O sv. Václavě na úrocích 57 kr., slepičí a vaječní d. 12 kr., stará robotní dávka 3 kr. 2 den., d. za fůry 13 kr., vinné d. 23 kr. 3 den., d. kořaleční 12 kr. 2 den., d. za hlídky 4 kr. 2 den., d. za nespředenou přízi 36 kr. Z panských lesních novin $5\frac{4}{8}$ míry za plat 54 kr. Z luk dostává 2 fůry sena. Robotuje po celý rok 2 dny týdně.

17. Čtvrtlán čís. 43 (st. 32).

Jan Vymazal (r. 1754 Jan Vymazal) má $16\frac{1}{4}$ míry polí, pustých 2 míry. Platí všeobecné daně 6 fl. 42 kr. O sv. Jiří odvádí vrchnosti na úročním platě 25 kr. 1 den., staré robotní d. 3 kr. 2 den., d. za fůry 13 kr. O sv. Václavě úroků 54 kr. 1 den., slepičí a vaječní d. 13 kr. 3 den., staré robot. d. 3 kr. 2 den., vinné d. 17 kr. 3 den., kořaleční d. 12 kr. 2 den., d. za hlídky 4 kr. 2 den., d. za nespředenou přízi 36 kr. Z panských luk dostává 2 fůry sena. Robotuje 2 dny v týdnu celoročně.

18. Čtvrtlán čís. 48 (st. 38).

Jakub Navrátil (r. 1754 Jakub Navrátil) má 17 mír $3\frac{3}{4}$ achť. polí, pustých 1 míru. Platí všeobecné daně 5 fl. 42 kr. O sv. Jiří odvádí na úrocích 32 kr. 2 den., staré robotní d. 3 kr. 2 den., d. za fůry 12 kr. O sv. Václavě 1 fl. 10 kr. 2 den. úroků, d. slepičí a vaječní 13 kr., staré robotní d. 3 kr. 2 den., d. za fůry 12 kr., vinné d. 23 kr. 3 den., kořaleční d. 12 kr. 2 den., d. za hlídky 4 kr. 2 den., d. za ne-

spředenou přízi 36 kr. Má lesních novin 6 měr za plat 1 fl. 19 kr. Z luk panských dostává 2 fůry sena. Robotuje týdně 2 dny po celý rok.

19. Čtvrtlán čís. 44 (st. 33).

Josef Sochor (r. 1754 Martin Luska) má 15 mír $3\frac{1}{2}$ acht. polí, $1\frac{1}{8}$ míry pustých. Platí daně 6 fl. O sv. Jiří dává na úročích 39 kr. 3 den., staré robotní dávky 3 kr. 2 den., d. za fůry 12 kr. O sv. Václavě platí úroků 1 fl. 48 kr., slepičí a vaječní d. 17 kr., staré robotní dávky 3 kr. 2 den., d. za fůry 12 kr., vinné d. 22 kr. 3 den., kořaleční d. 12 kr. 2 den., d. za hlídky 4 kr. 2 den., za nespředenou přízi 36 kr. Z luk panských dostává 2 fůry sena. Robotuje 2 dny v týdnu celoročně.

20. Čtvrtlán čís. 15 (st. 9).

Tomáš Bednář (r. 1754 Egid Bednář) má $18\frac{7}{8}$ míry polí, pustých $1\frac{1}{8}$ míry. Platí daně všeobecné 6 fl. 36 kr. O svatém Jiří dává úročitého platu 30 kr. 1 den., staré robotní dávky 3 kr. 2 den., d. za fůry 13 kr. O sv. Václavě úroků 1 fl. 12 kr., slepičí a vaječní d. 12 kr., staré robot. dávky 3 kr. 2 den., d. za fůry 13 kr., vinné d. 23 kr. 2 den., kořaleční d. 12 kr. 2 den., d. za hlídky 4 kr. 2 den., d. za nespředenou přízi 36 kr. Z orných novin má 3 míry (platí 28 kr.). Z panských luk dostává 6 fůr sena. Robotuje 2 dny v týdnu.

21. Čtvrtlán čís. 23 (st. 17).

Tomáš Vévoda (r. 1754 Jan Vévoda) má 20 měr polí, pustých 1 míru. Platí daně všeob. 6 fl. 30 kr. Dává o sv. Jiří platu 52 kr., staré robot. d. 3 kr. 2 den., d. za fůry 13 kr. O sv. Václavě platí úroků 1 fl. 26 kr. 1 den., slepičí a vaječní d. 17 kr., st. robot. d. 3 kr. 2 den., za fůry d. 13 kr., vinné d. 23 kr. 2 den., kořaleční d. 12 kr. 2 den., d. za hlídky 4 kr. 2 den., za nespředenou přízi 36 kr. Z orných novin má 3 míry (platí 37 kr.). Z luk panských dostává 7 fůr sena. Robotuje 2 dny v týdnu.

22. Čtvrtlán čís. 46 (st. 36).

Franf. Vévoda (r. 1754 Jakob Jankuj) má $15\frac{7}{8}$ míry polí, pustých 1 míra. Platí daně 5 fl. 48 kr. O sv. Jiří dává úročitého pl. 21 kr., st. robot. d. 3 kr. 2 den., d. za fůry 13 kr. O sv. Václavě odvádí 58 kr. 3 den. úroků, st. robot. dávky 3 kr. 2 den., slepičí a vaječní d. 12 kr., d. za fůry 13 kr., vinné d. 21 kr. 3 den., kořaleční d. 12 kr. 2 den., d. za hlídky 4 kr. 2 den., za nespředenou přízi 36 kr. Z orných novin požívá $1\frac{1}{8}$ míry za plat $15\frac{3}{4}$ kr. Z panských luk dostává 1 fůru sena. Robotuje 2 dny v týdnu celoročně.

23. Čtvrtlán čís. 49 (st. 39).

Jiří Sochor (při rektif. r. 1754 Jiří Sochor) má $14\frac{3}{8}$ míry polí. Platí daně všeobecné 4 fl. 30 kr. O sv. Jiří odvádí na platě úročitém 22 kr. 3 den., st. robot. d. 3 kr. 2 den., d. za

fůry 13 kr. O sv. Václavě platí 42 kr. úroků, slepičí a vaječní d. 12 kr., st. d. za robotu 3 kr. 2 den., za fůry 13 kr., vinné d. 17 kr. 3 den., kořaleční d. 12 kr. 2 den., d. za hlídky 4 kr. 2 den., d. za nespředenou přízi 36 kr. Z orných novin požívá $11\frac{3}{8}$ míry, z čehož platí 3 fl. 21 kr. Z luk panských dostává $6\frac{1}{2}$ fůry sena. Robotuje 2 dny týdně po celý rok.

24. Čtvrtlán čís. 41 (st. 30).

Václav Bednář (r. 1754 Jiří Formánek) má $17\frac{3}{8}$ míry polí, pustých 2 míry. Platí daně 4 fl. 36 kr. O sv. Jiří odvádí 33 kr. 3 den. úroků, st. robot. d. 3 kr. 2 den., d. za fůry 13 kr. O sv. Václavě platí 1 fl. 11 kr. 1 den., slepičí a vaječní d. 17 kr., st. robot. d. 3 kr. 2 den., d. za fůry 13 kr., vinné d. 17 kr. 3 den., kořaleční d. 12 kr. 2 den., d. za hlídky 4 kr. 2 den., d. za nespředenou přízi 36 kr. Má orných novin $21\frac{1}{2}$ míry (platí $27\frac{3}{4}$ kr.). Z panských luk dostává $2\frac{1}{2}$ fůry sena. Robotuje 2 dny v týdnu po celý rok.

25. Čtvrtlán čís. 11 (st. 5).

Václav Formánek (při rektif. r. 1754 Václav Formánek) má $17\frac{3}{8}$ míry polí ve 3 kusích. Platí daně 5 fl. 36 kr. O svatém Jiří dává vrchnosti 22 kr. 3 den. úroků, st. d. robotní 3 kr. 2 den., d. za fůry 12 kr. O sv. Václavě platí na úrocích 1 fl. 2 kr. 1 den., dávky slepičí a vaječní 15 kr. 2 den., st. dávky robotní 3 kr. 2 den., d. za fůry 12 kr., d. vinné 23 kr. 3 den., d. kořaleční 12 kr. 2 den., dávka za hlídky 4 kr. 2 den., d. za přízi nespředenou 36 kr. Požívá orných novin 7 měr za plat 1 fl. 48 kr. Z panských luk dostává 6 fůr sena. Robotuje 2 dny týdně.

26. Čtvrtlán čís. 12 (st. 6).

Blažej Luska (r. 1754 Blažej Luska) má $18\frac{3}{8}$ míry pole ve 3 kusích. Platí daně 6 fl. 12 kr. O sv. Jiří platí úroků 28 kr. 3 den., staré robot. d. 3 kr. 2 den., za fůry d. 13 kr. O sv. Václavě dává 1 fl. 16 kr. 2 den. úroků, slepičí a vaječní d. 18 kr. 2 den., st. robot. d. 3 kr. 2 den., d. za fůry 13 kr., d. vinné 13 kr. 3 den., kořaleční d. 12 kr. 2 den., d. za hlídky 4 kr. 2 den., d. za nespřed. přízi 36 kr. Orných novin požívá $7\frac{1}{8}$ míry za plat 1 fl. $11\frac{3}{4}$ kr. Z luk panských dostává 6 fůr sena. Robotuje 2 dny týdně.

27. Čtvrtlán čís. 52 (st. 42).

Šimon Luska (r. 1754 Valentin Vejvoda) má $22\frac{1}{8}$ míry pole ve 3 kusích. Platí daně 6 fl. 54 kr. O sv. Jiří úročí vrchnosti 34 kr., st. robot. d. 3 kr. 2 den., d. za fůry 13 kr. O sv. Václavě platí 1 fl. 12 kr., slepičí a vaječní d. 12 kr., staré robot. dávky 3 kr. 2 den., d. za fůry 13 kr., vinné d. 23 kr. 3 den., kořaleční d. 12 kr. 2 den., dávka za hlídky 4 kr. 2 den., d. za nespřed. přízi 36 kr. Z panských luk dostává 4 fůry sena. Robotuje 2 dny týdně.

28. Půlčtvrťlán čís. 45 (st. 34).

Antonín Badal (r. 1754 Jiří Urbánek) má $5\frac{5}{8}$ míry polf. Platí daně 2 fl. 36 kr. O sv. Jiří úročí vrchnosti 18 kr., 3 den., st. robot. d. 1 kr. 1 den., d. za fůry 9 kr. 2 den. O sv. Václavě platí 49 kr., slepičí a vaječní d. 12 kr., st. robot. dávky 1 kr. 1 den., d. za fůry 9 kr. 2 den., d. vinné 11 kr. 1 den., kořaleční d. 12 kr., d. za hlídky 4 kr. 2 den., d. za nespřed. přízi 36 kr. Má 2 míry orných novin za plat 12 kr. Z luk dostává $1\frac{1}{2}$ fůry sena. Robotuje 2 dny týdně po celý rok.

29. Podsedeček čís. 53 (st. 43).

Ignác Vymazal (r. 1754 držel Jakub Sochor) má domek se zahrádkou. Platí daně 2 fl. 1 kr. O sv. Jiří úročí 21 kr., st. robot. d. 1 kr., d. za fůry 6 kr. 2 den. O sv. Václavě platí 34 kr., staré dávky robotní 1 kr., slepičí a vaječní d. 7 kr. 3 den., d. za fůry 6 kr., vinné d. 8 kr. 2 den., kořaleční d. 11 kr. 3 den., d. za hlídky 4 kr. 2 den., d. za nespřed. přízi 16 kr. Požívá 3 míry novin orných za 16 kr. 3 den. Z luk panských dostává 1 fůru sena. Robotuje týdně 1 den.

30. Podsedeček čís. 42 (st. 31).

Karel Musil (r. 1754 Matěj Musil) má domek se zahradou. Platí ročně 2 fl. 42 kr. daně. Vrchnosti odvádí o sv. Jiří 22 kr. 1 den., st. d. robot. 1 kr. 1 den., d. za fůry 9 kr. 2 den. O sv. Václavě platí 44 kr. 1 den., slepičí a vaječní dávky 7 kr. 3 den., st. d. robot. 1 kr. 1 den., d. za fůry 9 kr. 1 den., vinné d. 11 kr. 2 den., kořaleční d. 11 kr. 3 den., d. za hlídky 4 kr. 2 den., d. za přízi nespřed. 16 kr. Užívá z orných novin 3 míry za plat 18 kr. Z luk panských dostává $\frac{1}{2}$ fůry sena. Robotuje týdně 1 den.

31. Podsedeček čís. 50 (st. 40).

Frant. Fiala (r. 1754 Frant. Fiala) má domek se zahrádkou. Platí daně 1 fl. 18 kr. O sv. Jiří platí vrchnosti 2 kr. 1 den., stará robotní dávka 1 kr., d. za fůry 6 kr. 2 den. O sv. Václavě úročí 8 kr., slepičí a vaječní d. 5 kr. 3 den., stará robotní dávka 1 kr., d. za fůry 6 kr., 2 den., d. za hlídky 4 kr. 2 den., d. za nespřed. přízi 16 kr., d. za víno 8 kr. 2 den., dávka za kořalku 6 kr. Užívá $3\frac{1}{2}$ míry novin orných, z nichž platí 12 kr. Robotuje týdně 1 den.

32. Podsedeček čís. 54 (st. 44).

Josef Vévoda (r. 1754 Frant. Sochor) má domek se zahrádkou. Platí daně 24 kr. O sv. Jiří odvádí 4 kr. 2 den. úroků, staré robotní dávky 1 kr., za fůry 6 kr. 1 den. O sv. Václavě platí 7 kr., slepičí a vaječní d. 3 kr. 3 den., staré robotní dávky 1 kr., d. za fůry 6 kr. 1 den., vinné dávky 3 kr. 2 den., kořaleční d. 6 kr., d. za hlídky 4 kr., dávka za přízi 16 kr. Užívá $7\frac{1}{8}$ míry orných panských novin, z nichž vrchnosti platí 1 fl. 10 kr. 1 den. Robotuje týdně 1 den.

33. Podsedeček čís. 51 (st. 41).

Libor Pospíšil (r. 1754 Tomáš Přibyl) má domek se zahrádkou. Platí daně 24 kr. O sv. Jiří úročí 2 kr. 1 den., stará dávka robotní 2 kr., d. za fůry 6 kr. O sv. Václavě platí úroků 7 kr., slepičí a vaječní dávky 7 kr. 3 den., staré robotní d. 2 kr., d. za fůry 6 kr., vinné dávky 3 kr. 2 den., kořaleční dávka 6 kr., dávka za hlídky 4 kr., d. za nespředenou přízi 16 kr. Užívá 1 míru novin orných za plat 6 kr. Robotuje týdně 1 den.

34. Podsedeček čís. 13 (st. 7).

Josef Luska (r. 1754 Josef Urbánek) má domek se zahrádkou. Platí daně 36 kr. O sv. Jiří platí vrchnosti 4 kr. 1 den., staré rob. d. 2 kr., d. za fůry 6 kr. O sv. Václavě platí vrchnosti 22 kr., slepičí a vaječní dávka 11 kr. 1 den., staré robot. d. 2 kr., d. za fůry 6 kr., vinné d. 6 kr. 2 den., kořaleční dávka 6 kr., d. za hlídky 4 kr., d. za nespředenou přízi 16 kr. Užívá 2 míry orných novin a platí 37 kr. 2 den. Robotuje v týdně 1 den.

35. Podsedeček čís. 34 (st. 23).

Frant. Navrátil (r. 1754 Frant. Navrátil) má domek se zahrádkou. Platí 45 kr. daně. O sv. Jiří platí vrchnosti 4 kr. 1 den., staré robotní dávky 2 kr., dávka za fůry 6 kr. O sv. Václavě platí 15 kr., slepičí a vaječní d. 7 kr. 3 den., staré robotní d. 2 kr., d. za fůry 6 kr., vinné dávky 4 kr. 1 den., kořaleční d. 6 kr., d. za hlídky 4 kr., d. za nespřed. přízi 16 kr. Užívá 4 míry orných panských novin, z nichž platí 36 kr. Robotuje 1 den v týdně.

36. Podsedeček čís. 35 (st. 24).

Karel Brunclík (r. 1754 Karel Brunclík) má domek se zahrádkou. Daně všeob. platí 45 kr. O sv. Jiří odvádí vrchnosti 4 kr. 1 den. úroků, staré robotní dávky 1 kr. d. za fůry 6 kr. O sv. Václavě platí 15 kr., slepičí a vaječní dávky 7 kr. 3 den., staré robotní dávky 1 kr., d. za fůry 6 kr., vinné dávky 4 kr. 1 den., kořaleční dávky 6 kr., d. za hlídky 4 kr., dávky za nespředenou přízi 16 kr. Užívá 4 míry novin panských a platí za to 45 kr. 3 den. Robotuje 1 den v týdně.

Dominikální domkaři:

1. Karel Orálek (r. 1754 Matěj Kudlička) čís. 24 (st. 18). platí daně 24 kr. Vrchnosti odvádí ročně: 4 fl. a robotuje 1 osobou 4 dny (ve žně).

2. Pavel Švec (r. 1754 Pavel Švec čís. 7 st. 3). Platí a robotuje jako předešlý.

Domkaři (11).

Tito mají pouze domek. Platí každý do poddanské kontribučenské kasy ročně 24 kr. Robotují týdně po jednom dnu po celý rok. Sprádají ročně 4 lokty vlny nebo platí na místě toho 8 kr. (à 2 kr. loket).

Podruzi, kteří žádného domku nemají, nýbrž u jiných

poddaných bydlí, přispívají do poddanské kasy 24 kr., robotují týdně 1 den a sprádají ročně 4 lokty vlny nebo platí na místě toho 8 kr. (à 2 kr. za loket).

Invalidé, výměnkaři a staří mrzáci (defectuose Leute) obojího pohlaví, neplatí žádných daní, nerobotují ani nepředou.

Obec „in corpore“ (v celku) dává vrchnosti ročně 2 měřice staré, moravské míry chmelu a dělá každoročně pro vrchnost 50 sáhů t. zv. „úročitého dřeva.“

V. Poznámky k pravdivému udání z r. 1775.

1. Sedláci s potahy a čtvrtníci jsou povinni (dle generalis z r. 1738) v létě v dlouhých dnech, mimo 2 polední hodiny, 5 hodin před a 5 hodin po poledni robotovati. Přijdou-li na robotu v létě o 8. hodině ráno, za kratších dnů o 9. hodině, budou propuštěni o 7. hodině a za krátkých dnů o 5. hodině večer.

2. K odpočinku zvířatům i lidem jsou dvě hodiny povoleny, v čas žní, senoseče, otavy sušení krmí se dobytek robotující na panských lukách. Sváží-li se sena a otavy, je přípustno dáti dobytku z panského, kolik sežere.

3. Dalekých fůr nekonají tito vesničané, nýbrž platí každý předepsanou částku.

4. Výslovně se podotýká, že čeho rychtářovští poddaní (Dorfsindividua) na svých orných polích požívají nad výměru katastrální, co si z vrchnostenských pozemků připracovali, (neboť mají své pozemky těsně vedle panských), že na tento „nadbytek“ (Superplura) si vrchnost všechna práva rezervuje.

VI. Výhody k pravdivému udání z r. 1775.

1. Společně požívají všichni poddaní pastvin ve vrchnostenských lesích pro svůj skot i dobytek tažný, začez od nepaměti z každé užitkové krávy 1 kopu panské pšenice povinni jsou užítí.

2. Tato obec participuje, ale jen z pouhé vrchnostenské milosti z panských vyškovských lesů k lepší výživě, ale jen „ad libitum domini et revocabiliter“ každoročně z tak zv. šachetního dříví 39 provázků, což na sáhy skoro 156 sáhů vynáší.

3. Suchary (uschlé stromy) a roždí mohou z těch panských lesů zdarma brát i také to, které pod rukou si prodají.

4. Ve žně se těmto rychtářovským robotníkům, ve dnech, kdy žnou, každému 1 bochník chleba ve váze $1\frac{1}{4}$ libry dává. Po skončení žní dá se robotníkům půl bečky piva panského k obveselení (dožatá).

5. Vyhodí-li některý z poddaných, obdrží nejen veškeré potřebné dříví z lesů vrchnostenských za nízkou cenu

(mnohý i zdarma), ale bude mu „a die incendii“ dána půlroční „lhota“ robotní a dle okolností i delší. Rovněž obdržel potřebné palivové dřevo za cenu velmi mírnou, aby tak poddaný v dobrém platebním stavu byl udržen.

6. V letech špatných a neúrodných, rovněž při jiných nehodách podporuje vrchnost nouzi trpící zapůjčením různých druhů obilí, jež v nedostatku vlastních zásob za hotové peníze draze na trhu nakoupí.

Konečně, co rychtářovští poddaní (Dorfsindividuen) dědickému faráři na decení (desátku) neb na jiných dávkách odvádějí, ješť v přiložené konsignaci.

Podepsán Johann Podstatzky z Prusinowitz ve jménu vrchnosti. (Datum 10. dubna 1776).

VII. Konsignace dávek dědickému faráři i vyškovskému kaplanu.

Dědickému faráři Rychtářov nedává žádného desátku ani ve slámě ani sypaného, ale místo toho platí se na hotovosti faráři 19 fl. 50 kr.

Ítem obec má povinnost jmenovanému faráři dáti 12 vozů (fůr) paliva (kmenů) ročně a do Dědic je přivéztí.

Ode všech usedlých (36) participuje farář koledy v hotovosti po 3 kr., což vynese 1 fl. 48 kr.

Neméně odvádí tato dědina „in Concreto“ vyškovskému druhému kaplanu na pensi (výživu) od nepaměti 6 fl. 12 kr. Suma 27 fl. 50 kr. (14. dubna 1776).

DOBA 1780—1810.

I. Panování císaře Josefa II.

Za panování císaře Josefa II. zrušeno bylo poddanství neb nevolnictví lidu selského.²⁸

Zakázána všechna mučidla: klády, trdlice, osli a j.

Sedlák mohl se volně stěhovati, ženiti se bez vůle pány, mohl syny své volně dáti na studie neb řemeslo — stal se osobně svobodným. Na robotách málo různými patenty měněno. Císař vydal mnohá nařízení, jimiž lid ve svých staletých zvyklostech byl často drážděn a urážen. Tak na př. nařízeno, kolik svíc má v kostele při mši hořeti, které modlitby a litanie se má kněz modliti, o čem má kázati, zakazány pouti, zavedeny jednotné hody (císařské), nařídil mrtvoly v plátně zašité pochovávatí a j.

Zrušeno mnoho klášterů (i ve Vyškově). Ponechány pouze ony, jež zabývaly se výchovou mládeže a ošetřováním nemocných.

II. Aboliční soustava.

V poslední desítce 18. stol. přistoupili rychtářovští poddaní k aboliční robotní soustavě, na základě zvláštní, s vrchností uzavřené robotní aboliční smlouvy.

Soustavu tuto přijali dobrovolně, ale pouze sedláci půláníci a 1 domkař.

Půláníci platili vrchnosti roční systemní plat 122 fl. 24 kr. a zváni byli „systemní sedláci“. Měli ještě jiné závazky, o nichž dále bude zmínka.

Od doby té robotovali a platili následovně:

Pololáníci:

Matěj Čtvrtníček, čís. 17. (11.) platil dosud na stálých platech (úrocích) 4 fl. 57 kr. 3 d. a konal dosud 156 dní roboty jízdní a k tomu 13 dní pěší. Dle abol. systému bude platiti na úrocích totéž, ale na místě roboty zaplatí ročně 21 fl. 36 kr. syst. platu.

Jan Kuchtiček, č. 18. (12.) platí na úrocích 3 fl. 43 kr. 2 den. a na místě 78 dní jízdní roboty, zaplatí 12 fl. syst. platu.

Tomáš Musil, č. 19. (13.) platí na úrocích 2 fl. 21 kr. 2 den. a za 78 dní roboty jízdní bude platiti 12 fl. syst. platu.

Anton Dvořák, č. 33. (22.) zaplatí na úrocích 3 fl. 3 kr. 2 den, 156 dní jízdní a 13 dní pěší roboty změněno v syst. plat 21 fl. 36 kr.

Josef Bednář, č. 37. (26.) platí na úrocích 3 fl. 34 kr. 2 den. a za 78 dní roboty jízdní bude platiti 12 fl. syst. platu.

Cyril Orálek, č. 38. (27.) platí na úrocích 4 fl. 38 kr. 1 den a za 156 dní jízdní a 13 dní pěší roboty zaplatí 21 fl. 36 kr.

Karel Vévoda, čís. 39. (28.) platí na úrocích 5 fl. 32 kr. 3 den. Za 156 dní jízdní a 13 dní pěší roboty zaplatí vrchnosti 21 fl. 36 kr. syst. platu.

7 pololánků zaplatí 122 fl. 24 kr. systemního platu za 858 dní jízdní a 52 dní pěší roboty.

Roboty a úroční platy čtvrtlánků (dle patentu z r. 1775):

Tomáš Vévoda	č. 10. (st. 4.)	platí na úrocích 1 fl. 39 kr. 1 den. a robotuje 104 dny (r. pěší).
Jan Orálek	č. 11. (st. 5.)	platí úroků 1 fl. 57 kr. 2 den., robotuje 104 dny
Martin Luska	č. 12. (st. 6.)	„ 2 fl. 29 kr. 2 den., „ 104 „
Jiří Badal	č. 14. (st. 8.)	„ 2 fl. 30 kr. 1 den., „ 104 „
Tomáš Bednář	č. 15. (st. 9.)	„ 2 fl. 09 kr. 3 den., „ 104 „
Frant. Janský	č. 20. (st. 14.)	„ 7 fl. 13 kr. „ 130 „
Jakub Jelínek	č. 21. (st. 15.)	„ 1 fl. 57 kr. „ 104 „
Jiří Plhal	č. 22. (st. 16.)	„ 2 fl. 27 kr. 2 den., „ 130 „
Tomáš Vévoda	č. 23. (st. 17.)	„ 2 fl. 41 kr. 2 den., „ 104 „
Vavřin Vévoda	č. 36. (st. 25.)	„ 1 fl. 50 kr. 1 den., „ 78 „
Frant. Jelínek	č. 40. (st. 29.)	„ 1 fl. 22 kr. 3 den., „ 78 „
Václav Bednář	č. 41. (st. 30.)	„ 2 fl. 21 kr. 2 den., „ 104 „
Kašpar Vymazal	č. 43. (st. 32.)	„ 1 fl. 54 kr. 3 den., „ 104 „
Tomáš Sochor	č. 44. (st. 33.)	„ 2 fl. 50 kr. „ 104 „

Tomáš Vévoda	č. 46. (st. 36.)	platí úroků 1 fl. 48 kr. 3 den., robotuje 104 dny
Jakub Křoumal	č. 47. (st. 37.)	" " 1 fl. 22 kr. 2 den., " 78 "
Vendelín Navrátil	č. 48. (st. 38.)	" " 2 fl. 8 kr. 3 den., " 104 "
Martin Sochor	č. 49. (st. 39.)	" " 1 fl. 37 kr., " 104 "
Šimon Luska	č. 52. (st. 42.)	" " 2 fl. 12 kr., " 130 "
Martin Bednář	č. 16. (st. 10.)	" " 2 fl. 39 kr. 3 den., " 156 "

Půlčtvrťláník (1):

Tomáš Švec	č. 45. (st. 34.)	platí na úrocích 1 fl. 30 kr. 1 den. a robotuje 52 dny (rob. přší.)
------------	------------------	---

Úroční platy a robota 8 podsedníků:

Josef Luska	č. 13. (st. 7.)	platí úroč. pl.	50 kr. 2 den.	} po 26 dnech přší roboty.
Ignác Navrátil	č. 34. (st. 23.)	" " "	41 kr. 1 den.	
Martin Brunclík	č. 35. (st. 24.)	" " "	41 kr. 1 den.	
Karel Musil	č. 42. (st. 31.)	" " " 1 fl.	7 kr.	
Frant. Fiala	č. 50. (st. 40.)	" " "	31 kr. 3 den.	
Libor Pospíšil	č. 51. (st. 41.)	" " "	31 kr. 3 den.	
Frant. Vymazal	č. 53. (st. 43.)	" " " 1 fl.	16 kr. 1 den.	}
Jakub Navrátil	č. 54. (st. 44.)	" " "	34 kr. 1 den.	

Domkaři na půdě selské, jichž bylo tehdy 11, platili na stálých platech po 8 kr. ročně a robovali po 13 dnech.

Jeden z domkařů přistoupil též k abol. soustavě jako sedláci. Byl to Josef Liška (či Luska?) čís. st. 45 (nové ?) Ten platil rovněž 8 kr. na pl. stálých a 1 fl. 30 kr. platu system. (za 13 dní roboty).

Na půdě vrchnostenské byli usazeni 2 domkaři: 1. Jakub Tesáček č. 7. (st. 3.) 2. Karel Orálek č. 24. (st. 18.) Ti platili na stálých platech 4 fl. (a 2 fl.) a na místě 4 dní roboty po 20 kr. ročně.

Z polí svobodných placeno vrchností na platech stálých:

z Rychtářova (od sedláků a domkařů)	22 fl. 14 kr. 2 den.
" " (od podruhů)	4 fl. 13 kr. 2 den.
od přespólních	5 fl. 2 kr. 3 den.

Platili tedy rychtářovští po abolici:

Pololáníci (7) na úrocích	27 fl. 51 kr. 3 d. - syst. pl.	122 fl. 24 kr.	
1/2 lánici (20) " "	43 fl. 13 kr. 1 d.		robot p. 2132 dní
1/2 lánik (1) " "	1 fl. 30 kr. 1 d.		52 "
podsedníci (8) " "	6 fl. 14 kr.		208 "
domkaři (10) " "	1 fl. 28 kr.		130 "
1 syst. d. (1)		syst. pl. 1 fl. 30 kr.	
domkaři			
vrchnost. (2) " "	8 fl.	" "	40 kr.
ze svobod. polí " "	22 fl. 14 kr. 2 d.		
od podruhů " "	4 fl. 13 kr. 2 d.		
od přespólních " "	5 fl. 02 kr. 3 d.		

Celkem na úrocích 119 fl. 48 kr. - syst. pl. 124 fl. 34 kr. a robot. pl. 2522 dní

Stará tabule
pudmistra.

Každý z dříve jmenovaných k robotnímu aboličnímu systému přestoupých 7 pololánků mimo přesného zapravování peněžitých povinností jest zavázán ještě k následujícím ročním pracím (Lohnarbeiten):

1. Větší pololánci č. 17., 33., 38. a 39. jsou povinni osm fůr dříví stavebního neb jiného stavebního materiálu na vzdálenost 1—1 $\frac{1}{4}$ mile, každou 8 centů těžkou dovážeti. Menší pololánci č. 18., 19. a 37. tímž způsobem 4 fůry.

2. V době honů má každý pololáník po 2 dny 1 honce postaviti.

3. Nepotřebuje-li vrchnost těchto prací, bude každý povinen za nevykonanou fůru 24 kr. do vyškovského knížecího důchodu zaplatiti.

Honební dny, nebude-li honů, se promíjejí bez náhrady.

4. Každý při naturální robotě pozůstalý jest zavázán: Určené dny pěší roboty dle nejvyššího robotního patentu z r. 1775 při různých od vyškovského hospodář. úřadu nařízených pracích pilně a přesně vykonávati.

5. Každý usedlý jest dále zavázán dávkou (Nebengaben) dědickému arciknězi, vyškovskému kaplanu, učiteli dědickému i rychtářovskému bez zdráhání odváděti.

III. Války Napoleonské.

Za válek napoleonských, jimiž i země naše trpěly, ani Morava nebyla ušetřena návštěv různých vojsk. Zdá se, že osada naše ušetřena byla přímé návštěvy vojenské, ač blízké naše okolí mnoho vytrpělo. Tak píše Volný (Top. Mor. str. 401), že Ruprechtov i Podomí před i po bitvě u Slavkova mnoho

vytrpěly oběma vojsky. Oddíl francouzského vojska tábořil „v Rouských“, kdež šavle nalezena a mnoho podkov.³⁸

R. 1805, když francouzské vojsko na Moravu vtrhlo, obsazen i Vyškov a zle trpěl od 21.—28. listopadu. Toho dne přitrhla k Vyškovu armáda rusko-rakouská a císař i car přenocovali v zámku. Po bitvě u Slavkova prchala vojska rusko-rakouská pronásledována Francouzy kol Vyškova k Olomouci. Po druhé byli ve Vyškově Francouzi r. 1809, ale jen na krátko (Děj. z. v. Procházka). Z lístku zachovaného z r. 1809 dovídáme se, že osada naše jako všechny ostatní na panství, musila dodávat mimo jiné hlavně dobytek pro zásobování vojska francouzského. Lístek zní:

Dle zemského výpisu musí zdejší panství na těch 10 dní vždy 132 centů masa pro francouzské vojsko lifrovat i vynášit na dobytek 98 kusů. Na 4. září musí tedy ten lifrunk zapraven býti, pročez rychtářovská obec k tomu 8 kusů dobrých krav, který „vážny“ byt musíjou, sem do Viškova v pondělí na 6 hod. večer dodá, aby se zde zaznamenat a v úterý ráno do Brna hnát mohly. Hoňáky dodá každá obec a když dobytek sem do Viškova do rajtšulu doženou, tak se každá obec skrz 1 souseda u mne ohlásí. Která obec touto částku neodvede, arestovým trestem a exekucí vojenskou k tomu přidržena bude (1. září 1809).

DOBA OBROZENSKÁ.

Koncem 17. stol. a v první polovici 18. stol. podnikány rozhodné kroky k úplnému poněmčení našeho národa.

Jazyk český vypuzen téměř úplně ze škol a úřadů.

Jen na dědinách ozývala se mluva naše v domácnostech, v kostele, v pohádkách a písních národních.

I v naší úplně české dědině, kde vrchnost byla německá a úřednictvo do nedávna smýšlení německého, se němčilo.

Toho důkazem je zachovalá tabule, již označováno obydlí „pudmistra“.

Zatlačování jazyka českého ze škol a úřadů vzbudilo v národě silný protitlak.

Někteří mužové, v jichž srdci nevyhasla láska k rodné řeči a lidu, počali křísiti národ náš.

Byli to první naši buditelé.

Zrušení roboty v r. 1848 působilo mocně na lid venkovský; práce buditelů se dařila a národ probouzel se poněmhu ze staleté poroby k životu novému.

Hlubší uvědomění národní šířili v letech 70tých až 80tých v obci hlavně tehdejší studenti, kteří pořádáním besed a divadel nového ducha probuzenského přinášeli i do zapadlé dědinky v lesích.

SPORY S VRCHNOSTÍ O PASTVU, TRÁVU DŘÍVÍ, STELIVO, O RŮZNÉ DÁVKY.

I. Spory o pastvu.

V r. 1783 počal spor poddaných s vrchností pro zákaz pasení dobytka v panských lesích. Až do té doby pásli poddaní svůj dobytek volně v lesích.

Když v r. 1782 stěžovali si poddaní guberniu na vrchnost, že nutí je k robotování v čas pšeničné žně, rozhodlo gubernium (dle dvorního dekretu z r. 1781), že nejsou povinni poddaní tuto robotu konati a pokud se týče pastvy, poukázání na cestu právní.

Rychtářovští byli povinni ode dávna (od r. 1628) z každé krávy, jež v lesích se pásla, u dvoru vyškovského užití 1 dobrou kopu pšenice.

Když poddaní poukazující na rozhodnutí gubernia (dv. d. z r. 1781) nechtěli pšenice žítí, panství přirozeně zakázalo jim volnou lesní pastvu. Vznikl tedy tuhý spor, jenž dlouho trval. V r. 1784 odřála vrchnost obci i jakousi louku a žádala od obce nájemné z ní 100 fl. a rovněž domáhala se zaplacení 16 fl. za prodané svémocně seno. Pastva v lesích úplně rychtářovským zakázána.

Na stížnost poddaných proti hořejším požadavkům (zaplacení 100 fl. a 16 fl.) i proti zákazu lesní pastvy, byli poddaní poukázáni (dle dvorního dekretu z 10. 3. 1784), aby se s *prosbou* obrátili na vrchnost, by jim *dobrodíni* (pastvy), jež jim před tím bylo proukázáno, opět bylo *dopřáno*. Vrchnosti pak doporučeno, aby z důvodu lidumilnosti nepožadovala oněch 100 fl. a 16 fl. náhrady a aby, pokud poddaní pastvy potřebují, je podporovala.

S rozhodnutím tímto nebyla žádná strana spokojena.

Na nově podané stížnosti rozhodla nejvyšší dvorní kancelář (1. 9. 1785), že obec má zaplatiti oněch 16 fl. za své-mocně prodané seno, od placení 100 fl. byla osvobozena.

Pastvin v lesích má vrchnost poddaným poskytnouti za poloviční normální nájemné.

Panství dalo obci v nájem nynější tak zv. „Pastviska“, „Stání“ a část žlebu až pod Hrádek se táhnoucího.⁴⁰ Nepáslo se více v lesích, poněvadž dobytek v lese škody působil.

Spor o pastvu umkl, až opět obnoven v r. 1848.

Po zrušení roboty, když sedlák zbaven byl všech dávek peněžních, naturálních i robotních, odpadlo i *právo* pastvy, které bylo ještě důsledkem osobního poměru poddanského.

Panství v r. 1848 zakázalo pasení dobytka na Pastviskách, Stání i ve Žlebě.

Svolána obecní hromada a 8 usedlíků vysláno do kanceláře lesního úřadu, kdež oznámili polesnému Kleibrovi,

že v obecní hromadě bylo usneseno pástí na pastviskách, obci náležejících, dále. Vyhržovali polesnému, kdyby chtěl něco proti tomuto usnesení namítat, neb kdyby chtěl tomu nějak překážeti.

Polesný uředníkům, kteří holemi byli ozbrojeni a vážně ho jimi ohrožovali, kteří i přítomnému panskému hajnému chtěli pouta dáti a do obecní hromady jej odvésti, odpověděl, že není oprávněn, aby z panského statku něco rozdával, aby se obec obrátila na vyšší místa.

Dále poukázal, že kdyby dobytek vyháněli na pastviska, že o tom učiní oznámení. To též učinil, když obec svémocně tam dále pásla.

Od té doby obec pásla na pastviskách bezplatně až do r. 1854, kdy panství na základě patentu z r. 1853, jímž stanoven výkup neb úprava různých lesních břemen (právo pastvy na cizí půdě), počalo nový spor a domáhalo se vrácení pastvisk i náhrady za škodu, jež panství vznikla bezprávným jich užíváním.

V tomto vleklém sporu, který všemi instancemi prošel, byl zástupcem panství Dr. Rudolf šl. z Ottů, obec zastupoval vyškovský advokát Dr. Josef Adamczyk.

Panství dokázalo, že pastviska jsou zapsána panství v zatímním katastru pod čís. 478 a v stálém pod čís. 792, 794, 1800 a 1809 (ve výměře 25 jiter 185 sáhů), panství dokázalo, že pastviska zdaňována od let vyškovskou vrchností a že od nepaměti za činži obci byla pronajímána, že činže pozůstávala v peněžní dávce za každý kus dobytka (Hornvieh) a později také v práci (robotě), že poplatek byl stanoven pro každý rok a častěji měněn; v roce 1842 na př. byl poplatek 40 kr. k. m. za každý kus s 2 kr. příplatkem a 3 dny pěší roboty a že jen ti pásli, kteří se přihlásili a zavázali k placení. Konečně poukázalo panství, že části pastviska v době nedávné byly odděleny „bez námítky“ a dány lesním úředníkům jako deputát. Svědci, kteří byli panstvím vedeni, to vše dosvědčili i potvrdili. Byli to panští úředníci a hajní: Jiří Kleibr, polesný; Josef Smolka, polesný; Frant. Kopal, revírník; Josef Křoumal, Josef Vévoda, Josef Tesáček a Stanislav Švec — vesměs panští hajní.

Obec dokazovala jen, že od let byla v pokojném držení pastviska (zřejmě alespoň od r. 1848 do procesu) a že musí býti v držbě chráněna.

Panství označovalo držbu obce jako násilím nabytou a dle zásad občanského práva za nikoli poctivou. Že se panství nebránilo ihned po násilném nabytí držby v r. 1848, nemůže mu býti na újmu a nemůže držba bezprávně vzniklá státi se držbou poctivou.

Spor skončen v r. 1860 v neprospěch obce a pastviska přiřknuta panství.

Tak neuhájila obec práva pastvy na půdě, jež bez odporu panství náležela.

Dosud vypravují staří pamětníci svým dětem, že pastvíska byla obci ukradena. Kdy? Patrně tehdy, když soud je panství přířkl. Dříve užívala obec pastvisk jen z milosti a za nájemné. Pastvíska nikdy obci nepatřila, v katastru jí nebyla připsána, vrchnost z nich daň platila.

Rozsudek soudní způsobil, jak pamětníci vyprávěli, v obci mnoho zlé krve.

Vina dáována rychtáři, že neplatil daně (11 zl. šajnů). Jiní podezřívali pudmistra, že byl pány podplacen. Pudmistr tak byl sklíčen, že prý si zoufatí chtěl.

Spor prý stál obec 1.800 zl. stříbra.

Podobné soudy o pastvíska (pastvy) byly i na jiných místech. Tak Vavák ve svých pamětech líčí podobný případ, jež končí rýmováním:

Chtíce hrnec hliněný
přemuct hrnec měděný,
nyní, když si dali štus
z hliněného skočil kus.
Nejhůř, že i potomčiny
budou trápit ty střepiny!

Posledně vyhnal strážný (pastýř) dobytek na pastvíska v r. 1860 na den sv. Marka.

Toho dne přišli z Vyškova panští drábi a strážného i s dobytkem domů zahnali. Na podzim pastvíska zorána a na jaře osefa.

V r. 1863 část pastvisk pronajata, část ponechána lesním zřizencům jako deputát.

Při reformě pozemkové připadlo celé „Zadní p.“ část „Předního p.“ a „Stání“ cestou zákonnou opět občanům rychtářovským.

II. Spory o dřevo a travu.

V letech 1860—1863, tedy po skončení sporu o pastvíska (Příhon), bránili se rychtářovští proti rozhodnutí „zemské komise“ z r. 1860 ve příčinně volného sbírání dřeva v lesích panských, o pastvu (opět), o volné braní steliva a o travu v lese. Komise zamítla nárok rychtářovských na sbírání dřeva (sucharů), i na volné braní steliva i chození na travu do lesů panských. O pastvisku „Příhon“ již dříve bylo rozhodnuto. Spor skončil tak, jak spor o „Příhon“. Rychtářovští nemohli ničím dokázatí svého práva na tyto služebnosti a byli ve všech instancích odmrštěni se svými požadavky.

Obec zastupoval v této při purkmistr Vincenc Plhal a

radní Jan Kuchtlíček. Veškeré občanstvo zastupoval rolník Blažej Janský čís. 20 a Jan Musil čís. 14, domkaře: Josef Sochor čís. 30 a Fabián Jelínek čís. 35.

Panství zastupoval justiční rada Ant. Wágner.

III. Spory o různé dávky.

V letech 1780—1788 vedli poddaní panství vyškovského (i rychtářovští) tuhé spory se svou vrchností o různé dávky, jež do těch dob vrchností odváděli, ale na základě různých patentů dále odváděti odepřeli.

Byly to suché dávky za víno a kořalku, byl to spor o dělání dřeva v lesích, o dávku chmelovou, spor o volnost nálevu, o obchod solí a j.

Gubernium na stížnost poddaných rozhodlo, že musí poddaní platiti dávku za víno a odváděti povinné množství chmele. Kořaleční suché dávky byli však zbaveni a mělo zůstat pouze při potřebném odběru (kořalky) a žádný poddaný neměl býti nucen bráti od žida z Dědic určité množství kořalky.

Obchod solí ponechala si vrchnost.

S rozsudkem nespokojeni podali poddaní novou stížnost, o níž rozhodnuto v r. 1788. Rychtářovští zavázali se protokolárně před vrchnostenským úřadem, že zaplatí dlužnou dávku chmelovou a sice za měřici po 45 denárech a že příště místo každé měrice chmele 1 fl. do vrchnostenských rent odváděti budou.

V téže době zproštění poddaní i suché dávky za víno.

Potom do výkupu z robot (r. 1848) odváděny pouze dávky: vaječní, slepičí, za nespředenou přízi a za chmel.

IV. Spory s mlynáři o vodu.

V letech 70tých minulého století vznikl spor o vodu v řece Hané mezi majiteli luk v poříčí Hané (Velké i Malé) a mlynáři, kteří mají mlýny na jejím toku. Odedávna zavlažovány bývaly louky v čas potřeby (sucha) vodou z Hané pomocí zástav (základů). Mlynáři zakazovali majetníkům pobírat vodu, základy jim rozhazovali, až došlo k soudnímu sporu.

Spor provedený ve všech instancích soudních, skončen byl v r. 1881 u Nejvyššího soudu ve Vídni v neprospěch majitelů luk. Právo na vodu jim popřeno či odňato a zakázáno stavěti zástavy. Soudní útraty zaplatili majitelé.

Později za let suchých vznikly menší spory o vodu a zástavy, poněvadž majitelé luk dále vodu pouštěli i zástavy si dělali.

Spor se přiosťřil v r. 1929, kdy mlynáři komisi ke zjištění si vyvedli a žádali odstranění všech zástav (základů), čemuž majitelé luk se brání. Spor dosud trvá.

ZRUŠENÍ A VÝKUP ROBOT.

V r. 1848 bylo na památném sněmu kroměřížském vysloveno císařským patentem, že roboty dnem 31. března 1849 má pominouti za náhradu, již ustanoví zákon.

Na Moravě zrušena ale roboty moravským sněmem, jenž se 19. června 1848 usnesl, aby přestala roboty již 1. července 1848.

Sedlák po zrušení roboty stal se teprve úplně volným. Pozemky, jež obdělával, připadly celé jemu, přestal vrchností odváděti různé dávky, přestal robotovati — vrchnost přestala býti jeho pánem.

Teprve po zrušení roboty mohl se stav selský všestranně vyvíjeti; volný a svobodný mohl pak teprve dosíci oné výše, na niž se nachází v této době.

Abý vrchností zrušením roboty nebyly zkráceny, nařízeno zákonem, že za pozemky, dávky i bývalé roboty má vrchnost obdržeti „odbytné“ neb „slušnou náhradu“. Odbytné placeno za stálé dávky kostelní a školní. Za vše ostatní (za robotu, desátky, dávky peněžité a j.) náležela vrchnosti slušná náhrada. Náhrada vypočítávána tak, že ustanovena roční dávka v penězích. Z toho $\frac{1}{3}$ sumy odečtla se na daně, jež sedlák budoucně bude platiti. Zbytek znásobený 20ti dával pak kapitál pro tak zvanou slušnou náhradu.³⁹

Stát zřídil zvláštní vyvazovací i vyrovnávací zemské fondy. Vydány dlužní úpisy (slosovatelné), jež zněly na majitele, a země i říše je zaručily. Vrchnost dostala jich tolik, kolik činila slušná náhrada. Sedláci byli povinni je úrokovat a během 20 let splatit polovici, druhou umořila i úrokovala země z přírážek, na něž všichni poplatníci přispívali.

Při odbytném platil celou sumu bývalý poddaný.

I. Výkup z roboty a povinností půllánu čís. 33.

1. Reluovaná činže za robotu	— náhrada —	8 zl. $38\frac{4}{10}$ kr. stř.
2. Za fůry (8) à $9\frac{9}{10}$ kr. stř.	— náhrada —	1 zl. $16\frac{4}{10}$ kr. stř.
3. Za dny honebné (2) à $15\frac{1}{10}$ kr. stř.	— náhrada —	— $30\frac{1}{10}$ kr. stř.
4. Gruntovní neb dědičné činže	— náhrada —	— $53\frac{1}{10}$ kr. stř.
5. Slepíci a vaječná činže	— náhrada —	— $6\frac{7}{10}$ kr. stř.
6. Přádelní činže	— náhrada —	— $9\frac{9}{10}$ kr. stř.

dohromady 11 zl. $35\frac{7}{10}$ kr. stř.

Bez náhrady plat za chmel a vymíněné pracovní dny.

C. k. moravská vyprošťovací komise vyšetřila dle ustanovení patentu (ze dne 4. března 1849) náhradu za povinnosti dříve jmenované obnosem 11 zl. $35\frac{7}{10}$ kr. stř.

Dle § 16. patentu odpadá z této povinnosti $\frac{1}{3}$ na daně, jež sedlák bude příště platiti, a dvě třetiny příslušejí jako náhrada právo majícímu a to jako důchod 7 zl. $43\frac{8}{10}$ kr. stř.

a jako kapitál (20. obnos) 154 zl. 36 kr. stř. Na tuto náhradu bude bývalý poddaný povinen hraditi jako výroční důchod 3 zl. $51\frac{9}{10}$ kr. stř. (t. j. $\frac{1}{2}$) a rovněž $\frac{1}{2}$ z celého kapitálu, t. j. 77 zl. 18 kr. stř.

Druhou polovici výročního důchodu i kapitálu zaplatí vrchnosti země.

Od 1. listopadu r. 1848 má bývalý poddaný majitel gruntu čís. 33. odváděti jako výroční důchod ve lhůtách pro kontribuci obyčejných v stejných částkách do kontribuční kasy ročně 3 zl. $51\frac{9}{10}$ kr. stř. Tento výroční plat v dvacateronásobném obnosu na kapitál povýšený 154 zl. 36 kr. stř. působí břemeno gruntu břemen zproštěného požívaje předností zákonné před jinými břemeny.

Povinný může se složením toho kapitálu do kasy kontribuční osvoboditi.

Poněvadž výkupy provedeny teprve v r. 1851, dopláceli bývalí poddaní rešty od 1. listopadu 1848 až do doby výkupu (t. j. výroční důchod).

II. Výkup čtvrtlánu čís. 43. — Martin Luska:

1. Pěší roboty 104 dny à $5\frac{1}{8}$ kr. náhrada	=	8 zl. $45\frac{8}{10}$ stř. kr.
2. Gruntovní neb dědiční činže	"	= 32 stř. kr.
3. Slepíči a vaječní činže	"	= $7\frac{1}{10}$ stř. kr.
4. Přádelní činže	"	= $4\frac{8}{10}$ stř. kr.
		<hr/> 9 zl. 30 kr. stř.

Po srážce $\frac{1}{3}$ na daně, jež sedlák budoucně bude platiti, a která činí 3 zl. 10 kr., přísluší vrchnosti důchod 6 zl. 20 kr., což činí v dvacaterém obnosu kapitál 126 zl. 40 kr. Z toho bude platiti sedlák jako výroční důchod 3 zl. 10 kr. a kapitál 63 zl. 20 kr.

Bez náhrady odpadla činže za chmel.

III. Výkup chalupy č. 34. — Kašpar Navrátil:

1. Pěší roboty 13 dní à $5\frac{1}{8}$ kr. náhrada	=	1 zl. $5\frac{7}{10}$ kr. stř.
2. Gruntovní neb dědiční činže	"	= $7\frac{8}{10}$ kr. stř.
3. Slepíči a vaječní činže	"	= $3\frac{1}{10}$ kr. stř.
4. Přádelní činže	"	= $4\frac{8}{10}$ kr. stř.
		<hr/> 1 zl. $21\frac{4}{10}$ kr. stř.

$\frac{1}{3}$ sražená na daně činí $27\frac{1}{10}$ kr. stř.

Vrchnosti přísluší důchod $54\frac{2}{10}$ kr. stř.

Vrchnosti přísluší kapitál 18 zl. 2 kr. stř.

Sedlák zaplatí výroční důchod $27\frac{1}{10}$ kr. stř. a na kapitále ($\frac{1}{2}$) 9 zl. 1 kr. stř.

Bez náhrady odpadá 13 dní pěší roboty a činže za chmel.

IV. Výkup dominikál. domku č. 7. — Josef Tesáček:

1. Emfiteutní činže — náhrada 4 kr. stř.

Po srážce $\frac{1}{3}$ na daně t. j. $\frac{1^4}{10}$ kr. stř., přísluší v dvacaterém obnosu kapitál 52 kr. stř.

Domkař bude platiti vrchnosti výroční důchod $\frac{1^4}{10}$ kr. stř. a zaplatí kapitál 26 kr. stř.

Bez náhrady odpadlo „laudemium“.

V. Výkup obecních luk (čís. parcel 3.925—3.931).

1. Za emfiteutní činži náhrada 1 zl. 51 kr. stř.

2. Za laudemium náhrada $\frac{1^2}{10}$ kr. stř.

1 zl. $\frac{52^2}{10}$ kr. stř.

Po srážce $\frac{1}{3}$ na daně t. j. $\frac{37^4}{10}$ kr. stř. přísluší vrchnosti důchod 1 zl. $\frac{14^8}{10}$ kr. stř., což činí v dvacaterém obnosu kapitál 24 zl. 56 kr. stř. Vrchnost obdrží od obce výroční důchod $\frac{37^4}{10}$ kr. stř. a kapitál 12 zl. 28 kr. stř.

VI. Vyproštění (výkup) domků postavených na půdě obecní.

U domků čís. 2., 3., 4., 5., 6., 8., 9., 25., 32., 57., 60., 61., 62., 65., 66. a 68. činí výroční důchod à 48 kr. stř. a kapitál à 16 zl. stř.

U domku čís. 26. činí výroční důchod 1 zl. 20 kr. stř. a kapitál 26 zl. 40 kr. stř.

U domků čís. 27., 28., 58. a 59. činí výroční důchod à $\frac{53^3}{10}$ kr. stř. a kapitál à 17 zl. 46 kr. stř.

U domku čís. 30. činí výroční důchod 1 zl. 12 kr. stř. a kapitál 24 zl. stř.

U domku čís. 64. činí výroční důchod 1 zl. 36 kr. stř. a kapitál 32 zl. stř.

U domku čís. 67. činí výroční důchod 24 kr. stř. a kapitál 8 zl. stř.

Domkaři platili obci ročního důchodu 21 zl. $\frac{41^2}{10}$ kr. stř. a na kapitále celkem 433 zl. 44 kr. stř.

Těchto 25 domků postaveno bylo koncem 18. a počátkem 19. stol. na půdě obecní a platili jich majetníci obci tak zv. „domovní činži.“ V r. 1851 vyproštěny na základě zákona i tyto domky důchodem a kapitálem uvedeným a majitelé přestali odváděti obci navždy „domovní činži“.

*

Šachty.

Od dávna dostávali rychtářovští usedlíci z panských lesů dřevo na pálení zdarma.

Dřevo to zvané „šachetní“.

Každý usedlý dostával 1 šachtu, t. j. dostal ku vykácení dílec lesa 11°3' do čtverce, jež si sám podělal. Usedlých bylo 36, ale šachet dávano 39, poněvadž k čís. 49. (hospoda) náležely šachty 4 (prý za šenk).

Jak vzniklo jméno šachty (šachetní dříví), není známo. Dosud část panského lesa, zove se „na Šachtách“. Domnívám se, že tam šachetní dřevo bylo někdy vykázano a káceno.

Z 1 šachty mívali usedlíci i 7 sáhů dříví a otýpky, později vynášely šachty méně a méně, neboť vrchnost dávala poddaným les na kopcích, kdež dřevo bylo kratší a špatnější a tak se ze šachty sotva 4—5 sáhů dříví získalo.

O vzniku šachet nevím, ale dle výhod, jež uvedeny jsou v seznamu fasí urbaniálních a dominikálních selského katastru z r. 1776, dostávala obec Rychtářov z panských výškovských lesů, ale jen „z vrchnostenské milosti“ k lepší výživě každoročně na tak zv. „šachetním dříví“ 39 provázků (Strickeln), což asi 156 sáhů vynáší.

Dříví šachetní dostávali též usedlíci v Dědicích, Opatovicích, Lhotě, Radslavicích, Studnicích, Krásensku a Podivicích.

Patentem z r. 1853 stanoven výkup, aneb úprava různých lesních břemen a proto vrchnost chtěla právo na brání šachetního dříví vykoupiti, případně upravit.

Výkup vyloučen byl dle patentu tehdy, když by jím hospodaření oprávněného bylo ohroženo, zájmy zemědělské utrpěly, neb se strany na regulaci smluvily.

Na základě citovaného odstavce patentu nepozbyli 4 podsedníci svého práva na dříví šachetní.¹¹

Provedením patentu z r. 1853 pověřeny zvláštní „zemské komise“. O stížnostech proti rozhodnutí komise rozhodovalo ministerstvo vnitra.

Rychtářovští bránili se všemožně výkupu, ovšem marně, vždyť to byl zákon a oni proti zákonu se postavili.

Rozhodnutím místodržitelství (ze dne 3. 7. 1862 č. 15.721) naznáno, že majitelům usedlostí č. 10., 11., 12., 14., 15., 16., 17., 18., 19., 20., 21., 22., 23., 33., 34., 36., 37., 38., 39., 40., 41., 42., 43., 44., 45., 46., 47., 48., 49., 50., 52. a 53. přináležející právo na tak zv. šachetní dříví z lesů k statku výškovskému přináležejících složením kapitálu má býti vykoupeno, kdežto totéž právo majitelů usedlostí č. 13., 35., 51. a 54. má býti upraveno.

Na nové odvolání rychtářovských bylo dřívější nařízení místodržitelské výnosem ministerstva (15. 1. 1863 čís. 21.473) potvrzeno.

Dne 23. června 1863 svolána schůze zájemníků, na níž měla býti vyšetřena výše vyprošujícího kapitálu. Velkostatek zastoupen byl just. radou Ant. Vágnerem. Z občanů přišli k jednání: splnomocněný obcí Jan Kuchtíček z č. 18. a majetníci usedlostí č. 13., 35., 51. a 54.

Všichni rychtářovští, když jim nebylo vyhověno v tom, co žádali, odešli ze schůze.

K druhému jednání, ustanovenému k ohledání lesních ploh na den 10. prosince 1863, dostavili se zástupcové obce: Kuchtíček Jan č. 18. a Frant. Švec č. 45. s majetníky usedlostí č. 15., 21., 22., 34., 40., 44., 50. a 51. Všichni se ale vzdálili, když uslyšeli účel jednání, prohlásivše jménem všech ostatních občanů majitelů, že se účastní jednání pouze tehdy, když všem zůstane právo na dřevo nezměněné, nebo když jim za to bude odstoupena část panských lesů.

Ke schůzi (jednání) dne 11. prosince 1863 přišli jen Jan Kuchtíček č. 18., Blažej Janský č. 20. a Matěj Vévoda č. 46. Ti podali dřívější prohlášení a odepřeli účast na dalším jednání. Po jich odchodu pokračováno dle zákona úředně bez nich.

Určeno, že místo šachet, jež měli usedlíci čis. 13., 35., 51. a 54. dostanou příště dvě a $\frac{1}{8}$ sáhu měkkých štíp a $\frac{6}{8}$ sáhu slabých obláků míchaných. Dřevo obdrží v rychtářovském revíru, zdravé, čerstvě kácené a složené. Od kácení, skládání, případně snášení musí velkostatku obvyklou mzdu zaplatiti. Dřevo v celku všem 4 vydáno bude každoročně v lednu až březnu a musí býti do konce dubna odvezeno. Dosavadní tak zvané „výkazné“ a příspěvek pro úředníka upraven tak, že každý ročně obnos 6 kr. r. č. lesní správě při příjmu zaplatí.

Počátek platnosti této úpravy od 1. ledna 1863. Pro ostatní majitele šachet, kteří dostávají po jedné šachtě (11°3' do čtvrtce) a pro majitele číslo 49., který 4 šachty dostával, upraveno následovně:

Nálezem znalců lesních určen výnos 1 šachty na $2\frac{1}{8}$ sáhu paliva a sice $\frac{4}{8}$ tvrdých štíp, 1 sáh silných obláků, $\frac{2}{8}$ sáhu měkkých štíp, $\frac{6}{8}$ sáhu míchaných, slabých obláků.

Sáh tvrdých štíp za 3 fl. 24 kr., obláků tvrdých 1 fl. 13 kr., měkkých štíp 2 fl. 42 kr., měkkých obláků 1 fl. 47 kr.

Dle těchto průměrných cen vypočtena cena šachty:

$\frac{4}{8}^0$ tvrdých štíp	1 fl. 42	kr.
1^0 silných obláků tvrdých	2 fl. 13	kr.
$\frac{2}{8}^0$ měkkých štíp	40 $\frac{3}{8}$	kr.
$\frac{6}{8}^0$ míchaných obláků	1 fl. 20	kr.
dohromady	5 fl. 55 $\frac{3}{4}$	kr. k. m.

Od toho odečte se rubačská

mzda za sáh 18 kr. 45 kr. k. m.

a za skládání za sáh 3 kr. 7 $\frac{1}{4}$ kr. k. m.

Po odečtení výloh uvedených za

1 šachtu 52 $\frac{1}{4}$ k. m. zbývá

ročně výnos 1 šachty 5 fl. 3 $\frac{1}{4}$ kr. k. m.

Od tohoto ročního výnosu 1 šachty náležející oprávněnému, odečte se uznaná protidávka:

1. Výkazné	$2\frac{4}{10}$ kr. k. m.
2. Příspěvek na povoz úředníků	1 kr. k. m.
Tedy celkem	$3\frac{4}{10}$ kr. k. m.
Po odečtení této protidávky zbude	4 fl. $59\frac{9}{10}$ kr. k. m.

Z toho dvacateronásobný obnos činí 99 fl. 58 kr. k. m. aneb 104 zl. $96\frac{5}{10}$ kr. r. m. — jako výkupný kapitál. Každý oprávněný majitel na 1 šachtu obdrží 104 zl. $96\frac{5}{10}$ k. r. m. a majitel číslo 49. protože měl právo na 4 šachty dostane 419 zl. 86 kr. k. m.

Dle nálezů o vyproštění složí velkostatek vyškovský pro každého bývalého majitele zvlášť, tedy pro čísla 10., 11., 12., 14., 15., 16., 17., 18., 19., 20., 21., 22., 23., 33., 34., 36., 37., 38., 39., 40., 41., 42., 43., 44., 45., 46., 47., 48., 49., 50., 52. a 53. kapitál uvedeným nahoře obnosem a sice v moravských vyvazovacích obligacích znějících na panství vyškovské v ceně jmenovité s doplatkem na hotovosti v nepřekročitelné lhůtě 3 měsíců a vykáže se o tom u c. k. místodržitelství a pak právo majitelů jmenovaných přestává.

Tím spor skončil. Rychtářovští soudili se o šachty vlastně se zákonem. Nedali se přesvědčit a na místě, aby byli jednání se účastnili a snažili se výkupné (odhady) co nejvýše vyšroubovati, odešli vždy při jednání a donutili úřady, aby výkup provedly bez nich jen za součinnosti zástupce velkostatku. Výkupem byli usedlíci jistě hospodářsky postiženi, neb do té doby měl každý majitel šachty dostatek paliva zdarma pro sebe na celý rok, část dřeva i odprodal, neb zužitkoval na výrobu dřevěného hospodářského náčiní.

SÝPKY.

V 18. století zavedly některé vrchnosti na svých statcích tak zvané „sýpky“, t. j. zásoby obilí nashromážděné za let příznivých, aby z nich v době neúrody podporování byli nouzi trpící poddaní. Jednalo se hlavně o setbu. Aby vrchnosti nemusili dávat ze svého, nařízeno patentem vydaným za Marie Terezie r. 1748, aby každý poddaný, jenž má pole, $\frac{1}{3}$ onoho množství obilí, jež na podzimní i jarní seti potřebuje, na sýpku odvedl. To se mělo dle čl. 4. patentu opakovati po tři za sebou následující léta, tak že se na každé sýpce nashromáždilo tolik obilí, kolik ho na celém statku bylo k seti třeba.

Ze zásob takto nashromážděných půjčovalo se za let nepříznivých hlavně na seti. Vypůjčovaatel byl povinen po sklizni vypůjčené na sýpce obilí vrátiti obyčejně „s náměrkem“.

Náměrek býval $\frac{1}{4}$, později $\frac{1}{16}$ míry.

Pro Rychtářov byla sýpka v Dědicích a v letech 30tých minulého století platilo se z 1 měrice vypůjčeného obilí: 1 mírka a 1 kr.

Obilí ze sýpky bývalo prý špatnější, neboť každý oplácel zrním horší jakostí ponechávaje si dobré. Kromě obilí býval na sýpce i hrách, jehož mnoho se tehdy u nás selo.

Přebytečné obilí ze sýpky bývalo prodáno a peníze pod úrok poddaným půjčovány.

Z peněz těch utvořeny později kontribučenské fondy peněžní. Správu těchto fondů po roku 1848 převzaly berní úřady a správa sýpek předána voleným výborům z obcí.

Později přešly fondy tyto, jež dělíti se nesměly, do samosprávy podílníků a když pak sýpky obilné byly zrušeny, zřízeny v r. 1864 kontribučenské záložny, jež trvají až dosud.

Podílníci, jimiž jsou majetníci tehdejších usedlostí aneb získaných částí těch usedlostí, dostávají každoročně **poměrný podíl výnosu záložny.**

Původně nesměly tyto záložny přijímati vkladů, a proto, i jmění kontribučenské záložny panství vyškovského, v níž byli i podílníci rychtářovští, nestačilo na naléhavé úvěrové potřeby rolnictva vyškovského kraje, osvobozeného sice z vrchnostenského poručerství, ale vyssávaného lichváři, kteří žádali z hypoték neúměrné úroky, až 24⁰/₁₀₀. Jediným východiskem z těchto peněžních nesnází bylo získati pramen levného úvěru. Již roku 1865 se snažila správa záložny dosáhnouti povolení přijímati vklady a zříditi tedy spořitelnu, což se podařilo teprve po 5letém úsilí, brzděném z národnostních důvodů. Spořitelna se v brzku osvědčila, neboť úroková lichva byla v krátké době zmírněna, ne-li vůbec potlačena.

Právním podkladem nové spořitelny byl spořitelní regulativ z r. 1844 se všemi výhodami, poskytovanými ústavům tohoto druhu (sirotčí jistota). Povahou byla spořitelna institucí spolkovou, se zárukou kontribučenské záložny vyškovské, podle níž dostala též název:

PRVNÍ KONTRIBUTČENSKÁ SPOŘITELNA VE VYŠKOVĚ.

Vzájemná spolupráce mezi záložnami a spořitelnou působila blahodárně na vzrůst spořitelny, takže je dnes jedním z největších zemědělských ústavů na Moravě. Velmi často bývá význam spořitelny zaměňován s významem záložny. Zde dlužno upozorniti, že zřízením spořitelny záložna nezanikla, ale trvá vedle spořitelny dále jako samostatný ústav; působnost její jest ale omezena na zápůjčky svým podílníkům. Vkladů nepřijímá.

Po vydání spořitelního zákona ze dne 14. dubna 1920 byla zrušena původní záruka kontribučenské záložny za spořitelnu a spořitelna kontribučenská byla přeměněna na **spořitelnu komunální** za veřejnoprávní záruky 24 obcí politického okresu vyškovského, mezi nimiž je i Rychtářov.

Hospodářský vývoj a kulturní význam spořitelny.

Pod obezřetnou správou zástupců 24 zakladatelských obcí, uvědomělých rolníků vyškovského kraje, vzrůstala spořitelna, nabývající stále větší důvěry obyvatelstva. Z původních místností v arcibiskupském zámku vyškovském předsídlila spořitelna v r. 1885 do vlastní nové budovy, která byla v tehdejší době svým ušlechtilým provedením jedinečnou stavbou. V ní se soustřeďoval společenský a kulturní život, vedený pokrokovými spolky. Spořitelna byla spoluzakladatelkou a štědrým mecenášem všech kulturních a humanitních snah na okrese a věnovala jim dosud téměř 2¹/₂ mil. Kč. Byla také v boji o počestnější město Vyškova a při zřizování českých vyškovských škol vedoucím činitelem. Ještě před válkou byla největší českou spořitelnou na Moravě a první mezi peněžními ústavami, jež na Moravě zakládaly hospodářské povznesení lidu. Družstevní snahy zemědělců vyškovského kraje se vyvíjely ve všech dobách pod materiálním i ideovým vedením spořitelny. V roce 1924 otevřela spořitelna úřadovnu v Ivanovicích n. H. a v roce 1928 zřídila pobočku v Brně, pro niž v r. 1936 zakoupila a adaptovala dům v Běhounské ulici 12—14.

V přítomné době spravuje 167,000,000 vkladů a zůstává vedoucím hospodářským činitelem Vyškova.

PŘÍPSÁNÍ LUK KE GRUNTŮM.

I. Louky v Hané.

Již r. 1847 jednáno mezi vrchností a některými poddanými rychtářovskými, aby přenechány byly těmto poddaným různé, vrchnostenské pozemky, jichž sice oni poddaní od dávna užívali, ale bez platného titulu držebního jen jako dočasní uživatelé, aby takové pozemky byly dány do jejich „emfyteutického“ vlastnictví, by tak ve vzájemném zájmu právně odůvodněný poměr byl založen.

Jednalo se o louky většinou v údolích Velké i Malé Hané položené.

Dle těchto ujednání mezi vrchností a poddanými smlouveno následovně:

1. Pozemek (louka) dán do užívacího vlastnictví a požívání dosavadnímu držiteli za smlouvenou kupní cenu.

(Na př. č. 19. připsána louka ve výměře 11 mír za 2 fl. k. m.).

2. Držitel zaplatí nejen smlouvenou kupní cenu, ale bude vrchnosti odváděti i „emfyentický“ roční poplatek. (Tak u louky u čí. 19. bylo to 36 kr. k. m. ročně).

3. Držitel zaplatí veškeré daně i dávky.

4. Pozemek má býti samostatným držebním tělesem a jako takové knihovně zapsán. Držitel i jeho nástupcové v držbě jsou oprávněni jej zvlášť (oddělitelně) prodati, darovati neb je na dědice přenést, avšak

5. každá změna držební musí býti ohlášena vrchnostenskému, panskému úřadu a v případě prodeje, darování musí býti zaplacen 5% poplatek, tak zv. „laudemium“ z příjímací ceny. Poplatek odvádí se panskému důchodu.

6. Každé dělení parcely bez schválení vrchnostenského úřadu je nepřipustno.

7. Každý vlastník bude povinen ohraditi parcelu na hranicích k panskému lesu příkopem 3 stopy širokým a 2 stopy hlubokým, vyházeným k lesu na svůj náklad tak, aby nynější celá výměra parcely zůstala nezměněna. Vyházený příkop zůstane vlastnictvím vrchnosti. Vlastník zůstává odpovědným vrchnosti za porušení hranic.

8. Tato smlouva zavazuje držitele ihned, panství však teprve tehdy, až bude vrchností a úřadem lenním schváleno.

Ujednání uvedené bylo teprve r. 1858 potvrzeno tehdejší arcibiskupem olomouckým Bedřichem z Fürstenbergů, stalo se tak tedy již po zrušení poměru poddanského a vyvázání pozemků, kdy placení poplatku „emfyentního“ i „laudemia“ vykoupno.

Smlouva stvrzena je věrnou kapitolou olomouckou roku 1858 a nejvyšším úřadem lenním v Praze r. 1860.

Tak připsány a připojeny právně ke gruntům louky od dávna užívané teprve r. 1860 (1847).

II. Louky lesní.

V roce 1863 vyjednávalo panství se 3 usedlíky na základě zákona z r. 1853 o výkup resp. úpravu bezplatného práva na užívání částic lesní půdy (tehdy luk) a o výkup služebnosti jízdy lesem k těm částem, též o služebnost po lesní cestě dobytek na pastviny ony honiti.

Částice tyto lesní (louky) náležely usedlíkům z čí. 36., 42. a 47., kteří měli právo po lesních cestách tam jezdit i dobytek tam na pastvu honiti.

Je to zalesněná nyní rovinka na „Hajšupí“, zvaná do dnes u „Ferdové louky“.

Při jednání 25. července r. 1863 ve Vyškově bylo mezi zástupcem velkostatku a usedlíky ujednáno:

Usedlík z čís. 42., jemuž náleží 1 jítro 558[□] sáhů půdy, z čís. 47. s 1455[□] sáhů a z čís. 36. s 1 jítrem 1500[□] sáhů půdy, odstoupí každý tuto částici do neobmezeného vlastnictví velkostatku vyškovského a ten jim za to odstoupí své luční částky v obvodu obce Studnic v údolí Velké Hané ve stejné ploše.

O přístupu k těmto částkám není pochybnosti, ježto cesta „Mlýnským žlíbkem“ i „Hanou“ veřejnému užívání jest zajištěna.

Usedlíci jmenovaní vzdali se práva na užívání lesní půdy, práva na jízdu i průhon dobytka.

Vtěleno do gruntovní knihy v r. 1864.

ROK 1866.

V r. 1866 za války prusko-rakouské, navštívil oddíl vojska pruského, táhnoucí do střední Moravy i naši osadu. Přitáhli po silnici od Boskovic 5. července ve svátek moravských patronů Cyrila a Methoda.

Většina osadníků uprchla s dobytkem i částí majetku movitého do lesů (na Valy a j.). Vojáci rozdělení byli po domech. Žádali jísti a pít. Domáci snášeli jim ochotně, co v domě měli nejlepšího: chléb, pečivo, máslo, sádlo, slaninu, vařili kávu a j.

Vojáci vymýšleli si různé věci, i zemáky musili jim jít na pole kopat. Byli i hodně rozpustilí, nechutnala-li jim jídla, pod stůl je házeli, kávu po stěnách ve světnici lili a p.

Obec musila dodatí vojsku dobytek, seno i oves. Bylo vše později zapláceno, ale tehdejší podministr prý nic neodevzdal.

Prušáci zůstali v osadě pouze přes noc, druhého dne táhli dále k Vyškovu.

Po krátké době vracelo se vojsko pruské. Táhlo opět osadou, ale tu prý byli již hodnější.

Několik rolníků musilo tehdy s vojskem rakouským na příprěž „fořpon“ jet. Dostali se až k Olomouci; tu před šarvátkou u Dubu ujeli a vrátili se horami (od Drahan) domů.

VÁLKA SVĚTOVÁ (1914—1918).

28. července r. 1914 vyhlásilo Rakousko Srbsku válku. 31. července nařízena všeobecná mobilisace armády. Hned na to 1. srpna následovala mobilisace německé armády; den na to vyhlásilo Německo válku Rusku i Francii, 5. srpna Rakousko Rusku. Tak to šlo dále a v několika dnech vzplála téměř celá Evropa v jeden válečný plamen.

Válka tato, jež světovou nazvána (1914—1918) strhla do víru válečného více než polovici lidstva všeho světa. Bylo

to nejzúřivější vraždění a šílené ničení lidstva, jaké kdy dějiny viděly. Milionová vojska stála proti sobě na různých frontách.

My Čechové šli jsme do války jen s nechutí a nucením, vždyť to byl vlastně boj vyvolaný Rakouskem a Německem proti Slovanstvu a nám Čechům v případě vítězství Rakouska a Německa hrozil osud Slovanů polabských.

Není proto divu, že tisíce našich českých vojáků na bojištích k nepříteli (Rusům, Francouzům, Italům) přebíhali, tam samostatné oddíly (legie) utvořili, proti Rakousku a jeho spojencům bojovali a tím nemálo přispěli ku vítězství věci spravedlivé i k utvoření samostatného státu československého.

I obec naše vytrpěla za války mnoho, jak ztrátou drahých lidských životů, tak i v ohledu hospodářském. Ač ztráty hospodářské byly velmi citelné, přece ani zdaleka nelze je porovnat se škodami v oněch krajích, jimiž přímo kráčela noha války a kdež jen spálené a vyplněné dědiny, ssutiny měst, zničené a pobořené silnice, cesty, železnice a půda krví prosáklá zbyly.

Stručně načrtnu to, co doma u nás se dělo za války, dle vyprávění těch, kteří doma zbyli.

Vše musilo sloužit po 4 léta válečná jen molochu války.

Děti školní nuceny sbírat pro vojny v poli listí ostružinové jako náhražku za čaj. Ve školách konány téměř týdně různé sbírky jak peněžité tak i jiné k různým účelům válečným. Dívky hotovily prádlo a různé teplé části oděvu pro vojáky na frontách. Později, když nedostávalo se látek oděvních, sbírány kopřivy, z jichž vláken hotoveny látky. Poněvadž nebylo pracovních sil, musili děti vypomáhati při těžkých pracích polních. Vyučování stalo se věcí vedlejší. Mládež nemajíc dozoru a postrádajíc silné ruky otcovské pustla, čehož následky dlouho jako dědictví války budou pocíťovány. Veškerá „vítězství“ armády rakouské okázale musila škola oslavovati.

Obilí a jiných všech potřeb životních pro velikou armádu bylo potřeba množství a poněvadž ničeho z ciziny se nedováželo, ve válečném území veliké zásoby byly zničeny, dostavil se již na jaře 1915 nedostatek. Aby se vystačilo s tím, co ještě snad zbývalo (na venkově) nařizeno šetření a úřady vydávaly k obyvatelstvu různá upozornění a poučení o spoření, šetření se zásobami na př.: „Kterak se mám živiti za války.“

V březnu 1915 spisovány po prvé a hned v dubnu po druhé zásoby za účelem odevzdávek pro „erár“. Slovo erár stalo se za války snad nejnenáviděnějším slovem naší mluvy.

Pro osobu ku výživě určeno denně 200 gramů moučných výrobků neb 300 gramů obilí. Vypočteno každé osobě

(rodině), kolik mouky či obilí potřebuje a vše ostatní mělo býti odevzdáno. Nikdo u nás ani jinde na venkově takových nařízení nedbal, pokud zásoby měl, živil se jako jindy a erár toho mnoho neobdržel. Hůře bylo s rodinami, jež neměly žádných zásob, hlavně ve městech. —

Téhož r. 1915 konány mimo jiné sbírky stálé na „Červený kříž“, sbírky na umělé údy pro invalidy, sbírky pro fond vdov a sirotků, sbírky na léčení vojnů vrátivších se z bojiště a j. a j.

Sbírky zmíněné dle záznamů u nás mnoho nevynesly, nadšení pro širší vlast brzy vyprchalo. Tak sbírka v obci na „Červený kříž“ vynesla 18·15 K, na vdovy a sirotky 8 K, na léčení vojnů 32·5 K. Jistě malá obětavost hned v prvním válečném roku. Řítkalo se již tehdy (tajně): „Kdo si vdov a sirotků nadělal, nechť se nyní o ně postará.“

V roce 1915 také nařízena vlastenecká sbírka kovů, jež u nás vynesla 154 q různých kovů. Též vlna sbírána v téměř čase, již odevzdáno v obci 1·48 q.

Po vyhlášení války Itálií (23. května 1915) byli v obci usazeni vystěhovalci italské národnosti z území válečného v jižních Tyrolích počtem 16 osob. Ubytování v domě č. 40 a 11. Dostávali denně státní podporu à 90 h.

V dalším průběhu války vše to, o čem dříve psáno t. j. nedostatek zásob všech životních potřeb, jich spisování, odvádění se opakovalo a stupňovalo. Rekvisice (nucené odevzdávání) jedna stíhala druhou, sbírka následovala za sbírkou a přece nedostatek všech potřeb byl ode dne ke dni tísnivější.

Rekvirováno nejen obilí a mouka, ale i zemědělské, maslo, sádlo, mléko, dobytek a j.

Lid obávaje se hladu skrýval zásoby obilí i jiných potravin v tajných skrýších, zazdíval, zakopával je a marné byly všechny předpisy o dodávkách. Komise rekvisiční i v průvodu vojska a četnictva málo z toho, co předepsáno, od lidu vynutily r. (1917).

Mnozí „pod rukou“ drazé prodávali přebytky obilí, tuky a j., využítkující všeobecné tísně.

Takovým nesvědomitým lidem přezdívalo posměšně: „ketasi“. Našli se i u nás jako všude jinde. Byla sice vydávána úřední nařízení o maximálních cenách obilí i jiných potřeb životních, ale nikdo toho nedbal. Prodáván i u nás v r. 1917 jeden metrický cent pšenice za 1.000 K.

Nesamozásobitelé (lidé bez polí), jichž nejvíce bylo v městech, dostávali mouku, chléb, cukr, maso, tuky, mýdlo, kávu, mléko a j. koupiti (ovšem v omezeném množství) pouze na zvláštní od úřadů vydané lístky, zvané — enky na př. chleбенky, mydlenky a pod.

S lístkem bylo nutno jíti k určitému obchodníkovi, který

od eráru byl zásoben onou věcí (poživatinou), již měl vydávati.

V městech stávaly celé řady lidí (žen a dětí) před obchody, čekající na výdej. Řadám takovým říkáno „fronty“. Tyto fronty již o půlnoci nasupovaly a často v zimě a dešti čekaly na nepatrný příděl.

Ustanoveny i dny bezmasé.

I zvířata trpěla nedostatkem výživy, koním předeepsána omezená dávka ovsu (1 kg denně).

V dalším průběhu války počalo se nedostávat i jiných potřeb, poněvadž přívozu nebylo žádného a zásoby domácí se dlouhou válkou vyčerpaly.

Nastal nedostatek látek oděvních (zvláště bavlněných, kůže, petroleje, léků, kávy, čaje, koření a více jiných. Následek toho byla dražota dosud neslýchaná.

Ve mlýnech směli mlít pouze samozásobitelé, a to určené, omezené množství na potvrzení úřadem dané. Lidé z měst, jimž nestačilo to, co jim úřady dávaly, přicházeli na venkov, aby si tam něco pod rukou zaopatřili (vejce, mouku, brambory, tuky a j.).

Donášeli za to výměnou zase věci, jež venkované nedostali koupiti (plátno, sukno, kůže a j.).

Těchto obchodů uchytili se mnozí, nakupovali na venkově a dováželi se značným ziskem do měst a opačně.

Ceny potravin i různých jiných potřeb ku konci války dosáhly výše neslýchané.

Pole, jež pro nepřítomnost mužů nemohla včas a řádně býti obdělávána, dávala výnosy menší a menší.

Chov dobytka častými rekvisicemi byl za války téměř úplně zničen.

V r. 1917 rekvirovány i zvony, dobrý to materiál pro hotovení děl. I u nás odebrán 1 zvon ve váze 155 kg.

Maximální ceny obilnin úředně určené v roce 1917 byly: pšenice 40 K, žita 40 K, ječmene 37 K, ovsu 37 K za 1 q. Nejnenávidnější byly „válečné půjčky“.

K upisování s počátku nebyli občané nuceni a upisováno i s jakousi ochotou. Později, když válečné události a zprávy z ciziny dávaly tušiti konec války, ochablo nadšení i tam, kde dříve hojně a s chutí upisováno.

Tu počaly úřady přímo k upisování válečných půjček nutit, zvláště osoby zámožnější, závislejší, vyreklamované, úředníky, obce, ústavy, fary, fondy a p.

Obec naše upsala na třetí válečnou půjčku 18.000 K. Na 5. vál. půjčku upsáno celkem 43.340 K; na 6. 76.400 K (z toho obec jako jednotka 30.000 K, občané 38.000 K, učitelé 3.700 K, školní děti 400 K). Na 7. půjčku upsala obec 30.000 K, občané 38.000 K, učitelé 300 K. Celkem upsáno 74.000 K.

Nejhroznější ale daň, již obec v této 4leté vřavě válečné musela odvésti, byla daň „krve“.

Na vojnu při mobilisaci v r. 1914 odešli mladíci a muži do 42 let. Později, když ztráty na bojištích byly obrovské ať již zajetím, smrtí, zmrzačením, nebo nemocemi, konány odvody nové a nové. Odváděni ti, kteří pro nějakou vadu vojáky dříve nebyli, když to nestačilo, voláni k vojsku děti 18leté i starci 50letí.

Z naší obce bylo odvedeno a k vojsku povoláno asi 170 mužů. Možno tvrditi, že téměř všichni muži z osady ve věku 18—50 let zakusili „slasti“ válečných a jen několik málo bylo šťastných, kteří pro svůj úřad, neb jsouce vyreklamováni doma zůstali.

Na různých světových bojištích vykrvácelo, nebo zemřelo v nemocnicích následkem útrap, neb zranění z obce 35 mužů. Pouze 2 z nich v rodné zemi odpočívají, ostatní v cizině dřímou svůj věčný sen. O mnohých nevíme ani, které země hlína je kryje. Dva zůstali dosud nezvěstní.

Jména našich padlých rodáků (s datem narození a smrti):

Bednář Fr., rolnický syn č. 15. 1889—1914.
Brunclík Jan, řeznický pomocník č. 35. 1889—1918.
Brunclík Jan, obručář č. 56. 1887—1916.
Brunclík Josef, krejčí 1879—1918.
Jelínek Bohumír, úředník v továrně 1886—1919.
Čtvrtníček Fr., dělník č. 19. 1882—1916.
Dvořák Jan, čistíč prádla 1885—1916.
Křoumal Valentin, hutní úředník č. 47. 1880—1915.
Kuchtíček Blažej, dělník 1898—1920.
Kuchtíček Fr., kočí 1868—1918.
Kuchtíček Jan, obručář č. 72. 1882—1916.
Kuchtíček Josef, kolář č. 62. 1873—1919.
Kuchtíček Matěj, dělník 1895—1916.
Luska Alois, zámečník č. 103. 1896—1916.
Navrátil Jan, malíř č. 27. 1887—1915.
Přikryl Rudolf, zámečník č. 20. 1891—1914.
Rožnovský Jan, sedlák 1899—1917.
Liška Karel, krejčí 1887—1915.
Plhal Alois, rolnický syn z č. 22. 1887—1916.
Pliska Fr., stolář z č. 91. 1884—1918.
Pliska Josef, domkař z č. 91. 1878—1914.
Sedlák Jan, obuvnický pomocník 1899—1918.
Sedláček Antonín, zedník č. 76. 1885—1916.
Sedláček Antonín, polír zednický 70. 1884—1916.
Sedláček Jan, rolnický syn č. 41. 1888—1914.
Sochor Jan, rolník č. 16. 1879—1915.
Sochor Karel, dělník z č. 4. 1878—1918.

Sochor Robert, domkař č. 4. 1874—1918.

Šírek Leopold, tkadlec č. 3. 1895—1920.

Šírek Tomáš, tkadlec č. 3. 1886—1916.

Špičák Štěpán, dělník 1897—1917.

Vévoda Leopold, řeznický pomocník č. 42. 1889—1913.

Vévoda Valentin, dělník 1894—1916.

Ševčík Ambrož, zedník 1887—1915.

Vykydal Fr., strojní zámečnick č. 9. 1884—1914.

Mnozí vrátili se z války s těžkými úrazy, mnozí se zárodoky různých chorob, jež povlekou po celý život.

Do zajetí dostalo se 19 mužů. Z nich 8 vstoupilo a sloužilo v ruských legiích, byli to: Vévoda Josef z č. 5., Navrátil Alois z č. 57., Kuchtíček Fr., Kuchtíček Mořic, Rožnovský Robert a František, Vévoda Jan z č. 64., Vágner Fr. z č. 74.

V legiích italských bojovali: Brunclík Jan a Brunclík Lepold z č. 93.

Řídící učitel Fr. Sochor byl 1 rok jako politicky nespolehlivý internován ve Vídni a v Komárně.

PO VÁLCE SVĚTOVÉ.

I. Den 28. října 1918.

Po hrozných útrapách a strastech válečných, jež snášeti bylo nejen bratřím našim na různých frontách, ale i veškerému obyvatelstvu doma, přišel čtvrtý rok válečný — rok snad největších útrap, ale také největší radosti pro utýraný náš národ.

V červnu r. 1918 Němci ve Francii zatlačeni a nastal konec jejich krvavých útoků. Vojska rakouská nacházela se v úplném rozkladu; toť počátek konce.

Trojdohoda souhlasí se zřízením samostatného našeho státu a v září utvořena v Paříži první čsl. vláda s profesorem T. G. Masarykem v čele.

4. října žádá Rakousko o mír. Odpověď amerického presidenta W. Wilsona zní odmítavě. Veliký tento přítel našeho národa prohlašuje, že již nemůže se spokojiti pouhou samosprávou českého národa.

V polovici října vydává poslední rakouský panovník „manifest“ k národům, jímž oznamuje přetvoření Rakouska na stát spolkový, v němž by každý národní kmen tvořil zvláštní svůj útvar.

Čechové odmítají návrh a současně prohlašují, že otázka tato řešena býti musí na mírové konferenci.

27. října uznává rakousko-uherská vláda všechna práva našeho národa.

Toť byl umíráček nad zříceninami Rakouska a

28. října

zazářilo opět slunce svobody nad vlastní naší! Smeteni proklatí původcové hrozného požáru světového, ukončeny boje a my stojíme v řadě ostatních národů volni a svobodni.

V Praze provedena nekrvavá revoluce. Aniž by jediná rána z pušky třeskla, aniž jediná krůpěj krve vytekla, zmocnili se naši přední mužové správy nového státu.

„Národní výbor“ ujal se ihned veškeré správy a prohlásil se, nejvyšším správcem země. Klid i pořádek všude byl zachován.

28. října vydává „Národní výbor“ provolání:

Lide československý!

Tvůj odvčký sen stal se skutkem!

Stát čsl. vstoupil dnešním dnem v řadu samostatných, kulturních států světa. Národní výbor nadaný důvěrou veškerého lidu čsl. přejal jako oprávněný a zodpovědný činitel do rukou svých správu Tvého státu atd. Téhož dne vydán též prvý zákon.

Zvěst o převratu došla k nám v poledne 28. října. Jako blesk rozlétna se radostná zpráva dědinou. Lid shromažďoval se na návsi, s dychtivostí a nedůvěrou přijímá první zprávy. Nikdo věřiti nechce, že končí se doba čtyřletých útrap a vraždění, že vrátí se otcové, bratři, synové opět domů a to do vlastní — osvobozené.

Vyvěšovány prapory, vyučování ve škole zastaveno, vše jásá a se raduje.

Obec oslavila den „Osvobození“ 3. listopadu.

Záci shromáždili se ve škole a v průvodu učitelů, obecního výboru, spolku hasičského a téměř celé obce, odebrali se všichni do chrámu, jenž naplněn do posledního místečka. Tam konány děkovné, slavné bohoslužby.

Když na konci po prvé rozlehly se prostorami chrámovými zvuky drahé naší národní hymny „Kde domov můj?“, nezůstalo snad ani jediné oko suchým.

Těžko budou potomci někdy chápati naše tehdejší city, neb nezakusili a nevytrpěli to, co my — současníci.

Na památném shromáždění v Praze 16. listopadu 1918 za hlazolů zvonů prohlásil předseda Národního shromáždění Dr. Kramář za jednomyslného souhlasu všech přítomných: „Všechna pouta, jež vázala nás k rodu habsburskému, jsou přerývána. Dynastie Habsburků ztratila práva na trůn český a my svobodně prohlašujeme, že náš stát je svobodnou republikou československou.“

Pak pokračoval: „Prosím vás, byste presidentem zvolili T. G. Masaryka!“

A za neutuchajícího volání slávy a potlesku skončil: „Prohlašuji, že profesor T. G. Masaryk je jednomyslně zvolen prvním prezidentem československé republiky.“

Tak ukončen u nás převrat způsobem, který je jedinečným v dějinách světových.

O vánocích (roku 1918) navrátil se do vlasti prezident T. G. Masaryk, muž, jehož památka zlatým písmem vryta bude na věky v srdcích vděčného lidu československého, neboť hlavně jeho zásluhou a jeho prací dosáhli jsme národní své svobody.

II. Pomník padlých.

V upomínku na padlé rodáky ve světové válce zbudovala obec památník, jenž postaven v obecním sadě u hřbitova na místě, kde byla umístěna jubilejní, pamětní deska bývalého císaře Františka Josefa. Desku tu mramorovou mládež rychtářovská při převratu v r. 1918 zničila.

Kamenickou práci na pomníku provedla firma „Havlíček a Plíhal“, kamenický závod v Olomouci z kamene domácího, z lomu „Hřebec“.

Postava klečící ženy v národním kroji a držící v rukou věnec, jest dílem akademického sochaře Pelikána. Socha zhotovena je z hořického pískovce.

Na pomníku čteme: „Památce padlých vojáků za svobodu vlasti ve světové válce 1914—1918“ a „Jen jména naše zde čteš, popel náš v cizině tlí“. Po obou stranách podstavce vtesána jsou jména padlých.

Památník postaven nákladem 16.860 Kč a odhalen byl 15. srpna r. 1922.

Poblíže památníku byly v roku 1919 na paměť našeho osvobození zasazeny 3 lípy „svobody“.

Pomník padlých.

III. Kolkování peněz.

V únoru r. 1919 kolkovány dle zákona všechny papírové peníze za příčinou urovnání a ustálení naší korunové měny; bylať otázka úpravy měny z nejožehavějších prvních potřeb našeho mladého státu. Šťěstím pro nás, že ministrem

byl finančník na slovo vzatý Dr. Alois Rašín, který moudrými svými nařízeními, mnohdy občanům protivnými a tvrdými, upravil finanční poměry našeho státu. Bankovky veškeré ku kolkování sebral v obci starosta a ve Vyškově dal okolkovati.

Peněz papírových (kromě obchodníků) bylo kolkováno asi za 124.000 Kč.

Bankovky korunové a dvoukorunové nebyly kolkovány. Polovici obnosu si stát podržel (zadržel). Za kolkování vybírá 1⁰/₁₀ poplatek.

Ještě v r. 1919 rekvirovány našim státem: obilí a ze-
máky. Obec dodala vše, co bylo ustanoveno neb každý rád odvedl, co mu určeno — vždyť dával pro „svůj“ stát.

K dalšímu ozdravení našich financí určena zákonem zavedená jednou pro vždy — „daň z majetku“. Byl to rovněž návrh ministra Dr. Aloise Rašína.

Za příčinou správného předepsání této daně konán soupis veškerého majetku movitého i nemovitého. Rovněž proveden soupis vkladů peněžitých, pojistek, papírů i peněz kovových.

Prvý soupis majetku konán v obci v měsíci červenci—září, druhý v říjnu. Míra pole odhadována průměrně na 500 Kč, stavení od 2.000 Kč do 14.000 Kč. Majetek v celé obci byl odhadnut na 1¹/₂ milionu Kč.

IV. Zaplacení obecního dluhu.

Obecní dluh, který činil 83.000 K (upsáno na válečné půjčky) byl v r. 1922 uhrazen jednomyslným schválením všech občanů mimořádnou obecní přírážkou 1.207⁰/₁₀ z daní předepsaných v roce 1919. Zakoupeny dluhopisy IV. státní půjčky (slosovateľné) 5⁰/₁₀ i 6⁰/₁₀ v obnosu 57.450 Kč a 11.600 Kč.

V. Obecní volby.

Dne 15. června r. 1919 vykonány první obecní volby na základě nového volebního řádu.

Poněvadž podána pouze 1 kandidátní listina „Sdružení stran občanských“, nebyla dle řádu volebního volba konána. Zvolení členové na kandidátce uvedeni.

Prvým starostou zvolen Alois Vévoda, rolník čís. 17.

REFORMA POZEMKOVÁ A BYTOVÁ V OBCI.

I. Reforma pozemková.

Hlad po půdě nabyl po válce světové i u nás velikého rozsahu. Ceny potravin za doby válečné stouply úžasně a nikdo nesměl je volně prodávati neb nakupovati. Vše jen na lístky a to pouze v množství velmi omezeném bylo možno získati. Nej-

lépe byl na tom ten, kdo měl vlastní pole (samozásobitel).

Stalo se proto touhou každého bezzemka na venkově, mít kus půdy vlastní, aby nebyl odkázán na milost nebo nemilost jiného, často jej nemilosrdně vykořisťujícího člověka.

Národní shromáždění vydalo nové zákony o reformě pozemkové, na základě kterých pak přešlo mnoho pozemků velkostatkářských i jiných do rukou drobného zemědělského lidu. Vráceno lidu v mnohých případech to, co mu kdysi po katastrofě bělohorské neprávem odňato a přistěhovalým cizincům rozdáno.

Na základě zákona o dlouholetých pachttech (ze dne 27. 5. 1919 č. 318) získali panské pozemky na „Pastvisku zadním“ tyto pachtýři: Kuchtíčková Marie č. 52., nádenice a vdova — 1 míru, Tomáš Šferek, domkář č. 3. — 3 míry, Luska Leopold, domkář č. 87 — 2 míry, Kusala Josef, domkář č. 5. — 1 míru, Fleisig Jan, výměnkář č. 74 — 2 míry, Kuchtíček Fr., č. 94. — 1 míru, Luska Filip, domkář č. 118. — 2 míry. Celkem 12 měr. Za 1 míru se platilo 460 Kč.

Pozemky zmíněné jsou části pastvisk, o něž rychtářovští v letech 50 a 60 tých vedli spory s panstvím a jež tehdy panství byly přiřknuty.

Při záboru pozemků dle dříve citovaného zákona usilováno také některými drobnými zemědělci, aby i část pozemků v „Rohlině“, náležejících kostelu rychtářovskému, dostala se oněm nájemcům, kteří dlouhou dobu v nájmu je měli.

Přihlásili se dva nájemci: Fr. Luska z č. 51. a Aloisie Kuchtíčková z č. 72.

Farář rychtářovský Metoděj Strupek bránil zabrání zmíněných pozemků kostelních a došlo ku dohodě s nájemcem Fr. Luskou č. 51: Běžící pachtovní dobu má nájemce platiti ujednanou cenu a v dalších 12 letech bude jemu neb jeho synu Filipovi Luskovi pronajato pole a to za cenu, za jakou budou pronajaty pozemky sousední.

Aloisie Kuchtíčková byla se svými nároky odmítnuta.

Poněvadž žadatelů o přiděl pozemků bylo mnoho a polí panských je jen málo a to většinou deputátních, dal velkostatek po dlouhém jednání nejprve do pronájmu a to prostřednictvím obce 25 měr lesa za „Rousky“ těm, kteří žádali o přiděl. (Po 1 míře každému).

Žadatelé měli nejprve les v pole proměnit. Prvé dva roky neměli platiti žádného nájemného, třetího roku 20 Kč z míry a v dalších letech 36 Kč. Nájem měl trvati 6 let.

Avšak dle zákona parcelačního přešla pole již od 1. prosince 1923 do vlastnictví nájemců.

Ale i další část lesa „Rousky“ a sice celý ten pruh podél okresní silnice až k polím lhotským byl mezi žadatele z Rychtářova, částečně i Lhoty a Pařezovic rozdělen a v pole proměněn (asi 60 měr).

Les koupen byl od pozemkového úřadu za 18.000 Kč a žadatelé zakoupili na každého připadající část lesa dle odhadnuté hodnoty. Každý na svém dílku si les koupil a vykácel. Téměř všichni na dřevě slušnou částku vyzískali. Měrice lesa prodávána jednotlivcům po 300—500 Kč. Měrice pole stála průměrně 460 Kč.

Změna lesa v pole vyžadovala nemalé námahy, ale pozemky získané jsou dobré i úrodné.

Pozemky byly rozděleny následujícím žadatelům:

Obec 1 míru (tak zv. Hliníky).

Luska Leopold č. 87. — 1 míru.

Jelínek Ignác čís. 56. — 1½ míry.

Kuchtíček Petr. čís. 28. — 1 míru.

Sochor František čís. 98. — 2 míry.

Čtvrtníčková Vincencie — 1 míru.

Čtvrtníček Karel čís. 56. — 2 míry.

Sochor Alois čís. 7. — 2 míry.

Kuchtíček Ignác čís. 139. — 2 míry.

Vágner František čís. 74. — 2 míry.

Čtvrtníček Jan čís. 23. — 2 míry.

Fleisig Jan čís. 74. — 3 míry.

Brunclík Alois čís. 61. — 2 míry.

Navrátil Alois čís. 57. — 2 míry.

Brunclík Alois čís. 79. — 2 míry.

Brunclík Alois čís. 8. — 1 míru.

Vévoda Vincenc čís. 73. — 1 míru.

Krejčí Karel čís. 77. — 1 míru.

Luska Metoděj čís. 44. — 1 míru.

Fleisig Vincenc čís. 83. — 2 míry.

Kuchtíček Josef čís. 96. — 1 míru.

Kuchtíček Alois čís. 29. — 2 míry.

Luska Jan čís. 111. — 2 míry.

Slezáček Rud. čís. 115. — 2 míry.

Navrátil František čís. 59. — 3 míry.

Bednář Otto čís. 26. — 2 míry.

Luska František čís. 51. — 2 míry.

Tesáček Josef čís. 68. — 2 míry.

Křička František čís. 78. — 2 míry.

Liška Jan čís. 81. — 2 míry.

Luska Gabriel čís. 31. — 1 míru.

Škůrek František čís. 71. — 2 míry.

Luska Karel čís. 40. — 1 míru.

Luska Štěpán z Pařezovic — 2 míry.

Žadatelé ze Lhoty obdrželi — 8 měř.

Dle zákona o půdě rozptýlené, který nebyl vyřízen do 1. parcel. plánu, byla některým žadatelům 1. parcel. plánu přidělena část pozemků na „Pastvisku předním“.

Tu obdrželi:

Kronek Jan č. 75. — 2 míry, Luska Leopold č. 87. — 2 míry, Kuchtíčková Aloisie č. 72. — $1\frac{1}{2}$ míry, Kuchtíčková Frant. č. 62. — $1\frac{1}{2}$ míry, Brunclík Frant. č. 60. — 1 míru, Čtvrtníčková Františka č. 19. — 1 míru, Vévoda Alois č. 64. — 1 míru, Fleisigová Johana — 1 míru. Celkem 12 měř.

Pole tato jsou částí sporného kdysi panského pastvíska. Mezi zabranými pozemky je 6 měř oněch polí, jež od r. 1862 pronajaty byly rychtářovským farářům. Poněvadž ale tehdejší farář pozemky tyto sám neobdělával, nýbrž podnájemníku pronajal, byly rovněž zabrány a mezi žadatele rozděleny.

II. Reforma bytová.

Po válce světové nastala všude jak ve městech tak i na venkově veliká nouze bytová.

Zákonem o stavebním ruchu rozvířena i u nás palčivá tato otázka. Asi 20 žadatelů ucházelo se u velkostatku o přiděl pozemků, na nichž by obytné domky stavěti mohli.

Po dlouhých (téměř tříletých) průtazích byla konečně žadatelům poskytnuta od velkostatku půda ku stavbě, a sice u silnice za osadou parc. čís. 646. zv. „Stání“, jež v té době byla částečně pastvinou, částečně lesem.

Celá plocha měřila 15 měř a 1 m² placen za 30 h. Ponecháno tam místo pro stavbu tělocvičny „Sokola“ a letní cvičiště.

V r. 1924 postaveno „na Stání“ 5 prvních domků. První postaven domek č. 118., pak č. 119., jež téhož roku byly obydleny. Ostatní tři č. 120., 121. a 122. obydleny teprve v roce 1925. V dalších letech postaveny postupně čísla 125., 126., 128., 129. a 131.

Nyní v r. 1929 čítá tato nová rychtářovská čtvrť 10 domů, z nichž 5 je jednoposchodových.

Tak vznikla „na Stání“, které tvoří část bývalého pastvíska, o něž obec rychtářovská před lety s panským vlekly spor vedla, nová část osady a půda kdysi sporná vrátila se cestou zákonnou v ruce občanů rychtářovských.

V roce 1930 žádalo opět 18 občanů rychtářovských, většinou bezzemků, velkostatek o postoupení půdy ku stavbě obytných domků. Žádána část pastvíska (Příhonu) u silnice u zámku napravo i nalevo ležící, jež starými stromy švestkovými je vysázena.

Z žádané výměry postoupena ku stavbě domků pouze část mezi kolnou a letním cvičištěm „Sokola“, měřící 26 a ku stavbě 5 domků. Ostatní žádaná půda prohlášena sadem. Za 1 m² placeno 3 Kč.

ELEKTRISACE OBCE.

Již v r. 1930 jednalo obecní zastupitelstvo o návrhu členů obecního zastupitelstva, aby obec připojila se elektricky na síť Západomoravských elektráren. Nadšení pro to nebylo, neb obec byla dosud zásobována proudem z místní elektrárny Fr. Sedláčka, majitele parní pily. Navrhovatelé udávali důvody pro připojení: 1. že vedení je špatné, 2. nemožnost současně mlátiti na všech strojích, 3. že v noci postrádá obec světla. Přes odpor několika členů obecního zastupitelstva, kteří žádali ponechání dosavadního (ovšem opraveného) zásobování, když také p. Fr. Sedláček, prohlásil, že obci proud dodávat nebude, usneslo se obecní zastupitelstvo na připojení obce na síť ZME.

Jednání se ZME protáhlo se téměř přes celý r. 1931. Teprve na podzim toho roku byla smlouva o stavbě podepsána. Rozpočet na elektrisaci činil 220.075 Kč a to: 1. na zakoupení akcií ZME 70 kusů 21.000 Kč; 2. na zakoupení 5% dílčích úpisů ZME 84.075 Kč; 3. příspěvek na pořízení rozvodné sítě 109.000 Kč; 4. na povozy 6.000 Kč. Se stavbou elektrického vedení počato po vyřízení všech formalit v květnu r. 1932.

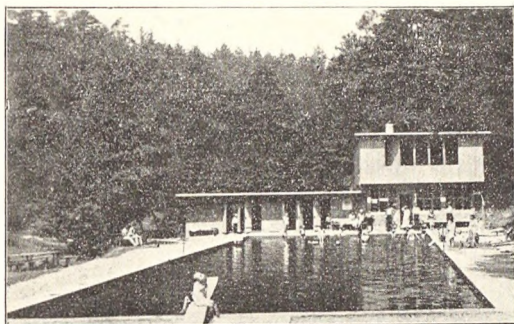
Stavba sítě primární od Opatovic, transformátoru i sítě sekundární trvala 8 týdnů. Zaměstnána při stavbě byla skupina montérů ZME a dělníci z obce. Materiál z dráhy vozil většinou p. Fr. Sedláček nákladním autem a částečně zdejší rolníci. Stavba šťastně ukončena a 23. června se počalo svítiti. Veřejných světel zřízeno 24 a přípojek 79.

Peníze na elektrisaci opatřeny výpůjčkou u I. kontribučenské spořitelny ve Vyškově a to celkem 206.486 Kč. Část nákladu hrazena z elektrisačního fondu obecního, jenž obnášel 18.090 Kč. Výpůjčka úrokována bude 6%, splatná ve 40 letech (2% umořování). Elektrisace vyžádala si značných obětí od jednotlivých občanů. Motory u rolníků (asi 30) musily býti vyměněny za jiné se značnými doplatky, poněvadž nehodí se pro nynější proud střídavý. Vedení ve všech budovách i přípojky nově instalovány. Také obec zatížila se výpůjčkami dříve uvedenými na dlouhou dobu, a to právě v době tak kritické pro všechny poplatníky.

KOUPALIŠTĚ.

V létě r. 1933 zřídila tělocvičná jednota „Sokol“ v Rychtářově veřejné umělé koupaliště v údolí Hané na pozemku p. čís. 3.930, přítoku p. čís. 3.929 v katastru Dědic a p. čís. 1.026 katastru Rychtářova (majetek obce Rychtářova). Obec pronajala usnesením obecního zastupitelstva ze dne 17. 4. 1933 za tím účelem část obecních luk za roční nájemné 25 Kč dle zvláštní smlouvy mezi Sokolem a obcí uzavřené.

Tyršovo
koupaliště.

Plány a stavbu koupaliště provedl zednický mistr František Sedláček z Rychtářova. Voda pro koupaliště vzdouvána je pomocí betonového splávku asi 200 m od koupaliště. Odběr vody děje se částečně potrubím, částečně otevřeným žlabem. Koupaliště má tvar obdélníka rozměrů 11 x 40 m a hloubku 70 cm — 1·90 m. Stavěno je z betonového zdiva.

Voda přitéká stále od splávku do basénu a na opačné straně odtéká. U koupaliště jsou 34 kabiny; společné 3, 31 jednotlivých a veranda s patrem. Koupaliště bylo otevřeno 6. 7. slavností, k níž sjelo se mnoho hostů z okolí, hlavně z Vyškova. Po celou sezonu, která trvala pro nedodatek vody v Hané pouze do 15. srpna, bylo koupaliště hojně navštěvováno domácími i cizími.

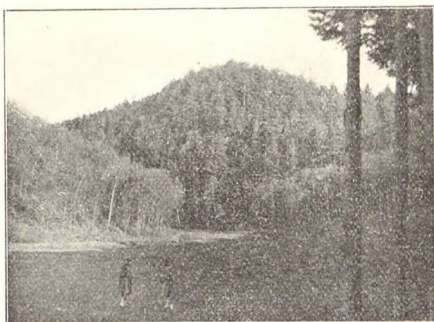
Celkový náklad na stavbu rozpočtený původně na 17.270 Kč zvýšil se na 42.979·80 Kč. Ale skutečně zapláceno 37.900·15 Kč.

Stavební náklad uhrazen dary 2.732 Kč a odpracováním 3.859 Kč, výnosem z lístků a z kabin 8.440 Kč, prodejem nápojů a potravin (výtěžkem) 1.880 Kč a bezúročnými půjčkami. Tak zbyl dluh 14.713 Kč a bezúročné půjčky 3.500 Kč.

Koupaliště zbudované v krásném, zdravém a čistém údolí, v zeleni luk, ověncené romantickými lesy na čisté vodě Hané, působí milým dojmem.

PŘEHRADA.

Moravskoslezský zemský výbor rozhodl roku 1935, aby byl vypracován projekt údolní přehrady na Hané pod Rychtářovem u Židovy skály. Přehradou má být provedena úprava vodního stavu v řece Hané a částečně má odstraniti nebezpečí zhoršení srážkových poměrů v našem kraji v důsledku kácení lesů pro účely vojenské střelnice.

Židova skála ve Velké Hané.

Vyvlastnění luk.

Při zabrání lesního velkostatku arcibiskupství olomouckého čsl. státem, vyvlastněny byly také dle zákona louky v údolí Velké Hané, náležející občanům rychtářovským i obci.

Náhrada za zabrané louky poskytnuta majite-

lům buď v penězích neb směnou za lesní půdu na Lhotkách.

Za postoupenou 1 míru luk platil stát 6.600—6.800 Kč.

Při směně dávána za 1 míru luk trojnásobná výměra pařeziny na Lhotkách.

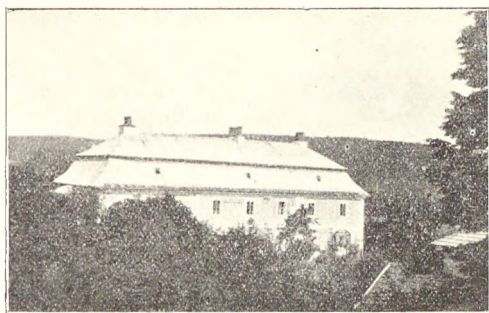
Z 20 majitelů přijalo 9 peníze, 3 přijali za polovici zabraných luk peníze a za polovici pařezinu, 8 majitelů směnilo louky za pařezinu.

Obec Rychtářov směnila louky za pařezinu a poněvadž část obecního přidělu jest stráň, jež na pole se proměnit nehodí, přidán obci les ve výměře 2'0170 ha. Kromě toho ponechala vojenská správa každému majiteli každoročně trávu na zabraných lukách za malý poplatek (do cdvolání).

Majitelé postoupili státu	22'3440 ha půdy
a obec směnila	5'4204 ha půdy
Celkem postoupeno	27'7644 ha půdy
Občané získali od státu	29'5653 ha půdy
a obec získala	18'4700 ha půdy
Celkem získáno	48'0353 ha půdy

Les na Lhotkách v zimě r. 1937—1938 vymýtěn, půda rozdělena a odevzdána novým majitelům.

Zámek
„Troyerstein“.

TROYERSTEIN.

Zámek v Rychtářově (na horním konci dědiny č. p. 1) zbudován byl v r. 1755 Juliem hrabětem Troyerem, biskupem olomouckým.

Hrabě Troyer sídlil téměř stále na zámku vyškovském,⁴² který v té době pokládán za nejkrásnější panské sídlo na Moravě. Troyer byl velikým milovníkem honby a zval k honbám, jež často pořádával v rozsáhlých a na zvěř bohatých lesích svého panství vyškovského, význačné osoby té doby.

Pro své hosty dal tehdy vystavěti nynější lovecký zámek v Rychtářově. Po zakladateli zván je Troyerstein. Jméno to německé nikdy mezi lidem se neujalo a lid říkal a podnes říká prostě „zámek“. Budova zámecká, jednopatrová, není nijak stavitelsky zvláštní a nevyniká ani vně ani vnitř výstavností. Původní budova vyhlížela asi jinak. Podjezdy byly dva (nyní jeden); druhý byl později zazděn, což je dosud znatelné. Nad každým podjezdem bývala asi věž. Věže později odstraněny a zámek pokryt jednočnou střechou šindelovou, jež nyní nahrazena plechovou krytbou.

Zámek, dokud nebyla část lesa „Rohliny“ proměněna v pole (r. 1882), byl téměř u samého lesa. Průčelím svým také k lesům míří a byl vždy jen zámečkem loveckým, kdež kardinál sám, neb s několika hosty při honech občas přenocoval.

Dosud jeden z pokojů zámeckých „biskupským“ se nazývá. Z něho vedlo zvláštní schodiště, jež jen za pobytu kardinála bylo otevřeno a jím používáno. Též kapli tam biskup míval.

Znak kardinála hraběte
Julia Troyera na zámku
Troyersteině.

Nynější budovy hospodářské kol zámku vznikaly teprve v době pozdější, když zámek stal se příbytkem lesního úřadu a lesních úředníků.

Budovy stavěny bez ladu a skladu a zastavěny jimi i pohled na zámek. Průčelí od lesa zastavěno vysokou zdí, jež dvůr obklopuje a se strany od vesnice postaveny konírny a chlévy. Staré mohutné 3 lpy u vjezdu před čtyřhrannou věží pocházejí z doby založení zámku.

Věž u vjezdu do zahrady je 5·5 m široká a 6·7 m dlouhá, čtyřhranná, šindelem krytá. Ve věži je

malá komůrka, která prý za časů roboty vězením byla.

Hlavní budova je zvenčí ozdobena starým erbem biskupů olomouckých.

V hlavní budově zámecké jsou nyní byty lesních úředníků a kanceláře lesního úřadu.

Hrabě Troyer dal vykáceti v lese kostelním „Rohlině“ dvě široké aleje a dával za to náhradou kostelu rychtářovskému ročně 6 sáhů dřeva, jež bývalo prodáno ve prospěch kostelního jmění.

Kdy to přestalo a jak, není mi známo.

Týž hrabě Troyer zbudoval v lesích zámeček Ferdinand-sko⁴³ (Ferdinandsruhe) v roku 1757 a Juliusburg⁴⁴, který již dávno zanikl.

V ústech starých lidí zachovala se z dob kardinála Troyera pověst o původu první hospody v dědině. Hrabě Troyer byl náruživým lovcem a velice jej těšilo, když se mu podařilo samotnému, vlastní ranou, vysokou, již hojně v rychtářovských lesích žilo, skoliti. Rád a často do Rychtářova z Vyškova přijížděl a na čekanou si vycházel. To známo bylo rychtářovským poddaným. Zvláštní myšlenku pojali, aby panu knížeti radost způsobili.

Zabili jednou na Lhotkách jelena a ztuhlého již postavili ku osamělé třešni na pole. Z dálky zdál se živým.

Potom oznámili na zámku, že na Lhotkách denně vysoká vychází a proto, aby ráčil kníže-pán si tam za večera na ni vyčkat.

K večeru vydal se kníže na označené místo na čekanou.

V šeru zahlédl brzy statného paroháče zdánlivě u třešně vzpřímeného.

Přiblíživ se na dostřel, ranou dobře mířenou jej skolil. Prohlížeje zastřelené zvíře zblízka, seznal, že sice dobře

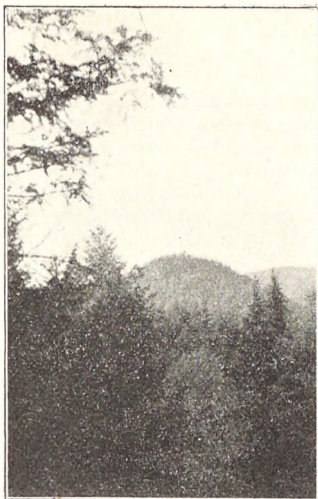
mířil, ale zároveň viděl, že jelen dávno již byl ztuhlý.

Kníže poznal oddanost a bodrou mysl svých poddaných, kteří mu chtěli poskytnouti příjemného požitku ze šťastného lovu.

Potěšen tím, odvděčil se kníže rychtářovským, že jim vystavěl v obci „hospodu“, do níž dováženo pivo z vyškovského vrchnostenského pivovaru.

Hospoda ta byla nyníjší číslo 88. a zvána byla „Červená“ (na Červeně).

Pivo do této hospody dovážel z roboty usedlík č. 16.¹⁵

HRÁDEK.

V blízkosti osady jsou zříceniny dvou již dávno a dávno zaniklých hradů: Hrádku a Kuchlova. Dnes jen hromady omšelého kamení, nepatrné zbytky zdí a zdíva, vše lesem zarostlé, hlásají, že kdysi středověké hrady tam stávaly.

Hrádek.

V ústech lidu nezachovalo se ničeho téměř z jich minulosti, kromě jmen; také záznamy písemné o nich jsou skromné. O Hrádku ve starých zápisech přece je zpráva, ale o druhém, Kuchlově, nikde ani slovíčka nenajdeme.

Žádný z bývalých těchto hradů nebyl asi obýván nějakým pánem, poněvadž dle zachovalých zřícenin nebyly (zvláště Kuchlov) příliš rozsáhlé. Rychtářov pak, jak v dějinách zmíněno, neměl nikdy samostatného, zvláštního pána a náležel vždy od doby, kdy po prvé zmínka o něm se děje r. 1381 ke statku dědičnému a s ním různým pánům.

Hrádek (Nový hrad zaujímal konec kuželovitého horského hřebenu, který se svažuje příkře na třech stranách: do údolí Malé Hané (na jz.), potůčku Rakovce (na sz.), k cestě, jež úžlabím na louku od č. 18. se vine (na s.). Na straně sv., kde svah je méně příkrý, byl hrad chráněn valem ještě dnes v délce 62 kroků znatelným.

Jediný možný přístup ku hradu byl po hřebenu horském od strany jv., a tam na ochranu byl hřeben přefat 3 příkopy ve skále tesanými. Příkopy mají délku 25—30 kroků, šířku 6 m, hloubku 4—6 m.

Jen po mostech padacích bylo možno do hradu se dostat. Zdviženy-li neb odstraněny-li tyto mosty, byl hrad nedostupným.

Ostroh, na němž hrad postaven měří od západu k východu 25 m, od severu k jihu 40 m. Na severní části oblouku jsou zbytky čtverhranné věže. Rovněž u vchodu do hradu jsou stopy 2 věží (čtyřhranných) mezi nimiž se padací most nacházel.

Kolem byl hrad obehnan dvojíťou, kamennou zdí a od strany sv. zmíněným valem a příkopem, jenž byl spojen s druhým příkopem před branou.

Z hradu uchovaly se nepatrné zbytky starých zdí, spousty zdíva, kamene, cihel a kusy vápenné malty, jež nám prozrazují, z čeho tento na svou dobu pevný hrad byl zbudován. Mnoho cihel odvezeno a upotřebeno při stavbách v osadě.

Cihly ty jsou dnes po 500 letech tak dobré, že se ani na povrchu nedrobí.

Budovy hradní byly kryty křidlicí (korýtky), jichž množství ve zříceninách se nachází.

Při kopání, jež podnikl arcibiskupský nadlesní Rudolf Ptáček v r. 1924, nenalezeno nic zvláštního, odkryty části kamenných zdí a část jakési podzemní chodby, jež měla veřeje z pískovce, který asi od Boskovic byl dopravován.⁴⁶

Místo pro hrad dobře bylo voleno, přírodou chráněno a hrad byl na tu dobu téměř nedobytným. Stál na místě, kudy vedla cesta od Boskovic a údolím Rakovce od Studnic do rovin. Z hradu cesty ty dobře daly se ovládati. Větší válečná činnost pro malý rozhled nebyla zde možná.

Pod Hrádkem bývala dědina (podhradí), rovněž „Hrádek“ zvaná. Rozkládala se na straně východní od hradu v údolíčku těsně při hřebenu, jímž cesta na hrad vedla.

Tam dosud ukazuje se místo, kde studna stávala, z níž vodu i na hradě brali.

Kdy hrad vznikl, není známo. Snad vystavěn byl za krále Václava I. po vpádu Tatarů r. 1241. Král nařídil tehdy, aby vrchností na svých statech budovali opevněná místa na obranu vlasti, aby nebyla po druhé taková pohroma možnou. Tataři totiž tehdy nenalezli na Moravě žádného odporu, nebylo pevných míst s posádkami, nebylo útočišť, kde by lid se hájiti a na odpor se postaviti mohl (Hudeček far. kr.).

Volný se domnívá, že rozvaliny „Hrádku“ jsou zbytky „Stagnova“, hradu Milotova, o němž u Dědic častěji zmínka se děje.⁴¹ I já se domnívám, že Hrádek (Stagnov) je původu staršího.

O dědině (podhradí) dříve zmíněné, rovněž Hrádek zvané, děje se zmínka při roce 1460. Kunka z Kravař, poslední potomek pánů z Kravař, zdědila tehdy po svém otci

Jiříkovi z Kravař-Strážnice: Hrad Račice, Dechtářov ves, Hrádek ves. (D. z. Quaternal str. 17.).

Již r. 1538, kdy Jan z Pernštýna vyměnil zboží dědické s Janem z Doubravky, biskupským manem, za statek Paskov, k čemuž biskup Stanislav Turzo svolení dává, v listině o tom, jmenuje se již městečko „pusté“ Hrádek... Rovněž v listině Jana z Pernštýna z r. 1538 dané v Pardubicích v sobotu po Všech svatých vyměňuje Jan z Pernštýna (mimo jiné)... „Dechtaryov s pustým hradem“.

Tedy v r. 1538 byla ves Hrádek i hrad již pustým. Obyvatelé dědiny spojili se s rychtářovskými v jednu obec. Tehdy zanikl asi též mlýn, jenž pod Hrádkem stával v údolí Hané. Náhon k mlýnu až do r. 1912 býval znatelný. Zbytky zdíva v těch místech a starý název cesty „Mlýnsko“ dosud se uchovaly.

Zdá se, že Hrádek i dědina vzaly za své za válek husitských, kdy zanikl i „Starý hrad“ u Dědic.

O Hrádku vykládá si lid, že jsou tam zakopány veliké poklady a ve sklepích že zachovalo se víno tak staré a husté, že již jen nožem krájet se může.

Kdysi dávno, ještě za času roboty, pokusili prý se dva rychtářovští sousedé Jura Valů a Josef Budný, oba v bídě a nedostatku postavení, o získání pokladů na Hrádku zakopaných.

Známo jim bylo z vyprávění starých lidí při zimních večerních besedách, že na Hrádku mnoho peněz je ukryto a že možno je získati.

Zaopatřili si křidu tříkrálovou, uchystali svčenou vodu a jedné noci lefní, vzavše náčiní ke kopání potřebné, brali se úvozem za dědinou k Rohlině a odtud přes les ku zříceninám Hrádku.

Noc byla větrná, měsíc zahalen těžkými, po obloze se koulícími mraky.

Těsně druh k druhu přitisknutí, ubírali se strmou cestou na hrad.

Bylo k půlnoci, když dosáhli bývalého hradního nádvoří.

Oba již cestou zahřáti, spoceni a strachem se tetelíce, počali své dílo.

Jura nakreslil svčenou křídou na zemi větší kruh, pokropil půdu, sebe i druhu svčenou vodou.

Oba chopili se náčiní přineseného a šepťajíce modlitby, pustili se do kopání a odstraňování kamenů právě blízke místa, kde dosud uprostřed bývalého nádvoří stará bříza stojí. Kopali bez oddechu a otvor do země se rychle šířil a prohluboval.

Ani slova žádný z nich nepromluvil, neboť dobře jim bylo známo, že při kopání pokladů nesmí se mluvit, ať se

děje, co děje. Jinak vykopaná jáma okamžitě se zasype a kopající snadno může i k úrazu přijíti.

Byla půlnoc...

Vítr silně vál, koruny stromů až k zemi se ohýbaly, šumělo a hučelo to v okolních lesích jako když veliké, jarní vody s hor se valí.

Mraky jako ohromné kotouče dýmu po obloze se valí. Jen chvílemi probleskl měsíc a osvětlil pracovníky.

Ti horlivě a mlčky pokračovali v započatém díle, vždyť zdálo se jim, že motyky o nějaké železo v zemi narazily. Toť jistě truhlice s dukáty!

Však v tom — hle — co to?

Kde se vzal, tu se vzal, stojí na samém okraji jámy nějaký muž.

Měsíc právě na chvíli vysvitl z tmavých mraků a osvětlil tajemného cizince.

Oba pracující div při tom k zemi neklesli. Co vidí? Oblíčež černý, tmavý šat a na levé noze — kopyto!

„Bože, hříchy odpusť, vždyť to sám satanáš“, zatanulo ihned oběma na mysli.

Mlčky cizinec chvíli stojí, hledí na ně, hledí svými ohnivými zraky a když od práce neustávají, ohne jako prut po blíže stojící břizu a upevní vrchol ku blízkému buku.

Oba čekají s úzkostí, co se bude dále dít. Pot námahou a strachem řine se jim po skráních, srdce postrašeně v prsou bije, nohy klesají, ale v práci neustávají.

V tom cizinec hlasem hlubokým a temným, stoje vně kruhu svěceného, zavolal: „Kdo první chce na tu šibenici?“

Rázem padají nástroje z rukou pracujících a vytřeštěnými zraky pohlížejí ubožáci na černé zjevení — ale mlčí.

Po chvíli cizinec, nedočkav se žádné odpovědi, znovu hlasem, jenž ozvěnou v lesích se odráží, zahřmí: „Kdo chce první na tu šibenici?“

Ubožáci strachem polomrtví po kolenou vylézají z jámy a útekem se mní spasilí, leč ani slůvko nepřechází přes třesoucí se rty.

V tom okamžiku neznámý mrštným skokem zachytí se oblouku břízy a vise tak ve vzduchu, hlasem pekelným zahřmí: „Kdo chce první na tu šibenici“ a v pasu uchopí Juru, který na útěku z kola první vykročil.

Ten nemůže déle již se zdržeti a ve smrtelné úzkosti zavolá jména svatá: „Ježíš—Maria“.

V tom okamžiku pustí cizinec polomrtvého Juru. Kamení samo sype se do vykopané jámy, bříza se narovná, zmizí černý neznámý a oba hledači pokladů prchají jako šílení cesta necesta po svahu hradním dolů.

Za nimi to hučí a rachotí jakoby celé peklo se bouřilo. Teprve u kříže v dědině oba sousedé se zastavili. Noční

svou výpravu prý oba těžce odstonal. Od těch časů nikdo pokladů na Hrádku, hlídaných pekelnými mocnostmi, se hledati neodvážil.

KUCHLOV.

Kuchlov je $\frac{1}{2}$ hodiny západně od Rychtářova.

Stával na mírném ostrohu, tam, kde potůček od Podomí do Hané vtéká a žlíbek od Ruprechtova do údolí Malé Hané ústí.

Hrad byl nepřístupným se tří stran; jen od jihu po hřebenu cesta — od Račic k němu vedla.

Hřbet horský, po němž byl ku hradu přístup, přefat je dvěma dobře znatelnými příkopy, jež do skály byly vtesány a padacími kdysi mosty překlenuty. Místo, kde hrad kdysi stával, je dnes stromy a křovisky porostlé a sotva znatelné zbytky hradeb a spousty kamení označují bývalou stavbu. Staří lidé vypravují, že za jejich mládí bývaly zbytky zdí vyšší a znatelnější; mnoho prý kamene odvezeno na stavbu domků v Ruprechtově.

Kuchlov byl vystavěn pouze z kamene; v hojném zbylém zdivu nenajdeme ani jedné cihly, žádných zbytků vápené malty, ani krytiny jako ve zříceninách Hrádku.

Proto zdá se mně Kuchlov původu mnohem staršího. Byl také menší a ne tak dobře chráněn jako Hrádek.

Domnívám se, že tam bývala posádka z hradu račického, jež střežila a chránila cestu tudy od Boskovic do středu Moravy vedoucí.

Snad v dobách, kdy na hradě račickém vládl pověstný loupežný rytíř Friduš z Linavy, který celé okolí postrachem naplňoval, byla i na Kuchlově, u cesty boskovské, usazena jeho čeleď, která i tam loupežné řemeslo provozovala, dokud král Jan Lucemburský dobytím Račic to nepřekazil.

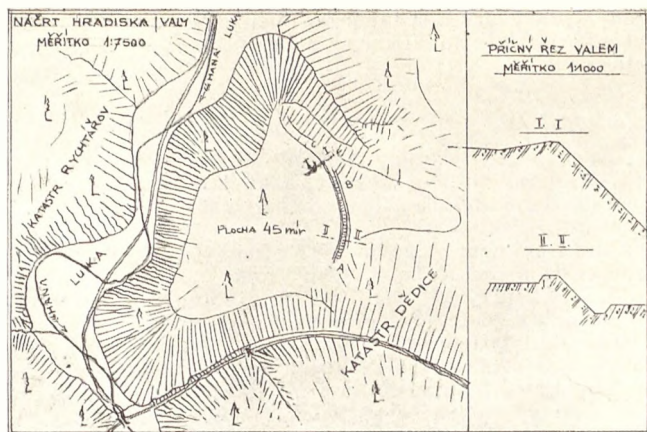
O vzniku Kuchlova ani o jeho zániku nenacházíme nikde zpráv.

VALY.

Dávno před tím než zbudován Kuchlov i Hrádek, vynášel si lid v lesích nepřístupné místo, kamž v čas nebezpečí a za vpádů nepřátelských mohl sám i se svým dobytčím i jiným majetkem movitým se utéci.

Místo to, dosud zvané „na Valech“, nachází se na levém břehu Velké Hané ($\frac{1}{2}$ hod. od osady) a tvoří konec horského ostrohu, jenž srážně do Hané spadá.

Přístup ku hradisku je dnes po příkré cestě vozové, zvané polesenské, jež tam se nachází, kde malý potůček žlíbek si vyryl.

Valy (zmenšeno o $\frac{1}{3}$ dle měřítka 1 : 7.500).

Jinak místo ono je přístupným jen od strany východní, kdež hřbet přechází v náhorní rovinu. Pro bezpečnost bylo místo od východu, tedy ze strany nechráněné, obehnané valem i příkopem. Příkop ještě dnes 4—5 m hluboký i val možno stopovati na 120 m délky.

Val, ač již nesypán, přece je podnes na $2\frac{1}{2}$ m vysoký.

Jiného opevnění tam nebylo a nebylo ho též třeba, poněvadž z ostatních stran chráněno bylo hradisko příkrým, neschůdným svahem, zarostlým tehdy (i dnes) lesem.

Možno, že od strany východní (přístupné) bylo hradisko chráněno ještě koly, těsně vedle sebe zasazenými.

Po stavbě neb stavení nějakém na Valech není žádné památky.

Místa bylo tam jistě dosti. Měřit plocha valem omezená asi 45 mtr.

Sotva bychom našli v širém okolí jiného tak vhodné voleného ochranného místa. Rychtářov viděti odtud jako na dlani, žlebem říčané zříme až k Vápennému a Studenému žlebu. Směrem opačným po vodě viděti až k Dědicím. Na sever lesy vystupují ke Studnicím a dále k Drahanům. Na západě přehlížíme rozsáhlé lesy račické.

V údolí zříme Hanou, podél níž cesta k Vyškovu vedla, jako lesklý pás vinoucí se po zelených lučinách. Snadné bylo z Valů spojení po náhorní rovině k župnímu hradu pustoměřskému. Cesta zvaná pustoměřská (dnes chodník), vedla nedalekým žlíbkem na straně severní.

Valy byly asi též strážným místem hradu dědického. Žleb pod nimi je úzký a hluboký, takže snadno v místě tom dala se cesta chrániti. Na Valech skrýval se lid v době válečných hrůz: tatarských, husitských, švédských a j. Nebývali tam pouze obyvatelé Rychtářova, nýbrž i celého šírého okolí.

Jsou-li „Valy“ původu teprve středověkého, či již pravěkého, nemožno bez důkladného prozkoumání (prokopání) určití.

*

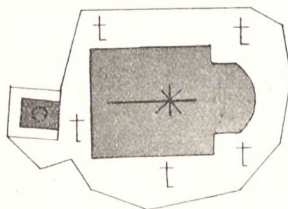
Vykládali staří lidé, že slychali od svých dědečků, že blíže Rychtářova, pryč někde na nynějších Lhotkách stávalo „dřevěné město“.

Blížšího nikdo ničeho nevěděl.

Snad to temná vzpomínka na bývalé městečko (podhradí) Hrádek, o němž již dříve zmínka učiněna.

DĚJINY KOSTELA.

1. Kostel.

Půdorys kostela z r. 1826.

Dle zápisu v kronice farní, stával u nás od dávna kostelík na téměř místě na návsi, kde nyní farní chrám stojí.

Kostel je izolován na vyvýšenině a od severu i západu chráněn sedmi mohutnými lipami.

Až do r. 1902 byl obehnan kamennou zdí, mezi níž a kostelem nacházel se starý rychtářovský hřbitov.

Kostelík původní, z kamene zbudovaný, na maltu hliněnou stavěný, nemotorný, šindelem krytý měl dřevěný strop. Uvnitř byl malý a nizounký. U kostelíka byla již věž, která s ním původně spojena nebyla. Věž kryta byla pálenou křidlicí.

Hlavní oltář ozdoben obrazem Nanebevzetí Panny Marie, již kostel je zasvěcen. Tabernákl byl dřevěný. Za oltářem nacházela se malá sakristie. Chor byl dřevěný se starým posítem. Dlažba v kostele byla cihelná. Od strany jižní přistavěna zděná kostnice.

Zvony na věži původně byly dva. Větší nesl tento nápis:

„Michael Mudrak, aurzedník panství Wisskovského a Pustomiarského Anno 1635.“ Vážil 12 centů.

Menší zvon vážil 5 centů a byl na něm nápis: „Ora pro nobis S. Dei Genitrix — 1735.“

V zápisech fary dědické se dovídáme, že r. 1679 die 1. Augusti dva zvony kostelní z dědiny Rychtářova do Vyškova přivezeny a posvěceny skrz Pana Josefa Breinera, sufragána a officiala biskupa nikopolitánského, kanovníka olomouckého.

Většímu zvonu dáno jméno Jan a menšímu Anna a to za mne, Fridricha Dobše, ten čas v Dědicích faráře, za purkmistra Jana Vymazala, za rychtáře Jana Vévody, za kostelníků (kostelních hospodářů: Vavřina Doškaře a Tomáše Kašparového. Zápis ten vztahuje se ovšem jen k výše zmíněnému většímu zvonu pořízenému r. 1635; menší, o němž se zmiňují jiné zápisy, není totožný s oním druhým, svěceným v r. 1735.

Ještě starší záznam o zvonech je v zápisech fary dědické: L. P. 1585 s dovolením Jeho knížecí milosti kněze Stanislava Pavlovského, biskupa olomouckého, prodali les „Rohlinu (kostelní les), aby zvon, který se jim „polámal“ dali zase líti. Prodávali tento les Matěj Konečný a Jan Bílek.

Oba zvony nyní již pocházejí z novější doby. Větší z r. 1792 má nápis: „Jan Spaczil arci-kniez a diekan Wisskowski a farář Diedicki tento rozpukli Zvon nákladem kostelním przeliti a 3 centi tiessi udělati nechal v Brně — 1792. Patrně zase starý zvon se polámá a byl přelit.

Menší zvon vážil 1 q 50 5 kg; byl za války světové v r. 1917 zrekvirován vojenskou správou. Erár zaplatil za 1 q 400 K. Zvon ten měl nápis: „Léta Panie 1818. Nechala Obec Richtářovská Zvon Tento Na celé Wlastni Autrati Přelit. Clemens Stecker in Brünn.“

Dole na obrubě zvonu: „Tomas Sochor, Richtář, Josef Kržomal, Purmistr — Mathyas Weywoda.“

Roku 1923 zakoupen byl na místě zvonu za války zrekvirovaného z dobrovolných příspěvků občanů zvon nový. Stál 5.987 Kč. Zhotovil jej Oktáv Winter v Broumově. Váží 188 kg.

Nápis jeho je: „K oživení vzpomínky na padlé a zemřelé vojáky ve světové válce z milodarů farníků dal ulíti léta Páně 1923 Methoděj Strupek, farář. Blahoslavená Panno Maria a sv. Cyrile a Methode orodujte za nás!“

Nynější 3. zvon (umíráček) asi na vnější věži původně nebyl. Zápis o něm zní: „R. 1709 koupen jest v Brně zvonec 17 liber vážící za 13 fl. od zvonaře pro rychtářovský kostel do malé věže. Téhož roku je svěcen v Drnovicích skrze Fr. Juliana z Braidy, sufragána a officiala biskupa Hiponenského, kanovníka Olomouckého. Tomu zvonu dáno jméno „Maria“. A to za mne, faráře Dědického, výš doloženého, za kostelníků Pavla Švece a Jakuba Mrázka, za rychtáře Matěje Plhala.“

Dle tohoto zápisu měl starý kostelík ještě začátkem 18. stol. druhou „malou věž“, o níž později zmínky není.

Roku 1663 měl kostel kalich stříbrný, vnitř i zevně zlacený, kříž s reliquiemi stříbrný, málo zlacený a pak mimo různé obrazy i kancionál Moravský Rosenberský k zpívání v kostele.

Farní chrám v Rychtářově.

Boční oltář býl jeden na straně evangelní a zasvěcen bolestné Panně Marii.

Prvotní kostel byl zbořen a nový stavěn v r. 1781 za kněze Jana Jiříka Spáčila, faráře dědického, kanovníka sídelního chrámu brněnského a děkana vyškovského. Tento farář napsal o kostele, že je to spíše kostelíček než kostel, vnitř i vně neforemný.

Zboření kostelíku provedeno bez velikého nákladu.

Mládež rychtářovská, obojího pohlaví, dne 1. května r. 1781 za snídání za půl dne jej rozebrala.

Příkopy pro základy farníci zdarma vykopali, dřevo, jež z lesa kostelního „Rohliny“ se bralo, zdarma dovezli. Chystáno stavivo, ale poněvadž rychtářovští jsou chudobní, nebyli do práce zdarma nuceni (zápis farnosti dědické).

Kostel stavěl mistr Malenovský ze Slavkova. Dne 17. září položen základní kámen na straně epištolní. Vyzděny jen základy a ve stavbě pokračováno teprve na jaře roku 1782. Z původního kostelíka zůstala jen část klenutí v sakristii. Stavba dokončena v r. 1783.

R. 1849 rozšířen kostel přístavbou k věži o 2 sáhy a věž, jež do té doby o samotě stála, byla spojena s kostelem. Oprava tato stála 857 fl. kon. m. a zaplacená ze jmění kostelního. Stalo se za faráře dědického Ludvíka Tidla.

V roce 1926 zbořena sakristie stará, jež měla podobu okrouhlé věže o průměru 4,5 m, poněvadž byla malá a vlhká. Postavena sakristie nová, jako prodloužení kostela nákladem 33 228 Kč. Na úhradu tohoto nákladu použito daru Dr. Aloise Musila, rodáka rychtářovského, jenž činil 27.000 Kč a zbytek zaplacen ze jmění kostelního. Stavěno za faráře Adolfa Kupky.

V roce 1930 zakoupena dobrodinci do kostela socha P. Marie Lurdské. Dne 22. prosince při misích, jež konal Dr. J. Kl. Žůrek, člen řádu premonstrátského, byla socha posvěcena.

V roce 1935 upraveno pozadí za oltářem ve zdejších kostele. Pozadí jest z umělého mramoru.

Opravy vyžádaly si nákladu 6.238 Kč a provedl je Rudolf Doležal v Olomouci. Náklad na opravu hrazen byl částečně z kostelních peněz a částečně z milodarů farníků (sbírka 2.467 Kč, odkazy 3.850 Kč). Práce pozlacovačské provedl Emil Máčel z Olomouce. Do kostela zakoupeny 2 nové sochy sv. Aloise a sv. Josefa. Jsou umístěny v zaoltářích u vchodu do sakristie. Zhotoveny jsou z bílého cementu. Náklad na ně činil 3.000 Kč.

2. Zřízení samostatné fary.

Až do r. 1863 náležel Rychtářov (s děkanstvím vyšovským) do diecese brněnské. Od té doby náleží pak k diecesi olomoucké. Kostel byl filiální až do r. 1885 a služby boží bývaly každou třetí neděli a ve výroční svátky na druhý svátekový den. Faráře si vozili kdysi pořádkem, kdo koně měl. Později pronajímalo se vožení faráře za 24 měřic ova, který rovněž byl sesypán o Martinu. Na zaopatřování, pohřeb, svatbu musel si každý zvlášť povoz platit. Kočár byl farský. Kalich si vozil farář z Dědic. Nějaký farář Herbert jezdíval nejráději na koni, kalich nesa pod pažďí.

Jinak chodívali osadníci rychtářovští do kostela do Dědic. Pamětníci ještě těch chůzí do kostela dědického vyprávěli, jak to bývalo obtížné v čas nepohody.

Cesty tehdejší (silnice nebylo) plné bláta a téměř bezedné; obuv i oblek ledajaký i u zámožnějších, vždyť v mnohé chalupě pro všechny členy domácnosti obuv ani oblek nestačil. V neděli vypravili se na ranní bohoslužby do Dědic jedni, na hrubou druhí. Kteří šli na ranní, ustrojili se do toho, co v domě bylo lepšího, ti, kteří šli na hrubou, všední šaty si oblékli a na cestě, kde se s vracejícími potkali, strojili se do šatů a botů, jež títo svlékli. Bývala to bída...

Již r. 1800 pokoušeli se občané o zřízení samostatné fary, ale marně. Teprve r. 1850 povolilo ministerstvo kultu a vyučování zřízení lokálky s podmínkou, že obec zajistí na věčné časy udržování fary i kostela, ponese patronátní břemena a lokálovi ročně 50 zl. k. m. platit bude.

Z listiny věnovací kostela rychtářovského:

I. Obec bude na věčné časy povinna kostel, farní budovu, zahradu, zídky udržovati. (Vodu si může bráti ze studny za zahradou). Na úhradu nákladů s udržováním

kostela a potřeb jeho bude upotřebeno důchodů kostelních a nedostává-li se, budiž obcí hrazeno.

II. Zjednatí a udržovati potřeby kostelní (roucha a j.) v dobrém stavu.

III. 50 zl. k. m. platiti napřed každoročně.

IV. Varhaníka, kostelníka, zvoníka, pokud nestačí důchodů kostelní, platí obec.

Vůbec bere obec na sebe všechny povinnosti, k nimž patron kostela dle zákona zavázán jest.

Právo presenční má místodržitelství. Na listině věnovací podepsáni jsou všichni majitelé od čísla 2.—68. (vyjma 29. obecní kovárna, 31. pastouška, 55. fara, 56. škola st.). Zapsáno do gruntovní knihy.

3. Majetek kostelní.

I. Chaloupka čí. 55. (dnes na tom místě stojí fara). V ní býval podruh, jehož přijímal dědický farář. Podruh měl povinnost opatrovati k chaloupce náležející zahrádku a včely v ní, dohlížeti na kostelní les i louku. Platil též nájemné; ještě v r. 1764 3 zl. ročně. Mohl si chovati 1 krávu a v lesích panských ji bez náhrady pásti. Co se v zahradě urodilo, prodáno dražbou a zařazeno do účtů kostelních.

II. Včely kostelní, jež bývaly v nynější farské zahradě, chovány byly ve větším množství a přinášely kostelu nemalý užitek. V účtech kostelních dědických z r. 1686 čteme: „Roku 1686 bylo včel 23 brtí (úlů) a dostalo se medu nerozpuštěného 2 vědra, který prodán pernikáři ve Vyškově za 37 zlatých, item rozpuštěného medu 8 mázů a za ten přišlo 3 zl. 44 kr.; za vosk toho roku bylo 5 zl.“ Na chov včel upomíná studna u farní zahrady, jež dosud se nazývá „pod včelínem“.

III. Les Rohlina. Jak se dostal tento les kostelu a v které době, není známo. Farář dědický Jan Spáčil poznamenal roku 1764, že slýchal od lidí starých, že uvnitř lesa jsou stromy označené značkami biskupskými; snad byl tehdy les darován kostelu některým biskupem olomouckým. První zmínka o lese je v r. 1585, kdy již kostelu náležel. (Viz o zvonech).

Kardinál Troyer dal v Rohlině vykáceti dvě široké aleje „pro sua distractione in gratiam arcis venatoriae Trojerstein“ (pro své obveselení ve prospěch loveckého záměčku T.) a dával za to kostelu náhradou ročně 6 sáhů dříví.

O kousku lesa při Rohlině, který k čí. 38. náleží, píše farář Jan Spáčil, že nepatří kostelu, ale že tam má jakýsi Loniček (v čí. 38. dosud přezdívkou „u Loničků“) políčko asi 6 sáhů, které někdy málo a někdy nic nevynášá a proto že je ani neobdělával, až časem zarostlo stromy.

Celý kostelní les měří 11·47 ha. V roce 1882 část jeho (3·22 ha) proměněna v pole.

IV. Louka kostelní. Část této louky je v katastru rychtářovském (čís. parc. 1024—501[□]) a část v katastru dědickém (čís. parc. 3883 — 1 jítro 1026[□]).

Kdo louku kostelu daroval a kdy, není známo, ale již při roce 1663 píše o ní farář dědický Tomáš Skalický: Jest jedna louka obecní, zadaná na chrám Páně rychtářovský od celé obce též dědiny k prodání sena, komu se líbí v obci a odevzdání peněz kostelníkům k záciuši (jmění kostelní.)

R. 1690 obec louku si ponechala a pronajala ji za 20 fl. 32 kr. Ve sporu, který povstal, rozhodl biskup olomoucký Karel z Lichtensteina, aby louka kostelu rychtářovskému s vtělením do urbáře rychtářovského vrácena, postoupena a přivtělena a od faráře dědického a nástupců jeho, jakož i kostelníků každoročně ve prospěch kostela za plat pronajímána a plat, aby do účtů kostelních vřaděn byl.

Nájemné za rok 1690 měla obec kostelu vrátit, ale na prosbu rychtářovských, že jsou velmi chudobní, byla jim část nájemného prominuta.

Nyní, (od r. 1855) ponechávána je louka faráři za malý nájem.

V. Kostelu náleží plat z kopaniny Vévodové a Mrázkové. Nyní je rozděleno ono pole 6 majitelům. Plat ten od všech do r. 1914 byl farářem Janem Hudečkem každoročně vybírán.

Majiteli těchto pozemků byli v r. 1914: Alois Vévoda č. 17., Bohumír Sochor č. 39., Aloisie Navrátilová č. 72., Fr. Sedláčková č. 76., Fr. Luska č. 52., Jan Formánek z Pařezovic.

Kopaninu tu poručil kostelu Jan Havlík r. 1696. Čteme o tom ve farním záznamu v Dědicích: Anno 1696. die 10. Máji: Jan, syn po nebožtíku Tomáši Havlíkovi z dědiny Rychtářova, majíce sobě po svém otci odporučené roli polovici Kopaniny v poli Rychtářovském ležící, jmenovitě na Lhotkách, ten tehdy Jan, ležící na smrtelné posteli, při dobrém rozumu a paměti ještě pozůstávající, doporučil polovici té své Kopaniny (ze které platu polovičního do důchodu J. M. kníž. arcib. Holomouckého přichází tři bílé groše) k chrámu Rychtářovskému na věčnost. Jest jak od dvojctihodného pana faráře Františka Františka Dobše Dědického t. č. i Rychtářovského P. faráře vysazeno, aby každoročně byt zaseta byla, neb úhorem ležela 18 kr. se dávalo kostelu rychtářovskému (kromě platu panského vejš vysazeného) za užitek, kdo jej užívatí bude.^{47a}

To že tak jest mou věrou kněžskou dosvědčuji, pečeti mou i rukv vlastním podpisem dotvrzují: Fridericus Dobeš, parachus Dediciensis.

VI. Kostelu odkázala Cecilie Navrátilová z č. 48. r. 1926 pole na Lhotkách ve výměře 35 a 14 m², č. p. 321 a loučku 4 a 89 m², č. p. 322/1 na mešní nadaci.

4. Dávky farářům.

Jako všude jinde, také v Rychtářově farníci museli odváděti dávky farářům dědickým, ač kostel byl pouze filiálním.

Ve století 17. vznikl spor mezi farníky kostela dědického a rychtářovského, jenž urovnán tím způsobem, že když jeden ze sousedů od fary dědické na jakoukoliv potřebu fary, školy neb jednání faráře dva krejcary dá, má soused rychtářovský 1 kr. dáti. „A na tom jsou obě strany dobrovolně přestaly a podle toho se chovají a postupovati mají“ ... praví smlouva ze dne 25. Aprilis 1654.

V téže smlouvě jedná se též o „pensi“, již platili všichni farníci velké farnosti dědické vyškovskému děkanu. „A poněvadž také nějaká nesvornost povstala, strany „pense“ dvacetí zlatých moravských, která se děkanovi vyškovskému od starodávna dávala, že někteří méně dávatí chtěli, než povinnost s sebou přinášela, i jest ve starých knihách vynalezeno, že na těch dvacet zlatých mor. dávali ... a rychtářovští 2 zl. mor. 21 grošů, jež odváděny byly při sv. Václavě.“

Také spor o tuto pensi mezi farníky urovnán a na svědomí toho žádaly jsou toho obojí strany a farníci velebného a vysoce učeného pana děkana vyškovského kněze Františka Bernarda Krystyna a tolikéž vzácně slovutného pana Florian Fynstervaldera J. M. O. A. K. M. biskupa olomouckého, buchhaltera a panství vyškovského inspektora, aby k této smlouvě pečeti přitiskli a vlastními rukami podepsali a ještě na potvrzení z každé osady dvě osoby podepsány jsou z biskupské strany z Dědic.... z Rychtářova: Jan Michl, rychtář, Pavel Vlku, Adam Vlku, Jura Cyhlář.

Stalo se ve městě Vyškově 25. Aprilis 1654.

Rychtářovští dále platili ročně faráři dědickému 19 fl. 57 kr. Dále měli každoročně témuž faráři odváděti 12 vozů dříví ze šachetního dříví, jež všichni usedlíci z lesů panských pobírali. (Viz šachty!)

Nebylo určeno, kolik to má býti sáhů, a proto hleděli si farníci ulehčiti, kladli málo na vozy a tím faráře zkracovali.

Stěžuje si trpce na to farář dědický Jan Spáčil při roku 1764 a málo lichotivé vysvědčení svým rychtářovským farníkům dává. Píše: „Tato obec (Rychtářov) skrz na skrz obťihná, dává ročně 19 fl. 57 kr. a 12 vozů kmenů, z nichž farář sotva 4 sáhy (12 metrů) dřeva dostane.

Jak peníze i dříví si ještě s největšími vyhrůžkami musí vymáhati.“

Kromě dřívějšího dostával farář „Koledu“ a sice v penězích od každého ze 36 usedlých à 3 kr. tedy 1 fl. 48 kr. (Kr. f.).

Obec dále společně platí druhému kaplanovi vyškovskému na „pensí“ 6 zl. 12 kr.

R. 1786 žádala obec (i ostatní obce: Dědice, Nosálovice, Opatovice, Lhota, Radslavice) o zproštění z tohoto příspěvku, ale rozhodnutím guberniálním byla žádost tato zamítnuta a obec dávala tento poplatek ještě v r. 1912 a v rozpočtu obecním byl ještě v r. 1928. Na doplnění kongruy platila a platí obec dosud.

V letech dřívějších vybíral starosta tyto peníze a na Bílou sobotu po Vzkříšení faráři odevzdal. Větší sedláci platili po 4 dvacetnicích, menší po 3 dvacetnicích, domkáři po 5 šestkách.

Roku 1867 měl farář dědický dokázati právní podklad na 12 fůr dřeva a na obnos 19 fl. 57 kr. Farář Josef Gasser prý to dokázat nemohl a dobrovolně se toho vzdal.

Desátku žádného Rychtářovští farářům neplatili (ani ve slámě, ani sypaného).

Dokud kostel byl filiální, neměl kostelník od kostela nic, jen to, co ve svátky vánoční, velikonoční a svatodušní zvonečkem sebral. Roku 1764 dostával od pohřbu se zpívající mší 12 kr., s tichou 6 kr. Řechtor dědický míval toho času od obce ročního platu 6 fl. To trvalo do zřízení samostatné duchovní správy.

5. Fara. — Faráři.

Faru postavila obec v letech 1851—1852. Stavba (mimo dovoz staviva, ruční práce nádenické i tažné) „koštovala“ 3021 zl. 21 kr. stříbra.

Dříví vzato z kostelního lesa a ještě něco dřeva se odprodalo (za 367 zl. 2 kr. stříbra) a zbytek nákladu zaplatili rychtářovští sami. Občané zaplatili dle daně:

7 půllánků	604·20 zl. à 86 20
21 čtvrtlánků	1203·39 zl. à 69 08 (a à 56 01)
8 podsedníků	242— zl. à 30·15
28 domkařů	604·20 zl. à 21·35

Obec platila tehdy 757 zl. 58 kr. daně.

Panství ničím nepřispělo, ač bylo žádáno. Pařezovští rovněž neplatili na stavbu fary nic. Když se o stavbu jednalo, vymlouvali se, že oni se od „sv. Trojice“, t. j. od Dědic neodloučí.

Když pak zřízena samostatná duchovní správa a oni přivtělení do Rychtářova (nebo sami se přivtělili?) zase se vymlouvali, že jen dušemi patří do Rychtářova, nikoli platem.

Roku 1855 zřízena byla samostatná duchovní správa. Starostou byl tehdy Fr. Luska č. 42, radními Fr. Švec č. 45 a Jan Musil č. 14.

Zřízena vlastně tehdy t. zv. lokálka, jež později měla název „kuracie“ (duchovní měl titul „kurát“) a teprve po čase zřízena fara.

Prvým knězem byl ustanoven Vojtěch Beran, rodák z Račic.

Přijmy jeho činily:

Od obce	52 zl. 50 kr. r. č.
z náboženského fondu	262 zl. 50 kr. r. č.
nadace	10 zl. 60 kr. r. č.
štola (roční průměr)	13 zl. 68 kr. r. č.
	<hr/> 339 zl. 28 kr. r. č.

Kromě toho na Zelený čtvrtek od každého usedlého 2 vejce a 1 kr. Kostelní louku měl lacino od kostela pronajatou. 6 mír polí pronajatých od panství (od r. 1861) za 8 zl. 10 kr. r. č.

V Rychtářově působil do r. 1865, kdy stal se farářem v Krásensku.

Po něm působil v Rychtářově František Němec, do r. 1879. (Zemřel t. r.)

Pak Rudolf Secky do roku 1884, kdy se stal farářem v Kojetíně.

Od r. 1881—1894 Josef Dostál, jenž stal se pak farářem v Zábřehu u Mor. Ostravy.

Od r. 1895 Jan Hudeček. Za něho zbudován nový mramorový oltář v r. 1901 za 3.400 zl. nová dlažba v kostele a mnoho j. Byl to muž vzdělaný a pravý rádce lidu ve všech směrech, nic bez něho v osadě se nedělo. Za zásluhy o kostel i obec jmenován byl čestným občanem. Skončil tragickou smrtí, otravou krve, byv bodnut na procházce mouchou.

Pochován je v Rychtářově r. 1914.

Od roku 1914 Methoděj Štrupek. Přežil v Rychtářově světovou válku. Za něho pořízeny varhany a zakoupen nový zvon.

Vyměnil si místo v r. 1925 s farářem přemyslovickým Adolfem Kupkou, jenž od té doby v Rychtářově působí. Za něho postavena nová sakristie.

Varhank po zřízení samostatné duchovní správy měl od kostela t. zv. „festivale“ 1 zl. 65 kr., od obce 40 zl. To trvalo až do r. 1871. Od té doby je placen od kostela.

Služby: kostelníka, zvoníka, měchošlapa, jež obec rovněž až do r. 1871 platila, byly každoročně o Novém roce pronajímány těm, kdo nejlaciněji to chtěli dělati. Nyní platí je kostel.

6. Hřbitovy.

1. Starý, původní hřbitov nacházel se kolem kostela, jak tehdy obyčejem bylo. Obehnán byl kamennou zdí, jež teprve v r. 1902 odstraněna. Měl tři brány (vchody), jednu od fary a 2 z návsi po obou stranách věže. Byl původně, než kostel spojen s věží, větší. (R. 1849).

Hřbitov pro osadu stačil, neboť z Pařezovic své mrtvé pochovávali v Dědicích.

V r. 1855 hřbitov v čas cholery nestačil, neb prý jej celý čerstvými hroby obešli. (Viz Cholera^{17b}).

2. V roce 1856 založen nový hřbitov. Pozemek na něj koupen od souseda Jana Kuchtíčka z čísla 18. za 280 zl. stříbra.

Hned před počátkem jednání o stavbě zdi a umrlčí komory bylo dohodnuto, že útraty spojené se stavbou zdi a umrlčí komory budou hrazeny rychtářovskými i pařezovskými farníky přírážkou dle daně. Na kupní cenu dal Rychtářov 211 zl. 20 kr., Pařezovice 68 zl. 40 kr.

Stavba zadána Janu Borůvkovi, staviteli z Vyškova.⁴⁹ Hřbitov stál 1.225 zl. 55 kr. i s křížem a všemi útratami.

Rychtářovským se zdálo, že Pařezovice zaplatí dle dohody přírážkou málo (zvláště když velkostatek na stavbu ničeho nedal) a zamítnuvše dříve ujednané placení dle daně, žádali, aby placeno bylo dle počtu duší, a Pařezovice aby doplatili o 224 zl. 35 kr. více.

Vznikl z toho spor, jenž mnoho zlé krve způsobil. Pařezovští platiti nechťeli, poukazujíce na smlouvu, stěžovali si úřadům, že je rychtářovští přetahují a šidí a prosili úřad, aby je uspořádal, by jednou pokoj mezi nimi panoval.

A Pařezovice se od toho „přetažení“ uhájili (Far. a. v R.).

Hřbitov je připsán obci rychtářovské. V r. 1927 dal postaviti rychtářovský rodák Dr. Alois Musil na hřbitově nový hlavní kříž z kamene (žuly) dle návrhu architekta Antonína Bertla z Prahy. Celý kříž váží 65 q a stál 25.000 Kč. Kříž, vzácné to umělecké dílo, je ozdobou hřbitova.

V červnu r. 1934 ukončena nová úprava hřbitova. Hřbitov rychtářovský byl nepěkný. Pochovááno tam beze všeho pořádku, hroby kopány sem tam; nebylo cest, rovy byly neupravené, zarostlé, kříže náhrobní nachýlené a vyvrácené.

Péčí faráře rychtářovského P. Adolfa Kupky (správce hřbitova) za souhlasu obce počato hned v květnu s novou úpravou hřbitova. Plocha hřbitovní pravidelně rozdělena a vytýčeny nové cesty. Pomníky a kříže postaveny do řad, rovy stejně do šířky i délky upraveny. Pozůstatky (kosti) zemřelých vykopány a dle přání příbuzných buď jinde uloženy, neb přeneseny do nových rodinných hrobek. Hroby, o něž péče nebylo, byly zrušeny.

Úprava hřbitova vyžádala si nákladu 1.663 Kč. Náklad uhrazen z milodarů obětavých farníků. Rodák rychtářovský prelát Dr. Alois Musil, daroval 2.000 Kč. Mnozí farníci zdarma na úpravě pracovali, rolníci zdarma poskytli povozy k dovozu materiálu.

Dne 29. června konán průvod na hřbitov a po církevních obřadech odevzdán hřbitov veřejnosti. Tak ukončeno dílo, jemuž mnozí s počátku nepřáli (z neporozumění). Naším milým, kteří „v nenávratno“ nás předešli, dostalo se důstojného místa odpočinku.

V listopadu r. 1934 dokončena vykopávka studny a zřízena pumpa u hřbitova. Pumpa sloužití má k účelům hřbitovním. Vody z ní používáno bude k zalévání květin na hrobech. Pumpa zřízena z darů farníků a z daru 1.000 Kč pana preláta Dr. Aloise Musila. Náklad na pumpu činil 3.182 Kč.

Za panování císaře Josefa, když vydáno nařízení, že nesmí se pochovávat uvnitř osad, opatřili si rychtářovští občané též nový hřbitov. Nějaký Loníček z čís. 38. dal na něj kousek půdy „u Rohliny“ (viz kostelní majetek!), který mu ničeho nevynášel.

Tam pochovávalo jen nějaký čas, poněvadž po smrti Josefa II. pominulo toto nařízení.

Pochováno tam bylo 10 osob.

Bylo prý na tom hřbitově velmi mokro, tak prý každého nebožtíka ještě tam utopili.

Pozemek, který náleží k půllánu čís. 38. časem zarostl lesem.

Hlavní kříž dubový, jenž tam stál, uhníval, stále byl zkracován, až zmizel a s ním zmizela poslední památka na bývalý hřbitov.

Hlavní kříž hřbitovní.

7. KŘÍŽE.

1. Na pastvisku na rozcestí silnice je železný kříž, postavený polesným Josefem Plackem r. 1865.

2. U Pazderny při vjezdu do osady železný kříž postavený Janem Kuchtíčkem r. 1883.

3. V Rohlině železný kříž na hlazeném kamenném podstavci. Kříž železný přenesen ze hřbitova a spraven; spodek nový.

4. Kříž u kostela, mramorový, postavený r. 1905 nákladem Antonie Luskové z čí. 39.

5. Hlavní kříž na hřbitově, postavený r. 1927 nákladem Dr. Aloise Musila, rodáka rychtářovského.

6. Kříž u zámku (před čí. 98.) kamenný, postavený na místě starého dřevěného kříže, nákladem Johanny Kuchtíčkové z čí. 3.

7. Kamenný kříž „na Lhotkách“ na pozemku od čí. 16. Postaven v r. 1929 nákladem Alfonse a Antonie Sochorových z čí. 16. na paměť ve světové válce padlého Jana Sochora.

8. BOŽÍ MUKA.

Boží muky jsou starobylé památky, jež stavívány byly za osadou, na pohřebištích za války, neb jako památky zvláštních událostí místních, na příklad moru, hladu, a jiných. Jsou to pomníky starobylé, podoby pilířovité, z různých dob.

Boží muka u Rychtářova je původu novějšího. Stávala původně tam, kde nyní je postaven domek čí. 69. Místo to bylo obecní a prodáno usedlíku Fr. Luskovi z čí. 12., který tam r. 1850 chtěl svému synu Janovi postavití domek. Práví o tom starý zápis: „Poněvadž na tom místě Boží muka stojí a skrz toto stavení by z veřejného místa k skování přišla, tak ji Franc Luska na své auťraty na jiné místo přestaví a syce tam, kde se mu od obce vykáže.“

Luska ji pak postavil na nynější místo. Jaké události je památkou naše Boží muka nevím, nápisu ani letopočtu nemá.

9. OBRÁZKY.

Blíže louky, zvané dodnes Vévodové (nyní náležející k čí. 14.) je obrázek, o jehož původu se vypráví: Jednou šli tři chudobní rychtářovští muži: Jakub Luska, Vévoda a Fr. Hudec do lesa na březové dřevo, jehož potřebovali na výrobu trakařů. Když se vraceli s dřevem domů, setkali se u louky Vévodové s hajným Skřivánkem. Ustrašeně dali se na útěk, odhodivše nakradené dřevo.

Hudec se opozdil.

Hajný chtěje postrašiti prchající, vystřelil a Hudec skácel se mrtev k zemi.

Na místě tom postaven obrázek.

*

Z vděčnosti, že vrátil se živ a zdráv z války domů, dal Jan Bernatzik, bývalý nadlesní v Rychtářově postaviti kapličku pod Hrádkem u louky náležející k čís. 18.

Boží muka „u Pazderny“.

„U panáčka“ je místo v lese zvané tak dle postaveného tam u cesty obrázku.

Kdysi jel kněz z Pustiměře koňmo do Studnic zaopatřovati nemocného.

Na místě dnes obrázkem poznačeném, přeběhl knězi přes cestu jelen.

Poplašený kůň se vzepjal a kněze shodil. V tom objevil prý se anděl a ochránil od zneuctění Tělo Páně, jež kněz nemocnému přinášel.

Dle některých se prý kněz pádem zabil.

Pověst tato má historický podklad. Ve Studnicích byla sice již r. 1324 fara, jež ale zanikla. V 17. stol. byly Studnice filiálkou Pustiměře a kněz koňmo tam dojížděl. R. 1784 zřízena tam opět samostatná fara.

DĚJINY ŠKOLY.

Rychtářov měl svou školu již v XVII. století. Kde byla, jaká byla a její tehdejší dějiny, neznáme.

Před válkou třicetiletou byly české školy jak katolické, tak bratrské mezi nejlepšími v Evropě. Za války zanikly školy na četných místech, tak že na mnohých panstvích ani ve farních osadách škol nebylo. Tím více nás překvapuje, že naše tehdy malá, chudobná osada, měla vlastní školu.

Ve spise prof. Aug. Františka Slavíka „Morava a její obvod ve Slezsku po válce třicetileté“ dočítáme se, že školu po válce mezi jinými zachoval i Rychtářov (r. 1692). Totéž na okresu se dovídáme jen o Vyškově, Topolanech, Mor. Prusích, Pustiměři a Drnovicích.

„Škola byla bídná, ale učitelem obydlena“, píše Slavík.

Osudy naší školy po celé téměř stol. XVIII. neznáme,⁴⁹ až teprve z posledního desetiletí máme záznamy o škole a učiteli.

V r. 1793 byl učitelem rychtářovským Josef Jan Hradecký, který v Břežanech v Čechách r. 1762 se narodil. V r. 1794 složil v Brně zkoušku.

Byl původně myslivcem a vnučky jeho vykládaly, že prý byl příbuzným generála Radeckého.

Hradecký vyučoval v najaté světnici v čís. 44. — On i s rodinou bydlel v chaloupce u rybníka.

Najatá světnice na gruntě č. 44 byla malá, proto měl v učírně jen 3 lavice. Dopoledne učil větší a odpoledne menší žáky. Všech žáků bylo kol 30. Ve třídě za kachlovými kamny měl Hradecký „peloušek“, tam si lehl a žáci odříkávali. Jeden žák ustanoven na dozor, stál blíže učitele a upozorňoval na vše, co se dalo. Bylo to učení!

Od obce dostával Hradecký i jeho nástupcové ročně 12 měřic rži, jež se o Martině zároveň s obilím pro ponocného a pastýře od všech usedlých sesypala. Od každého usedlého, který děti do školy posílal, obdržel po 1 pecnu chleba a ve svátky výroční po koláči.

Kromě toho platilo se z každého žáka, který do školy chodil 2 kr. týdně. Kdo do školy neposílal, nedával ani chleba, ani krejcarů neplatil.

Míval tehdy učitel hodně bídy, neboť i to, co mu náleželo od rodičů, nedostal a proto musel si jinak a jinde přivydělávati. Psával žádosti, svatební smlouvy, kvitance, kšafy a pod., hrával při svatbách, muzikách i v kostele. Chodil se žáky po koledě, s hvězdou na Tři krále, posílal žáky s „Rehořem“ po dědině. (Viz „Zvyky“).

Ku konci 18. stol. postavena byla škola (nyní čís. 56). Stará tato škola, jež v r. 1894 shořela a znovu byla opravena, na dobu tu pěkně byla postavena i byt u ní slušný. Předkové naši škole přáli i učitele ve vážnosti měli.

Hradecký zemřel v r. 1817.

Po něm učil v Rychtářově R. Hlobil, rodák ze Žálkovic.

Nástupcem jeho byl Jos. Špargl a od r. 1828—1830 Konstantin Orel, rodem z Dražovic, který potom do Studnic se dostal.

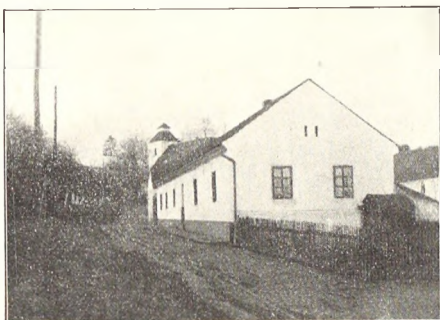
Po něm učiteloval na zdejší škole rodák ze Švábenic, Jan Šašek, bývalý podučitel topolanský. Ten, aby si v bídě přivydělal, za vyučování v učírně přádával.

Po jeho odchodu do Rajnochovic (r. 1851) byl ustanoven v Rychtářově učitelem Jan Anděl. Pocházel z Odrůvek, kde otec jeho byl panským myslivcem. Dostal se do Rychtářova z Podivic v r. 1851.

Býval obecním písařem a vlastně písařem celé obce tento pan „rehtor“.

Již před zřízením duchovní správy zastával při filiálním kostele varhanictví za rehtora dědického; za to mu onen postoupil tak zv. festivale 1 zl. 05 kr. ročně, štolu a koláče, jež od usedlých o hlavních svátcích dostával.

Když pak v Rychtářově zřízena samostatná duchovní správa, dostával od obce za varhanictví 40 zl. ročně. Od r. 1871 pak 41 zl. — Škola byla tehdy jednotřídní. Příškoleny byly Pařezovice (kolonie Lhoty). — Školním patronem byl olomoucký kněz arcibiskup, jenž učitele na školu presentoval.

Stará škola.

V roce 1857 bylo ve škole 109 dětí z Rychtářova a 20 z Pařezovic.

Budova školní (č. 56) měla jednu učírnu a byt pozůstávající ze dvou pokojů, kuchyně, komory. Ke škole patřila malá zahrádka. Stav budovy byl uspokojivý.

Denně vyučováno tehdy 5 hodin (3 + 2).

Příjmy rektora Jana Anděla jako učitele byly:

1. Od obce 12 měřic rži (à 1 zl. 36 kr. stř.)	19 zl. 12 kr. stř.
2. Chléb od 36 usedlých a to od každého, který měl školou povinné děti (pecen 5 liber), průměrně 14 pecnů à 12 kr. stř.	2 zl. 48 kr. stř.
3. Výnos školní zahrádky	20 kr. stř.
4. Školní plat z 91 dětí (týdně 2 kr. stř.) za 47 týdnů	142 zl. 34 kr. stř.

Dotace učitele byla 200 zl. stř. Oč zde vyjmenované příjmy byli nižší, doplatily obce a sice: Rychtářov dával ³/₄ a Pařezovice ¹/₄.

Všechno si musil vybírat učitel sám. Kolik při tehdejší bídě a neuvědomělosti lidu bylo mrzutosti než to dohromady sehnal, je na bíledni. Rež se sesypala v hody martinské (v hospodě) zároveň se sýpkou pro hlásného a pastýře. (Viz čl. Před sto lety). Horší bylo shánění chleba a nejhůře prý se scházely ty krejčárky školního platu. Hořko často bývalo starému panu rektorovi!

Na otápění školy dával olomoucký arcibiskup ročně 6 sáhů dříví, jež musili rychtářovští s pařezovskými nakáceti a dovéztí.⁵⁰

V r. 1873 rozšířena škola na dvoutřídní. Pro jednu třídu najata místnost v gruntě č 11. Bývala tam první třída až do r. 1892.

Byla to malá, nízká světnice, v níž tísnilo se na 80 žáků.

Škola.

Za rektora J. Anděla podučitelovali v Rychtářově:

1. Josef Turek po 2 leta. Turek byl již tehdy stařec 60 letý, bývalý hospodářský úředník a myslivec. Žil ve veliké bídě požehnan dětmi a máje ženu slepou. Vyžádal si dvakráte audienci u císaře ve Vídni pro se o podporu. Konečně žádal místodržitelství o povolení choditi s „verglem“ (kolovrátkem), že by

se lépe vyživil než ze svého učitelského „platu“!

2. Po Turkovi byl podučitelem v Rychtářově Antonín Rožnovský, rodák rychtářovský. Byl po krátkém času místa zbaven a zemřel jako tulák.

3. Pak vyučovala Ema Cardisová, industriální učitelka.

V r. 1875 dle zákona byl proveden výkup naturálních dávek pro školu rychtářovskou následovně:

12 měřic rži à 3 zl. r. č.	36 zl. — kr. r. č.
14 pecnů chleba à 30 kr. r. č.	4 zl. 20 kr. r. č.
	40 zl. 20 kr. r. č.

Kapitalisovaná cena 801 zl. r. č.

Tento obnos obec ve smyslu zákona za 20 let ve stejných ročních lhůtách (15. 1., 15. 4., 15. 7., 15. 10.) u berního úřadu počínajíc 15. 7. 1876 platiti byla povinna. Za to přestane roční dávka rži a chleba. Břemeno tohoto výkupného i s 5% úroky (801 zl. r. č.) bylo v pozemkové knize zajištěno na těch usedlostech, které kdysi žito a chléb dávaly: na čís. 10., 11., 12., 13., 14., 15., 16., 17., 18., 19., 20., 21., 22., 23., 33., 34., 35., 36., 37., 38., 39., 40., 41., 42., 43., 44., 45., 46., 47., 48., 49., 50., 51., 52., 53., 54.

Jan Anděl odešel do pense v r. 1876 a zemřel v Rychtářově r. 1902.

Po něm ustanoven r. 1876 nadučitelem František Palásek (nar. v Ivanovicích n. H. r. 1849). Za něho postavena nová školní budova č. 100 v r. 1892. Školní plat zrušen r. 1898. Na trojtřídní byla škola rozšířena v r. 1897.

František Palásek působil v Rychtářově až do r. 1918, kdy odešel na odpočinek, tedy celkem 42 let. Zemřel v Rych-

tářově v roce 1925 ve věku 76 let a pochován je ve Vyškově. Řídícím učitelem ustanoven František Sochor (nar. v Rychtářově r. 1872). Týž působil v Rychtářově od r. 1891 jako podučitel, učitel a konečně jako řídící učitel celkem 34 let. Odešel na odpočinek dobrovolně při provádění zákona restrikčního r. 1925.

Po něm je řídícím učitelem od r. 1926 František Machař, (nar. v Herolticích r. 1890), který před tím již jako definitivní učitel na zdejší škole působil.

Za nadučitele Fr. Paláska působili na škole rychtářovské tyto učitelé:

Ema Cardisová, industriální učitelka z Brna rodem, od roku 1875—1879.

Aloisie Čápková, rodem z Vyškova od 1. 10. 1879 do 31. 10. 1881.

Josef Turek (po druhé) od r. 1882 do r. 1883. Zkoušku učitelské způsobilosti konal v Brně r. 1883 jako 65 letý stařec.

František Hladký, rodem z Ivanovic, od roku 1883—1887.

Jan Pořízek ze Študnic (1887—1891).

Vilém Pichler z Prostějova (14 dní).

František Sochor z Rychtářova (1881—1925).

Alois Procházka z Kobeřic (3 měs.).

Jaroslav Zavřel z Ostředšan v Čechách ($\frac{1}{3}$ roku).

Jakub Kořínek, rodem z Brodku. První definitivní učitel od r. 1879—1908.

Marie Zoubková z Drnovic 1903—1908.

Anna Plecítá z Březových Hor v Čechách (1 rok).

Adéla Zedníčková z Brna (1909—1917).

Františka Vévodová z Rychtářova (1914—1920).

Za řídícího učitele Františka Sochora:

Helena Formánková z Hamilton, ind. učit. (4 měsíce).

Josef Vévoda z Rychtářova (6 týdnů).

Josef Šmela ze Lhoty ($5\frac{1}{2}$ měs.).

František Pražák z Hostěhrádek (1919—1921).

František Machař z Hoštic ($2\frac{1}{2}$ měs.).

Marie Koudelková z Drnovic (2 roky).

František Machař jako def. učitel (1921—1922).

Anna Dobrovolná z Blanska (1 rok).

Josef Rys z Němčan od 1. září 1922 do 30. září 1925.

Fr. Machař, vrátiv se z menšinové školy v Olezovicích.

Za řídícího učitele Františka Machaře působili:

Jan Polách z Brňan (1925—1927).

Otto Skála z Ondratíc od 1. 10. 1925 do 1. 10. 1926.

Zdeňka Indrová z Kozlan (3 měs.).

Pavel Martinásek z Hostěrádek od 1. 12. 1926.
Jarmila Kupčíková z Vyškova (1 rok).
Růžena Sedláčková z Drnovic (od 1. září 1928 do 31.
srpna 1930).
Zora Břízová z Bohdalce u Nov. Města nar. 1910 (1 rok).
Drahomíra Potáčová z Opatovic u Vyškova nar. 1907
(3 léta).
Miroslava Papežíková z Vyškova nar. 1911 (2 léta).
Marie Vítková z Vyškova nar. 1911.
Od 1. ledna 1900 zavedeno vyučování ženským ručním
pracím. Učitelkou ustanovena nejprve zafímně, později de-
finitivně Josefa Grošková, rodem z Pařezovic (1881). Učila
ručním pracím také ve Lhotě. Později vyučovala i ve Studni-
cích, Odrůvkách a Dědicích. Pensiována od 1. srpna 1936.
Zatimní učitelkou ručních prací a domácích nauk usta-
novena od 1. května 1936 Marie Procházková roz. Balca-
rovská, narozena r. 1906 v Hulíně. Vyučuje také ve Lhotě
a v Dědicích.

POŽÁRY.

Vypravují staří lidé, že kdysi dávno (jak slýchali od
svých dědů) uhodil blesk od stavení čí. 17. Vznikl veliký
oheň, při němž vyhořela část dědiny po čí. 23.

V letech 40tých (19. století) shořela stodola u čí. 34.
Roku 1884 vyhořelo obytné stavení čí. 49. O rok později
(r. 1885) shořel domek u silnice náležející k čí. 53.

V r. 1893 shořela v noci stodola od čí. 10. Nejstrašnější
byl požár, jímž postižena dědina v r. 1894. Vzpomínka na
tuto hroznou katastrofu zůstane nesmazatelně zapsaná v mysli
současníků.

Bylo to v sobotu 30. června. Den byl parný, dávno již
nepršelo a proto vše na padrtě vyschlé. Panoval toho dne
silný vítr. Lidí bylo málo doma — sušilo se právě seno na
vzdálených lukách.

Odpoledne asi o 2. hodině vznikl neznámým způsobem
požár ve stodole vdovy Kuchtíčkové čí. 18. V malé chvíli
rozšířil se oheň na budovy blízké a prudkým větrem roz-
nášené suché došky přenesly jej na střechy domků u ryb-
níka, hned na to na střechy usedlostí na druhé straně osady
i na domky u silnice. Střechy téměř všechny slaměné, sto-
doly dřevěné, kolny, vše v krátké době nacházelo se v jed-
nom plameni. Oheň podporován zásobami otypek a suchého
dříví při staveních a v kolnách nashromážděného. Přístup

k ohni pro žár, padající jiskry a létající došky byl nemožný. Chrániti se nedalo nic. Hasiči z okolí i domácí musili hleděti jen požár omeziti, hořící budovy ponechány zhoubnému živlu.

A tak z mnohého stavení zbyly pouze ohořelé zdi, z dřevěných stodol a kolen hromádky popela a ohořelých trámů.

Většině rolníků shořely i stroje mlátičí, řezačky, vozy, brány, pluhy a j. hospodářské nářadí. V mnohém stavení sotva dobytek podařilo se uchrániti. Ze starých ovocných stromů, mezi nimiž dědina jako v zahradě byla skryta, zbyly jen opálené pahýly.

I obilí na polích kolem osady bylo sežehnuto. Kostel zachránily vysoké lípy. I fara několikrát chytala a jen včasnou pomocí byla zachráněna.

Vyhořely následující selské usedlosti:

Čís. 12. obytné stavení, chlévy, kolna.

" 13.

" 14. " " " " i mlat.

" 15. " " " " i stodola.

V čís. 16., 17. a 18. shořelo vše jako u čís. 15.

V čís. 19. shořelo stavení, chlévy, kolna. Mlat dochový. několik jen metrů od stodoly čís. 18., neshořel. V čís. 20. shořela jen kolna.

Čís. 38. obytné stavení, chlévy, kolna. Stavení toto starobylé se žudrem vyhořelo úplně.

Čís. 39., 40., 41., 42., 43., 44., 45., 46., 47. vyhořela úplně t. j. obytná stavení, chlévy, kolny i stodoly.

Čís. 48. shořela kůlna, stodola a výměna (domek).

Čís. 56. (stará škola) obytné stavení i chlév.

Požárem zničeny domky u rybníka čís. 57., 58., 59., 62. a 63. a domky u okresní silnice č. 86., 87., 90. Shořelo též hasičské skladiště pod farní zahradou.

K pláči byl pohled na zkázu téměř polovice obce. Mnohý uchránil jen holý život.

Většina obytných stavení, budov hospodářských i stodol

Dřevěná stodola u podsedku číslo 35.

bylo nutno stavěti od základů. Staré zdi, které byly většinou ještě sypanice, byly rozkopány.

Škoda, jež ohněm vznikla, byla veliká, těžko ji odhadnouti.

Oheň byl založen. Pachatel nebyl zjištěn.

V r. 1895 shořela v noci dřevěná stodola u čí. 49. Oheň byl založen asi ze msty neznámým pachatelem.

V r. 1898 v noci shořely domky čí. 24., 25. a 64. „ve Zmolách.“

V r. 1900 vyhořela čí. 2., 3., 4. a 5. Bylo to ve svátek, v čas ranních služeb božích.

Domek č. 51. (podsedek) shořel v r. 1908.

V r. 1916 shořelo č. 54. (podsedek) a již více nebylo stavěno.

Roku 1934 dne 30. září o 5. hod. odpolední shořel starý schátralý zbytek ze starého obecního hostince (bývalá pastouška). Škoda byla jen nepatrná. Požár způsobily malé děti při hře (dělaly ohněčky).

Dne 26. listopadu r. 1936 o 10. hod. večer shořel dřevěný, šindelem krytý mlat u silnice naproti čí. 123. Mlat byl postaven velkostatkem v zahradě, náležející nyní rolníku Aloisu Šebelovi, čí. 52. Postaven byl ještě za času roboty r. 1838. Mlat byl pln slámy a sena. Škoda činí asi 3.000 Kč (za slámu a seno). Oheň byl pravděpodobně založen. Štěstí, že bylo bezvětrí; proto podařilo se oheň lokalizovati.

CHOLERA.

V r. 1855 řádila na Moravě cholera. Ani naše osada nebyla ušetřena návštěvy tohoto strašného hosta. Cholera objevila se v srpnu a první případ byl v čí. 48. (5. srpna). Poslední případ cholery jenž smrtí končil, udál se 20. září.

V mnohých domech vymřely celé rodiny (tak v čí. 5. a v čí. 26. Celkem zemřelo u nás cholerou 48 osob. Starý hřbitov kolem kostela obešli tehdy čerstvými hroby dokola.

Tehdy učinili předkové naši slib, že 15. srpna (hody) nebudou na památku strašného hosta pořádány žádné taneční zábavy. Slíb tento zachovali rychtářovští až do r. 1929, kdy po 73 letech opět pořádána (po velikém sporu) taneční zábava.

V Pařezovicích zemřelo tehdy na cholera 12 osob.

V roce 1866, kdy na Moravě se objevila opět cholera zemřely v Rychtářově 2 děti a cikánka.

V Pařezovicích tehdy nezemřel nikdo.

PŘÍRODNÍ POHROMY.

I. Zima r. 1929.

R. 1929 byla veliká zima, která trvala od vánoc až do dubna. Dle starých záznamů byla prý tak tuhá a dlouhá zima v r. 1775 (před 154 lety). Zaznamenám denní teplotu v měsíci únoru, kdy zima vrcholu dosáhla: 1. února -14° R, 2. 16° R, 3. 21° R, 4. 14° R, 5. 14° R, 6. 10° R, 7. 13° R, 8. 13° R, 9. 6° R, 10. 28° R, 11. 30° R, 12. 12° R, 13. 18° R, 14. 14° R, 15. 9° R, 16. 6° R, 17. 4° R, 18. 7° R, 19. 9° R, 20. 7° R, 21. 12° R, 22. 13° R, 23. 13° R, 24. 6° R, 25. 4° R, 26. 1° R, 27. 6° R, 28. 10° R.

Sněhu také napadlo hodně hned v lednu a zůstal ležeti, což bylo štěstím pro oziminy, jež zůstaly tak uchráněny před mrazy, neboť pod sněhem neutrpěly žádné škody.

Mrazy a sněhové vánice střídaly se téměř po tři měsíce. Cesty zaváty úplně a dědina odříznuta od světa. Do Vyškova nebylo možno se dostatí pro veliké závěje zvláště na „Hlásných stezkách“ u Lhoty. Od cesty pařezovské až po Lhotu bylo nutno celou silnici po dvakrátě prohazovati a pak konečně přec se jezdilo po polích. Po obou stranách silnice vrcholily se náspy sněhu do výše 3—4 metrů, které teprve v květnu zmizely.

Poštovní spojení přerušeno. Železniční doprava omezena, přerušena a na mnohých místech i úplně zastavena. Vlaky přimrzaly na tratích, nebo vázly v závějích sněhových. V městech nastal nedostatek topiva (uhlí). I u nás neměli mnozí již čím topiti. Ve školách zastaveno pro nedostatek otopu všeobecně vyučování od 17.—28. února.

Zvěř lesní trpěla zimou i hladem a mnoho jí pohynulo. Zajíci, kteří do dědiny za potravou přicházeli, způsobili veliké škody na mladých ovocných stromech.

Led na Hané dosáhl 40 cm tloušťky; země promrzla do hloubky 120 cm.

Žemáky ve sklepích mnohým rolníkům namrzly. Tato krutá, skutečně „sibiřská“ zima byla nejen v celé naší republice, ale i v jiných krajích Evropy, i tam na jihu (v Itálii na př.) kde sníl a mrazy do té doby neznali.

Škody způsobené touto krutou zimou, bylo možno až v květnu odhadnouti. Mnohé stromy na jaře se rozvinuly, kvetly a pak uschly. Nejvíce poškozeny byly ořechy vlašské, dále starší stromy třešňové, jež téměř všechny bude nutno vykopati. Poškozeny byly také, ale méně, některé choulostivější druhy jabloní i hrušní. Starší stromy švestkové, mrazy rovněž zničily.

II. Větrná smršť.

Ještě jiná katastrofa přírodní postihla v r. 1929 naše kraje. Byla to „větrná smršť“, jež 4. července v několika proudech od západu k východu se šíříc, způsobila vzdušnou zkázu na mnoha místech. Ze všech krajů docházely zprávy o zničené úrodě, o celých pokácených lesích, o odnesených střeších, o zbořených domech i zničených lidských životech. U nás nebyly škody tak veliké jako v krajích blízkých. Jen něco lesních stromů vyvráceno a ovocných (v poli třešně) polámáno.

III. Povodeň.

V roce 1931 dne 22. března postižena byla obec katastrofou, již není pamětníka. Toho dne (v neděli) počal za teplého počasí táti sníh, jenž dosud ve velkých spoustách ležel. K večeru přihnala se od západu první, prudká bouře, doprovázená průtrží mračen. Zmrzlá dosud země nestačila vsáti valící se spousty vod, jež naplnily koryto Velké Hané. Malá tato říčka, jež za léta obvykle vysychá, proměnila se v dravou bystřinu, brala části břehů, strhovala mosty i lávky, přinášela spousty štěrku a písku. Na mnohých místech vyrvaly si proudy nové řečiště. Malá Haná se rozvodnila také, ale nezpůsobila takových škod.

Pro přívál vod nestačily „u Pazderny“ kanály a roury. Voda vnikla do sklepů a chlévů domků čís. 81., 77. a 79. Dobytek jen stěží byl zachráněn. Kanál u Pazderny musel býti rozkopán, aby voda měla volný odtok. Veliké škody způsobeny na cestách, kdež dravé proudy vyrvaly výmoly až 1 m do hloubky. Nejvíce poškozeny obecní cesty do Hané, v Plavátném a jinde.

Také na mnohých polích spláchnuto mnoho úrodné prsti a vodou odneseno.

B. Janskému čís. 20. odnesena část zahrady i s plotem. Mnohé louky (zvláště obecní), zaneseny pískem a štěrkem. Rozvodněná Haná jinde: v Dědicích, Vyškově a Ivanovicích způsobila na polích, lukách i budovách milionové škody. Ve Vyškově a Ivanovicích rozlila se voda i do ulic a musilo býti povoláno na pomoc vojsko.

Škoda způsobená u nás na cestách odhadnuta komisí okresního úřadu i zemědělské rady na 30.000 Kč.

IV. Jinovatka r. 1933.

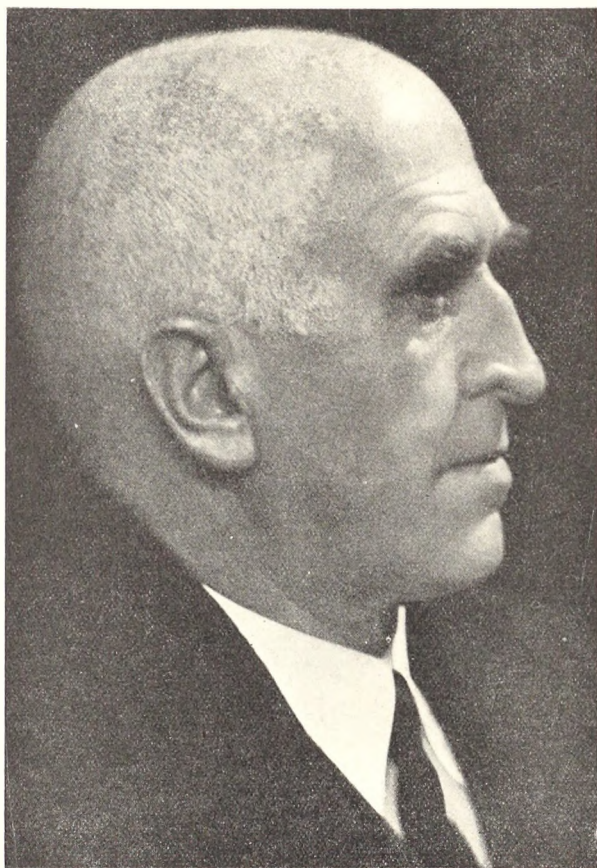
V roce 1932 kolem 10. prosince tvořila se jinovatka, která potrvála až do 7. ledna 1933 a způsobila katastrofální škody.

Stromy, jak ovocné tak lesní, obaleny byly silnou vrstvou jinovatky, již přimrzáním stále přibývalo. Ohromnou ledou-

vou tíhou se i silné, dospělé stromy k zemi ohýbaly, lámaly a strhovaly sebou další. Větvi nebylo viděti, neboť led tvořil hlavně na straně jižní a jihozápadní jediný bílý celek. Pohled na tento přírodní zjev byl nepopsatelný. Není u nás pamětníka tak dlouhého trvání jinovatky — a v takovém rozsahu.

V lesích způsobila jinovatka velké škody. Též ovocné stromy, zvláště švestky, ohnuté pod velikou tíží, se lámaly. Lípy u kostela, na hřbitově i u zámku, byly rozlámány a čněly pouhé pahýly. Také dráty elektrického a telefonního vedení byly na mnohých místech strhány.

Dr. Alois Musil,
profesor Karlovy university v Praze.

RODÁCI.

Nejproslulejším rodákem rychtářovským, chloubou našť horské víscky je cestovatel a učenec jména světového, papežský prelát **Dr. Alois Musil**, t. č. profesor Karlovy university v Praze.

Dr. Alois Musil narodil se 30. června roku 1868 v čís. 14. z rodičů rolnických.

Navštěvoval dvoutřídni obecnou školu ve svém domově. Studia gymnasiální konal v Kroměříži, Brně a ve Vysokém Mýtě v Čechách.

Vstoupiv pak do bohosloví v Olomouci, byl r. 1891 vysvěcen na kněžství a ustanoven katechetou na měšťanské škole v Moravské Ostravě.

Již r. 1895 dosáhl v Olomouci hodnosti doktora bohosloví. Maje veliký zájem pro studia starozákonní, vyžádal si Dr. Musil od tehdejšího arcibiskupa olomouckého Dr. Theodora Kohna dovolenou do Jerusalema, aby na tamní škole biblické (Ecole biblique) řízené Dominikány, konal studia biblická. A tak ještě téhož roku odejel na východ (r. 1895).

V Jerusalemě oddal se hlavně studiu biblických starozákonností a pilně též studoval arabštinu nynější. Zúčastnil se společně výpravy chovanců „Ecole biblique“, podniknuté do Egypta a na polostrov Sinai, poznal, jak se cestovati nemá a umínil si podniknouti co nejdříve, pokud poměry povolí, samostatnou cestu (výpravu).

Úmysl svůj brzy také uskutečnil, neb od úmyslu k činům nebylo u Dr. Musila nikdy daleko. A tak překonav všechny počáteční překážky, r. 1896 v prázdninách sám, pod záštitou tureckých úřadů, vydal se po prvé do nevládných pouští arabských.

Na cestě této seznal, ovšem jen v rysech, obsáhlou, vědeckou cenu malé části Arabie, její zřízení a skutečný život. Nadšen těmito prvními poznatky, učinil si pevným cílem pro další život a své cesty prozkoumati vědecky kraje ty nejen v době současné, ale zjistiti též život v krajích těch v dobách dávno a dávno minulých.

Po šťastném návratu z první své cesty, počal ihned s přípravami pro výpravy další: studoval horlivě různá arabská nářečí, hleděl si získati příznivce mezi tureckými hodnostáři i beduinskými šejchy, zamýšleje v čas potřeby těžiti z jich pohostinské ochrany; zabýval se podrobnými studiemi místopisu, hlavně Arabie severozápadní. V brzkú procestoval Dr. Musil veškerá rozsáhlá a těžko přístupná území od Wádi ez Zerha až po Wádi Musa v okolí ruin dávné stolice edomské

Petry, od břehů a roklí Mrtvého moře a Wādi el Arabi až k poutní cestě, jež z Damašku do Mekky vede.

Od počátku r. 1897 meškal Dr. Musil v Bajrutu zabývaje se roztřídováním a pořádáním různých nálezů a získaných vědeckých poznatků.

Ale již v měsíci květnu (r. 1897) chystá se na novou výzkumnou cestu, zvoliv východištěm nemálo důležitou Gázu. Bral se odtud po bývalé hranici palestýnsko-edomské, postupoval velikým obloukem jižně od Mrtvého moře přes někdejší Moab a Ammon, pak dále na východ do nepřístupného kraje hauranského. Odtud oasou Palmýrskou do údolí Orontro a do pahorkatého kraje pověstných Nusejců a vrátil se Libanonem zpět do Bajrutu.

Uveřejniv stručně předběžné zprávy o vědeckém dosahu svých cest, požádán byl Dr. Musil vídeňskou akademií věd a umění, aby na její náklad probádal důkladně stará území Edomy, dosud neznámá. R. 1899 vydává se neúnavný cestovatel opět na výpravu novou. Z Bajrutu bral se jižně pobřežím foenicko-palestýnským přes Sydon, Tyrus, Akkon, odtud pak skrze Nazaret a Jerusalem do Gázy, již opět učinil východiskem cesty do krajů tajemných a neznámých.

Proniknuv ne bez nebezpečí a velikých obtíží do samotné Arabie, octnul se odvážný cestovatel v území svobodných kmenů beduinských, které kočující na rozsáhlém území mezi Palestinou, Syrií a Mezopotamií, živí se hlavně vzájemným válčením a loupeží.

Tu sbratřil se Dr. Musil se šejchem mocného kmene Beni-Sar (Synové skály) Tala-alem misi al Fajer a uživ plně posvátného zákona pohostinství, účastnil se válečných výprav, jež vedl kmen tento proti kmenům sousedním, nepřátelským.

Tak podařilo se Dr. Musilovi proniknouti do oněch končin pouště, jež Evropanům do té doby byly úplně neznámy a kde našel velkolepé hroby dávnověké kultury.

Koncem r. 1898 vrátil se do Evropy a uvědomil o svých výzkumných cestách a nálezech některé vědecké společnosti.

Aby pak nasbíraný, již tehdy velmi značný materiál mohl vědecky zpracovati, odebral se na popud rakouského ministerstva vyučování za hranice a pracoval v orientálním oddělení britského musea v Londýně, v Cambridge, dále v Berlíně a Cařihradě, zabývaje se hlavně zpracováním a tříděním nalezených nápisů.

Roku 1900 odejel na druhou, velikou, výzkumnou cestu do Arabie a vrátiv se šťastně do vlasti, předložil roku 1901 akademii věd a umění ve Vídni první část místopisného díla: „Kusejr Amra u. andere Schlösser östlich von Moab“.

Ohromnou cenu objeveného zámku „Amra“, jak historickou tak vědeckou, poznává celá učená Evropa.

Ministerstvo (rakouské) na návrh vídeňské akademie vysílá Dr. Musila na novou cestu v nehostinné kraje východní.

O velikonočních r. 1901 vyjíždí tedy po třetí do Arabie ale ne sám, nýbrž jako vůdce výpravy, jejímž cílem je tajemná Amra.

S výpravou jel i akademický malíř A. Mielich.

Výprava pronikla až k Amře, kdež pořízeno 320 kopií nástěnných uměleckých maleb. Procestovavše okolní území, vrátili se koncem srpna do vlasti.

V druhé polovici července r. 1902 nastoupil Dr. Musil novou cestu na východ, z níž ještě téhož roku se navrátil.

Od té doby jako profesor bohosloví v Olomouci věnoval se vědeckým svým pracím, zpracováv topograficky ethnograficky procestovaná území. Ale již r. 1908 podniká na náklad vídeňské akademie věd a umění novou výzkumnou cestu do pustých krajů arabských, jež rozpočtena na 18 měsíců.

Před odjezdem dostalo se Dr. Musilovi k mnoha dřívějším nových poct a vyznamenání. Turecký sultán udělil mu řád „Meschidije s hvězdou“, jmenován dvorním kaplanem, prelátem papežské stolice atd. Za příští působiště určena mu universita vídeňská.

V červenci roku 1909 po 14měsíční cestě navrátil se Dr. Musil zpět.

Tuto výzkumnou cestu konal v doprovodu nejmocnějšího knížete severoarabského Nuri eben Sabana z kmene Aneze Ruala.

Prošel Arabii od 37° severní šířky na jih až k Tejmě a Hajelu, hlavnímu městu ebena Rašida. Je to širý kraj mezi Syrií, Eufratem a Perským zálivem.

Roku 1910 vyznamenán byl vysokým řádem rakouským „Františka Josefa“.

A téhož roku (1910) v dubnu nastoupil neúnavný cestovatel další cestu na východ, aby konal šetření v území dráhy Hedžaské, kde by mohl stát lazaret pro nemocné a zároveň, aby analysoval famější prameny.

I na této cestě, z níž v srpnu (1910) se navrátil, učinil bohaté, nové nálezy, jež podstatně doplnily geografické i historické vědomosti o Arabii.

Objevil důležité nekropole, mnoho nápisů a má se za to, že našel i skutečnou biblickou Sinai. Nalezl většinu biblických stanic, jež vedou k osamělému horskému hřbetu, z něhož vyčnívá vulkán, jenž před 3—4 tisíci lety byl činným.

Po návratu dokončil Dr. Musil veliké vědecké dílo o severní Arabii.

Na svých cestách šatil se i žil Dr. Musil jako beduin. Provázel arabské kmény od oasy k oase sdíleje s nimi jejich slasti i strasti. Zažil nesčetná dobrodružství a nebezpečí, z nichž často jako zázrakem jen vyvázl.

Tak poznal „šejch Musa“, jak Arabové jej zovou, dokonale celý život domorodců.

Krajiny, jimiž cestoval, kartograficky zachycoval a tak vymizely známé bílé skvrny na mapách Arabie.

Dr. Musil svými poznatky, objevy a zkušenostmi, stal se nejlepším znalcem Arabie i sousedních krajů.

Práce jeho oceněna a v bývalém Rakousku jmenován byl dvorním a tajným radou.

V r. 1917 (za války) Dr. Musil máje vésti na východ (do Palestiny) vojenskou výpravu, jež měla tam posouditi vojenskou situaci, jmenován byl polním podmaršálkem s titulem „Excellence“.

Kolik a co vykonal Dr. Musil za války pro své rodáky, z nichž mnohý mu za svůj život vděčí, nemožno ani dostatečně oceniti.

Po válce jmenován byl řádným profesorem pražské university.

Jako vrcholné dílo svého života a své práce cestovatelské vydal r. 1928 své spisy o výzkumech v Orientě.

Díle toto o 6 obsáhlých svazcích vyšlo anglicky ve Spojených státech v Americe pod protektorátem „The Geographical Society of New York“ (Americká zeměp. společnost).

Zeměpisná společnost mu v únoru r. 1928 za zásluhy vědecké a badatelské na poli zeměpisném udělila „velikou, zlatou medailii“.

V r. 1932 jmenován byl Dr. Alois Musil řádným členem I. třídy české akademie věd a umění v Praze. Slavný cestovatel vydal své cestopisy česky v 8 svazcích, jež mají názvy: 1. Pod ochranou Nóriho. 2. V posvátném Hedžasu. 3. V zemi královny Zenobie. 4. V biblickém ráji. 5. Mezi Šammary. 6. Za mrtvým mořem. 7. V roklínách edomských. 8. Tajemná Amra. Jsou to nádherná díla cestopisná, vysoké ceny kulturní.

Pro mládež napsal Dr. Musil 12 svazků orientálních dobrodružství: 1. Po prvé v poušti. 2. V neznámé zemi. 3. Mstítel. 4. Syn pouště. 5. V zakletém zámku. 6. Vlastní cestou. 7. Ve stínu křižáckého hradu. 8. Na Sinaji. 9. Na koni a na velbloudu. 10. Měděné doly. 11. Skalní město. 12. Cedry na Libanonu.

V knihovně „Dnešní Orient“ vydal Musil 8 svazků. 1. Poušť a oása. 2. Lev z kmene Judova. 3. Mezi Eufratem a Tigridem. 4. Dar Nilu. 5. Pod Himalajemi. 6. Země Arijců. 7. Zaslíbená země. 8. Od Libanonu k Tigridu.

Na sta článků napsal (a píše dosud) Dr. Musil do různých časopisů domácích i cizích.

Celý učený svět pohlíží s úctou k tomuto muži, který svým nadáním, svou učeností i neúnavnou pílí roznesl slávu českého jména daleko za hranice naší vlasti.

Vévoda Josef, kněz, profesor náboženství, básník a spisovatel narodil se v r. 1864, v čís. 34. z rodiny rolnické.

Vychodiv domácí obecnou školu, studoval gymnasium v Kroměříži a bohosloví v Olomouci. V roce 1887 vysvěcen byl na kněžství. Byl kaplanem v Hanušovicích a na Nové ulici u Olomouce. Potom delší dobu byl katechetou na středních školách: v Rymařově, Zábřehu, Prostějově a Olomouci.

Profesor Josef Vévoda.

Pod pseudonymem Josef Jasano-
vič napsal sbírku básní: „Vzdechy a
popěvky.“ Poznav pak za svého pů-
sobení národnostní poměry v území
zněmčeném, vydal druhou sbírku: „Na ohrožené půdě.“

Sestavil anthologii: „Matka boží v české poesii.“ Mimo
to napsal mnoho různých básní, povídek, četné statí národopisné, řadu životopisů spisovatelů a různých kulturních pracovníků.

Vydával a redigoval po 36 let obrázkový, zábavně-
poučný časopis „Náš domov.“

Ku konci života vydal 14 svazků sebraných spisů mor.
spisovatele T. K. Křena.

Zemřel v Brně 17. dubna 1927 a pochován je ve Vyškově.

»

Vévoda Antonín, farář v. v., syn rolníka z čís. 11.
Narozen 1861.

Štuchal Antonín, děkan v. v. v Uničově, syn haj-
ného. Narozen r. 1864. Zemřel r. 1931.

Luska Alois, farář ve Slavoníně, čestný kanovník
kroměřížský. Narozen ze selské rodiny r. 1866.

Luska Mořic, děkan v Nové Vsi, syn hajného. Na-
rozen r. 1867.

Vévoda Karel, zem. stav. rada v Brně, syn koláře.
Narozen r. 1864., zemřel r. 1913.

Musil František, ředitel měšť. školy v Bučovicích,
syn rolníka. Narozen r. 1870. Zemřel r. 1918.

Vévoda Alois, soudce v. v. v Praze, syn rolníka.
Narozen r. 1870.

Dr. Dorazil Leopold, syn hajného. Narozen r. 1876.
Bývalý major-auditor, nyní ředitel měst. úřadu v Karvině.

Dr. Sochor Leopold, vrch rada zem. soudu v Brně.
Narozen 1878 jako syn hostinského.

Dorazil Bohumír, účef. rada zem. úřadu v Brně,
syn hajného. Narozen r. 1883.

Musil Robert, farář v Nových Dvorech, syn rolníka.
Narozen r. 1884.

Krejčí Petr, účef. rada zem. úřadu v Brně, syn domkáře.
Narozen r. 1886.

Sotolář Josef, inspektor měst. elektrických podniků
v Brně, syn domkáře. Narozen r. 1887.

Pásek František, geometr ve Strážnici, syn bývalého
nájemce obecního hostince. Narozen r. 1888.

Vévoda Josef, říd. učitel v Radvilovicích, syn rolníka.
Narozen r. 1895.

Vévoda Bertin, ministerský rada, t. č. v. v. v Praze,
syn rolníka. Narozen r. 1882.

Luska Karel, poštovní úředník ve Vídni, syn rolníka.
Narozen r. 1862. Zemřel r. 1936.

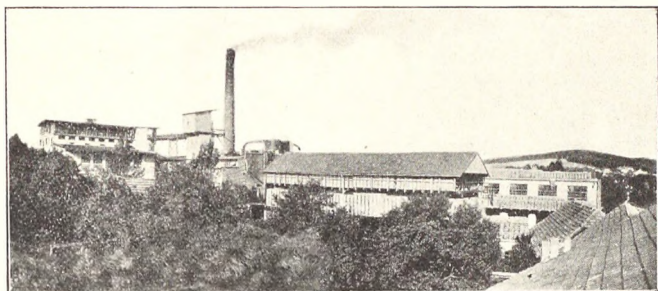
Pásek Karel, t. č. ředitel banky v Českém Těšíně,
syn nájemce obecního hostince. Narozen r. 1894.

Vraj Theodor, t. č. odborný učitel na měst. škole
v Zubří, syn hajného. Narozen r. 1900.

Th. Dr. Luska Josef, katecheta měst. školy v Nemilanech,
syn rolníka. Narozen roku 1907. T. č. studuje na
orientální akademii v Římě.

MUDr. Luska Alois, t. č. lékař v zem. nemocnici
v Brně, syn rolníka. Narozen r. 1910.

RODÁCI, KTERÍ VYNIKLI V OBCHODĚ A PRŮMYSLU.

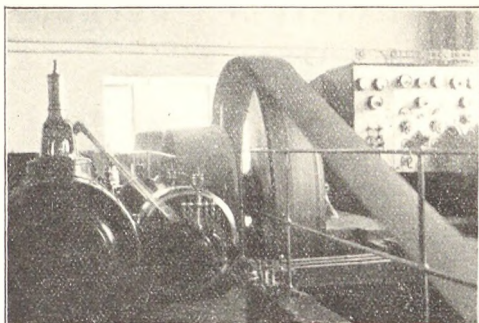
Celkový pohled od východu na závod p. Fr. Sedláčka.

Zakladatel parní pily a parketárny František Sedláček, zednický mistr, narodil se 19. září roku 1878 v Rychtářově. Jeho otec byl zedníkem. Chodil za prací do širokého okolí a v zimě pracoval v lese. Rodina byla početná a bídy nikdy nescházelo. Nejstarší z pěti chlapců František, již jako školák od 12 let chodil s otcem na zednickou. I ostatní bratři se vyučili zedníky.

Zakladatel dřevařských závodů Fr. Sedláček.

Jako zednický učeň začal u Tomáše Ryšánka, zednického mistra ve Studnicích. Nechtěl chodit stále jen s rancem přes rameno, kde bylo jídlo určeno na celý týden, jak viděl u svého otce a starších zedníků. Touha za lepším a spokojenějším životem zavedla jej v roce 1894 na čtyřletou průmyslovou školu do Brna. Po absolvování pracuje jako polír a stavbyvedoucí opět

Sfrojovna.

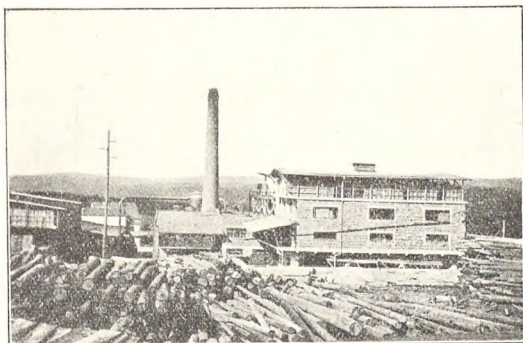
u Tomáše Ryšánka. Snaha získati pro svůj obor co nejvíce, vedla jej na praksi k různým stavitelům a architektům do Prostějova, Zábřeha, Orlové, Olomouce a Kyjova. Od olomouckého architekta V. Witnera byl zaměstnán jako polír při stavbě matičního gymnasia ve Vyškově v roce 1902. Po zkoušce na zednického mistra v roce 1905 usazuje se v Rychtářově a získává koncesi začátkem příštího roku. Nechce zůstat jen zednickým mistrem, ale chce být podnikatelem širšího formátu.

Proto zřizuje již v roce 1911 parní pilu, která měla původně sloužiti pouze vlastní spotřebě řeziva na stavbách. Postavil budovu na ploše 250 m², v níž byla umístěna 1 rámová pila a 1 okružní pila, poháněné lokomobilou. Celkový náklad byl asi 26.000 korun předválečných. Byl to těžký začátek, neboť většina peněz musela se opatřit úvěrem, který se velmi těžce obstarával. Ale byla zde houževnatost podnikatelova a našli se lidé, kteří ho podporovali a za něj i ručili. Jeho zkušenosti, získané ve světě, se uplatňovaly a podnik, který nemínil ani takový stavěti, zpracoval tolik materiálu, že velkou většinu řeziva odprodával. Po překonání těžkých začátků rozšiřuje pilu v roce 1913 o odvážný podnik na tu dobu, elektrárnu, která sloužila nejen vlastnímu závodu, ale měla zásobovati elektrickým proudem celou rodnou obec. Tak se také stalo a Rychtářov byl jednou z prvních obcí, v níž byla provedena elektrisace. Obec odbírala elektrický proud až do roku 1932.

Parketárna.

Hlavní rozvoj podniku nastává po světové válce. V roce 1919 zřízena strojní stolárna a bednárna, přistavena 1 rámovka a jedna horizontální pila. Dosavadní pohonné zařízení nestačilo pro rozšířený podnik a proto postavena v roce 1929 nová kotelna se zděným vysokým komínem a strojovna, které byly tak vybaveny, aby závod v budoucnu se mohl zdárně vyvíjet a rozšiřovat. V roce 1928 bylo přičleněno nové odvětví k dosavadnímu podniku. Na sousedním získaném pozemku vybudována parketárna, která byla vybavena nejmodernějším zařízením. Nově zavedený obor vyžádal si přeměnu celého závodu a vynutil si nové potřebné přístavby, jakož i speciální zařízení. Bylo nutno postavit otev-

Pohled od jihozápadu.

Sklad kulatiny
a řeziva.

řená vzdušná skladiště na předsušení čerstvě nařezaného materiálu, sušírny na dosušení dřeva horkým vzduchem a uzavřená vytápěná skladiště na hotové výrobky. Žádá toho jak rozvíjející se podnik sám, tak podnikavost, cílevědomost a vyspělost majitelova a konečně i doba. Postupně jsou rozšiřována skladiště, zdokonalována a zlepšována strojová zařízení v celém závodě a staré stroje nahrazovány novými s větším výkonem a dokonalejším obráběním.

Nyní pro výrobu řeziva a hlavně řezání kmenů pro parketárnu pracují dvě rámovky, z nichž jedna jest nová o vysokém výkonu a jedna horizontální pila. Pro nařezování frýzek pracují dvě kyvadlové pily a devět okružních pil. Surové výrobky ukládají se do tří otevřených šop, jejichž ložná plocha obnáší asi 1.500 m². Dosušování frýzek provádí se v pěti nově zařízených sušárnách. Hotové vlysy jsou uskladňovány ve dvou železobetonových skladištích o půdorysné ploše asi 800 m². Dříve zpracovávala se kuřatina, převážně měkká z okolních lesů. Dnes řezá se většinou kulatina tvrdá, které jest ve zdejších lesích nedostatek, a proto hlavně dub se dováží ze Slovenska.

Podnik, vybudovaný na dobrých základech, vedený dobře obchodně i technicky, jistě bude se i v budoucnu zdárně rozvíjet. Vedle zakladatele jsou zde dva synové, kteří již dnes v mnohém do vedení podniku zasahují a o jeho rozkvět pečují. Zvelebování podniku znamená určitý přínos obci a jejímu občanstvu.

Adolf Janský narodil se v Rychtářově v č. 20. dne 31. ledna 1883 z rodiny zemědělce, který měl také obchod. Děti bylo sedm. Matka záhy zemřela a děti měly těžké mládí.

Sotva vychodil Adolf dvoutřídní školu v rodné obci, dal jej otec na učení cukrářství. Rozhodl se, že synka pošle do Prahy. Zavezl jej vozem do Blanska na nádraží a hoch jel sám do Prahy. U mistra Ed. F. nedařilo se mu dobře, protože učňovská práce byla těžká a mistr velkopanským životem přišel úplně na mizinu. — Zařízení krámu se rozprodalo a učeň rozvázal po Praze na dvoukolovém vozíku zbylé nářadí a zařízení cukrárny.

Cukrář Jan Fan, k němuž vezl část nářadí, vzal jej do učení. Tak se hoch dostal do dobrých rukou odborníka, který měl vedoucí postavení a vzorný závod.

Již tehdy posílal učeň do pokračovací školy a staral se o něj vzorně.

Doma měl otec starosti s hospodařením na zadlužené usedlosti a celý čas se za synem nepodíval. Hoch zatím vynikl a zatoužil se podívat do ciziny. Plných 12 let pracoval v nejlepších závodech ve Vídni a v Budapešti. Zvláště Budapešť, jako středisko vybraných lahůdek cukrářských měla světovou pověst. Tam byl 6 let u dvorního dodavatele Klementa a ve volných chvílích chodíval do české společnosti. Byl také cvičencem sokolské jednoty v Budapešti.

V roce 1908 usadil se jako samostatný výrobce cukroví a bonbonů v

Vyškově. Začal s malým kapitálem, ale odbornou znalostí, jakostí výrobků a hořevnatostí překonal všechny nesnáze.

Dnes po 30 letech pilné a svědomité práce má závod, který se právem počítá mezi první v republice. Zaměstnává přes 25 lidí a výrobky jeho, zvláště čajové pečivo a jemné bonbony, jsou známy v celém státě i za hranicemi.

Velkým vyznamenáním bylo pro závod, že mohl počítat mezi své stálé odběratele zvěčnělého presidenta Osvoboditele T. G. Masaryka.

Janského bonbony mají dnes skutečně světovou pověst.

Vyznamenány byly na různých výstavách prvními cenami zvláště na světové výstavě v Paříži.

Adolf Janský.

Cukrárna a kavárna A. Janský, Vyškov.

Cyril Křoumal,
majitel elektrotechnického
závodu ve Vyškově.

Cyril Křoumal, majitel elektrotechnického závodu ve Vyškově, narodil se v Rychtářově dne 9. července 1901 z rodiny zemědělské. Jako nejmladšímu z dětí bylo si mu voliti zaměstnání mimo rodnou selskou chalupu. Navštěvoval obecnou školu v Rychtářově a pak německou měšťanskou školu v Amstetten v Rakousku.

Potom studoval na státní průmyslové škole v Brně obor elektrotechnický.

Po vystudování zaměstnán byl jako technický úředník u pražské akumulátorky a pak u firmy Janík v Brně. Tu prohloubil své technické znalosti a nabyl rozhledu, aby mohl

si otevřít samostatný elektrotechnický závod.

Ten otvírá 1. prosince roku 1927 ve Vyškově. Byl to malý obchůdek v Radniční ulici. Avšak dobrá, svědomitá práce, solidní ceny, nejlepší materiál, snaha vyhovět zákazníkům vždy a za všech okolností, učinily závod známým po celém okresu vyškovském, ba i za jeho hranicemi.

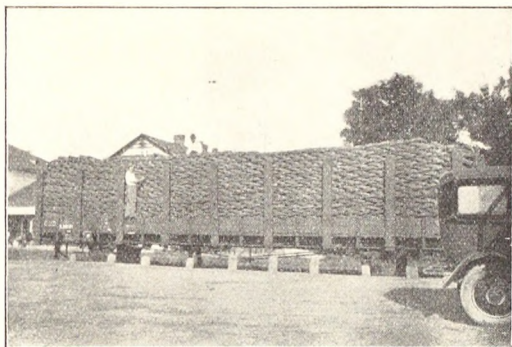
Vlastním přičiněním, pilí, obchodními schopnostmi a odbornými znalostmi vyšinul se na prvý závod elektrotechnický ve Vyškově a širém okolí. Dnes zaměstnává jednu odbornou sílu v obchodě, 7 dělníků a 7 učňů.

Provádí veškeré silnoprůdové a slaboprůdové instalace, hlavně pro těžký průmysl, spravuje jakož i převinuje elektromotory a veškeré elektrické přístroje. Vlastní veliké sklady elektromateriálu.

Všude je znám dodáváním dobrých radiopřístrojů, které prodává i opravuje.

Elektrotechnickým svazem republiky československé je stanoveným znalcem pro revizi hromosvodů a elektrotechnických zařízení silnoprůdových.

Naložený
vagon obručí
do ciziny.

František Jelínek ml., velkovýroba dřevě- ných obručí v Dědicích (filiálka v Rychtářově).

Tento podnik, který trvá již 70 let založil v stávajícím rozsahu Fr. Jelínek, otec nynějšího majitele.

Řemeslo obručářské provozoval v nepatrném rozsahu již otec zakladatelův, nezámožný domkář v Rychtářově.

Toto řemeslo provozováno hojně v Rychtářově již odedávna, poně-
vadž veliké okolní lesy poskytovaly laciný materiál ku výrobě obručí.

Fr. Jelínek st. po zaniknutí všech domácích konkurenčních firem
stal se vedoucím podnikem v rodné obci. Z řemesla vyrostl obchod obručemi,
neboť zakladatel nejen vyráběl, ale též kupoval hotové zboží nejen na
Moravě, ale i na Slovensku, když nestačil domácí materiál. V rodné obci
postavil si dílny i rozsáhlá skladiště.

Houževnatou pílí, šetrností, vlastním přičiněním a bystrým obchod-
ním rozhledem povzněl s počátku nepatrný tento závod na tovární výrobu.

V době všeobecné krise poválečné zakoupil zakladatel rozsáhlé po-
zemky na Dědicích u Vyškova, postavil tam výstavnou obytnou budovu
s rozsáhlými dílnami. Chtěl tak zkrátit cestu dovozu surovin do Rych-
tářova z dráhy a na dráhu.

Nedočkal se však uskutečnění svého plánu, neboť zemřel na jaře
roku 1937.

Závod převzal pak syn František Jelínek mladší, který s otcem v po-
sledních letech pracoval a v jeho šlépějích stále závod vede.

Od roku 1934 pracováno v provozovně v Dědicích i v Rychtářově.
Později převeden celý závod do Dědic a v Rychtářově zůstala jen filiálka.

Nyní zaměstnává firma 30—40 dělníků.

Podnik je strojně vybaven a to stroji vlastní konstrukce. Suroviny
k výrobě potřebné, které dříve pobírány z okolí a ze Slovenska, dováží
se dnes nejen ze Slovenska, ale i z Polska a Holandska.

Výrobky spotřebují se většinou v Československu, ale vyváží se
také do Dánska, Holandska, Švédska, Norska a Litvy.

V závodě vyrábí se veškeré druhy obručí jak bednové tak i sudové
točené, v kůře i loupané, v různých délkách, ze dřeva vrbového, lísko-
vého a březového. Velkozávod zpracovává ročně okrouhle 4,000.000 kusů
obručí.

DOMY V OBCI.

Vjezd do zámku „Troyersteinu“.

Číslo 1. (st. 1.). — Zámek „Troyerstein“ založen v r. 1755 kardinálem Ferd. Juliem hrabětem Troyerem. R. 1936 přešel zámek v majetek MNO.

Čís. 2. — Domek postavil Matěj Badal počátkem 19. stol. na půdě od obce získané. V r. 1824 zdědil syn Antonín Badal. Po Antonínovi Badalovi zemřelém v r. 1855 náležel domek Tomáši Badalovi a manželce Františce, roz. Hynštové. Od r. 1878 je majitelem Antonín Badal. (Spolumajitelkou Anna, roz. Brunclíková).

Čís. 3. (st. 2.). — Domek postaven koncem 18. stol. na půdě obecní Františkem Kuchtíčkem (v ceně 170 fl.). V r. 1834 převzal domek pozůstalostně syn Jan (v ceně 120 fl. k. m.). V roce 1862 zdědil syn jeho Josef s manželkou Veronikou, roz. Zahradníčkovou. Po rodičích dědila v r. 1902 dcera Anežka, jež provdala se za Tomáše Šírka (spoluvl.). R. 1923 dal Tomáš svou polovici domku synu svému Štěpánovi Šírkovi a Anežka svému synu Karlu Kuchtíčkově druhou polovici. Karel Kuchtíček koupil od Štěpána Šírka jeho díl (r. 1928) a je majitelem s manželkou Annou, roz. Huičkovou.

Čís. 4. — Domek tento postaven na půdě obecní jako čís. 3. Jakubem Kuchtíčkem.

Zdědila po otci dcera Anna, jež se provdala za Tomáše Sochora. V r. 1856 dědí domek syn Martin Sochor s manželkou Františkou, roz. Navrátilovou. V roce 1902 připadl domek synu Robertovi s manželkou Marií, roz. Pavlékovou.

Robert padl ve válce (r. 1918). Od té doby vdova Marie. Od r. 1933 Josef Čtvrtníček s manželkou Marií, dcerou předešlé majitelky.

Čís. 5. — Domek postaven na obecní půdě jako čís. 2. R. 1811 náleží Jakubu Navrátilovi (v ceně 77 fl. zapsán). Zdědila dcera Rosina (1829), jež se provdala za Antonína Vévody. Oba manželé zemřeli v r. 1866 bez potomků na choleru. Dědil bratr zemřelého Jan, žena Marie „Ruska“. Zdědil syn Antonín s manželkou Anežkou, roz. Luskovou. Po nich dcera Františka, provdaná za Fr. Drnovského (r. 1917).

Když Drnovský roku 1920 zemřel, provdala se vdova r. 1920 za Josefa Kusalu (spoluvl.).

Čís. 6. (st. 55.). — Domek tento postavil Jan Luska s manželkou Veronikou na půdě obecní. (Zápis 1808). Po něm dědil syn Libor Luska r. 1827, který dal domek mladšímu synovi Janovi. Manželka jeho Terezie, roz. Lusková zdědila půl podsedku čís. 53. a proto prodali manželé Luskovi domek Františku Luskovi s manželkou Františkou, roz. Kuchtičkovou r. 1885.

Domek koupil od Fr. Lusky r. 1923 Leopold Brunclík s manželkou Amálií, roz. Vykydalovou za 8.250 Kč.

Čís. 7. (st. 3.). — Domek tento na půdě dominikální (panské) s jedné strany vedle sušárny a s druhé vedle Tomáše Vévody (čís. 10.), zakoupen r. 1772 za 2 rejsky (splátky po 30 kr. o sv. Martině) Pavlem Švecem. Domek tehdy o samotě zde stál.

R. 1778 poukázal jest Jakub Tesáček, že mu jeho ženy Terezie matka chaloupku panskou „židovskou“ slouci zadala a odevzdala. Matce má dávatí výměnek a švagrovým Kateřině a Veruně, kdyby onemocněly za živobytí matky také příbytek.

Po Jakubovi dědil dle svatební smlouvy z r. 1819 syn Vavřín Tesáček. R. 1847 dostal se domek synu Janovi Tesáčkovu (v ceně 160 zl.). Ten padl v Itálii jako voják. Manželka jeho Anna provdala se za Josefa Sochora (r. 1857). Od r. 1895 náleží domek synovi Aloisovi Sochorovi s manželkou Antonií, roz. Kronkovou.

Po smrti Antonie († 1934) je majitelem manžel sám.

Čís. 8. (st. 46. b.). — Domek dle zápisu z r. 1811 byl postaven na půdě obecní Tomášem Brunclíkem. Dědil syn Simon (r. 1824). Když Šimon v r. 1858 zemřel, manželka Antonie.

Od r. 1871 náležel synovi Petrovi, spoluvlastník s man-

želkou Marií, roz. Kuchtičkovou. Petr Brunclík prodal domek Fr. Fleišigovi, který brzy (r. 1908) prodal jej opět Aloisu Brunclíkovi, manželka Anna, roz. Navrátilová (spoluvl.).

Čís. 9. (st. 46.a). — Domek postavený na obecní půdě Alexandrem Vykydalem (Zápis r. 1811 — cena 70 fl.).

R. 1818 zdědil domek Ignác Vykydal (syn předešlého). Od r. 1844 byl majitelem opět syn Ignác. Po něm zdědil syn Josef s manželkou Veronikou, roz. Smolíkovou (r. 1880). Po smrti Josefově vdova sama. Od r. 1922 dědí domek syn Rudolf s manželkou Marií, roz. Procházkovou. V r. 1925 připsán domek Marii samé († 1929). Domek prodán v soudní dražbě r. 1934 Janu Kurfürstovi, čefn. str. v. v. za 4.900 Kč. Spolumajetek s manželkou Jindřiškou, roz. Kuchtičkovou.

Kurfürst domek zbořil a postavil nový, jednopatrový, na téměř místě.

Čís. 10. (st. 4.). — Čtvrtnický grunt čís. 10. držel r. 1772 (při nákupu) Tomáš Vévoda, který po léta byl rychtářem. R. 1778 předstoupil spolu s purkmistrem Tomášem Bednářem... a stěžuje... kterak on pro sešlost věkem a úřadem rychtářovským obtížen svůj grunt svoji osobou dostatečně obházení v stavě není a proto, aby jeho syn za hospodáře usazen atd. Tedy stár a úřadem zaneprázdněn grunt synovi odevzdává a sobě vymíňuje do smrti hospodařiti, kdyby ale dřív mu ustoupil, žádá pro sebe v každé trati půl měřice pole a v humně kousek od studně po cestu.

Syn jeho slul rovněž Tomáš (u Tomků) a po něm od r. 1827 drží grunt syn Josef Vévoda.

R. 1855 převzal grunt na zákl. svat. sml. Augustin Vévoda s manželkou, roz. Luskovou. Po něm od r. 1882 syn Jan Vévoda s manželkou Kateřinou, roz. Štuchalovou.

Od r. 1923 vlastní Nikodém Panák s manželkou Marií, roz. Vévodovou, dcerou dřívějšího držitele.

Čís. 11. (st. 5.). — Čtvrtlán vedle Tomáše Vévody a Blažeje Lusky, zakoupený za 10 fl. v r. 1772 držel tehdy se všemi dle rektifikace z r. 1754 opsanými pozemky Václav Formánek. Po něm zdědil syn Jan. Matka (dle kšaftu) mohla do své smrti nebo do vůle hospodařiti. Kdyby ale dříve hospodářství synovi odevzdala, má dostávatí výměnu: 7 měřic rži, 1 měřici pšenice, $\frac{1}{8}$ měřice hrachu, $\frac{1}{8}$ měřice čočky, $\frac{1}{8}$ měřice role na zelí, v tom místě, kde hospodář bude míti. Hospodář musí jí to poorat. V zahradě má míti 3. koš ovoce a z louky 2 q sena, jež jí hospodář doveze. Matka může i krávu při jeho picování držeti, hnůj bude ale hospodářův.

Sestře Josefě světničku ponechá a po matčině smrti 3. koš ovoce. Kdyby se provdala a místo se jí trefilo, odstoupí to za 7 fl.; pěti sestrám má spláceti po 10 fl.

Po Janu Formánkovi hospodařil syn Blažej od r. 1796. Tento prodal grunt r. 1825 veřejnou dražbou a koupil jej Karel Vévoda za 721 zl. k. m. Manželka Jana Formánka, Magdalena, měla tam výměnu.

Po Karlu Vévodovi zdědil grunt syn jeho Florián Vévoda s manželkou Františkou, roz. Aujezdskou (cena 700 zl. k. m.).

Urbární břemena vykoupěna za 63 zl. 37 kr. Grunt zdědila dcera Božena, jež se provdala za Františka Jelínka čí. 21. (r. 1891). Roku 1918 zdědil syn Alfons Jelínek s manželkou Marií, roz. Musilovou. R. 1922 připsán grunt jejich nezletilým dětem.

Čís. 12. (st. 6.). — Čtvrtlánický grunt mezi Václavem Formánkem a Josefem Luskou náležel r. 1772 (při nákupu) Blažejí Luskovi. Po něm převzal r. 1790 syn Martin Luska se vším příslušenstvím, t. j. s 2 koňmi, 1 vozem, 1 pluhem, 2 branami a polem. Rodičům dává výměnu, mezi jiným kousek louky „Plavátny“ jmenované.

Po Martinovi hospodaří František Luska, který převzal grunt v r. 1825 v ceně 900 zl. k. m. Zdědil František Luska s manželkou Marií, roz. Vévodovou v ceně 1.600 zl. r. m. (1863).

R. 1883 převzal hospodářství syn František s manželkou Františkou, roz. Bednářovou a od r. 1921 je majitelem syn Alois s manželkou Josefou, roz. Luskovou.

Čís. 13. (st. 7.). — Na konci 18. stol. náležela chalupa tato tehdy ještě bez polí Josefu Luskovi.

R. 1801 převzal ji zeť předešlého Josef Navrátil. Po něm dědil syn Jan Navrátil (1827) a pak převzal chalupu pozůstalostně syn František Navrátil (r. 1832) s manželkou Josefou, roz. Brunclíkovou. Druhý manžel Karel Pospíšil z Profivanova.

Zdědil syn František Navrátil (bednář). Spolumajitelka manželka Marie, roz. Trávníčková.

V r. 1895 nastoupil syn předešlého Jan (spolumajitelka manželka Františka, roz. Lusková) a r. 1921 zdědil syn Robert Navrátil († 1931). První manželka Filoména Celých a druhá manželka Marie, roz. Vévodová. Od r. 1931 připsán majetek nezletilým dětem Navrátilovým.

Čís. 14. (st. 8.). — Čtvrtlánický grunt tento mezi Josefem Luskou a Tomášem Bednářem zakoupen r. 1772 za 10 fl. na verunky po 1 fl. a náležel tehdy Františku Badalovi. Po něm držela grunt vdova Badalka, která jej r. 1774 předala synovi Jiřímu Badalovi. Postupem od Jiřího přešel grunt v r. 1808 na Františka a Uršulu Musilovu (dcera Jiřího).

Po nich převzal syn Jan Musil s manželkou Barborou, roz. Voráčovou r. 1832. Dle smlouvy svatební z r. 1867 dědil grunt syn František s manželkou Marií, roz. Plhalovou.

Zdědil syn Antonín Musil s manželkou Annou, rozenou Sochorovou r. 1900.

Čís. 15. (st. 9.). — Tento grunt, mezi grunty Tomáše Badala a Martina Bednáře položený, držel v r. 1772 Tomáš Bednář. Zákup za 10 fl.

Po něm dědil syn Jiří Bednář. Měl 2 ženy. Druhá se jmenovala Kateřina, roz. Ambrozová.

Od roku 1841 převzal syn František Bednář, manželka Antonie, roz. Vévodová.

Po něm syn Blažej Bednář s manželkou Františkou, roz. Švarcovou. Blažej † roku 1894. Vdova provdala se za Jana Navrátila a jemu půl gruntu dala zapsati. Po smrti jeho v r. 1898 opět vdova sama.

Po ní syn Alois Bednář od r. 1925 s manželkou Helenou, roz. Luskovou.

Čís. 16. (st. 10.). — Tento čtvrtlánický grunt, mezi grunty Tomáše Bednáře a Jana Vykydala, zakoupil r. 1772 (při zá kupu) Martin Bednář. Po něm zdědil syn Josef (r. 1810) a pak opět syn jeho František Bednář. Tento grunt r. 1838 prodal Janu Sochorovi za 1.360 fl. k. m. (34.000 šajnů).

Zdědil syn Jan Sochor s manželkou Annou, roz. Bednářovou r. 1876 (svatební smlouva).

Od r. 1909 syn Jan s manželkou Antonií, roz. Kulmačkovou. Jan padl ve válce r. 1915. Antonie provdala se za bratra zemřelého Alfonse Sochora. Půl gruntu po padlém připsáno synovi po padlém Janovi.

Čís. 17. (st. 11.). — Jan Vykydal drží selský pololánický grunt vedle Martina Bednáře a Jana Kuchtíčka. Zákup za 21 fl. na verunky po 2 fl. o sv. Martině. Grunt zdědil r. 1786 syn Josef Vykydal.

Po něm držel opět syn Šimon Vykydal od r. 1802. Od Šimona Vykydala koupil tento grunt Václav a Kateřina Špičákovi. Kateřina byla dcera Vykydalova, Václav byl z Rozstání z rychty.

Zdědil syn předešlých Josef Špičák, s manželkou Františkou, roz. Sedlákovou.

Roku 1856 prodán grunt Josefu a Františce Piňosovým za 6.350 fl. k. m. (16.300 šajnů).

Po nich r. 1876 převzal grunt syn Jan Piňos († 1896) s manželkou Annou, roz. Vévodovou († 1927).

Po své tetě Anně, které náležel grunt po smrti Jana Piňose, zdědil jej Alois Vévoda z čís. 23. s manželkou Josefou, roz. Luskovou.

Od r. 1937 je majitelem syn Jaromír.

Čís. 18. (st. 12.). — Jan Kuchtíček zakoupil r. 1772 tento pololán při nákupu za 20 fl. (mezi Tomášem Bednářem a Josefem Vykydalem).

Grunt převzal syn Jana Kuchtíčka Šimon v r. 1790 se vším příslušenstvím: 2 koně, 1 vůz, 1 pluh, 1 brány. Otec

může hospodařiti do své vůle, když by ale odstoupil, vyměňuje si: $\frac{1}{2}$ šachty, pole na Širokém, na Lhotkách, u Zakopané od prostředních honů do zadu — všechny téměř vedle souseda Vykydala a Tomáše Bednáře.

Po Šimonovi hospodařil na gruntě syn jeho Ondřej od r. 1813. Zdědil syn Jan Kuchtiček r. 1838.

Roku 1864 přešel grunt na základě svatební smlouvy na syna Vincence s manželkou Marií, roz. Grycovou.

Od r. 1901 hospodaří syn předešlého František s manželkou Annou, roz. Vévodovou.

Čís. 19. (st. 13.). — Selský pololán zakoupen za 14 fl. r. 1772 Jiřikem Mrázkem. Grunt je mezi grundy Jana Kuchtička a Jakuba Jankového.

Od Mrázka koupil grunt roku 1788 soused radslavský Tomáš Musil se vším příslušenstvím t. j.: 1 pluhem, 1 vozem, 2 branami za 480 rejnských. Kromě toho vzal kupitel na sebe dluhy Mrázkovy: 50 fl. sirotčích peněz, 4 fl. městskému špitálu, 5 fl. vyškovskému kostelu, pak kontribuční obilí a 8 fl. dlužných verunkových peněz ze zákupu.

Po Tomášovi hospodařil František Musil od roku 1808, pak Petr Musil a manželka Alžběta, roz. Luskova.

Od r. 1871 náležel grunt Josefu Musilovi s manželkou Marií, roz. Bednářovou.

Od r. 1881 vdova Marie. Zdědila Františka, jež provdala se za Františka Sochora, učitele v Rychtářově (spoluvl.).

Čís. 20. (st. 14.). — Čtvrtnický grunt čís. 14. zakoupen v r. 1772 za 10 fl. Jakubem Jankovým. Po něm dědil grunt Franc, vlastní syn Josefa Janského (!) v Rychtářově, dle kšaftu po zemřelém Jakubu Jankovym. (Vedle Tomáše Musila a Pavla Jelínka). Franc povinen byl vdovu po zemřelém Jakubu při sobě míti (r. 1789). Na kšaftě tom podepsáni: Tomáš Vévoda, rychtář, a Josef Vikidal, purkmistr.

Po Francovi dědil Blažej Janský (r. 1834) a opět syn předešlého Blažej s manželkou Františkou, roz. Sochorovou (r. 1867). Druhá manželka Šrámková Marie. Od r. 1903 hospodaří syn Bořislav Janský s manželkou Anežkou, rozenou Sedláčkovou. Grunt dědil r. 1938 syn Bernard s manželkou Bedříškou, roz. Navrátilovou.

Čís. 21. (st. 15.). — Grunt čtvrtlánický vedle Jiřího Plhala a Jakuba Jankového zakoupen byl v r. 1772 za 10 fl. Pavlem Jelínkem. Od r. 1790 hospodařil syn předešlého, Jakub Jelínek a po něm opět syn Josef Jelínek od r. 1833. Manželka jeho, roz. Pavléková ze Studnic. Odstupem převzal grunt syn Fr. Jelínek († 1918) s manželkou Boženou, roz. Vévodovou.

Od r. 1918 náležel grunt synovi Alfonsu Jelínkovi a manželce Marii, roz. Musilové. Od r. 1922 připsán grunt nezletilým dětem zmíněných manželů.

Čís. 22. (st. 16.). — Grunt čtvrtlánický vedle Pavla Jelínka a Tomáše Vévody zakoupen v r. 1772 za 10 fl. Jiříkem Plhalem. Po něm převzal grunt syn Vavřín Plhal (r. 1802) s manželkou Petronilou, roz. Vymazalovou. Po nich drží grunt Jan Plhal, po němž zdědil Vincenc Plhal s manželkou Veronikou, roz. Sochorovou. R. 1876 převzal syn předešlých Ferdinand Plhal († 1902) s manželkou Antonií, roz. Grycovou. Po nich dědil syn Ferdinand s manželkou Annou, roz. Luskovou (od r. 1912).

Čís. 23. (st. 17.). — Grunt čtvrtlánický zakoupen Tomášem Vévodou za 10 fl. Po něm držel grunt syn Matouš Vévoda s manželkou Marií, roz. Sochorovou. Svému otci dával následující výměnu: Výměnkářskou světničku (č. 101.) a kousek zahrady (od dvora ke dvírcám), 6 měřic rží, 1 měřici pšenice, kousek pole na zelí a zemáky, 1 sáh dříví.

Po smrti domek (101) bratru Augustinovi Vévodovi do jeho smrti, sestře Fioméně 30 fl., Rozálii 30 fl., Jakubovi bratrovi 100 fl. Kdyby Jakub jako voják zemřel, zůstane těch 100 fl. Matoušovi.

Po Matoušovi dědil grunt syn Antonín Vévoda v r. 1843 (odstup za 1000 fl.).

V r. 1877 převzal grunt syn Jan Vévoda, s manželkou Antonií, roz. Ambrosovou.

Od r. 1914 náleží synu Aloisu Vévodovi s manželkou Josefou, roz. Luskovou.

Čís. 24. (st. 18.). — Chalupa bez rolí vedle Tomáše Vévody náleží v době zákupu Karlu Vorálkovi. Zákup r. 1772 za 2 fl. po 30 kr. na verunky.

Byla to chalupa dominikální. Zvána byla „trubačka“. Chalupu koupil zmíněný Karel Vorálek od Jana Švece za 11 fl. 30 kr.

Po Karlovi zdědil syn jeho Šebestián r. 1805 a po tom opět syn Josef Vorálek r. 1837 v ceně 200 fl. Od něho koupil chaloupku Josef Brunclík za 300 fl. r. 1851 (manželka Marie, roz. Badalova). Pak Marie sama.

Jan, syn předešlého majitele, koupil chaloupku od své matky r. 1897 za 158 zl. a matce doživotní výměnu. Spoluvlastník s manželkou Annou, roz. Švecovou.

R. 1929 zdědil syn Josef Brunclík s manželkou Františkou, roz. Hudcovou.

Čís. 25. (st. 25.). — Dle zápisu z r. 1811 postavil domek tento na půdě, kterou od obce obdržel Jan Jelínek. Po něm zdědil syn Fabián.

Na základě not. sp. z r. 1879 převzal chaloupku syn František s manželkou Nepomucenou, roz. Sochorovou.

Od r. 1892 Nepomucena sama. Po ní zdědila dcera Františka, provdaná za bednáře Antonína Navrátila (r. 1908).

R. 1909 koupil domek Josef Vévoda s manželkou Filomérou roz. Luskovou, za 800 zl. Od r. 1913 vdova Filoména. Zdělila dcera Anežka provdaná za obuvníka Viléma Tesaře od r. 1919 (spoluvl.).

Čís. 26. (st. 47.). — Domek vystavěl Antonín Brunclík na pozemku od obce (zápis r. 1811). R. 1817 zdědil syn Jan. S ním vyměnili tento domek za svůj čís. 66. Cyril a Josefa Čtvrtníčkovi za doplatek 20 fl. k. m. (r. 1829).

R. 1839 domek tento koupil František Dvořák z č. 33. za 100 fl. k. m.

R. 1849 prodán domek v exekuční dražbě Matěji Brunclíkovi za 204 fl. 40 kr. k. m. Potom je majetníkem Ignác Vévoda z č. 46. s manželkou Anežkou, roz. Brunclíkovou.

Od r. 1879 je majetníkem syn Ignác s manželkou Marií, roz. Luskovou. Domek koupil v exekuční dražbě Jakub Luska s manželkou Annou, roz. Benešovou za 360 zl. r. 1889. Po něm dědila dcera Anna, jež provdala se za Metoděje Luku. Ten opravil domek, prostavěv 800 zl. kromě vlastní práce zednické.

Domek koupil r. 1906 Otto Bednář s manželkou Františkou, roz. Pořízkovou, za 800 zl.

Čís. 27. (st. 19.). — Ondřej Mrázek r. 1808 drží tento domek, který otec jeho postavil. Cena soudem odhadnutá 120 fl. Domek koupil na licitaci Fr. Brunclík za 300 fl. k. m. v r. 1830. Po něm získali kupcem tento domek Klement a Anežka Navrátilovi, roz. Kouřilová.

Zdělil syn Šimon Navrátil s manželkou Otilií, roz. Jelínkovou r. 1876. Po něm převzal r. 1908 syn František s manželkou Lidmilou, roz. Jelínkovou. Od r. 1933 Lidmila Navrátilová, když František zemřel.

Čís. 28. — Koncem 18. stol. byl majetníkem tohoto domku Jan Vymazal. Po něm zdědil syn Ondřej s manželkou Marií (r. 1811).

Na domek přišel se Jakub Jelínek z čís. 21 (manželka Marie Vymazalová).

Po něm dědil syn František Jelínek († 1873) s manželkou Antonií, roz. Badalovou. Dcera jejich provdala se r. 1881 za Petra Kuchtíčka. Od r. 1927 náleží domek synu Leopoldovi s manželkou Anežkou, roz. Grycovou.

Domek prodán v soudní dražbě Aloisu a Marii Brunclíkovým r. 1930 za 15.500 Kč.

Po smrti Aloise v r. 1931 Marie sama.

V r. 1937 koupil domek Jakub Šnajdr, kočt na pile, pro nezletilou vnučku Dagmaru Šnajdrovou za 16.000 Kč.

Čís. 29. (st. 20.). — V domku obecním čís. 29. bývala kovárna, již obec prodala kovářovi Jiřímu Štípalovi za 400 fl. a ten byl povinen platit do obecní pokladny ročně 6 fl.

(Zins) a sousedům 1 vědro piva dávatí. To bylo v r. 1810. V r. 1817 koupila obec kovárnu v dražbě po Štípalovi za 501 fl. k. m.

V r. 1878 prodán domek i se zahrádkou Antonínu Kuchtičkovi, koláři, za 601 zl. r. č. s manželkou Františkou, roz. Sochorovou.

Od r. 1909 byl majitelem syn Alois Kuchtiček, kolář, s manželkou Marií, roz. Bednářovou.

Domek koupil v r. 1927 Josef Čtvrtníček s manželkou Anežkou, roz. Dvořákovou za 21.000 Kč.

Čís. 30. (st. 48.). — Dle zápisu gruntovní knihy z r. 1811 vystavěl domek tento na půdě od obce Karel Badal. Po něm zdědil syn Jan Badal s manželkou Františkou, roz. Navrátilovou. Kupem získal Josef Sochor za 220 zl. k. m. r. 1829. (Manželka Anežka, roz. Navrátilová).

Zdědila dcera Františka r. 1870, jež se provdala za Jana Brunclíka (r. 1874 spoluvl.). Od r. 1909 náleží dceři Marii, provdané za Antonína Pořízka (spoluvl.).

Čís. 31. — Domek obecní (pastouška) prodala obec v r. 1866 Filipu Luskovi za 60 zl. (manželka Marie, roz. Vévodová). Po něm syn Gabriel Luska s manželkou Marií, roz. Brunclíkovou od r. 1902.

Čís. 32. (st. 21.) — Domek postavil na půdě obecní dle zápisu z r. 1811 Matouš Grim. R. 1852 zdědila dcera Marie, jež se provdala r. 1836 za Cyrila Slezáčka neb Plhala († 1856). Po něm je majitelem Josef Plhal s manželkou Otilií, roz. Navrátilovou.

Zdědila dcera Filoména, jež se provdala za Josefa Kuchtička. Od r. 1926 náleží domek Františku Sochorovi čís. 98., který jej zdědil po své tetě.

Čís. 33. (st. 22.). — Koncem 18. stol. byl majitelem tohoto pololánu Antoš Dvořák. Grunt je z jedné strany vedle „Pazderny“ a z druhé vedle France Navrátila.

Zakoupen v r. 1772 za 15 fl. Po Antošovi Dvořákovi zdědil opět syn Antoš r. 1808. Tomuto prodán grunt v exekuci dražbě (r. 1825). Koupil jej Martin Luska za 900 fl. k. m. a převzal dluhy: 780 fl. k. m. vrchnosti a 298 fl. k. m. široťích.

Po Martinovi drží grunt syn Josef Luska s manželkou Marií, roz. Křoumalovou. Ta provdala se jako vdova za Jiřího Bednáře z čís. 15. a zajistila mu výměnu na místě. Hospodařila ještě 8 let po smrti manželově. Dědičkami byly dcery Josefa a Anežka. Anežka odstoupila r. 1856 a Josefa se provdala za Jana Lusku z č. 42, který přinesl 1.200 zl. stříbra věna (r. 1856).

Zdědil r. 1890 syn Josef s manželkou Františkou, roz. Kuchtičkovou. Od r. 1919 náleží grunt synovi Aloisu Luskovi.

Čís. 34. (st. 23.) — Chalupnický grunt náležející Františkovi Navrátilovi zakoupen byl r. 1772 za 3 fl. Grunt zdědil syn Ignác r. 1882. Tehdy ještě byla to chalupa bez polí. (Rychtářem byl tehdy Tomáš Vévoda a purkmistrem Vendelín Navrátil).

V r. 1800 převzal chalupu v ceně 80 fl. syn Kašpar Navrátil. R. 1857 na základě svat. sml. z r. 1850 povoleno odloučení domku při této chalupě vystavěného na samostatnou usedlost s čís. 70 (24⁰⁰). R. 1858 na základě povolení odloučeno čtvrt lánů od půl lánů čís. 39 a role ta spojena s čís. 34.

Nově utvořený čtvrtlán připsán manželům Karlu a Antonii Vévodovým (roz. Navrátilovou) r. 1860.

Zdědil syn Jan Vévoda s manželkou Julií, roz. Orálkovou r. 1887.

Od r. 1928 vdova Julie.

Čís. 35. (st. 24.) — Chalupa tato bez rolí v roce 1772 náležela Karlu Brunclíkovi. Zákup v r. 1772 za 3 fl.

Po matce Polexině zdědil chalupu syn Martin Brunclík r. 1778 a po něm v r. 1828 syn Jan v ceně 600 fl. k. m. a po něm manželka Anežka. Majitelem pak stal se kupcem Karel Brunclík za 632 fl. k. m.

Po Karlovi dědí chalupu tuto, již čís. 35. syn Antonín Brunclík. Při roce 1841 je zapsána již i výměna (obilí, půl šachty atd.) tedy bylo již při chalupě něco polí. Po zemřelém manželu dědí vdova Marie a to již podsedek (r. 1848). Chalupa od r. 1877 náleží Janu a Františce Brunclíkové roz. Vévodové, na základě odstupní smlouvy s Marií (v ceně 1.000 zl.).

Od roku 1907 je majitelem Alois Brunclík s manželkou Annou, roz. Luskovou.

Čís. 36. (st. 25.) — Grunt čtvrtlánický vedle Karla Brunclíka a vdovy Vévodky náležel při nákupu v r. 1772 Janu Vévodovi. (Zákup za 10 fl.). V roku 1786 zdědil syn Vavřín Vévoda a pak syn Václav Vévoda.

V r. 1840 je majitelem Antonín Vévoda, po němž grunt přešel na syna Augustina s manželkou Marií, roz. Bednářovou (r. 1877).

Od roku 1911 je majitelem syn František s manželkou Marií, roz. Navrátilovou.

Čís. 37. (st. 26.) — Grunt pololánický v roce 1772 zakoupen za 18 fl. Tehdy náležel vdově Barboře Vévodové. R. 1793 odstoupila tento grunt svému synu Josefu Bednářovi i s příslušenstvím: 3 koně, 1 vůz, 1 pluh a 2 brány.

Matku měl stravovati při svém stole, bratrovi spláceti 10 fl. atd. (Viz „Dodatek“.)

Po Josefovi dědil grunt syn Šebestián s manželkou Kateřinou, roz. Smékalovou.

Grunt dědí syn Jan s manželkou Františkou, roz. Křoumalovou v ceně 1.200 zl. k. m. v r. 1848.

Od r. 1881 na základě notářského zplnomocnění převzal syn Jan s manželkou Anežkou, roz. Sochorovou.

Od r. 1909 je majitelem syn Jan Bednář s manželkou Annou, roz. Kalovou.

Čís. 38. (st. 27.). — Grunt pololánický vedle vdovy Věvodky a Ondřeje Tučapského zakoupen v r. 1772 za 15 fl. Matějem Orálkem. Zdědil syn Cyril Orálek r. 1783 s 3 koňmi, 1 vozem kutým, 1 pluhem se železy a 2 bránami. Od roku 1806 spolumajitelkou manželka Anna, roz. Sochorová. Po něm převzal grunt syn Florián, který 1 rok dal otcí polovici úrody a pak dával výměnu: 13 měřic rži, 4 pšenice, 1 hrachu, 1 čočky, $1\frac{1}{2}$ měrice připravit na svém poli na oves, $\frac{1}{3}$ ovoce, 7 třešní na prostředním díle a 2 na dolním, $\frac{1}{3}$ louky dolní ovčinec po hájek, 16 kroků šíře na zemáky a tolikéž na zelí, 1 kopu rezné slámy, $1\frac{1}{2}$ kopy ovesné a polovici šachetního dříví. Po smrti manželově měla manželka výměnu poloviční.

Po Floriánovi držel grunt jeho bratr Josef, který Floriánovi dal odstupného 800 fl. a výměnu (r. 1836).

V r. 1867 převzal grunt syn František Orálek s manželkou Františkou, roz. Ambrozovou.

Zdédila dcera Marie, jež se provdala za Leopolda Lusku z čís. 33 (r. 1896).

Od roku 1936 syn Alois s manželkou Annou, rozenou Kuchtíčkovou.

Čís. 39. (st. 28.). — Grunt pololánický vedle Matěje Orálka a Jakuba Jelínka zakoupen v r. 1772 Ondřejem Tučapským. Zdědil syn Václav Tučapský. Po něm drží grunt zeť jeho Karel Vévoda od r. 1788. Od r. 1815 hospodaří syn Josef Vévoda s Marií, roz. Kuchtíčkovou.

Ten polovici polí dal synu Karlovi, který se přiznal na podsedeck čís. 34. Od té doby čtvrtlán čís. 34. (roku 1858 povoleno).

Synů Janovi dal 10 měr pole k užívání a synu Františkovi 9 měr. Po smrti Jana a Františka (i manželé), měly pozemky připadnouti ke čtvrtlánům čís. 39. a 34. T. č. již k nim opět náleží.

Od r. 1857 syn předešlého Josef s manželkou Josefou, roz. Navrátilovou. Po něm v roce 1881 zdědil grunt syn František s manželkou Antoníí, roz. Orálkovou.

Manželé vyměnili čtvrtlán čís. 39. se zahradou za č. 42. s Bohumírem Sochořem a manželkou Alžbětou, rozenou Luskovou.

Pozemky od čtvrtlánu rozprodány. Majitelem čtvrtlánu byl od roku 1908 Bohumír Sochor s manželkou Alžbětou. K čís. 39. náleží nyní pozemky od čís. 42.

Od roku 1933 náleží grunt Josefu a Marii Sochorovým. Marie, roz. Zapletalová.

Čís. 40. (st. 29.). — Čtvrtlán vedle Ondřeje Tučapského a Václava Bednáře náležel při nákupu (r. 1772 za 10 fl.) Jakubovi Jelínkovi. R. 1787 zdědil syn František Jelínek a dle smlouvy z r. 1818 zdědil syn František v ceně 800 fl.

Po něm dědil syn Jan dle odevzdaného listu po zemřelém otci r. 1867 s manželkou Antonií, roz. Luskovou (r. 1870). Od r. 1899 hospodařil syn Josef s manželkou Antonií, roz. Vévodovou. Antonie zemřela r. 1913 a Josef r. 1914.

Grunt náležející 3 dětem pronajat. Když Marie a Františka odstoupily v r. 1927 je majitelem Karel Jelínek, syn.

Čís. 41. (st. 38.). — Grunt čtvrtlánický zakoupený roku 1772 za 10 fl. Václavem Bednářem (mezi Jakobem Jelínkem a Karlem Musilem). R. 1778 převzal grunt Pavel Bednář. Pavel zadal grunt manželce své Viktorii (r. 1786). Ta zemřela bez poručení. Tak ten grunt Tomášovi Vévodovi, jakožto rodičům jmenované propadnouti měl.

Avšak Tomáš Vévoda nechťeje Pavlovi štěstí kaziti, dobrovolně se vyjádřil, že grunt Pavlovi odstupuje, jestli on všechny od jmenované manželky Viktorie obdržené nábytky dobrovolně vrátí a nad to povinen hude od své manželky obdrženou svobodnou roli na 1¹/₈ měřice výsevu vedle kostelní role odstoupiti.

(Nadbytky, jež měl vrátiti Pavel byly: 4 ovce staré, 1 lůžko, 2 peřiny, 1 ložná plachta, pak 1 nový a 1 starý šátek).

Po Pavlovi zdědil grunt syn Josef Bednář (r. 1818). Všechny děti mu v r. 1855 zemřely na cholera. Oženil se po druhé (manželka Johana, roz. Sedláčková).

Grunt dědil schovanec Bernard Sedláček r. 1883 s manželkou Antonií roz. Luskovou. Od roku 1902 vdova sama.

Majitelem nyní je Augustin Navrátil s manželkou Helenou, roz. Sedláčkovou, dcerou Antonie a Bernarda Sedláčka (od r. 1919).

Čís. 42. (st. 31.). — Chalupnický grunt vedle Václava Bednáře a Jana Vymazala zakoupen za 3 fl. r. 1772. V té době náležel Karlu Musilovi. Po něm dědil syn František Musil, který grunt prodal. Získal kupem r. 1810 Josef Luska (již čís. 42.) podsedeck. Po něm dědil syn Matouš Luska roku 1813 a pak hospodařil opět syn František Luska s manželkou Marií, roz. Vévodovou od r. 1836. Trhovou smlouvou přešel grunt na syna předešlého držitele Josefa s manželkou Antonií, roz. Bednářovou (r. 1882).

Od r. 1893 Antonie sama.

Po ní dědí grunt dcera Alžběta, provdaná za Bohumíra Sochoru (spoluvlastník) r. 1907.

Manželé tito vyměnili chalupu se zahradou za čís. 39. s manželi Františkem a Antonií Vévodovou r. 1908. Chalupa po smrti Františka Vévody r. 1915 náležela vdově Antonii. K chalupě náležel zbylá pole od čís. 39.

Nyní náleží chalupa (od r. 1909) synu Bohumírovi s manželkou Marií, roz. Sedláčkovou.

Čís. 43. (st. 32.). — Čtvrtnický grunt vedle Karla Musila z jedné a Josefa Sochora ze strany druhé zakupuje v r. 1772 za 10 fl. Jan Vymazal. Od r. 1774 náleží synu jeho Janovi. V r. 1807 dědí syn předešlého Kašpar Vymazal.

Grunt zdělila dcera Kašparova, Marie, jež se provdala za Gabriela Lusku.

Po něm hospodařil od r. 1844 syn Martin Luska, který dal grunt synu svému Josefu Luskovi v r. 1877 (s manželkou Františkou, roz. Hudcovou).

Od r. 1899, kdy Josef Luska zemřel, vdova Františka. Po ní je od r. 1902 majitelem František Luska s manželkou Štěpánou, roz. Sochorovou.

Od r. 1935 syn František Luska s manželkou Marií, roz. Hudcovou.

Čís. 44. (st. 33.). — Roku 1772 při nákupu byl majitelem tohoto čtvrtlánu Josef Sochor. Dědicem jeho byl syn Tomáš Sochor r. 1793 (soudní odhad 800 fl.). V r. 1824 dle svat. smlouvy převzal grunt (již čís. 44.) syn Josef Sochor.

Zdělila po otci dcera Marie, jež se provdala za Karla Lusku v r. 1842. Otec ještě 5 let hospodařil. Po Karlovi dědí grunt syn Jan s manželkou Františkou, roz. Sedláčkovou, v r. 1875.

Tento rozprodal všechna pole i chalupu, zakoupiv si usedlost v Šardičkách. Chalupu koupil Blažej Janský pro syna svého Roberta. Robert Janský prodal chalupu Metoději Luskovi a manželce Anně, roz. Luskové, za 1.230 zl.

Na chalupě výměna pro Vincencii Luskovou (byť) a Marii Janskou (byť).

V r. 1911 prodána část pozemků při čís. 43. za 1.200 Kč Janu Luskovi na stavbu domu (čís. 112.). Již dříve prodána u silnice část zahrady, kdež stojí čís. 114. Od smrti Metoděje Lusky (r. 1923) je majitelkou vdova Anna Lusková.

Čís. 45. (st. 34.) — Půlčtvrtnický grunt tento zakoupený za 5 fl. na verunky à 45 kr. r. 1772 držel tehdy Antoš Badal. Po něm hospodařil Tomáš Švec, který se oženil s dcerou Antoše Badala, Annou (r. 1790). V r. 1822 zdědil grunt syn František Švec. Dcera jeho Marie provdala se za Josefa Lusku, hajného v r. 1851. Majitelem v r. 1899 stal se syn Jan s manželkou Antonií, roz. Orálkovou († 1911). Od její smrti náleží grunt Janu Luskovi. Po smrti jmenovaného (r. 1934) náleží grunt dcerám Julii a Marii Luskovým.

Čís. 46. (st. 36.). — Čtvrtnický grunt z jedné strany vedle vdovy Křoumalky a z druhé vedle „kostelního domku“ drží při roce 1772 František Vévoda. (Zákup za 10 fl.).

Po Františkovi zdědil syn Tomáš Vévoda r. 1793. V roce 1827 stal se majitelem syn Matěj s manželkou Marií, rozenou Musilovou.

Na základě svatební smlouvy z r. 1867 převzal František Vévoda s manželkou Marií, roz. Orálkovou. Po otci v r. 1894 dědí syn Jan Vévoda s manželkou Josefou, rozenou Olejníčkovou. Od r. 1923 byl majitelem syn František Vévoda s manželkou Klementinou, roz. Luskovou. Od roku 1930 Klementina Vévodová sama po smrti manželově.

Čís. 47. (st. 37.). — Grunt čtvrtlánický čís. 47. náležel při zákupe v r. 1772 vdově Křoumalce. Zákup za 10 fl. na verunky à 1 fl. Sousedé: Fr. Vévoda z jedné a Jakub Navrátil ze strany druhé.

Po otci Jakubovi, manželu zmíněné držitelky, přebírá grunt v r. 1806 Josef Křoumal (v ceně 500 fl.), který svým 3 sestrám měl splácejí po 50 fl.

Odstupem v r. 1849 zdědil grunt syn Jan Křoumal s manželkou Františkou, roz. Musilovou.

V r. 1878 na základě not. sp. stává se majitelem syn Antonín s manželkou Petronilou, roz. Španělovou. Po smrti Antonína, který nešťastnou náhodou na čekané byl zastřelen (r. 1901) náležel grunt vdově.

Od r. 1923 je majitelem syn Alois s manželkou Annou, roz. Luskovou.

Čís. 48. (st. 38.). — Grunt čtvrtlánický mezi vdovou Křoumalkou a Jiříkem Sochořem zakoupen za 10 fl. v r. 1772 Jakubem Navrátilem. Ten předal jej v r. 1786 synu svému Vendelšnovi.

Po něm pozůstalostně převzal grunt r. 1808 syn Ignác Navrátil. V r. 1846 připsán Janu a Antonii (roz. Janské) Navrátilovým. Na základě not. spisu přešel v r. 1880 grunt Augustin Navrátil s manželkou Františkou, roz. Plhalovou (v ceně 5.000 zl.). Od r. 1887 byla majitelkou vdova Františka.

V r. 1910 přešel grunt syn Rudolf s manželkou Olgou, roz. Luskovou.

Čís. 49. (st. 39.). — Grunt čtvrtlánický držel při zákupe v r. 1772 Jiřík Sochor. Zákup za 10 fl. po 1 fl. na verunky.

Již tehdy byla v čís. 39. hospoda, kamž dováženo pivo z panského pivovaru vyškovského.

Po otci Jiříkovi převzal grunt syn jeho Augustin v r. 1806.

Ke gruntu náležely 4 šachty, ostatní grunty měly po 1 šachtě. Ty tři přidané byly prý za „šenk“.

Na základě smlouvy dědické připadl grunt synovi Augustinovi (r. 1843). V podmínkách při předání je, že otec si

přenechává zahradní světničku za obydlí s tím právem, že tam smí šenkovatí, maso sekati aneb nějaký handl vésti.

Druhá manželka Augustinová Nepomucena, roz. Bednářová provdala se za Jana Plcha z Dědic. Grunt převzal František Sochor, syn z prvního manželství s manželkou Marií, roz. Řezníčkovou (spoluvl. od r. 1870).

Po něm v r. 1903 dědí grunt syn Rudolf s manželkou Františkou, roz. Orálkovou.

Od r. 1931 syn Leopold s manželkou Aloisí, rozenou Musilovou.

Čís. 50. (st. 40.). — Chalupnický grunt náležel v r. 1772 Fr. Fialovi, který jej toho roku za 3 fl. zakoupil.

Zdělila dcera Helena, jež provdala se za N. Hynštu v r. 1792. Po něm syn Ignác zdědil podle svatební smlouvy z r. 1832. V roce 1872 převzal chalupu Jan Hynšt s manželkou Marií, roz. Navrátilovou.

Zdělil v r. 1910 syn Fabián s manželkou Františkou, roz. Tesáčkovou. Od r. 1924, kdy Fabián zemřel, je majitelkou vdova Františka.

Čís. 51. (st. 41.). — 1772 náležela chalupa tato, tehdy bez polí, Václavu Formánkovi. Zákup za 2 fl.

V r. 1773 přiznal se tam Libor Pospíšil k vlastní dceři Václava Formánka a dostal s ní tuto chalupu. Po nich zdědil syn Lukáš s manželkou Dorotou r. 1807. Lukáš prodal chalupu r. 1810 za 300 fl. Janu Orálkovi. Zdědil syn Josef Orálek r. 1824 (v ceně 240 zl. k. m.). Josef Orálek padl v Itálii a chalupu zdělila dcera Antonie, jež se provdala za Františka Vévodu z čís. 39., který obdržel k užívání od gruntu čís. 39. do smrti (i manželky) 9 měr pole.

Chalupu zdědil syn Josef s manželkou Františkou, roz. Navrátilovou. Otec vymínil si stavební místo u silnice, kdež později syn jeho mladší rovněž František domek (čís. 106.) postavil.

V dražbě koupil chalupu r. 1905 od Josefa Vévody Fr. Luska za 2.300 K s manželkou Josefou, roz. Kuchtíčkovou (spoluvl.)

Po něm zdědil syn František s manželkou Alžbětou, roz. Suchánkovou r. 1919. Výměna: $\frac{1}{2}$ ovoce, $\frac{1}{2}$ šachty, 3 míry pole.

Čís. 52. (st. 42.). — Na čtvrtláně čís. 52. hospodařil při nákupu t. j. 1772 Jan Bednář, ale již r. 1773 koupil grunt od něho Šimon Luska. Od r. 1818 drží grunt syn Blažej Luska a po něm od r. 1854 dědí syn Matouš s manželkou první Anežkou, roz. Švecovou, druhou Františkou, roz. Roupovou.

V roce 1882 převzal grunt syn Josef Luska s manželkou Annou, rozenou Olejníčkovou. Josef zemřel roku 1897. Anna provdala se za Vavřince Sebelu, (nebyl spoluvl.).

V r. 1826 zdědil syn Alois Šebela s manželkou Marií, rozenou Vévodovou.

Čís. 53. (st. 43.). — Chalupnický grunt (zákup za 3 fl.) náležel v r. 1772 Ignáci Vymazalovi. Po něm převzal chalupu roku 1787 syn jeho Jan.

V r. 1847 zdědila dcera Marie, provdaná za Františka Lusku, jemuž zajištěno věno 200 zl. k. m. Ten zemřel r. 1860 a vdova provdala se r. 1863 opět za Jakuba Bednáře (z čís. 15.).

R. 1885 poručila Marie půl chalupy své dceři Terezii, provdané za Jana Lusku (čís 6.) a druhou polovici podsedku svému manželu Jakobovi. Jakub Bednář († 1904) odkázal svou polovici dětem Karla Pokludy, za něhož provdána dcera jeho z druhého manželství, Jenovefa.

Terezie Lusková († 1916) odkázala svou polovici sestře Marii.

Od r. 1926 náleží podsedeck Bohuslavu Pokludovi a manželce Bedřišce, roz. Luskové.

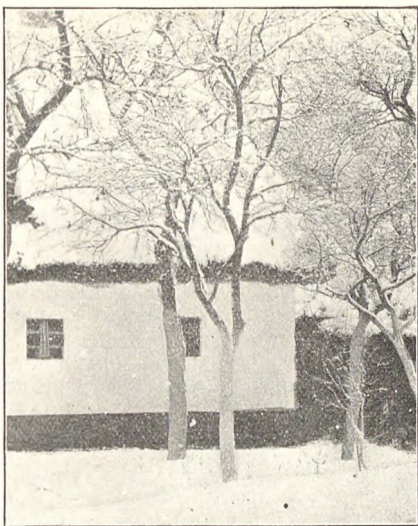
Sestra předešlého Františka, provdaná Vágnerová, postavila si domek na pozemku od podsedku (3 a 95 m²) čís. 127.

Čís. 54. (st. 44.) — Chalupa tato bez rolí (zákup za 2 fl.) náležela v r. 1772 Josefu Vévodovi.

Od něho koupil ji za 80 fl. hotových peněz v r. 1776 Václav Navrátil (za rychtáře Tomáše Vévody a purkmistra Jiřího Plhala).

Po něm zdědil tuto chalupu, u níž 1 míra svobodné role byla, (na Lhotkách) syn Jakub Navrátil (r. 1793). V r. 1806 koupil chalupu bratr Josef Navrátil za 500 fl., jež věřitelům Jakuba má zaplatiti.

Dluhů bylo 658 fl. (o 158 fl. více), jež Jakub má po něčem zaplatiti.

Podsedeck č. 54, který shořel r. 1915.

Odstupem získává opět Jakub po Josefovi za 658 fl., z nichž 500 fl. ihned zapláceno, 158 fl. do roka (1810). V r. 1827 dědil syn Navrátil Matouš, po něm v r. 1880 zdědil syn Klement s manželkou Marií, roz. Luskovou. Syn mladší Matouš měl bývání v druhé polovici domku.

V r. 1910 zdědil syn Antonín, s manželkou Marií, roz. Navrátilovou. Po smrti jeho († 1912) náležel vdově. V r. 1915 shořela chalupa a nebyla znovu stavěna. Čís. 54. přeneseno bylo na bývalou dílnu, z níž upraveno stavení obytné.

Čís. 55. — Fara postavena obcí v r. 1851—1852.

Čís. 56. — Stará škola postavena r. 1795. Shořela při velikém požáru v r. 1894 a pak znovu opravena.

Do 1. dubna 1937 byla tam četnická stanice a byty pro chudobné příslušníky obce. I z bývalého chlěva upraveno stavení obytné.

Čís. 57. (st. 51.). — Domek tento náležel počátkem 19. stol. (kolem r. 1806) Marii Pliskové, která jej zdědila po své matce.

Otec Jan Pliska má tam do smrti bývání a kdyby zemřel, i jeho druhá žena.

R. 1823 provdala se Marie Plisková za Františka Brunclíka. Kupem získal od předešlých Jan Pliska za 200 zl. k. m. (r. 1831). Po Janovi byl majitelem Martin Pliska a manželka Anna.

Anna (vdova), prodala domek Josefu Navrátilovi († 1891) a manželce Kateřině, roz. Tesáčkové, r. 1870 za 545 zl.

Po nich zdědil syn Karel Navrátil s manželkou Annou, roz. Sochorovou, v r. 1888.

Čís. 58. — Domek tento postaven na místě od obce zakoupeném Martinem Vykydalem. Zápis r. 1811 v ceně 60 fl. Po Martinovi dědí syn Josef Vykydal v ceně 80 zl. k. m.

Od Josefa Vykydala a jeho manželky Anežky koupil domek Šimon Mrázek s manželkou Františkou r. 1827 za 166 zl. k. m.

R. 1861 přešel domek na syna Klementa a manželku Antonii, roz. Pavlékovou v ceně 200 zl. V r. 1882 zdědil syn Karel Mrázek s manželkou Anežkou, roz. Navrátilovou.

Od roku 1936 Josef Fleisig s manželkou Marií, dcerou předešlého majitele.

Čís. 59. — Koncem 18. století patřil domek Antonínu Badalovi. Po něm převzal jej syn Václav s manželkou Annou. V r. 1825 přebírá domek pozůstalostně František Badal.

R. 1838 dědí syn František s manželkou Kateřinou, roz. Vejmolovou. Od nich koupil domek r. 1875 Jan Navrátil za 850 zl. r. č. V roce 1878 prodal domek Karlu Luskovi a manželce Veronice, rozené Vévodové, za 700 zl. Od nich koupil domek Jan Navrátil s manželkou Marií, roz. Brunclíkovou.

Jan Dvořák s manželkou Lucíí měl tam výměnu (obchod). Domek zdědil syn František Navrátil s manželkou Marií, roz. Vykydalovou (r. 1907).

Marie zemřela r. 1925 a manžel r. 1928, Domek zdědila dcera Františka, provdaná za Františka Kudličku z Dědic.

Čís. 60. — Domek postavil Pavel Bednář na půdě získané od obce. Pavel prodal domek Norbertu Brunclíkovi za 316 zl.

Po něm dědil Jakub Brunclík s manželkou Antoníí, roz. Navrátilovou. Manželé prodali domek Marii Pliskové, roz. Plchové. Ta prodala jej roku 1911 Františku Brunclíkovi a manželce Lidmile, roz. Navrátilové.

Domek přestavěn v r. 1925 nákladem asi 16.000 Kč.

Čís. 61. — Domek postaven na pozemku od obce a majitelem byl počátkem 19. století Martin Brunclík, který jej odkázal synu svému Karlovi (r. 1806).

Od něho koupil domek za 248 zl. k. m. Jan Bednář. Domek prodal tento Janu Brunclíkovi a manželce Josefě, roz. Navrátilové.

Zdědil syn Jiří Brunclík s manželkou Františkou, roz. Musilovou; druhá manželka Marie, roz. Trávníčková.

Zdědil syn Alois Brunclík s manželkou Marií, rozenou Brunclíkovou (v r. 1921).

Čís. 62. — Domek postavený na půdě od obce, stavěla Viktora Šambachová, která zemřela roku 1810 a ve veřejné dražbě jej koupil Jiří Šmudla za 336 zl. k. m. Pak náležel manželce jeho Barboře. Po její smrti dědil domek Cyril Navrátil od r. 1830 (v ceně 140 zl. k. m.).

Od Cyrila koupil domek František Luska za 240 zl. Zdědil syn Jan Luska s manželkou Františkou, roz. Badařovou (r. 1856).

Od r. 1891 syn jeho Matouš s manželkou Marií, rodem Buriánovou. Manželé prodali domek Ferdinandu Konečnému ze Studnic. Výměna, t. j. bývání, ponecháno. Od Ferdinanda Konečného koupil domek v r. 1904 Josef Kuchtíček s manželkou Františkou, roz. Kronkovou. Josef zemřel ve válce r. 1918 a domek náleží vdově Františce.

Čís. 63. — Domek postaven na půdě obecní Vincencem Luskou, který kromě ročních povinností platil obci ročně 3 fl. daně. (Vloženo r. 1819).

Zdědila dcera Petronila, která se provdala r. 1827 za Pavla Hudce. Po matce dědí syn František Hudec s manželkou Josefou, roz. Brunclíkovou (r. 1852).

Od roku 1866 Josefa sama. Domek v roce 1893 dědí dcera předešlých Antonie, jež se provdala za Antonína Sotoláče.

Od r. 1932 vlastní dcera Julie.

Čís. 64. — Domek postaven na půdě získané od obce Antonínem Luskou v téže době jako čís. 63. (t. j. počátkem 19. stol.). Majitel kromě roboty platil obci ročně 3 fl. (Protokol z r. 1819).

Roku 1828 koupil od Antonína Lusky domek František Sochor za 286 zl. k. m. Manželka Anna, roz. Kalová, má na domku zajištěno věno.

Od Sochora koupil domek Eduard Vévoda s manželkou Marií, rodem Orálkovou, za 200 zl. k. m. (r. 1858). Od roku 1867 drží domek Marie sama.

Od r. 1890 syn Karel Vévoda s manželkou Jenovefou, roz. Formánkovou. Po něm dědil syn Alois Vévoda s manželkou Boženou, roz. Minksovou (r. 1921). R. 1927 oddělením od domku čís. 64. vznikl domek čís. 115.

Čís. 65. — Jakub Kuchtíček postavil domek tento na půdě od obce získané (v ceně 80 zl. k. m.).

Robotoval jako jiní domkaři rychtářovšti a platil 3 zl. ročně do obce (Häusslzens).

Dle protokolu z r. 1819—XIII. Po něm dědil domek syn František Kuchtíček s manželkou Kateřinou, roz. Kuchtíčkovou. Zdědil r. 1846 Josef Kuchtíček s manželkou Marií, roz. Tesáčkovou. Josef zemřel r. 1881.

Nyní je majetníkem syn Jan s manželkou Filoménou, roz. Pliskovou (od r. 1910).

Roku 1923 oddělením části domku 65. vzniklo čís. 117.

Čís. 66. — Domek tento postaven na půdě obecní Cyrilem Čtvrtníčkem s manželkou Josefou (cena 160 fl. k. m.). Konal roboty jako jiní domkaři (J. B. XVIII. 24). V r. 1829 vyměnili domek tento za svůj domek čís. 26. manželé Jan a Viktorie Brunclíkovi s podmínkou, že mají zaplatiti 15 zl. k. m. dluhu sirotčího. (Směnná smlouva 1829).

Domek dědil syn Matěj Brunclík s manželkou Antonií r. 1842. Kupem získal od nich domek Jan Rožnovský s manželkou Kateřinou, roz. Navrátilovou.

Zdělila dcera Anna, jež domek prodala roku 1889 Jakubu Jelínkovi s manželkou Filoménou, rozenou Šoupalovou za 500 zl.

Od r. 1937 domek je připsán dcerám Aloisii, Františce a Marii.

Čís. 67. — Domek tento „Pazderna“ zvaný, postaven na místě obecním Antonínem Luskou (v ceně 120 zl. k. m.). Domkař tento povinen byl platiti gruntovní, domovní i jiné daně, vrchnosti povinný plat urbánní jako každý jiný domkář, pak konati 13 dní roboty v obci ročně, 1 fl. 30 kr. platu dávati a kromě toho povolití bez zdráhání, aby rolníci své konopě a len tam sušiti a třítí mohli. (Protokol z r. 1828). Pazderna měla typický žudr, který nedávno byl zbořen.

Pazdernu zdědil syn Josef Luska s manželkou Terezií, roz. Koupovou v r. 1848.

Zdělila po rodičích dcera Antonie provdaná za Jana Jelínka čís. 40.

Roku 1930 zdělila vnučka Marie, provdaná za Stanislava Fleisiga. Manželé prodali domek r. 1936 Ondřeji Groškovi ze Lhoty za 9,000 Kč.

Část „Pazderny“ odprodána Janu Luskovi (r. 1910) a utvořeno nové čís. 111.

Čís. 68. — Josef Navrátil postavil tento domek na půdě obecní (v ceně 160 zl. k. m.). Robotoval jako jiní domkaři. (Protokol z r. 1833).

V r. 1851 dle smlouvy zajištěno bývání v I. poschodí pro Jana a Nepomucenu Luskovou, roz. Navrátilovou.

Od r. 1875 byl vlastníkem František Navrátil s manželkou Františkou, roz. Tesáčkovou.

Od Františka Navrátila a jeho manželky koupil v roce 1883 domek Josef Tesáček s manželkou Anežkou, rozenou Navrátilovou za 1,200 zl.

Od r. 1921 náleží synu Josefu Tesáčkovi. Manželka Františka, roz. Jelínková.

Čís. 69. — Domek tento stavěl František Luska z čís. 12. pro svého syna Jana na poli, od obce získaném, tam, kde „Boží muka“ stála.

Manželka Jana Lusky, Františka, roz. Vykydalová. Domek stavěn v r. 1850.

Po něm zdědil syn jeho Josef s manželkou Františkou, roz. Orálkovou (r. 1912). Domek koupila r. 1934 Vincencie Orálková a od ní jej zakoupil Jan Kuchtíček za 19,000 Kč (r. 1935).

Čís. 70. — Domek tento povstal oddělením od čís. 34., k němuž náležel. (Smlouva z r. 1850). Vtěleno v r. 1857. Prvním majitelem byl František Sedláček z Pustiměře, který měl za manželku Františku, dceru Kašpara Navrátila z čís. 34. Od r. 1870 majitelkou Františka sama.

Od r. 1880 náležel domek synu Františkovi s manželkou Aloisíí, roz. Luskovou. František † 1824. Domek náleží od roku 1934 Metoději Sedláčkové, když matka Aloisie zemřela.

Čís. 71. — Dle odstupní smlouvy z roku 1860 s políť. svolením od čtvrtlánu čís. 47. oddělena parcela čís. 2. (216⁰⁰) tam odpadne a zde i s domkem na ní vystaveným, jenž číslo 71. má zapsáno ve společný majetek Karla a Marie Křoumal. Marie, roz. Hynštová r. 1862 (cena 300 zl. r. č.).

Po rodičích stala se majitelkou dcera Františka r. 1906. Ta provdaná za Františka Kaiu ve Lhotě r. 1894.

Od roku 1926 náleží domek Františkovi Vágnerovi a manželce Františce, roz. Kalové (dceři předešlých manželů).

Čís. 72. — Jan Navrátil postavil domek tento na půdě od obce zakoupené r. 1863.

Manželka první byla Marie, roz. Sochorová a druhá Johana, roz. Jelínková.

Od r. 1907 byl majitelem Jan Kuchtíček s manželkou Aloisí, roz. Navrátilovou (dcerou předešlého majitele).

Jan zemřel ve válce r. 1916 a domek náleží od té doby vdově Aloisii.

Čís. 73. — Domek tento v r. 1863 postavil Jan Vévoda na místě koupeném od obce (tak zv. „nové chaloupky“). Manželka jeho byla Marie, roz. Sochorová.

Po něm zdědil syn Vincenc s manželkou Marií, roz. Soldánovou.

Čís. 74. — Domek postaven v r. 1864—1865 Františkem Fleisigem na pozemku zakoupeném od Jana Sochora č. 16. Manželka Františkova, Františka, roz. Kuchtíčková.

Od r. 1895 byl majitelem syn Jan s manželkou Františkou, roz. Vágnerovou.

Od r. 1913 byl majitelem polovice syn Františky, František Vágner s manželkou Josefou, roz. Pernicovou.

Druhá polovice náležela matce, po níž ji r. 1929 zdědil František Vágner.

Čís. 75. — Čís. 75. je bývalá v r. 1866 postavená obecní kovárna. Nynější budova stojí na místě této obecní kovárny, již část i s místem stavebním prodala obec r. 1925 kováři Janu Kronkovi a manželce Marii, roz. Adlerové.

V r. 1926 postavil tam Jan Kronek novou kovárnu (na jedno poschodí).

Stavba stála přes 60.000 Kč. Od r. 1929 náleželo čís. 75. synu předešlého, Jaroslavovi.

Kovárnu koupil v soudní dražbě za 57.000 Kč obchodník Vrška z Vyškova (v r. 1931). Od něho koupil kovárnu kovář Alois Žvátora (r. 1931) a prodal ji (r. 1932) své manželce Jaroslavě, roz. Janské (za 57.000 Kč).

Čís. 76. — Domek tento postavil v r. 1865 František Sedláček s manželkou Františkou, roz. Jelínkovou.

Od r. 1906 byla majitelkou vdova Františka.

V roce 1923 zdědil syn Bohumír s manželkou Magdalenou, roz. Sochorovou.

Čís. 77. — Domek tento postavil roku 1867 František Luska s manželkou Marií, roz. Tesařovou, na půdě již mu obec prodala. Dědila dcera Josefa, jež se provdala za Karla Krejčího (r. 1890). Karel Krejčí zemřel r. 1931 a manželka Josefa r. 1934. Zdědila dcera Filoména, provdaná Vintrova (spoluvl.). Oddělením od domku povstalo čís. 144.

Čís. 78. — Domek postaven na půdě od obce získané

Františkem Kříčkou z Pistovic s manželkou Annou, roz. Rožnovskou (r. 1867).

Po něm zdědil syn František s manželkou Annou, roz. Brunclíkovou.

Zdělila v roku 1924 dcera Anna, provdaná za Pavla Bednáře (spoluvl.).

Čís. 79. — Tento domek postaven na půdě od obce zakoupené v r. 1870 Janem Brunclíkem s manželkou Josefou, roz. Navrátilovou. Zdědil Jan s manželkou Marií, rozenou Přidalovou r. 1879.

Majitelem od r. 1898 je syn Alois Brunclík s manželkou Františkou, roz. Vévodovou.

Čís. 80. — Domek číslo 80. postaven je na půdě od obce zakoupené v letech 1867—1870 Matoušem Luskou z čís. 52. Ten prodal jej Josefu Musilovi z čís. 14. (r. 1870) a manželce Marii, roz. Jelínkové za 300 zl. Od r. 1912 náleží domek synu Josefu Musilovi s manželkou Františkou, roz. Šírkovou.

Čís. 81. — Dům tento postavil si Jan Vévoda, kolář z čís. 39. na pozemku, jež od obce byl zakoupen v roku 1865—1866. (Manželka Marie, roz. Sochorová).

Po smrti Jana Vévody v r. 1882 náležel dům vdově až do roku 1912.

Zdělil syn Karel Vévoda, zemský stavební rada v Brně. Zemřel v roku 1913 a odkázal dům své manželce Františce k užívání do její smrti a pak má náležeti dětem po sestře Karla Vévody: Karlovi, Františce a Marii Jelínkovým z č. 40.

Čís. 82. — Domek tento postavil na svém pozemku od čís. 35 Antonín Vévoda v r. 1870. Po něm byl majitelem syn Václav Vévoda.

Ten prodal domek koláři Aloisu Vévodovi z čís. 34. Po jeho smrti r. 1908 koupil domek Antonín Luska, hajný.

Ten prodal jej r. 1913 Antonínu Musilovi z čís. 14. za 3.000 K.

Čís. 83. — Matouš Luska, rolník z čís. 52. postavil si tento domek v 8. desítce minulého století za výměnu. Ve výměně bydlela druhá manželka po Matoušovi (od r. 1882) Františka, roz. Roupová z Pistovic.

Domek v r. 1904 rozdělen ve dva. Vzniklo nové čís. 105. Zdělila čís. 83. dcera Matouše Lusky Antonie, provdaná za Vincence Fleisiga (spoluvl.). Zdědil syn Václav s manželkou Marií r. 1936.

Čís. 84. — Domek postaven na pozemku koupeném za 200 zl. od rolníka Augustína Vévody, čís. 10, v r. 1871 (63⁰⁰) Janem Vykydalem s manželkou Františkou, roz. Lizáčkovou. Druhá manželka Anna, roz. Brunclíková. Stavěno v r. 1873.

Nyní od r. 1923 náleží domek synu Antonínu Vykydalovi a jeho sestře Marii.

Čís. 85. — Blažej Vévoda, pocházející z čí. 36. postavil si sám (jsa zedníkem) domek tento na poli od čí. 36. Manželka Františka, roz. Lusková, spoluvlastnice.

Po něm zdědil syn Vincenc r. 1918. Manželka Lidmila, roz. Navrátilová.

Čís. 86. — Josef Kuchtíček s manželkou Anežkou, roz. Jelínkovou, postavil na pozemku zakoupeném od čí. 47. tento domek r. 1880. Po smrti manželově (r. 1913) vdova Anežka majitelkou.

Domek koupil od své tety r. 1927 František Sedláček čí. 108. za 6.000 Kč. Anežka výměnu do smrti († r. 1928).

Čís. 87. — Domek postavil r. 1879—1880 Jan Luska s manželkou Anežkou, roz. Plhalovou na pozemku koupeném od čí. 47. Od r. 1913 náležela $\frac{1}{2}$ synu Leopoldovi a $\frac{1}{2}$ vdově.

R. 1928 prodán domek za 16.000 Kč rolníku Aloisu Křoumalovi čí. 47. Anežka má tam bydlení do smrti.

Čís. 88. — Čís. 88. (staré 49. b) vystavěl si za výměnu Augustin Sochor. Tam šenkoval, přenechav grunt a hospodu čí. 49. svému synu Augustinovi.

Zdědil syn předešlého Augustin, který jej dal své dceři Anežce do smrti k užívání (hospoda). Pak měl připadnouti synu Františkovi Sochorovi, majetníku gruntu čí. 49.

Anežka provdávši se za Jana Bednáře čí. 37. odstoupila ihned dům (hospodu) Františkovi Sochorovi (za 600 zl.). Ten zrušil tam hospodu. Od r. 1913 náleží Marii Sochorové, vdově po Františku Sochorovi.

Marie († r. 1936) a domek zdědila dcera Hermína Sochorová.

Čís. 89. — Domek stojí na pozemku zakoupeném od čí. 52. Stavěl jej Jan Dorazil, hajný, s manželkou Vilheminou, roz. Tesárkovou.

Kupem získal jej r. 1903 za 4.000 K Josef Reif s manželkou Antonií, roz. Musilovou.

Od r. 1930 manželka Antonie vlastní sama po smrti manželově.

Čís. 90. — Domek postaven v letech 80tých Petrem Navrátilem s manželkou Marií, roz. Sochorovou.

Petr zemřel r. 1889 a domek náležel vdově Marii. V r. 1935 zdědila domek dcera Karolina, provdaná Nestřebová. Spoluvlastník manžel Adolf.

Čís. 91. — Domek tento je postaven na půdě zakoupené od čí. 10. Janem Pliskou a manželkou Františkou, roz. Špičákovou.

Zdělila dcera Marie, jež provdala se za Josefa Plisku ze Studnic r. 1904 (spoluvl.). Odhad 1.000 K. Josef Pliska zemřel ve válce r. 1914 a domek náleží vdově Marii.

Čís. 92. — Josef Vévoda (z čís. 10.) postavil domek (v letech 80tých) na pozemku, jež od otce Augustina Vévody čís. 10. obdržel. Manželka Filoména, roz. Lusková, byla spoluvlastnicí.

Domek koupil r. 1898 Jan Brunclík s manželkou Anežkou, roz. Luskovou. Zdělila dcera Anežka (r. 1906.), jež provdala se za Jana Sedláčka. (Spoluvl.).

Čís. 93. — Číslo 93. postavil Jan Luska s manželkou Johanou, roz. Trávníčkovou na pozemku zakoupeném od čís. 33. Domek prodal Luska v r. 1895 Jakubu Brunclíkovi a manželce Antonii, roz. Navrátilové. Zdělil syn Leopold s manželkou Aloisí, roz. Sedláčkovou (r. 1920).

Čís. 94. — Domek je postaven na pozemku zakoupeném od čís. 10. Josefem Kuchťíčkem a manželkou Marií, roz. Brunclíkovou (r. 1884).

Zdělil syn František s manželkou Antonií, roz. Pliskovou.

Čís. 95. — Josef Sedláček s manželkou Annou, roz. Jelínkovou postavil domek v r. 1884 na pozemku od č. 33. koupeném.

Antonín Navrátil, bednář, s manželkou Františkou, roz. Jelínkovou, koupil domek v r. 1909 za 2.000 K. Anna Sedláčková má tam výměnu.

V r. 1935 připsáno dceři Bedřišce, provdané za Bernarda Janského č. 20.

Rodiče mají užívání do smrti.

Čís. 96. — Domek stavěl v r. 1887 Klement Navrátil s manželkou Rosalí, roz. Vykydalovou, na poli zakoupeném od Františka Orálka, čís. 38. ($\frac{1}{2}$ míry 150 zl.).

Dědil syn jeho Jan s manželkou Marií, roz. Kuchťíčkovou.

Jan zemřel v r. 1924, od té doby je majitelkou vdova Marie.

Čís. 97. — Čís. 97. postaveno bylo v r. 1886 na pozemku zakoupeném od čís. 52. Antonínem Sochořem a manželkou Antonií, roz. Luskovou. Měla tam býti hospoda.

Zdělil syn Petr Sochor s manželkou Josefou, roz. Pořízkovou, a ten v r. 1896 prodal stavení Josefu Luskovi za 1.800 zl. Předtím oddělena část stavení, které nyní tvoří domek čís. 99.

Od r. 1923 náleželo čís. 97. Matyldě, dceři Josefa Lusky, která se provdala r. 1936 za Jana Mališku z Pařezovic.

Čís. 98. — Domek postaven na pozemku zakoupeném od č. 38. ($\frac{1}{2}$ míry 150 zl.). Stavěl Jan Sochor s manželkou Františkou, roz. Plhalovou r. 1887.

Zdělil syn František s manželkou Filoménou, roz. Mařkovou r. 1912.

Čís. 99. — Domek vznikl rozdělením čí. 97., které stavěl Antonín Sochor (viz čí. 97.). Dědic Antonína Sochora, Petr, prodal část č. 97. Františku Mrázkovi a manželce Marii, roz. Luskové r. 1892 za 1.000 zl. František Mrázek upravit si domek na samostatný.

R. 1937 prodal Mrázek domek Karlu Formánkovi, bednáři z Pařezovic.

Čís. 100. — Nová škola stojí na pozemku, zakoupeném od č. 10. Postavena v r. 1892.

Čís. 101. — Náleží k čí. 23. (viz čí. 23.).

Čís. 102. — Náleží povždy k čí. 33.

Čís. 103. — Jan Luska, hajný postavil tento domek roku 1900 na pozemku od čí. 52. Manželka jeho Marie, roz. Lusková.

Od r. 1929 náleží synovi Františkovi (hajnému) a manželce Marii, roz. Daňkové.

Čís. 104. — Obecní hostinec postaven r. 1902 na pozemku koupeném od rolníka Františka Kuchťáčka čí. 18. za 3.000 K.

Náklad na stavbu činil 48.000 K.

Čís. 105. — Čís. 105 vzniklo oddělením části čí. 83. R. 1904 zdělila dcera Matouše Lusky, Justina, provdaná za Vincence Dvořáka. Manželé prodali domek r. 1907 Vavřínu Šebelovi a manželce Anně z čí. 52.

Čís. 106. — Domek tento postavil František Vévoda s manželkou Dorotou, roz. Pytelovou, na pozemku od podsedku čí. 51., z něhož Vévoda pocházel a to stavební místo věnem obdržel (r. 1904).

Zdělila dcera Marie, jež provdala se roku 1912 za Karla Musila. Od r. 1930 manželka Marie po smrti manželově sama.

Čís. 107. — Č. 107. vystavěl si František Jelínek s manželkou Lidmilou, roz. Luskovou v r. 1904 na pozemku zakoupeném od čí. 40. a 17.

Od r. 1934 manželka Lidmila po smrti manželově sama. V r. 1924 přistavěna za cestou dílna a skladisté obručí. Dílna r. 1928 přístavbou rozšířena.

Čís. 108. Dům tento (jednopatrový) postavil v r. 1908 Fr. Sedláček, zednický mistr, s manželkou Annou, roz. Věvodovou na poli zakoupeném od čí. 41. (2 míry za 2.800 K). V roce 1924 dům přestavěn a část přistavena.

Čís. 109. — Dům tento jednopatrový „Vila Músa“ postavil si na pozemku od čí. 17. a 22. v r. 1909 cestovatel, prelát Dr. Alois Musil, rodák rychtářovský. (Náklad na stavbu 40.000 K).

R. 1931 připsána vila Milanovi Musilovi, synovci Dr. Aloise Musila.

Od roku 1937 je majitelem druhý synovec Dr. Aloise Musila, Vladimír Musil.

Čís. 110. - Domek tento spojený s čís. 108. postavil si roku 1910 Mořic Sedláček s manželkou Arnoštkou roz. Luskovou na pozemku od č. 41.

Čís. 111. - Domek vznikl r. 1910 oddělením části od čí. 67. „Pazderný“. Zakoupil jej r. 1910 za 775 zl. Jan Luska s manželkou Františkou, roz. Jelínkovou.

Domek zdědila dcera Anna r. 1935. Ta se provdala r. 1937 za Vladimíra Navrátila (spoluvl.).

Čís. 112. - Dům tento jednopatrový postavil si Jan Luska, pekař, s manželkou Marií, roz. Záborskou, na pozemku zakoupeném od čí. 44. r. 1911 za 1.200 K.

Po smrti Janově r. 1920 náležel dům vdově Marii. Ta provdala se za Leopolda Adamce, pekaře. Manželé postoupili dům Petrovi Adamcovi z Dědic, za polovici jeho domu v Dědicích.

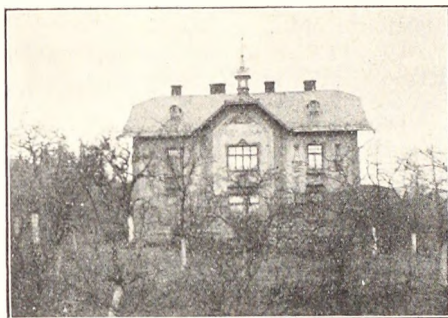
Petr prodal čí. 112. r. 1927 Metoději Luskovi, kupci, který si tam zařídil a rozšířil obchod smíšeným zbožím a provozoval tam i živnost pekařskou. Dům prodán v soudní dražbě a koupil jej Adolf Hanák, obchodník. Připsán je dětem jeho Adolfo a Mýře Hanákovým v r. 1935.

Čís. 113. - Dům tento postavil v r. 1903 na pozemku, koupeném od čí. 19. za 2.000 K pumpař Antonín Navrátil z čí. 54.

V r. 1912 prodán dům Františku Uhlířovi, řídícímu učiteli ve Lhotě, který jej koupil pro svého syna obchodníka, ale ještě téhož roku prodal jej panství arcibiskupství olomouckého.

V r. 1927 převzal dům od panství František Sedláček, majitel pily, postaviv panství za to a za jakýsi doplatek novou myslivnu v „Kuchyňské“. Až do r. 1927 bydleli v čí. 113. panští myslivci. Nyní slouží dům za skladiště parket.

Čís. 114. - Dům jednopatrový postaven na pozemku zakoupeném od čí. 44. za 1.200 K v roce 1913 Idou Štěpá-

Vila Músa.

novou, poštovní úřednicí. V domě je toho času pošta i telefonní úřad.

Čís. 115. — Domek povstal oddělením od čí. 64. Rozděleno r. 1927 pro Rudolfa Slezáčka s manželkou Matyldou, roz. Vévodovou z čí. 64.

Domek prodán v r. 1929 za 17.000 Kč Vojtěchu Luskovi a manželce Marii, roz. Kuchtíčkové.

Čís. 116. — Jan Vraj, hajný, s manželkou Františkou, roz. Bednářovou, postavil domek tento v roce 1923 (cena 40.000 Kč) na poli, jež manželka jeho věnem z čí. 37. obdržela.

Od r. 1932 Františka Vrajová sama po smrti mužově.

Čís. 117. — Domek je bývalá část domku čí. 65. Prodal jej Jan Kuchtíček Františkovi Hořavovi a manželce Kateřině, roz. Brunclíkové v r. 1923.

Čís. 118. (na Stání). — Domek postaven na půdě od panství na základě zákona o ruchu stavebním získané Filipem Luskou a manželkou Adolfinou, rozenou Benešovou, roku 1924.

Čís. 119. (na Stání). — Domek postaven jako čí. 118. na půdě od panství získané Františkem Pliskou a manželkou Marií, roz. Keprdovou v r. 1924.

František Pliska prodal domek r. 1929 Antonínu Ševčíkovi ze Studnic a manželce jeho Anežce.

Čís. 120. (na Stání). — Jednopatrová budova postavena jako čí. 118. na půdě od panství získané Jiřím Sotorníkem, čtčnickým strážmistrem v. v. a manželkou Marií, roz. Jelínkovou v r. 1924—1925.

Čís. 121. (na Stání). — Dům jednopatrový, na půdě od panství jako čí. 118, postavil si Vladimír Pavlák, stolář s manželkou Annou, roz. Toufarovou v r. 1924—1925. Od r. 1931 vlastní dcera Kristína.

Čís. 122. (na Stání). — Dům jednopatrový postaven na půdě, od panství získané jako čí. 118. Aloisem Navrátilem a manželkou Annou, roz. Brunclíkovou v roce 1924—1925.

Čís. 123. — Dům jednopatrový s dílnou pod přízemkem postavil v r. 1926—1927 Alois Kuchtíček s manželkou Marií, roz. Bednářovou, na pozemku od čí. 15.

Čís. 124. — Čís. 124. postaveno v r. 1925 Bohumilem Bednářem a manželkou Teklou, roz. Sochorovou na poli, které Bednář Bohumil obdržel od čí. 37. věnem.

Čís. 125. (na Stání). — Jednopatrový dům „na Stání“ postaven na půdě od panství jako čí. 118. Ludvíkem Plchem a manželkou Andělou, rozenou Sedlákovou v roce 1925—1926.

Čís. 126. (na Stání). — Domek postavil na půdě od panství (jako čís. 118.) zedník Antonín Kuchtiček s manželkou Karolinou, roz. Luskovou v r. 1927.

Čís. 127. — Čís. 127. postavil Reinhold Vágner s manželkou Františkou, roz. Pokludovou v r. 1927. Pozemek obdržela věnem manželka od čís. 53.

Čís. 128. a 129. (na Stání). — Domky postavil zednický mistr František Sedláček (v r. 1926—1927) pro dělníky na pile. Domky stojí rovněž na půdě od panství na základě zákona o ruchu stavebním získané.

Čís. 130. — Panská myslivna postavená v r. 1927 a 1928 zednickým mistrem Františkem Sedláčkem za dům čís. 113. (Viz čís. 113).

Čís. 131. (na Stání). — Dům jednopatrový postavený na půdě od panství získané (jako čís. 118. Leopoldem Luskou a manželkou Štěpánou, roz. Brunclíkovou v roce 1927—1928.

Čís. 132. — Čís. 132. povstalo oddělením od zámku v r. 1930 při sčítání lidu. Je bydlištěm panského hajného.

Čís. 133. — Čís. 133. povstalo oddělením od usedlosti čís. 21. r. 1930 při sčítání lidu.

Náleží nezletilým dětem Jelínkovým.

Čís. 134. — Čís. 134. povstalo oddělením od usedlosti čís. 48. r. 1930 při sčítání lidu. Náleží Rudolfu a Olze Navrátilovým (bývalá výměna).

Čís. 135. — Čís. 135. povstalo oddělením od podsedku čís. 51. v r. 1930 při sčítání lidu. Bývalá výměna, náleží nyní Františku a Alžbětě Luskovým.

Čís. 136. — Čís. 136. postavil Jan Liška s manželkou Annou v letech 1930—1931 na pozemku získaném od velkostatku (v Rohlině).

Čís. 137. — Rodinný domek čís. 137. postavil v r. 1931 učitel Pavel Martinásek s manželkou Marií, roz. Sochorovou. Stavení toto o jednom poschodí stojí na parcele čís. 559/2, oddělené od čís. 49.

Čís. 138. — Domek čís. 138. postavil v letech 1931—1932 Bedřich Liška s manželkou Marií na půdě získané od velkostatku (v Rohlině).

Čís. 139. — Jednopatrový domek (v Rohlině) postavili manželé Jan a Františka Kuchtičkoví v roce 1931—1932 na půdě od panství získané.

Čís. 140. — Domek postaven na poli zakoupeném od Aloise Vévody, čís. 17. Františkem a Františkou Čtvrtníčkovými v r. 1932.

Roku 1935 prodali jmenovaní domek topiči na pile Josefu Musilovi z Pařezovic a jeho manželce Heleně, za 39.000 Kč.

Čís. 141. — Domek postaven v r. 1932 Bohumilem a Žofií Luskovými na půdě zakoupené od obce (při domku číslo 31.

Čís. 142. — Jednopatrový domek postavený v roku 1932—1933 Vincencem a Lidmilou Vévodovými na půdě od panství na základě zákona o ruchu stavebním získané.

Čís. 143. — Domek jednopatrový postavil u silnice v r. 1933 Antonín Luska, hajný v. v.

Pozemek získal výměnou od svého zetě Rudolfa Navrátila číslo 48.

Čís. 144. — Domek čís. 144. povstal rozdělením domku čís. 77. v r. 1934. Náleží Josefu a Julii Čtvrtníčkovým.

Čís. 145. — Domek postavili František a Anna Fleisigovi v roce 1934 na pozemku vyměněném od rolníka Jana Lusky, čís. 45 (parcela č. 881).

Čís. 146. — Rodinný domek s podkrovím postaven v r. 1934—1935 na parcele č. 845/2 odkoupené od Aloise Lusky číslo 33.

Postavil Bohuslav Luska z čísla 33.

Čís. 147. — Nájemný dům postavený na parc. č. 22/1 a 22/2, zakoupené od Bohumíra a Marie Vévodových č. 42. Postavil jej v letech 1934—1936.

Vladimír Sedláček čís. 108.

Čís. 148. — Domek čís. 148. postavil v r. 1935 Jan Luska na pozemku zakoupeném od Karla Kuchtíčka z čís. 3. (parc. čís. 832).

Domek připsán manželce Elektě Luskové.

Čís. 149. — Domek čís. 149. postavil v r. 1935 František Čtvrtníček na pozemku zakoupeném od Karla Kuchtíčka čís. 3. (parc. čís. 829).

Domek připsán manželce Františce Čtvrtníčkové.

Čís. 150. — Obytný domek čís. 150. postavil v r. 1935 Richard Kupčík, zahradník, na pozemku, který náleží jeho manželce Františce, již je také připsán. (Parc. č. 270/2).

Čís. 151. — Letní domek na parc. č. 106/2 postavil v roce 1935 Adolf Janský, cukrář ve Vyškově. Pozemek získal koupí od svého bratra Bořislava Janského čís. 20. Domek připsán je jeho synu Zdenkovi.

Čís. 152. — Domek čís. 152. postavil v r. 1936 Stanislav Fleisig na pozemku získaném výměnou od Bohuslava Lusky čís. 146.

Domek připsán jeho manželce Marii Fleisigové (Parc. čís. 828.).

Čís. 153. — Manželé Bořislav a Anežka Janská z čís. 20. postavili si v roce 1937 za výměnu jednopatrový domek čís. 153.

Domek postaven u silnice mezi čís. 150. a 124. (Parc. čís. 378). Pozemek pochází od čís. 20. Domek stál přes 40.000 Kč kromě kamene a písku, jež si majetník sám dodal.

ŽIVOT V OBCI.

ŽIVOT V OBCI PŘED 100 LETY.

Dle vyprávění rolníka Františka Luský z čís. 42. (nar. 1819 a † 1903), pamětníka roboty, prvního, dlouholetého starosty po roce 1848, muže prozíravého a v obci váženého.

V letech 30tých minulého století tížila předky naše ještě roboty, ale nedoléhala již na ně tou tíží jako ve století 17. a 18. Patenty Marie Terezie a zrušením nevolnictví za císaře Josefa II. učiněn i u nás život sedlákům snesitelnějším.

Zákaz tělesných trestů, možnost dovolati se spravedlnosti oproti vrchnosti, změna roboty a snížení jí u nás, sprostění některých dávek a j., působilo utěšeně na celý život poddaných.

Robotovalo tehdy u nás 7 pololáníků t. zv. systemní sedláci, kteří vrchnosti odváděli plat systemní a to větší (4) a 21 fl. 36 kr. a menší (3) a 12 fl. Za nepatrný plat vykonávali veškeré polní práce na polích panských od jara do zimy, dováželi píce z panských luk, vozili dříví, dopravovali materiál při stavbách cest a tehdy právě budovaných silnic. Dalekých fůr již nekonali žádných.

Čtvrtníci robovali po 3 dnech týdně (pěšl r.), menší po dvou dnech, u čís. 45 (půlčtvrť) pouze 1 den. Podsedníci, jichž bylo 7, robovali po 25 dnech a domkaři 13 dní ročně a to ve žně.

Pěšl roboty konala veškeré práce na polích a lukách, „dělala“ dříví v lesích, opravovala a stavěla cesty, vypomáhala při stavbách a pod. Z dávek odváděna slepičí a vaječní činže, dávka za nespředenou přízi a hromadně dávka za chmel.

Úkážkou, jaké práce byly robotou konány, budiž nám několik „robotních cedulí“ z oné doby:

1. Systemní sedláci dovezou k dolní pile z rychtářovského revíru „Sturz“ 3 klády (23. 1. 1841).

(Povinné fůry dle aboliční smlouvy).

2. Rychtář vypraví hned zejtra ve středu všechnu pěšl robotu na „Hrubé lán“ (u Dědic) oves vázat.

Systemní sedláci ve čtvrtek ráno oves svážet z obou lánů vyjedon. (10. 8. 1841).

3. Čtvrtníci a domkaři k žatí pšenice později řízení obdržijou. (30. 7. 1832).

4. Systemní sedláci ve středu začínajíc, hnůj na lán voziti budou. Pěšl roboty v raclavském revíře dříví dělati bude. (26. 2. 1832).

5. Čtvrtníci a domkaři ve středu k žatí ovsu „za bran-
kou“ vystoupnou. Listovní povinnost zůstane stát. (1835).

6. Systemní dovezou ten ostatek těch buk z Ferdinand-
ska minářovi Podhrázkimu. (1841).

Pěší robotu v pondělí s hrabima a motykama do dvora
na jetelinu!

7. Pěší robotu v Krásenském revíře dříví dělat. (1842).

8. Richtář vypraví sietra (zítra) systemní jistotně na hnůj
vožení, musejů ale skoro ráno zde ve dvoře bít! Bieber,
půkrabí.

9. Pěší robotu v úterý s motykama, relama na Kašpa-
rovský rybník³¹ hlínu rozhazovat!

10. Rychtářovský (rychtář) zítra ráno se sem o 9ti hod.
dostaví a vykáže, jak mnoho dříví na tou úmluvu rychtář-
řovští do Kroměříže odvezli a taky skrz další domluvu ho
tady potřebí bude. (19. 1. 1841). Jan Bernard, justiciar.

11. Obci se nařizuje na flastrování kroměřížské cesty
v pustoměřských skalách Milhof a Bohdal 7 sáhů 3 střevice
kubíkové míry lámat, a aby to kamení dozajista do 15. máje
shromážděno bylo. Třetí díl toho kamení se obci z melnejch
peněz nahradí. (1841).

12. Obec hned po obdržení tohoto nařízení k šotrování
na 4 cóle nad kamen zvejší, též i k flastrování přidělených
7 sáhů 3 střevice kroměřížské cesty potřebný velký šotr
v Dědicích nashromáždit a ho v pátek na silnici dozajista
dovést musí. (1841).

13. Lístek další ukazuje, kolik placeno systemním sed-
lákům za práci na panském:

Podmítačka ovesniska na „Hrubém lánu“	6 fl. 24 kr.
Podmítačka ovesniska na „Malém lánu“	4 fl. 24 kr.
Vláčka na „Hrubém lánu“	— 48 kr.
Vožení hnoje na „Hrubý lán“	13 fl. —
Zaorání toho hnoje	2 fl. 36 kr.
	27 fl. 12 kr.

Z toho zaplatilo se na systemní plat (3. quartal) s přílo-
žením 3 fl. 34 kr.

Tak z těchto několika sežloutlých lístků seznáme, jaké
práce poddaní před sto lety konali, jež byly tím obtížnější,
že vykonávány na místech od domova vzdálených.

Pro zajímavost (pro vojáky) uvádíme ještě jeden lístek
z doby oné:

Urlaubníci Tomáš Navrátil a Josef Luska do „Nové ka-
sárny“ do Brna narukovat mají. V den před tím zde sobě
pase vyzdvihnú a sobě zatím fúsa růst nechajú. (1842).

Rychtářov obdržev ze zámku vyškovského ceduli ro-
botní, oznámil hned večer tlučením na okno: tam a tam na

robotu. Bylo-li místo vzdálenější, vstávalo se hned po půlnoci, aby časně byli v práci. Doma robotník posnídal, kus chleba vzal si do kapsy jako stravu na celý den a společně ubírali se všichni do práce. Kdo na robotu se nedostavil, měl „rešt“. Písař panský k večeru zapisoval (po práci) dny; šidívalo se při tom a písař i nějaký ten den připsal, ovšem ne zadarmo.

Jindy písař dlouho nešel zapisovat. Stěžují si na to robotníci:

Ti vyškovští páni, to jsou grobiáni
oni spíš nepustí až zvoní klekání.
Když klekání zvoní, osm hodin bije
teprve pan písař, zapisovat jde (jde).
A když nás zapíše ještě nám ukládá,
ještě foto, ještě ono, teprv volno dává.

Rychtář známým 10 i více dní často z roboty odepsal, ovšem jen tehdy, když se mu „něco“ do ruky strčilo.

Na robotě nebyvalo smutno, neb poddaní nebyli již tak přísně do práce honěni a hlídáni.

Při sušení sena na panské louce „v Hané“ nechávali robotníci zůmyslně seno zmoknout, aby tak sušení, které bylo prací lehčí, déle trvalo a oni více roboty si tam oddělali. Mnohý si tak na louce odbyl robotu na čtvrt roku.

Seno panské pod rukou na louce se prodávalo na uzly, a potají večer domů odnášelo, neboť nebylo bývalého přísného dozoru.

Robotníci ulevovali si při práci jak mohli, řídíce se pořekadlem: „Kdo na robotě se potrhá, nezaslouží, aby na hřbitově byl pochován“.

U nás nikdo z roboty se nevyplatil, jak to bylo možno a jak v jiných osadách na panství se dalo. Tak prý nosálovští poddaní v letech 40tých nosili dvacítky v měchách na výplatu, mnozí až 2.000 zl. dali prý za výkup. Když potom r. 1848 přišla robota k výplatě laciněji, hlásili se a chtěli peníze zpět, ale nevráceno jim samozřejmě ničeho.

Vyprávěl starý pamětník z č. 16., Jan Sochor, že když otec jeho po zrušení roboty odevzdával výkupní obnos (90 zl. stříbra), ukazoval peníze dětem a s pláčem je líbal jako prostředek k vybavení z otrockého jářma roboty.

Ač robota v letech 30—40tých století 19. nebyla tak tíživou a poddaný každý volnějším, přece život tehdejší byl pln bídy a nedostatku.

Ku lepší výživě bylo tenkrát poddaným rychtářovským dovoleno v lese suché dříví sbírat, mohli i suchary (suché stromy) v lese porážeti, ano dovoleno jim takové dříví pod rukou prodávati (výhody dle pravdivého udání z r. 1775). Jezdívají proto sedláci s povozy do lesa, nakáceli na fúru

sucharů a zavezli do Vyškova na prodej. Nestržili za to sice mnoho, ale přece něco se vyzískalo v tehdejších zlých dobách. Úředníci lesní bývali na zámku našem lidští, zvláště když poddaní nějakým dárkem se jim zavděčili. „Kdo dobře „u pánů“ byl zapsán, ten celé fůry dřeva bez překážky mohl odvážeti,“ tvrdil z vlastní zkušenosti starý pamětník.

Tehdy kveflo u nás řemeslo dřevařské. Mnozí rolníci i domkaři v době zimní hotovili různé hospodářské dřevěné náčiní: saně, kolečka, trdlíce, hrabě, vidle, lopaty a jiné hospodářské náčiní a náradí. S výrobky svými jezdívali pak na jarmarky do blízkých i vzdálených míst, na př. až do Hodonína a j.

Ve Studnicích, Senetářově a j. kupovali také putýnky a zároveň s jiným dříve již vyjmenovaným dřevěným zbožím na trzích prodávali.

Tehdy vznikla tato domácí píseň:

Není tolik řemeslníků v celé Moravě:
kolečkářů, lopatkářů jako v Rychtářově.

Mnozí i palivovým dřívím, jež kromě do Vyškova až na Hanou (na př. do Ivanovic a j.) dováželi, čilý provozovali obchod.

Bylo tehdy dřeva dosti, hojně ho v lesích pohnilo. V letech 30tých stál 1 sáh bukových štip 4 dvacítky. Les prodával se tehdy na provázky (i vysoký) a rolníci hojně kupovali dřevo na obchod neb výrobu dřevěného náčiní. Pro svou potřebu na topení měl dosti dřeva každý ze šachty. Úsedlí dostávali od panství po jedné šachtě, z níž bývalo 6—7 sáhů dřeva, později sotva 5 sáhů.

Před 100 lety mohl sedlák vlastnímu hospodářství málo jen času věnovati a to teprve tehdy, když práce na pozemcích panských byly ukončeny.

Vzpomeneme-li nedokonalého tehdy hospodářského nářadí, způsobu práce, nedostatečného tehdejšího hnojení, pak lze si na prstech vypočítati, že o takovém výtěžku z polí i luk, jakého rolníci dnes docilují, nemohlo býti tenkrát ani řeči.

Bývala prý převahou tehdy léta velmi mokrá, neúrodná, mnohem více dešťů a bouří než za dob pozdějších. Není divu, že sklízelo se pak s polí více trávy a koukole než obilí. Na „Nivě“ (pozemku dobrém od č. 52.) sklídl majetník v letech 40tých 6 kop žita, vlastně koukole a stohlasy.⁵⁵ A přece měří Niva na 30 měr.

Nebude nám proto ani neuvěřitelným, vypravují-li staří lidé, že u rolníků v těch dobách často i chléb býval vzácným a bída domovem.

V letech třicátých dle zachovalého katastru z r. 1821 měl celý katastr rychtářovský 2.678 jochů 1.529⁵/₆ sáhů (vět-

šinou lesů). Výnos katastru činil 7.287 fl. 32¹/₄ kr. a daň 1.327 fl. 9 kr. Dle zákonné vlastnosti bylo tehdy 195 kusů pozemků dominikálních, 319 rustikálních, 2 volné.

Tratě osevní bývaly tři: 1. oziminy, 2. jařiny a 3. úhory (zemáky, jetel).

Úhorem mnoho pezemků již se nenechávalo. Co určeno na úhor, tím se na podzim nehnulo, (neoralo se) až na jaře po sázení zemáků se úhor zoral, což se během léta opakovalo ještě dvakrát, až do 4. oračky, na podzim druhého roku se selo. Rezniska se podmítala, ovesniska vůbec ne, až na jaře se pohnojila a sázely se hned do nich zemáky. Selo se nejvíce ovesa, žita, trochu přenice, ještě méně ječmene, hodně hrachu i čočky. Sázeno hojně bramborů, zelí i rábky ve všech hospodářstvích. I jetel červený (dvoisečný) se sel a pro sádku na hnojení do Pruska (za Opavu) se jezděvalo. Hojně pěstováno lnu a v jisté době i konopě se sely, ale nedařily se. Len se sušil a třel na „Pazderně“ (nyní č. 67. a 111.), která tehdy za dědinou na travínských o samotě stála. Na Pazderně, jež postavena r. 1828³², sušil a třel len jeden soused po druhém, začez majetník domku vybíral poplatek ve lnu neb penězích.

Majetníkem Pazderny v letech 40tých byl „stréc Antoš Luska“, vysloužilý voják (invalida), který od panství dostával 4 sáhy dříví, měl povolení prodávati mýdlo, sůl, tabák i kořalku. Sám byl velikým milovníkem alkoholu; co prý neprodal (alkoholu), vypil sám.

Před r. 1828 sušil a třel se len v čís. 46. (staré), kde byl „gemeines Brechhaus“ (obecní pazderna).

Náradí hospodářské před 100 lety bylo ještě nedokonalé. Vozy byly celé dřevěné až na velmi řídké výjimky a proto čteme-li v postupní smlouvě z r. 1783, že při gruntě č. 38. byl 1 vůz kutý, je to zvláštnost, neboť teprve v letech 60tých 19. stol. objevil se první vůz železný (v čís. 22.). Vůz býval na gruntě pouze jeden, měl-li někdo dva, jistě po druhém nic nebylo.

Provazy pleteny doma z lipového lýka a z březových prutů vázány „houžve“. Byly to jako maličky silné pruty březové, jež vkládány čerstvě nařezané do pece, aby se zaparžily. Pak v rukavicích pleteny z nich „houžve“. Vozy mazány kolomazí, již lidé z Ondratíc ještě v letech 50tých u nás v Mlýnském žlíbku, kdež byla kolomazná pec, dělali.

Rovněž pluhu byly dřevěné, pouze se železnou radličkou. Kolečka plužní byla loukořová, úplně dřevěná. Brány opatřeny byly hřeby dřevěnými.

I ostatní náčiní hospodářské bývalo dřevěné a většinou doma vyrobené.

Když v čís. 20. hospodář, Blažej Janský, zakoupil první železně vidle, nedůvěřoval nástroji novému nikdo a smáli

se sousedé, co mlnl s tím nástrojem dělat. Týž hospodář z čís. 20. zakoupil první secí stroj. Teprve po roce 70tém objevují se v osadě stroje další.

Veškeré obilí se žalo srpy a cepy mlátilo. Práce tato konána teprve později na podzim, až práce v poli skončeny. Mlátili obyčejně lidé domácí (hofeři) a práce často protáhla se do vánoc.

Vymlácené zrní na sítěch, mnohdy z lýka zrobených, a viječkou (lopatou) přehazováním proti větru se čistilo. Mlýnků (fukarů) neznali. První mlýnek objevil se v osadě v letech padesátých v čísle 23.

K určování směru větru, což při starém způsobu čištění obilí velikou mělo důležitost, viselo s pater na mlatevně pérko na niti uvazané, aby mlatci na jeho pohybu poznali směr i slabě vanoucího větru.

Obrátil-li se vítr, musili mlatci „posád“ (hromadu) obilí přehazovati na druhou stranu mlatevny. Ustal-li vítr, odpocívali a čekali, až se opět vítr zdvihne (zavane).

Ku pracím polním na větších gruntech bývali najímání nádeníci, ovšem jen v nutných případech. Poměry mzdové byly také bídné. Nádeníci často jen za stravu rádi šli pracovat zvláště tam, kde se do syta najísti mohli. Říkávali: „Pojďme k lidem (do práce) a najíme se.“ Platívalo se jim 5—10 grošů šajnu denně.

Pracovalo se zvláště o žních od jitra do noci (do klekání). Po klekání, jež společně se modlili, ještě každý nádeník užal 1 hromádku „za hospodyni“, která dříve z pole odešla, aby večeri připravila a dobytek popravila.

Někde na gruntech i děvečky mívali, jež při všech pracích vypomáhaly. Platilo se jim tehdy 12 rýnských ročně, ale musily chodit i na robotu. Ráno děvečka doma posnídala, dostala kousek chleba (s tvarohem neb máslem) a šla na robotu. Zpět v létě večer o 10. hodině se vracela, poněvadž od nás na robotu k Vyškovu i dále se chodívalo.

Obilí u domkářů i menších rolníků mlelo se obyčejně doma na ručních mlýncích. Téměř v každém stavení měli ruční mlýnek, který dnes někde v komoře stojí zapomenutý.

Mlýnkový chléb a mlýnkové buchty bývali na stolech i na gruntech ještě v letech šedesátých. Vyprávěl starý pamětník Klement Navrátil z č. 54, že za mladých jeho let (v letech čtyřicátých), bílé mouky v dědině nebylo, jen když přišel překupník ze Lhoty s putnou na zádech a prodával bílou (pšeničnou) mouku, lidé ji kupovali a to „šestinedělce“ mírku.

Stavení selská jak obytná i hospodářská byla před sto lety ještě téměř všechna dřevěná, některá blátem omazána, jiná ne. Sem tam byly již sypanice; vše bylo kryto dochem.

Stavení byla malá, nízká, okénka jako dlaň o málo větší než nyní jedna tabule v okně. Tak v čís. 40. bylo jediné okno.

Statek selský měl tehdy většinou jen jednu světnici s přístěnkem. Druhá světnice později přistavěna.

Ke statku náležela samostatná výměnkářská chaloupka „seknička“ zvaná. Ta nebyla všeobecná a sloužila nejen přibuzným (výměnkářům) ale často i lidem cizím. Určitého místa neměla. Výměnkářská obydlí teprve později upravena neb přistavěna v čele statku vedle příbytku hospodářova.

Komory na gruntech byly pouze nad síní a kuchyní. Byly nízké, malé a tmavé, tehdejší úrodě stačily.

Ve větších gruntech byly předsíně, kdež v létě nádenníci i čeládka jídávali. V menších gruntech (podsedky) byla síň s kuchyní společnou. Ze síně vedly dřevěné schody na komoru. V mnohých síních byl i sklep s ležatými dveřmi (na zemi).

V kuchyni bývalo ohniště s otevřeným komínem a za ohništěm „čelesna“: jedno do chlebové pece a druhé do kamen ve světnici. Vařivalo se vše na ohništi na rendlíku, nebo v hrncích v peci.

Ve světnici vybělené, s podlahou hliněnou, s trámovým stropem stál v jednom koutě dubový stůl s trnoží, zvaný „hospodář“. Kol něho u zdi byly lavice s opěradly, truhla, lůžko s nastlanými peřinami, na stěně míslník, nějaké obrázky s petrými malbami na skle a veliká kachlová kamna s pecí, tímto eldorádem mládeže. Nechyběla lávka u kamen a nějaká dubová židle s vyřezávanými ozdobami.

Mezi velkými kachlovými kamny a zdi byl úzký prostor „petýlek“. Na pravo od kamen ve zdi komínové byl malý prostor, podobný slepému okénku „komínek“ zvaný. Tam se topívalo loučem a nebylo-li oleje, také se loučemi tam svítilo.

Z „komínku“ vedl malý otvor do komína hlavního. Před výklenkem byl okraj z hlíny nalepený, jenž zabraňoval, aby při větru nešel kouř do světnice.

Stáje pro koně bývaly vedle příbytku hospodářova v čele stavení. Z nich později upraveny světnice pro výměnkáře. Před stáji býval „řezárník“.

Chlévy přistavěny k obytnému stavení po jedné straně dvora. Nad chlévem býval „plevník“. Napříc od chlévů stávala dřevěná kolna, kdež mival hospodář vozy a jiné hospodářské náčiní. Krmíky byly dřevěné, nad nimi kurníky, jež na zimu mechem, listem a slámou se obkládaly.

Před chlévy bylo hnojiště, obroubené hliněnými „náspy“. Záchodů na dvorech nebylo. Na náves vyjíždělo se vraty vedle obytného stavení.

Za dvorem (kúlnou) bylo humno s dřevěným mlatem dochem krytým.

Před 100 lety svítilo se krátkými, borovými štěpinami „loučemi“ nebo i delšími svítidly jedlovými, také olejem v malých lampičkách. V lese sbírány bukvice (bôkva) a oleje z nich, který v Dědicích se tlačil, upotřebeno ku svícení i k maštění pokrmů. Zápalky byly neznámy a oheň rozděláván křesadlem pomocí hubky. Nebylo-li ohně, šlo se k sousedům ohně „vypůjčit“. Do pece na noc vkládány pařížky, jež dlouho doutnajíce, udržely v popelu oheň až do rána.

Strava v letech třicátých minulého století byla daleko jednodušší než dnes.

Kávy tenkrát téměř neznali a byla tak vzácnou, že když v letech 40 tých při selské svatbě hosté jí byli častováni, se závisť se po dědině vykládalo, že i „kafé“ na svatbě měli.

Maso zřídka na selském stole se objevilo. Jen o hodech a výročních svátcích bývalo kupováno. Funt masa byl tehdy za 8—9 kr.

Zabíjačky domácí nebývaly tak časté a maso z nich (uzené) až na žně uchováno.

Hlavní stravou byl tehdy hrách, čočka, zelí, zemáky, mléko, tvaroh, sýr, chléb, buchty a jiné moučné pokrmy (krupice, kaše atd.).

K snídani vařena bývala polévka obyčejně kmínová, stříbrnice zvaná, v ní brambory neb nadrobený chléb. Někdy připravována též polévka klechtaná (klechtanice).

K obědu vařena polévka hrachová, čočková neb herteplová (zemáková). Potom následovalo zelí, hrách, kroupy, krupice, neb různé moučné pokrmy jako: buchty, koláče (ve žně), šišky, beleše, lívance, koláčky (knedlíky) z brambor, tak zvané chrtousky a jiné moučné pokrmy. Někdy uchystána i mrkev neb rábka, zvaná tehdy „řepa na moráke“.

K večeři podáváno totéž co k obědu, jindy zelí s brambory, které nechyběly téměř nikdy. Denním pokrmem v mnohém domě bylo mléko buď sladké neb sedlé. Často stačily k večeři brambory s tvarohem neb povidlím neb i se syrovým zelím. V neděli bývalo na snídani vařené mléko neb zelí. Káva vařována jen na veliké svátky. K obědu v neděli uchystána polévka se strouhánkem neb lóšková, také kapánková i hósková. Pak obyčejně knedle (šěšské) ječmeně s bílou omáčkou. Po zabíjačce bývalo maso „hőzeny“ (uzené).

Večer obyčejně pojíždány zbytky od oběda. Také krupice byla tehdy jídlem vzácným. Na vodě připravována, byla modrá jak zástěra a nikomu nechutnala, podobně i tvrdé knedlíky prý těžko se polykaly.

Nádeníkům při práci přidávala se kořalka, již měli v každém gruntě doma a kterou od žida z Dědic kupovali.

Piva méně se pilo, jen o hodech a ostatcích více si ho sousedé dopřávali. Ale byli již tehdy v obci dobří pijáci.

V č. 16. hospodář František Bednář sám na posezení vědro piva vypil.

I ta svatba selská mívala tehdy, dle vyprávění současníků, chudícký jídelní lístek: Polévka (lukšová), hovězí maso s omáčkou, krupice a koláče. A dnes!

Dobytko na gruntech méně se chovalo než nyní. Veškerý dobytek (koně, krávy, kozy, ovce i vepři) se pásával a to na obojím Pastvisku (Příhoně) a ve žlebě pod Hrádkem i na Stání. Později se páslo také v údolí Velké Hané na nynějších obecních lukách, počínaje od cesty, vedoucí z Mlýnského žlebku až po louku Lindačovu (od č. 46.). Vepřový dobytek pasen pouze po mostek u cesty, jež „Polesenská“ se nazývá.

Koně pásávali rychtářovští na Pastvisku předním a na noc sháněli je do žlebu pod Hrádkem. Ráno, mělo-li se někam jeti, dovedli koně domů, nebylo-li žádné práce, zůstali na pastvě po celý den.

Hovězí dobytek, kozy a vepři paseni na obojím Pastvisku a na Stání, jež mělo odtud název, že strážný (obecní pastýř) tam se stádem stával či čekával, až bude poledne, t. j. čas hnáti domů.

Koně chovali tehdy rolníci více než nyní, tak v čís. 39. bylo v letech 40tých koní 7.

Půllánici mívali 3—4 krávy, čtvrtlánici 2—3.

Chov vepřového dobytka byl omezen přirozeně menší sklizní obilín (krmiv). Prasata i v lese na žaludu se pásávala a něco se za to vrchnosti platilo. Žaludy také sbírány a sušeny jako krmivo pro dobu zimní.

Ovce chovány v každé usedlosti po deseti i více. Byly s ostatním dobytkem vyháněny na pastvu. Bylo-li zmrzlé, pásávali je na ozimním osení.

Dobytek, jenž na pastvu se dával, byl spisován a to obyčejně v úterý svatodušní. Soupis tento, „porub“ zvaný, vykonával rychtář s několika sousedy. Dle tohoto soupisu se z dobytka platilo buď penězi neb obilím.

Bývalo obyčejem dávat při soupisu úřadům po 1 vejci kromě zápisného (2—3 kr.). Po soupisu rychtářova žena sousedům vejce usmažila, poslalo se do hospody s putýnkou pro pivo neb pro kořalku, koupen i tabák pro všechny účastníky. Vše ze zápisného se platilo.

Tak při porubu v r. 1840 vypilo se 20 mázů piva, 1 máz kořalky, koupen tabák a aby se nesešlo po tmě koupěna i 1 svíčka. Zapláceno bylo za pivo (à 12 kr.) 2 fl. 40 kr., za 1 máz kořalky 32 kr., za tabák 20 kr. a za svíčku 7 kr. Celkem 2 fl. 99 kr.

Potíže měli kdysi naši předkové s vodou pitnou. Původně, snad nejstarší, byla studánka s velmi dobrou pitnou vodou před čís. 65. I do zámku z ní vodu „v létách“ vozil usedlík čís. 19.

Druhá prastará studna je pod farskou zahradou blíže čís. 57. „pod včelínem“, proto tak zvaná, poněvadž v nynější zahradě farní již v r. 1686 včely byly chovány.

Ze zmíněné studny brával vodu střed osady.

Stará studna je také před čís. 24. (před „trubačkou“). Odtud brali vodu usedlíci čís. 21.—23. a domkaři ve „Zmolách“. Ze studny u čís. 52. brali vodu až z konce horního. Před čís. 48. a 49. vykopána studna při stavbě kostela. Bylo v ní vody velmi málo. Aby usedlíkům z čís. 48. a 49. nikdo vody nebral, měl každý svůj hák. I majetníci jeden před druhým vodu uchytovali, vstávající k čerpání hned o půlnoci.

V patentu Marie Terezie r. 1775 (čl. V.—13.) jsou poddaní zavázáni mimo jiné, aby „sousedské cesty“ od vesnice k vesnici do dobrého stavu přivedli. Mnoho toho asi nedbáno; neb cesty vozové dle vyprávění starých pamětníků nejen u nás, ale i všude jinde byly více pro týrání zvířat i lidí, plné výmolů a bláta, které sotva kdy do roka vyschlo.

Zvláště hroznou byla prý cesta, jež osadu s Vyškovem spojovala. Cesta ta od osady až po „Boží muku“ u Lhoty (nyní tam stojí domek číslo 98) byla v těchže místech asi jako nyní okresní silnice. Odtud však odbočila vpravo a táhla se hlubokými, bezednými úvozy nad Opatovicemi a vyústila na počátku Dědic, tam kde větrný mlýn stával.

Kdo se odvážil k cestě do Vyškova obzvláště na jaře neb v době dešťů, musil si na cestu motyku vzít, neb na kola nalepilo se mu tolik bláta, že se ani otáčet nemohla a nebylo pomoci jiné než motykou z nich bláto odstraňovati. Jítí při koních se také nemohlo, jezdilo se na koních v sedle, a aby oje jezdci při nárazech nohu nepřerazilo, mívali na holeních zvláštní ochranná železa.

Zle bylo, uvázl-li vůz v některém hlubokém výmolu neb převrhl-li se. Pak těžká nastala práce a dlouho trvalo, než se mohlo v cestě pokračovati.

Kde cesta byla nejhorší, tam do výmolů naházeno roždí, chvoj, někde i slabé trámce.

Byla sice ještě jiná cesta do Vyškova a to údolím Velké Hané, ale též ta nebyla lepší, neboť vedla ponejvíce řečištěm potoka mezi nahromaděným kamením.

Z toho možno posouditi, kolik mohl sedlák na svůj vůz naložiti a jakou obtíž bývalo dopravovati do Vyškova povinné dříví do pivovaru i do zámecké kuchyně neb konati různé fůry, když cesty jinde bývaly sotva lepší.

Usedlík z č. 16., který z roboty pivo z panského pivovaru vozil, mohl prý jen málo naložiti a s tímto nákladem jel půl dne.

O sjízdnosti tehdejších cest vyprávěl starý soused L. následující žertovnou historku: „Jedno jel hospocké ze Stodnic do města pro čtvrtko gořalkě. Měl zapřizenyho koňa a volka.

Cesta běla tóže špatná, na nekeréch místech bělê položeny hōntê, habê se mohlo jet. Děž přêjel ten hospockê na Past-visko, nemohl dál a zvoestal tam trčet. Ne a ne vêjet. Tož, co nehōdêlal! Chêtl bečkô, pořádnê se napil a vênesl jô na zádech haš na vrch na rovinô. Potom se vrátil zas pro vůz a jel dom. Ja, takovi bévalê hdêscê cestê!“

Jak vyhlížely jiné cesty obecní, polní a lesní, když nikdo se o ně nestaral, je neopravoval, možno si snadno domyslíti.

Silnice nynější (okresní) byla stavěna v r. 1833 a to robotou.

Každé obci odměřen díl tratě a obec sama (dle daně) rozdělila přikázaný díl mezi usedlíky. Každý svůj díl štětil a navážel. Díl silnice, který stavěli rychtářovští počínal před Pazdernou a končil za zámek (asi 1 km). Dále stavělo silnici (lesem) panství, tedy opět poddaní z různých osad panství vyškovského.

Když u nás silnice dostavěna, chodili robotníci rychtářovští stavěti silnici až k Topolanům.

Před sto lety neodívali se ještě předkové naši dle módy, ale nosili starý, domácí кроj.

Hlavní látkou oděvní byl pro muže i pro ženy len (látky lněné).

Starý mužský кроj.

Muži nosili košile lněné, jež u krku i u rukou zavazovány šňůrkami. V létě do práce oblékali bílé, plátěné kalhoty a rovněž plátěné neb cajkové „špenzle“. Do pole chodili bosky neb na pantoflích. Ve svátek nosili „kuženice“ (koženky) žluté neb černé s puntem a vysoké „obkladové“ boty buď hladké neb shrnovací (svobodní).

Na krk vázal se tmavý šátek.

Vesty byly až po krk upjaté s dvěma řadami knoflíků. Kabáty látkové, tmavé. Též pláště se nosili zhotovené z černého sukna s límcem, často až po pás sahajícím.

V zimě nosili muži beranice až na 1 stopu vysoké, tak zvané mrazové, zhotovené z kůže ovčí. Vzadu byly

pentlemi často ozdobené. Hajní panští nosili kunovice, ocas kuní visel jim až na záda.

V zimě oblékali muži kožichy ovčí buď krátké neb dlouhé, sahající až po zem. Kožichy, obvykle žluté, bývaly na zádech a jinde na okrajích pěkně zdobené. Do práce v zimě nosily se bílé haleny z houně, často povříslem podvázané.

Ženy oblékaly dlouhé, bílé, lněné košile s krátkými, nahore shrnutými rukávy. Ve všední dny nosily se obleky ze lnu, na něž doma plátno se napředlo a dalo se obarviti (třísťené) na př.: sukně, čamary i šátky na hlavu.

Ve svátek strojila se děvčata svobodná do kacabajek látkových a oblékala hojně řásných sukní (6—8). Spodní sukně bývaly bílé, naškrobené, vrchní barevné (kartounové); na hlavě ve svátek nosily se bílé šátky. K tomu vysoké neb nízké botky a bílé punčochy.

Vdané ženy nosily ve svátek neb do kostela „špenzle“ látkové, tmavé barvy. Špenzle měly baňaté rukávy a v zadu šosky. I vdané oblékaly hojně řásných sukní. Na krku nosily vyšíváné „šaty“ či „půlky“ barvy bílé. K tomu fěrtoch barevný neb černý (lesklý) doplňoval ústroj.

V zimě i v létě nosily se do kostela vlňáky, v létě lehké (orlianové), v zimě těžké a teplé. Na hlavách mivaly šátky lipské na „babu“ zavázané.

Starší ženy oblékaly v zimě těžké, vlněné sukně a na nohou nosily papuče zvané „písničky“. Pod teplý vlňák oblékaly krátký, ovčí kožich.

Obec spravoval tehdy burmistr (podmistr), rychtář a mladší úřadi.

Daně vybíral burmistr. — Rychtář měl hlavně na starosti robotu. Veškerá shromáždění (obecní hromady) konávaly se u rychtáře, jenž menší spory vyrovnával. Též sýpky konány tehdy u něho a to v hody martinské. Obilí sesypáno pro učitele, pastýře, ponocného a v jistou dobu i pro rolníka, který vozil faráře z Dědic.

Starý ženský kroj.

Obilí měřeno t. zv. „hóburkem“ (mírkou). Po sýpce obyčejně něco obilí zbylo, poněvadž sypáno „vršitě“ a odměřováno „rovně“.

Zbylé obilí prodáno a úřadi se po namáhavé práci na účet obecní posilňovali.

Dle zachovalého jednoho zápisu z těch dob ztržilo se za zbylé a pak prodané obilí 19 zl. 86 kr. a následuje „Aůtrata, co se vydalo při sýpce“:

5 mázů kořalky à 40 kr.	= 2 zl.
20 mázů piva à 14 kr.	= 2 zl. 80 kr.
1 svíčka	6 kr.
Součkovi (obecní sluha)	2 zl.
Utratilo se a Součkovi	6 zl. 86 kr.
Pak ještě 1 máz kořalky	40 kr.
Úhrnem	7 zl. 26 kr.

Starý pamětník stýskal si na dobu novou a vyprávěl, že za jeho mládí (před 100 lety) býval lid hodnější a pořádek v obci lepší. Každý prý tenkrát, ještě v době roboty, byl rád, že je v pokoji na světě a úřadi (obecní) neměli s lidem žádné práce a téměř žádných mrzutostí.

Mládež starších si vážila a na slovo poslouchala. Byla-li muzika a chasa vádu nějakou počala, vzal rychtář býkovec, který stále v „šentišu“ visel a několika ranami mládeži večkeru nadměrnou bujnost vyhnal a pořádek v hospodě zavedl.

Krádeží u nás nebývalo, dveře za dne jen na „petlice“, jenom v noci na závory zamykány. Kdo z krádeže byl usvědčen, příkladně byl před celou obcí potrestán. Jednou podruh Č. přistižen byl při krádeži žita. Za trest musil ukradené obilí v pytli, v průvodu obecního sluhu, který bubnoval, po dědině nositi (pranýř).

Grunt po rodičích dědílval obyčejně pejsarší syn. Někdy se stávalo, že syn, dědic se oženil, ale rodiče hospodařili dále. To dělo se obyčejně tehdy, měl-li dědic ještě mladší bratry a sestry, jež musili rodiče nejprve oderbovat, neb grunty byly nedělitelné. Zval se pak takový dědic „čekancem“. Býval jím často i po více let (2—10). Pracoval i se svou manželkou, jež dokud nebyla hospodyní zvána byla „nevěstou“, trpělivě s rodiči, až mu mohl otec grunt popustiti.

Oženil-li se na gruntě syn a přejal grunt po rodičích, aneb přiženil-li se na jiný grunt, dával sousedům tak zvanou přijatou „za souseda“, neboť nabýval jakýchsi práv, jež měli pouze usedlí.

Přijatá pozůstávala z $\frac{1}{2}$ bečky piva, chleba, tvarůžků a tabáku.

Z cizí obce na grunt přiženilý dával „přijaté“ celou bečku piva a osfatní jídlo a tabák jako domácí.

Přijatá, jako jiná shromáždění, konána u rychtáře.

V první desítce 18. století bývala veliká nouze o kovové peníze a to nejen o známé folary, ale také o dvacetníky, desetníky, groše, dvougroše. Ani ty měděné krejčary nebyly k dostání. Vše platilo se „bankocetlemi“, jež úplně pozbyly ceny. Řemeslníci, obchodníci, čeládka ani nádeníci nechtěli je přijímat, platy, obchod vázly, zmáhaly se nepořádky a tak r. 1811 (16 3.) vydán finanční patent, jímž tyto bankocetle padly na $\frac{1}{5}$ své jmenovité ceny (devalvace). Říkalo se jim šajny na rozdíl od stříbra.

$$\begin{array}{l} 1 \text{ rýnský stříbra} = 2\frac{1}{2} \text{ rýnským šajnů} \\ 1 \text{ kr. stříbra} = 2\frac{1}{2} \text{ kr. šajnů.} \end{array}$$

1 rýnský stříbra se dělil: ve 3 dvacítky, 6 šestek neb 60 kr. stř.

ZVYKY A OBYČEJE (celoroční).

Lid náš prožíval jindy celý rok ve znamení různých pěkných zvyků a významných obyčejů. Lidová poesie opředla mnohé dny v roce pověstmi, jež sahají do daleké pohanské minulosti. Většina zvyků souvisí s církevními dobami a svátky. Mízi tyto staré zvyklosti, obyčeje a pranostiky a jistě škodou by bylo ze stanoviska folkloristického, rodinného i národního, kdyby zanikly úplně. Zaznamenávám, co jsem od starších lidí v osadě slyšel a zvěděl. Mnohé věci snad všeobecně jsou známé, mnohé jsou jen místní.

„Nový rok“ netrpělivě čekají děvečky; toho dne totiž dle dávného zvyku odcházejí ze služby, buď již navždy, aneb na týden „svobodu“ k rodičům. Děvečku hledá si hospodyně hned na podzim v září, říjnu. Vyjedná s ní roční plat a přídavky a dá jí hned „závdanek“. Nedostojí-li děvečka v slovu, musí dvojnásobný závdanek vrátit.

Na doslouženou dává hospodyně děvečce velikou, mákem plněnou buchtu z bílé mouky, tak zvanou bábovku. Podobné buchty upeče i dospělým dcerám.

Večer přicházejí hoši (milenci) a děvčatům tyto buchty skrajují (načínají). Navaří se čaje, hoši opatří víno a rosolku, všichni pak veselí se dlouho do noci novoroční.

Co kdo dělá na Nový rok, to bude dělati po celý rok. Proto vyhýbá se každý toho dne všemu nemilému na př. smutku, pláči a pod., aby neměl smutku po celý další rok.

Odpoledne před svátkem „Tří králů“ svěť se v kostele tříkrálová voda. Vodu ku svěcení přináší již nově do služby nastupující děvečka.

Křídou na Tři krále svěcenou napíší se na dveře písmena K + M + B a rok. Za časů dřívějších činil to pan rector chodě po dědině dům od domu s „hvězdou“ v prů-

vodu žáků, kteří koledy zpívali. Za to v každém domě byli odměněni.

Večer na Tři krále vycházejí hospodyně a pozorují oblohu. Září-li mnoho hvězd, poneseu toho roku hojně slepice.

Rolníci přejí si, by v lednu mrzlo. Nemrzne-li, škodí to ozimínám, neboť: Lednová voda — na poli škoda.

Největší zima bývá kolem sv. Tří králů (tříkrálová), ještě tužší kolem sv. Fabiána a Šebestiána, již prý i cikáni se bojí (fabiánská), a poslední „hromničná“. „Nedrží-li leden (zimy), nedrží ani jeden (měsíc), říkají staří.

Na hromnice (2. února) svítí se v kostele svíce, jež se u lože umírajících rozsvěcují. Svíce ty „hromničky“ zvané také za velikých bouří v příbytcích rozžehují. O hromnicích již den patrně se dluží, a sice na Nový rok jen o slepící krok, na Tři krále o krok dále a na hromnice již o hodinu více.

V té době již počítají rolníci, že uplynula polovice zimy a soudí: Na hromnice půl krajíce a polovice píce (i více).

Jsou-li na hromnice lužky (taje), urodí se toho roku jablka i hrušky a je-li pěkný den, udaří se konopě i len.

Slunce vystupuje výše a proto toho dne přelétá skřivan přes hranice a musí vrznout i kdyby měl zmrznout.

3. února na sv. Blažeje kamének se již ohřeje, ale 5. února svatá Āgatha na sněh je bohata.

Teprve 24. února nastávají dny patrně teplejší a svatý Matěj strčí hlavinku do sněhu a skřivan na sv. Matěje napije se z koleje.

V lednu nastal veselý masopust. Konají se bály, věnečky i jen obyčejné muziky, neb veškerá mládež ráda tancí holduje. Hudba bývá „štrajchová“ neb „na plechy“ s dominujícím bubnem. Lid má nejraději hudbu na plechy.

Muzika počíná odpoledne zahráním nějakého pochodu před hospodou. Mládež schází se ponenáhlu a v krátké době vše v kole víří. Tančí se: polka, valčík (tajč), mazurka. Jindy tančovali staré naše tance: hulána, šátečkovou, procházkovou, ševcovskou, hubičkovou, sousedskou a j.

Masopust končí „ostatky“, t. j. poslední tři dny před popeleční neb škaredou středou.

Ve čtvrtek před ostatky „na tučný čtvrtek“ smaží hospodyně koblihy.

Ještě před 50 lety „držívala“ chasa okázale ostatky. Již 14 dní před tím sešla se chasa a zvolila 3 stárky, kteří se nazývali: pudmistr, mladší pudmistr a sklepník. Tito pak v dědině o ostatky po dva dny poroučeli a vládli na místě skutečných úradů a také za veškerý pořádek v té době byli zodpovědni.

Každý stárek vyvolil si stárkovou. S muzikanty již dříve chasa vyjednala hudbu na 3 ostatkové dny. Již v neděli před ostatky bývala muzika tak zv. „záhranková“.

Na ostatky strojila první stárková „právo“. Byla to obyčejně šavle, na níž od hrotu navěšeny ty nejpestřejší a nejpěknější (lipské) šátky a stuhy (fábory).

Právo zabodováno pak hrotem do stropů, tenkrátě většinou ve všech domech dřevěných.

Právo odnášela v neděli masopustní chasa (stárce) s hudbou od stárkové do hospody, tam zavěšeno nad stůl hudebníků. Chasa musela si právo hlídati, aby jim je některý ze starších, veselých sousedů neodnesl. Bývala to veliká hanba pro chasu, když jí právo zmizelo. V neděli tančovalo se až do rána. V pondělí masopustní hned odpoledne v tanci zase bylo pokračováno.

Večer pak se „vybíralo“. Doprostřed místnosti taneční postaven stůl ubrusem pokrytý, na stole dva ověčené talíře, pivo v ověčených plechových litrech a ve sklenicích rosolka.

Hudba spustila. První stárek vzal k tanci stárkovou, několikrát s ní do kola zatančil, zavedl pak ke stolu, kde seděli stárce, podal zavdanou, načež stárková platila, hodivši peníze na ověčené talíře. Pak tančili opět několikrát dokola. Následoval druhý, třetí stárek se svou stárkovou. Potom ostatní chasa zaváděla podobně své tanečnice.

Došlo i na vdané ženy; i ty jedna po druhé od chasy ke stolu zavedeny, musely platit. Že bez žertů, smíchu se zavádění a placení neobešlo, je samozřejmo.

Po „vybrání“ tančili mladí i staří opět a to obyčejně až zase do dne bílého.

V úterý masopustní, odpoledne, chodila chasa, jež ostatky „držela“ s hudbou po osadě a navštívila téměř všechny grunty. První stárek, obklopen chasou, nosil právo, druhý stárek „farôlô“, ⁵³ třetí o dostatek pití se staral. V průvodu šly „maškary“: žid, kominík, medvěd, muži za ženy přestrojeni a j., které různé žerty prováděly.

Medvěd oblečený v obrácený kožík, v hrachovině obalený, povříslý ovázaný, býval veden na řetízku, tančil i škádlil koho mohl a totéž prováděly i ostatní maskary.

V každém domě bylo uchystáno již pro „ostatníky“ pohoštění (nejlepší u stárkových) a to různé pečivo, koblihy, čaj a podobně.

Stárek s právem i ostatní chasa sedla ve světnici za přichystaný stůl, právo pověšeno a podáváno pohoštění. Hudba hrála v síni, kdež se i tančilo. Kominík zatím vymetl komín, začez mu ihned zapláceno, a on za to, koho mohl, zvláště děvčata, počernil.

Pivo, rosolku, víno nosila chasa s sebou v ověčených sklenicích, plecháčích a podávala stále počtu všem domácím.

Některý veselý člen průvodu, obyčejně starší, jichž se vždy hojně k průvodu připojilo, aby se s chasou zdarma živili a hlavně pili, něco v domácnosti ukradl. Byv chycen,

byl předveden před soud stárků, tu vyslechnut a odsouzen k několika ranám na nejmenovanou část těla. Přinesena lavice, odsouzený na ni položen a vyplácen „faroló“, již nesl druhý stárek. První rána bývala pro poctivé právo, druhá pro poctivou obec atd. Odsouzenec si často vymíňoval, jaké ty rány mají býti: tiché, zpívané (zpívalo se při výplatě), hrané (hudba hrála). Podobným žertům nebývalo konce.

V každém domě ostatníci ještě leccos jiného obdrželi, na př.: uzené maso, slaninu, vejce, koblihy, obilí a j.

Vše se bralo, dávalo do pytlů a dům od domu neslo dál. Nosičů býval celý průvod.

Když tak za veselosti a ovšem průvodu všech dětí z osady obešla se celá osada, vrátila se chasa k večeru zpět do hospody. Tam uspořádána dražba na věci po dědině poctivým i nepoctivým způsobem nabyté. Jedině vejce se usmažila chase k večeři.

V úterý ostatkové skončen tanec o půlnoci.

Ve středu zv. „popeleční nebo škaredou“ šli všichni mladí, staří, svorně do kostela na „popelec“. Po kostele chasa opět se shromáždila v hospodě. Do putýnky udělalo se „kvasnic“ a šlo se s nimi po dědině. V každém domě si hospodyně trochu od ostatníků koupila. Ani tento konečný průvod ostatkový neobešel se bez hluku a veselosti. V neděli po ostatcích zvala chasa děvčata do hospody na „pučálku“. Byl to močený a pak poněkud ovařený hrách, jenž tak sám (tvrdavý) se požíval. Měli jistě tehdy zuby lepší než nyní! V ostatky je povinností každé hospodyně k muzice jít a tam tančít. Jak vysoko při tanci vyskakuje, do té výše příštího léta naroste jí na poli len. Při tanci na len se zpívalo:

„Něco na konopě, něco na len,
něco na ředkev, něco na křen.“

Do ostatcích jistě mnohý si naříkal: „Konec masopusta, každá kapsa pusta.“

Nebylo-li v masopustě žádné svatby byl masopust prašivý.

Následoval půst, jenž kdysi předkové naši přísně dodržovali. Každého dne modlila se celá rodina v předvečer bolestný růženec. V neděli a pátek všichni na křížovou cestu do kostela chodili.

V březnu sníh obyčejně již mizí, půda ponenáhlu vysychá, počínají již práce polní a proto každý sedlák lenoch, který na sv. Řehoře neoře (12. března). Toho dne prý i vlaštovky přes moře přelétají. Ledy na vodách ale rozseká teprve sv. Josef (19. března), není-li jich, pak je nadělá.

Ještě ani 25. března, svátek Panny Marie není koncem zimy, neboť dle staré pranostiky: „Panny Marie Zvěstování — zimy ještě nevyhání.“

Za dřívějších dob, kdy včely ještě v klátech se chovaly, toho dne (25.) se podřezávaly.

Lid počítá mlhy březnové, neb za 100 dní ode dne, kdy mlha byla, bude bouře.

Je-li březen bez vody, bude duben bez trávy.

Na sv. Řehoře (12. března posílával za starších dob učitel žáky „s Řehořem“ po dědině. Jeden oblečen v papírovém ornátě, s biskupskou čepicí na hlavě, byl Řehořem. Po každé straně měl žáka oblečeného za anděla. Průvod celý se skládal z 12—14 žáků. V každém domě zpívali andělé s Řehořem (recitando):

Řehoře velikého,
biskupa svatého,
všeci žáci velcí, malí
slaví svátek jeho.
Kdo své děti miluje,
vede je k dobrému,
ať své synky dá do školy,
kde se učí tomu:

nejprv Boha znáti,
Stvořitele svého.
Pakli žáčka nemáte,
na papír nám dejte,
jedním grošem, nebo dvěma
svou lásku nám zjevte!
[:Dejte nám, dejte nám,
splatí vám to Pán Bůh sám:]

Dva poslední řádky opakovány celým sborem. Potom do plechové pokladničky vybírány krejčary. Jiný žák sbíral do hrnku máslo, jiný sádlo, sůl, mouku, slaninu, chléb a j. Všechno, co žáci po dědině vybrali, náleželo panu rehtorovi, ale nebylo prý toho mnoho nikdy.

Na Smrtnou neděli chodívala a dosud chodí malá děvčata dům od domu se stromky, jež mívala „vejfuky“ a „klebetami“⁵⁴ ozdobené. Nyní zdobívaly stromečky růžemi (papírovými) a pentlemi.

Když vejdou do stavení, zůstanou u dveří státí a zpívají (recitando):

Smrtná neděla,
kde's tak dlouho byla?
U studinky, u rubinky
nohy, ruce myla;
šátečkem, pérečkem
jsem se utírala.
Svatý Jiří jede k nám
po troničku veze nám,
nám, nám,
rychtářovským pannám.
Ó, matičko krásná,
dej nám lžičku másla,
zdá-li se ti maličko,
přidej ještě vajíčko,
nebo ještě se dvě;

však se vám to panimámo
všecko do rána sejde.

nebo:

Smrtná neděla
kde's klíče poděla?
Dala jsem je dala
svatému Jiří.
Svatý Jiří vstává,
zemi odmykává,
aby tráva rostla,
travička zelená,
růžička červená,
fialinka modrá,

všelijaké kvítí
na věnečků vití.
Ó, milé léto,
cos nám přineslo,
všeho dobrého,
kvítí modrého,
aby tráva rostla.
Travička se zelená,
růžička se červená.
Ó Maria, ó Maria,
kde's tak dlouho byla?

Jiné říkadlo:

Smrt jde z města,
potokem je cesta.
Však my tu smrt sprovodíme,
do potoka ji vhodíme.
Dejte vajíčko, dejte!
Jestli nedáte,
však se podíváte,
všecky hrnce vám rozbijem
co v polici máte!

(F. Š.)

Hospodyně podělují malé zpěvačky penězi, ovocem, vajíčky neb pečivem.

Na neděli „květnou“ světlí se v kostele ratolesti jívové, u nás „kočičky“ zvané. Dětem dávají se polknout tři kočičky, aby nedostaly psoťník.

Na 1. dubna posílá se mládež navzájem „aprillem“. Duben je znám nejnestálejším počasím v roce, hned prší, hned se chumelí a v okamžiku zase vesele sluníčko na obloze září.

Duben má dáti květnu již půl listu. Oziminy vyrůstají a na sv. Marka (25. dubna) má se schovati do žita již vranka. Toho dne jde průvod z kostela do polí s prosbou a modlitbou za hojnou úrodu. Již den před 25. dávají se na pole mezi obilí malé křížičky, vyrobené ze dřeva na Bílou sobotu v ohni svěceného. Také se zastrkují do půdy kousky jívových ratolestí od Květné neděle a pole vodou svěcenou se kropí, aby úroda chráněna byla všech živelních nehod. Koncem dubna sází se země. Mají se sázeti tehdy, když měsíc je v úplňku, pak jich při sklizni budou plné řádky.

Na Zelený čtvrtek staví se v kostele Boží hrob. Dospělí i děti chodí pak na Veliký pátek a na Bílou sobotu „lóbat“, t. j. pomodlí se u Božího hrobu a líbatí kříž před oltářem položený. Na Zelený čtvrtek pekou v některých domácnostech zvláštní druh pečiva, jež podobá se stočenému provazu. To na památku, že zrádný Jidáš na provazu se oběsil. Pečivo to zvané „jidášky“, na povrchu medem pomašťují.

Od Zeleného čtvrtku do Bílé soboty umlknou zvony a hoši z celé dědiny chodí ráno, v poledne a večer po vsi a klepajíce „klapačkami“, nebo rachotíce „hrkáči“ oznamují čas (honí Jidáše).

Na Veliký pátek než slunce vyjde, chodí se lidé k potoku umývat. Hrstí berou vodu proti proudu a klečíce říkají:

Teče voděnka čistá
od Jerusalema města,
tak jako tekla z ran
Pána našeho Ježíše Krista.

Při mytí modlí se 3 otčenáše a třikrát opakují předešlé. Umývání proto se děje, aby údy nebolely. Nemocným přináší se voda domů.

Je-li na Veliký pátek zima (chladno), zmrzne semeno hub a v létě nerostou.

Pršť-li toho dne, bude příznivý a úrodný rok.

O velkonoční neděli světlí se v kostele vajíčka na červeno obarvená a pokrmy (pečivo). Svěcená vejce v poledne toho dne se pojídají, při čemž domácí vyměňují si půlky vajíček, aby při zbloudění v lese našli opět správnou cestu. Zbloudivší když vzpomene, s kým o velikonočních vajíčko jedl, brzy pravou cestu najde, neboť „ta půle ho k druhu vede!“

Ze svěcených o velikonočních pokrmů dostane se po kousku i veškerému dobytku.

V pondělí velikonoční je „mrskut“. Hoši malí i dospělí chodí s palaškami (rákoskami) po dědině, navštěvují domy, kde mají děvčata a hledí jim několik šlehů udělit, aby nezůstala „prašivá“. Výkupem dostávají hoši vajíčka, obyčejně červená, někdy i malovaná.

Malí chlapci s palaškami navštěvují hlavně přfbuzné a známé, postaví se u dveří a recitují:

Kázal Karcl a Kadlička,	Slepička je na huře,
habě(s) dala dvě vajíčka,	kohótek je v komoře.
jedno bílý, dvě červený,	Slepička se popeli,
šak slepička snese hiny.	vajíčko se kotolí!

Hoši bývají podělování vajíčky neb penězi.

Mrskut prodlužuje se i na úterý a tu bijí a šlehají se hoši a děvčata navzájem „kdo obdrží!“.

Máj (květen) měsíc jara a květů, oslavuje se při svém příchodu hlučněji a slavnostněji, než kterýkoliv měsíc jiný.

Večer před 1. májem stavěl se jindy (naposled r. 1895) na návsi „máj“, pěkný, štíhlý, kůry zbavený, opentlený strom, ježž si chasa v zámku vyprosila, porazila, dovezla i postavila.

Týčíc se k dálné obloze, hlásal nitro rozjařené, náladu rozveselenou, jež nemají místa v těsné, mladé hrudi, tíhne výš a výše k modrojasné dáli.

Co to bývalo jindy jásofu a veselosti při stavění máje!

Veliký máj se již nestaví, jen sem, tam, vztyčují malé máje, ozdobené, opentlené k radosti mládeže.

Večer před 1. májem zastrkují se za okna stavení obytných i stájí ratolistky z „psího trnčí“, aby stavení i dobytek chráněn byl před zlými mocnostmi, neboť v tajemné této noci své sněmy čarodějnice odbývají, svá kouzla nejučinněji provozují a chraň Bože, aby se dostaly do chlívů a stavení.

Na 1. máje omáčí se travnice v ranní rose, aby krávy hojně dojily, vždyť májové máslo je nejlepší.

Dožinkový věnec.

Obilí na teplém sluníčku májovém rychleji se vyvíjí, hojně vláhy potřebuje, a proto pastýři nemá v máji bič (tatar) oschnouti.

Odkvetou-li stromy v jednom měsíci, je naděje na bohatou úrodu ovoce.

Vlhké počasí nesvědčí kvetoucím ovocným stromům. Zvláště karlátky nemají rády, prší-li jim za uši (t. j. do květů).

Je-li měsíc máj chladnější, slibují si rolníci dobrou úrodu: Studený máj — v stodole ráj. Deště si nepřeji na svátky svatodušní, poněvadž dle staré zkušenosti, prší-li na svátky Duch, oklep ovsu je pryč.

Též zeměáci nemají se okopávat v úterý svatodušní, neb jim brzy sežloutne nař.

O sv. Duše zastrkují se v domácnostech za obrazy lipové větve.

V červnu dostávají se hojně bouře „pravé boží dopuštění“, blesk zv. „boží posel“ do stavení i stromů bije, „nebe“ je za velikých nočních bouří stále otevřené. Při každém zblesknutí křížují se lidé a šeptají: „Pán Bůh s námi!“ V mnohých domech rozehrají hromničky a modlitby za ochranu k nebi vysílají.

Nejkratší den v roce je na sv. Víta; toho dne prý na jedné straně slunce zapadá a na druhé svítá. Obilí vytváří zrna, jež se nalévají: Na sv. Víta — půl zrnečka žita.

Na Boží Tělo při průvodu, jenž osadou ku čtyřem ol tářům se koná, sypou družičky na cestu, travou vystlanou, kvítí, na znamení hojného božího požehnání. Cesty, kudy průvod se ubírá, vroubeny jsou mladými břízkami, z nichž lidé ratolesti lámou a domů odnášejí na ochranu stavení od blesku. V půli června nastává u nás senoseč. Rolník přeje si suchého, teplého počasí, ale prší-li na Medarda (8.), obává se dlouho trvajících dešťů, neb dle staré zkušenosti: Medardova krápe — 40 dní kape. Podobně prší-li na svátek Navštívení Panny Marie (2. července), 40 dnů dešti konce není. Počne-li pršet na den sv. Prokopa (4. července), hrozí deštivé počasí tak dlouho, až promokne „mandel i kopa“.

Kolem 24. června dozrávají jahody, proto se říká: Na sv. Jana (24.) — jahody do džbána. Jahod nemají požívat do sv. Jana matky, jimž zemřelo dítě, jinak by zemřelé dítě

v nebi žádných jahod od Panny Marie nedostalo, poněvadž matka (mlsná) mu je na zemi snědla. Dítě by pak plakalo.

Po sv. Janu přestávají ptáci zpívatí. Jak dlouho ku-kačka (zezolka) před sv. Janem kuká, tak dlouho mlčí po něm.

Blíží se doba žní a sv. Markéta (13. 7.) vyhání žence do žita.

Za dob nedávných, kdy veškeré obilí srpy se žalo, bývala po skončení žní slavena „dožatá“ (dožinky). Žnečky zhotovily z vrbových prutů koš, v podobě čtyřbokého hranolu, jež kvítím opletly.

Na vrcholu upevnily kytici ze všech druhů obilí. S věncem vesele výskajíce a zpívajíce vraceli se ženci v průvodu do statku. Po cestě zpívána tato píseň:

Ženci a žnečky, vije věnečky,	chládku a oddechu bývalo málo.
z modravé chrpy a žlutých klásků!	Ted' za to milé nastaly chvíle,
Vijte do věnce vděčnost a lásku!	kdežto si radostně poskočíme
Nás v létě k práci budili ptáci,	a Pánu Bohu za to díky učiníme.
slunečko silně na nebi hřálo,	

Věnc odevzdán hospodáři a hospodyni s tímto pro-slovem:

1. Tetičko a stréčkó!
Nesem vám věneček
vod povtívéch děveček,
kolěk klásečku —
tolí mázečku,
kolěk zrneček —
tolí měřčček
a v prostředkô metlččků,
haběste smětale po zrnečkó! | 2. Jak sem šla vokolo háje,
pořkal mě měslěvec právě,
von mně chtěl kětčô brátí,
já mô jô nechtěla dátí,
že jô mosím vám pane hospodáři
a hospôděňo vodevzdatí. |
|---|--|

Hospodář poděkoval a za věnc dal „výkupné“ v peně-zích dle zámožnosti. (I 5 rýnských!)

Věnc visíval pak delší dobu na gruntě v síni. Ženci zasedli potom za připravený stůl a bývali hospodářem po-hoštění.

Bývala polévka se strouhánkem, pečená kaše se špekem (slaninou), veliké výražkové koláče. Též rosolka a pivo při-dáno. Jedlo se, pilo, vesele zpívalo, někdy i harmonikář se sehnal a „dožatá“ končila veselým tancem.

Žně končívají v polovici srpna.

Na den Nanebevzetí Panny Marie (15. srpna) bývá v Rychtářově „pout, neb hode“.

Na hody zváni bývají i příbuzní z cizích dědin. Uchy-stává se hojně různého pečiva, zvláště rohlíčků a koláčů, zabíjí se drůbež, od řezníka přikoupí se masa hovězího, vepřového neb telecího, koupí se piva a j., aby příbuzní

přespolní i čeládka dobře byli pohoštěni. Tu se nešetří v domácnosti — děť sů hodě!

Před kostelem postaví kramáři své boudy, kdež hračky, cukrovinky, čokoládu a jiné lahůdky pro mládež mají na prodej vyloženy.

Mládež, která od rodičů i hostů na pout nějaké peníze obdržela, pobíhá vesele od krámku ku krámku a peníze za sladkosti mění. Také hoši dospělí svým vyvoleným „poutí“ (srdce) kupují. U rybníka neb jinde stává o pouti kolotoč, kdež nejen mladí, ale i dospělejší mládež obojího pohlaví vesele se baví. Děti dlouho na pout vzpomínají.

V druhé polovici měsíce srpna počíná již ze strnisk pofukovat — známka blížícího se počasí podzimního. Chladna dle lidové pranostky počínají hned v červenci, vždyť se říká: Svátá Anna, chladno z rána.

Ale teprve 10. srpna se soudí, že sv. Vavřinec je první podzimce, a jak Vavřinec zavaří, tak i podzim se vydaří. Od toho dne i zemáky již mohou se kopati, nejsou již vodnaté a proto: Na sv. Vavřince ertepla (zemáky) do hrnce.

Tepla trvalého nelze již ani v pozdější době očekávat a proto se praví, že čeho srpen nedovaří, toho ani září nedosmaží, ani říjen nedopeče.

Již počátkem září za příznivého počasí počíná setí: nejprve pšenice pak žita.

Rolníci všlímají si v té době kvetoucího vřesu. Kveteli od spodu, výhodnější bude setí pozdnější, od vrchu když zakvétá, vydaří se setba skorá.

Počátkem září odlétají vlaštovky do teplých krajů: Panny Marie narození — vlaštoviček rozloučení.

V září již dny znatelně se krátí a citelná chladna ku konci měsíce nastávají.

Svačiny dělníkům v té době hlavní sklizně bramborů již hospodyně nedávají, odvolávajíce se na staré pořekadlo: „Sv. Matouš — svačiny zakous(l) (21. září).

Pracující lid stěžuje si již na chladno. Do Matouše čepici po uši, po Matouši čepici na uši. Koncem měsíce září o sv. Václavu nájmy se dle starého zvyku platí. Za časů roboty toho dne druhá polovice úročního platu a různých dávek se vrchnosti odváděla.

Všechno ovoce zimní možno již po Václavu česati. Urodí-li se hojně kadlátek (švestek), vařívají se v říjnu „trnké“ (povidla). Někde pod kolnou neb v odlehlejších místnostech zazdí se veliké hrnce kamenné (odráťované), jež musí před zasazením dobře býti hlínou omazané. Dobře zralé švestky nasypou se do hrnců, pod nimiž ve dne v noci se topí. Za stálého míchání (kotoučkem), roztaví se švestky ve hmotu tekutou zv. „břénkačka“. Tuto břénkačku děti rády olizují. K tomu mají zhotovené dřevěné lžice zv. „lézačky“.

Úplně rozvařené švestky se precedí, aby se oddělily pecky. „Břenkačka“ znovu se dá do hrnce a za stálého míchání mění se ponenáhlu v hustou hmotu tak zvané „trnkě“.

Při vaření trnek bývá veselo, zvláště večer. Scházívá se mládež obojího pohlaví „na mššačku i lézačku“. O zábavu, žerty, škádlení nebývá nikdy — po celou noc nouze.

Veškeré obilí jindy cepy se mlátilo. Práce tato počínala po skončení prací polních a trvala do vánoc.

Mlátili domácí, vypomáhala rodina „hoferova“, na větších statcích najímání mlatci.

Oves se mlátil poslední — až vymrzl.

Najatí mlatci nedostávali stravy, nýbrž mlátili za obilí (z míry). Jedenáctá měřice náležela mlatcům (nyní 10.).

Cepy dělaly se obvykle doma z habrového dřeva. Cepic, t. j. část cepu, kterou se fluče do obilí, měl být dlouhý na 6 pěstí.

Při mlácení cepy mluví. Mlátí-li jeden mlatec sám, říká cep: Já! Já!

Při mlácení	ve dvojici:	Šil spat, šil spat! (ten třetí)
" "	ve trojici:	Měch plachta.
" "		Hrach v peci.
" "	ve čtveřici:	Bochtě v pecě,
" "		chlib na pecě.
" "	v paterici:	Páté do pekla,
" "		páté do pekla.
" "	v šesterici:	Sestě do propasti.
" "		Svaté Petr v nebi.
" "	v sedmeřici:	Vrána naproti kváče.
" "	ve dvanácteřici:	Vezmi cep pod na mlat,
" "		vezmi cep pod na mlat!

Konec mlácení — „dómlatek“ býval vždy oslaven. Hospodyně napekla koláčů, buchet, hospodář přidal kořalky a tak s veselostí končena na statku tato každoroční práce.

V půli října končívá již u nás setí, neboť rolníci jsou pamětlivi staré zkušenosti: Havlova rýž, brzy ji sníš (16. října). V podzimu z lžice vody — bečka bláta, z jara z bečky vody — lžice bláta. V té době je již i obilí namleto, vždyť: Na sv. Lukáše hojnost chleba i kaše. — Koncem měsíce října zima již se hlásí a na Šimona a Judy (28. října) zima je všudy. Mrazy se stupňují a proto: Na Šimona a Judy kamenem nerozrazíš hrudy.

Listopad počíná svátkem Všech Svatých a památkou „Dušiček.“ Již v předvečer dušičkový upravují a ozdobují lidé hroby svých milých mechem, chvojem a květinami rostlými i umělými. Večer pak shromažďují se všichni staří

i mladí u ozdobených roví, rozžehují světla a modlitbou vzpomínají na drahé zemřelé.

Pak celý hřbitov tone v záři světla a vlhkým vzduchem večerním zazní starobylá píseň: „Odpočiňte v pokoji, věrné dušičky...“ Dojemný to okamžik, kdy srdce bolestnou se svírá vzpomínkou na ty, kteří nedávno zde byli a nás v tajemné neznámo předešli.

V listopadu již zimu i sních s určitostí lze čekat i proto předvídají lidé, že neměla-li (zima) na Vše Svaté moci, přijde jistě na Martina v noci. Sv. Martin (11. a 12. listopadu) již na bílém koni přijíždí. V neděli po Martině slavily se a slaví dosud hody martinské. Jen jednou prý kdysi slaveny z nařízení císaře Josefa hody císařské.

Na hody zabíjí se husa martinská, peče se pečivo, zvou se příbuzní i přespšní. Muzika bývá 2 (dříve 3) dny.

Za stara hrávala mládež před hody v kostky o perník. Perník byl v hranolcích (kouscích), jako nyní na strouhání se prodává. Kdo měl nejvíce ok, bral perník (sázeny i peníze).

Za dávných dob dle starobylého zvyku stínávali housera, někdy i berana.

V pondělí martinské sesypalo se jindy obilí pro učitele, pastýře a ponocného.

O Kateřině bývají poslední hlučné zábavy zvané „Kateřinské.“

Ríká se, že chodí-li sv. Kateřina po ledě (mrzne-li), chodí sv. Štěpán po blátě (odměk) a opačně.

V prosinci, když mrznouti počalo, konají se zabíjačky, na něž velcí i malí se těší. Zabíjí buď řezník, neb i některý člen z příbuzenstva. Děti roznášejí v poledne zabíjačku: kmocháčkům, strýcům neb stařečkům. Bývá to ovar, kousek ucha, srdce, játra a pod. s mozečkovou omáčkou. Všude do- stávají nějaký peněžitý dárek. Večer roznášejí děti opět je- lifa, jitřnice, pečínku se zelím a polévku černou, zvanou „trdelnice.“

K večeru chodívali chudobní (děti) do domů, kde se zabíjelo, pro polévku.

Večer bývala hostina, k níž příbuzní i sousedé navzájem se zvali. Chodívaly pro obveselení i maškary, jimž také se „šperků“ dostalo, a které při tom nejeden šelmovský kousek provedly.

V čase adventním tichne všechen veselý ruch. Dny se krátí a zima se tlačí. Hojně v tu dobu nutno již topit. Sv. Barborka (4. prosince) vyhání dřevo ze dvorka. Má-li sv. Barborka bílý fěrtoušek (sníh), bude příštího roku hojně trávy.

Je-li na sv. Barborku pěkný den, bude dobře sypat žito. „Na sv. Mikuláše (6. prosince) je už celá zima naše“, říká si lid. Na den sv. Mikuláše oblékají se dospělí za Mi- kuláše, anděly a čerty. Mikuláš se svým průvodem obyčejně s dvěma anděly a čertem chodí po domech, kde mají děti,

hodné poděluje on neb anděl dárky, zlé děti Mikuláš neb čert trestá.

Večer dávají si děti za okna punčochy, botky neb talíře, aby jim v noci sv. Mikuláš něco naložil.

Nejkratší dny nastávají v půli prosince, protože svatá Lucie (13. prosince) noci upije, ale dne nepřidá.

Za dlouhých zimních večerů v mnohých domech derou peří. Mládež (ženská) i starší ženy rády chodí „na dračky“. Za práci pohostí je hospodyně a to zvláště v den, kdy draní se končí. Tu připraví se jim tak zv. „dodraná“. Bývá to obyčejně čaj neb káva a k tomu pečivo. Při dračkách o zábavu, různé vyprávění a veselí nebývá potíže. Zpěv je již zapomenut.

V dobách nedávných ženy i dívky po pořadu v domech na přástky se scházely a při svitu loučí, neb kahanů u starých kachlových kamen dlouhé zimní večery trávil. I muži, jak ženatí tak svobodní, rádi na přástky chodili.

Tu rozproudila se povězdy veselá zábava, jež do půlnoci se obyčejně prodloužila. Vyprávěny příběhy, pohádky, pověsti, předčítalo se z kronik a rovněž písním, jak nábožným tak světským nebývalo konce. Ani o žerty a podařené šprýmy nebývalo nouze.

Hospodyně uctívala přadleny obyčejně ovocem a to sušeným „na poslínek“.

Dnes vymizely téměř úplně společenské přástky a vymřely staré přadleny a s nimi staré pohádky, pověsti i písně do hrobů uloženy.

Lnu nyní málo se seje, mladší ženy i dívky přísti neumí a kolovraty většinou na komorách ponenáhlu červotočí ničí.

Rok končí svátky vánočními. Dle staré pranostiky: bílé, zasněžené vánoce zvěstují, že velikonoce budou tmavé a naopak tmavé vánoce ohlašují bílé velikonoce.

Na Štědrý den je přísný půst, děti ani dospělí nemají po celý den ničeho jísti. Rodiče říkají malým dětem, že jinak neuvidí „zlatého prasátka“.

Před lety oblékal se někdo z dospělých toho dne za maškaru do hrachoviny, do ruky vzal nebozez, chodil po domech a strašil děti, jež se nepostily, že jim otvor do břicha vyvrta.

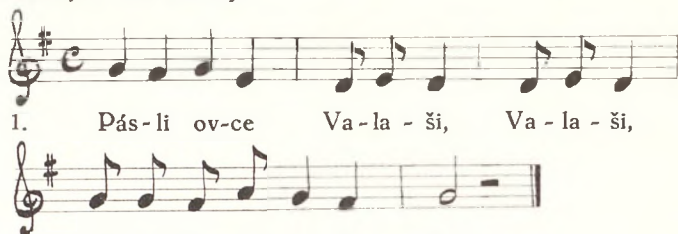
Večeře na Štědrý den, ku které celá rodina, když se setmělo, zasedá, bývá hojná: polévka, pečivo, ovoce a j.

Téměř v každém domě stojí vánoční stromek, zvyk to novější. Dříve jen Ježíšek, který se u kostela po zlaté pentli spouští, dětem hodným nakládal různé dárky.

Ze štědrovečerní večeře i zvířata domácí dostávají svůj díl.

Před časy (pokud pásal se dobytek) chodíval po koledě na Štědrý den i pastýř s rodinou. Žazpívali u dveří domovních nějakou koledu; jeden z rodiny pastýřovy praskal tatarem, druhý vesele vytruboval. Hospodyně obdarovala koledníky: moukou, chlebem, omáskem, pečivem a j.

Rychtářovský pastýř za mých dětských let zpíval následující dvě koledy:

2. Anděl se jim ukázal, ukázal, do Betléma jít kázal.
3. Vstaňte vzhůru pospěšte, pospěšte, Jezulátko najdete.
4. Najdete ho v jesličkách, v jesličkách, zavinuté v pleníčkách.
5. Maria se starala, starala, kde by plének nabrala.
6. Šla utrhla z růže květ, z růže květ, ovinula celý svět.

2. Páni městští i Betlémští dobře to věděli, při porodu na hospodu přece ji nechťeli. Panna stydlivá vchází do chléva; tam musela jít porodit svého syna.

3. Nyní staří brali dary pastýřové sebou, vzali máslo ze salaše, osm žitných chlebů, sladké smetany dva velké džbány a žinčice do láhvice k Betlému spěchali.

4. Jane Hrubý, naduj dudy vesele zadudaj, Bohu chválu, čest a slávu všady rozhlašovaj! Hraj na píšťalku i na féfarku! Janku, dudej, Karle pískej při svém toufarku.

Na Štědrý den večer vezme hospodyně čistý, vydrhnutý nůž. Na jednu jeho stranu přiloží kousek chleba, na druhou kousek bílého pečiva. Niti přitáhne oba kousky a nůž na okno do síně položí. Druhého dne po jitřní prohlédne se nůž. Která strana nože zrezaví, toho druhu obilí se neurodí. (Chléb — neúroda žita, buchtá — neúroda pšenice).

Děvčata (svobodná) hází přes hlavu směrem ku dveřím střevícem. Obrátí-li se střevíc ku dveřím špicí, vdá se házející dívka v příštím roce.

Na Štědrý den ráda mládež olovo lije, aby zvěděla, co ji čeká v příštím roce.

Také tři hrnky svobodní na stůl staví. Pod jeden prsten, pod druhý hlínu a pod třetí kousek chleba položí. Nyní přítomní nadzdvihují kousky. Kdo prsten našel ožení se (vdá se), kdo hlínu — umře, kdo chléb — nebude mít hladu (nouze).

Děvčata na kurníky klepou. Ozve-li se kohout, v brzku se ženich dostaví, hlas slepice značí, že se příštího roku dívka nevdá.

Největším svátkem v roce býval předkům našim den Božího narození.

Vykládala stařenka M., že za jejího mládí se toho dne ani nevařilo (uvařilo se již den před tím), v domácnostech se neuklízelo, dobytek se nepopravoval, kravám tlamy byly zavázány, aby hladem nebučely.

Na prvou mši toho dne zv. „jitřní“ chodívá celá rodina.

Hospodyně vracejí se ještě za tmy z chrámu a bedlivě pozorují oblohu. Svítí-li hojně hvězd, tu se těší, že slepice příštího roku hojně ponesou.

O svátcích dostával jindy od usedlých po koláči pan rector, hlásný a pastýř.

Na svátek sv. Štěpána odcházejí podle starého zvyku ze služby, neb pouze na svobodu pacholci, aby zase o Novém roce nastoupili.

Hlásný budíval toho dne časně ráno hospodyně zatlučením na okno a slovy:

Vstávejte, vstávejte,
na koláče zadělávejte,
na hlásného nezapomínejte!

Toho dne pekly hospodyně makovníky. Za stara toho dne mládež po koledě chodívala.

KŘTINY — SVATBA — POHŘEB.

I. Křtiny.

Říká se, že třikrát v životě je člověk na podiv: když se narodí, když se žení (vdává) a konečně naposled — když umře.

Radostnou událostí v rodině jsou křtiny. Po narození dítěte je první starost o kmotry. Šťastný otec zajde k ně- kterému členu příbuzenstva a prosí, aby dítěti při křtu posloužil.

Žádost tato nemá prý nikomu býti odřeknuta, neboť „kolik má kdo kmotřenců, tolik má do nebe stupínků.“ Ke křtu chodí u nás kmoťr i kmoťřenka. Muži nosí ke křtu hochy (drží na rukou), ženy dívky. Jeden chodí vždy „za blázna“. Jméno dává se dítěti po otci (matce, kmoťrech nebo dle svatého, jehož svátek se právě slaví).

Při křtu dávají kmoťři „do vínku“ nějakou část peněz, zabalenou ve svatém obrázku, možno-li patronu dítěte. Dárek tento křestní v obálce zastrčí kmoťřenka za povíjan, kterým je stáhnuta peřinka nemluvněte.

Po křtu nese kmoťřenka „do kouta“. Jindy nosila se nudlová (lukšová) polévka z uvařené slepice a pečivo. Nyní obyčejně bábovky, maso syrové, káva, cukr, víno, rosolka a j. se nosí.

Asi za 14 dní po křtu jde matka (koutnice) s dítětem do kostela „k úvodu“, aby vyprosila boží požehnání pro sebe i dítě.

Před úvodem přináší neb posílá kmoťřenka opět „do kouta“. Bývá to obyčejně pečivo (rohlíčky, koláče), cukroví, dorty, víno a rosolka.

Po úvodě v kostele, na nějž chodí mimo kmoťřenku i jiné vdané ženy z příbuzenstva i sousedstva, bývá hostina, již zúčastní se kmoťřenka, pozvané ženy z příbuzenstva, známé a sousedky, které rovněž jako kmoťřenka „něco“ již před úvodem do kouta přinesly.

Při hostině této bývá maso (u nejzámožnějších), čaj, káva, pečivo, cukroví, dorty.

Kmoťrů si děti i rodiče velmi váží a při setkání ruce jim líbají.

II. Svatba.

Chodí-li chasník delší dobu za dívkou a může-li a chce-li se ženiti, tu rodiče z obou stran vyjednávají nejprve věno.

Věno záleží v hotových penězích, někdy v pozemcích, nějakém dobytku, peřinách, náradí i jiné výbavě. Výše jeho řídí se dle velikosti statku ženichova. Vyjednáno-li věno, jdou snoubenci na faru „na protokol“. K podpisu protokolu

musí býti na faře dva svědci. V neděli bývají pak ohlášky, říká se, že snoubenci „spadnou s kazatelnou“.

Před druhou ohláškou „dělají“ se mládenci a družičky. Obvykle bývají to příbuzní obou, nebo také nejmilejší kamarádi a kamarádky.

Před třetí ohláškou chodí snoubenci na faru na „katechismus“. V té době zvou se i hosté na svatbu. Ženich s nevěstou v předvečer obcházejí příbuzné, sousedy, známé a zvou je takto: „Vzkázali vás rodiče z obojí strany pozdravit, abyste se za nás nestyděli a nás do chrámu Páně doprovodili a po službách Božích za hosty se propůjčili“.

Všude dávají jim ukrojití chleba. Krajíčky ukrojené si zvoucí uschovávají, aby dle jejich počtu věděli, v kolika domech zvali a zdali někoho nevynechali. Při tomto zvaní býval jindy dáván nevěstě peněžitý dárek. Nyní se až před svatbou posílají nevěstě různé dárky (obrazy, náčiní kuchyňské, věci ze skla a p.). Z domu, z něhož miní jít na svatbu, posílají před svatbou nevěstě různé věci do kuchyně: máslo, vejce a p.

Jindy se zvalo na svatbu třikráte. V neděli chodil zvat ženich s nevěstou, v pondělí ženich se starší družičkou, konečně ještě v den svatby (v úterý) ráno nevěsta se starším mláďencem.

V neděli dopoledne před svatbou jezdí nevěsta se všemi družičkami do města kupovat svatební věnečky a kytky. Každá družička koupí kytku svému mláďenci, starší družička kromě toho koupí malé kytky (neb větvičky myrty) pro všechny hosty. Svatba bývá obvykle v úterý o 10. hod. Již den i dva dny před tím se peče u nevěsty i u ženicha. K tomuto důležitému aktu sejdou se nejbližší příbuzné, zkušené v pečení a dle počtu hostů napeče se: rohlíčků, koláčů a p. V pondělí k večeru před svatbou podělovány bývají děti z celé osady pečivem, t. zv. „vrtanci“ v domě nevěsty. Při větší svatbě bývá muzika, kterou zjednává ženich a mláďenci.

Mláďenec, jenž prvý za ženichem jde, slove „starší drůžba“ a jeho družička „starší drůžka“. Bývají to obvykle bratři neb sestry snoubenců.

Již dříve připraveny šaty na svatbu. Družičky musely mít šaty nové a to alespoň dvoje neb troje, neboť jinak do kostela, jinak ke stolům a jinak k muzice se oblékaly. Do kostela jindy mívaly družičky šaty bílé, nevěsta barevné.

Zvláštní býval ještě před 40 lety účes družiček i nevěsty. Uměly vlasy takto zaplétati jen některé starší ženy a k těm se večer před svatbou družičky uchylovaly. Vlasy se nejprve rozdělily na dvě strany, namočily, aby lépe držely a pak se pletly leličky, které se zvláštním způsobem motaly a spojovaly. Věnc se pak až ráno do vlasů zaplétal. Dru-

žičky celou noc před svatbou neuléhaly, aby si vlasů nerozházely.

Věnce bývaly dlouhé a konce jich splývaly až na záda.

Byla-li svatba přesporná, i koně a vozy byly vyparáděny. Koním zapletena hříva i ocasy barevnými stužkami, vozy ozdobeny květinami a chvojm.

Před svatbou scházejí se příbuzní ženichovi u něho, nevěstinu u nevěsty, kdež bývají kávou, čajem a pečivem pohostěni. Pak jde starší družička pro ženicha. Když přijde do domu, pozdraví hosty, rodiče i ženicha:

„Ušlechtilí a bohumilí páni! Uctivě nás vítejte a nám za zlé nemějte, že jsme znenadáni avšak bez pozvání do vašeho domu vsoupili.“

K rodičům: „Vzkázala vás nevěsta a jeho nastávající rodičové pozdravovat, abyste se za ně nestyděli a vašeho syna, kterého jste vychovali, jí za manžela darovali, a to ne z vůle vaší, ani z vůle nevěsty, ale z vůle samého Ježíše Krista k sedmé svátosti ho propustili. P. B. J. K.“

Rodiče ženichovi usednou ve světnici na dvě vedle sebe postavené židle, ženich poklekne a prosí o požehnání a za odpuštění všeho, čím snad rodičům ublížil.

V odpovědi rodiče vše mu odpouštějí a napomínají, aby i nadále zůstal jim synem věrným. Udělí mu pak požehnání dovolávající se Boha, Panny Marie a všech svatých. Při tom požehnají jej na čele křížem a pokropí připravenou svěcenou vodou.

Od ženicha odeberou se nyní všichni do domu nevěsty. Starší družička uvede ženicha následujícím proslovem k nevěstě: „Vedu vám ženicha velmi smutného, k sedmé svátosti přichystaného, ne k vůli vám, ale k vůli tobě, nevěsto milá, je-li ti ta milost od Boha dána, abys byla skrz Ježíše Krista sezdána.“

Nevěsta připne ženichovi a družičky každá svému mládeci na levou stranu prsou na kabát kytici. Starší družička připíná kytičky (neb větévky myrty) všem přítomným hostům.

Před odchodem do kostela předstoupí ženich s nevěstou před její rodiče, kteří na židle připravené usednou a tu promluví starší družička:

„Pozvána a poctěna jsem jako družička k tomuto svaatebnímu veselí. Drazí rodiče! Přivádím vám vaše milé dítko, o které jste se pečlivě starali, abyste mu ku stavu manželskému požehnali. Sám Pán Bůh všemohoucí ustanovil tento den k rozloučení vašemu. Tedy, milá nevěsto, poklekni, pros rodiče za požehnání a poděkuj za vychování!“

Tatínku a maměnko, dovolte slovíčko, jež chci místo vaší dcery, nad zlato a stříbro vám dražší, s vroucí prosbou promluvit, nebo jí nedá mluvit cít. Já vás prosím ponejprv, já vás prosím po druhé, já vás prosím po třetí, abyste jí

odpustili všechna slova, všechny skutky, jež vám byly na zármutky. Též vám dcera díky vzdává za to vaše vychování a již proboha vás žádá, abyste jí a ženichovi dali pro tento nový stav své požehnání!“ Nevěsta klekne se ženichem a prosí o požehnání: „Prosím vás, tatínku a maměnko, pro pět ran Krista Pána, abyste mně odpustili, prosím vás po druhé pro svou patronku, abyste mně odpustili, prosím vás po třetí pro bolestnou Pannu Marii, abyste mně odpustili.“

Na to rodiče dceři požehnají slovy: „Dejž to Pán Bůh, dcero milá, abys vždycky šťastná byla, milost Boží sestup s nebe, obhaj v strastech i tebe, bychom tě my rodičové, již jsme tebe vychovali, pro nebe tě pěstovali, našli v rájské vlasti nové. Dej to Pán Bůh, Otec věčný i Syn v lásce nekonečný a Duch svatý daruj pramen, jenž buď věčná sláva. Amen.“

Ženich děkuje rodičům za dceru: „Pán Bůh vám zaplatí za vaši dceru, že jste ji vychovali a mně za manželku dali.“

Oba políbí rodičům ruce a vstavše loučí se s bratry, sestrami a ostatními příbuznými.

Celá svatba pak v průvodě ubírá se do kostela. Napřed jde ženich se starší družičkou, za nimi nevěsta se starším družbou, ostatní družičky a mládenci a na konci ostatní hosté.

Na cestě do kostela se „zalikuje“ a sice svobodní chlapci zatáhnou cestu zalikovadlem. Jsou to pěkné, pestré šátky na šňůře připevněné. Ženich, nevěsta, družičky, mládenci i všichni hosté musí se vyplatit. Od zalikujících dostává se jim zavdané (rosolky).

Při oddavkách dávala jindy starší družička faráři kytici, v pomeranči zabodnutou.

Při skládání manželského slibu dává starší mládenec ženichovi a jeho družička nevěstě (jsou-li svobodní a zachovalí) na hlavu věneček (obyčejně myrtový). Věnečků pak po složení slibu hledí se jeden před druhým zmocnit. Kdo spíše je sebral, spíše se ožení (vdá). Vdovcům nebo vdovám kladou věnečky na ramena. Nevěsta, jež se nezachovala, nejde k oltáři ve věnci, nýbrž v šátku.

Po oddavkách bývá mše, při níž dvakrát přiklekají snoubenci k oltáři. Při mši pozorují se též hořící svíce na oltáři. Na či straně plamen svíce plápolá, ten ze snoubenců dříve zemře.

Po mši jde ženich, nevěsta i svědci na faru k podpisu. Hudba čeká u kostela a za zvuků pochodu ubírá se svatba do domu nevěstina. Na cestě z kostela svatbu zalikují vdané ženy. Jedna z nich k snoubencům mluví: „Mnohovážený pane ženichu a paní nevěsto! My vám vinšujeme mnoho štěstí, zdraví a Božího požehnání a no odejítí z tohoto světa, království nebeské aby vám Bůh popřál. My ale vás do vašich příbytků nepustíme, my vás do našich zlatých knih nezapíšeme, až

nám vyplatíte 100 dukátů. Pak vás teprve do našich zlatých knih zapíšeme a potom váženému panu ženichovi a vzácné paní nevěstě na zdraví přijijeme.“ Ženich, nevěsta i ostatní hosté musí se vyplatit. Když průvod došel ku nevěstinu příbytku, nachází dveře uzavřeny. Na zaklepání pootevrou se dveře a jedna ze starších žen je odkazuje, aby šli vedle, že se zmýlili. To se opakuje. Při třetím zaklepání otevrou se jim teprve dveře. Na cestě leží pohozená metla (koště). Bedlivě nyní pozorují všichni, co nevěsta učiní. Nevšimne-li si a nechá koště ležet, bude z ní špatná hospodyně. Zdvihne-li je a postaví nebo za sebe hodí, bude dobrou hospodyní.

Po příchodu z kostela bývá oběd a to nyní obyčejně u ženicha. K obědu bývá guláš, pivo a různé pečivo.

Po obědě odebere se svatba s hudbou do hospody, kdež tančí obyčejně do večera, kdy teprve bývá vlastní svatební hostina (stoly).

Znovu chodí ženich s nevěstou, nebo starší mládenec s družičkou, a zvou „ke stolům“.

Před jídlem vybízí starší mládenec shromážděné k modlitbě: „Vzácní, milí páni hosti, vybízím vás v uctivosti, abyste se s námi pomodlili a pak s námi povečeřeli“.

K večeři bývá polévka, hovězí maso s omáčkou, pečeně vepřová se zelím, řízky, sekaná, drůbež i jiná masa a příkrmy dle zámožnosti rodičů nevěstinych. Dále předkládá se hostům různé pečivo, cukroví a dorty. Zapijí se vínem, pivem a rosolkou.

Nevěsta i ženich bývají usazeni při večeři do kouta mezi družičky a mládence. Prázdné obrácené talíře, kladou před snoubence na znamení, že nemají obdržeti ničeho k jídlu.

Po večeři je dosud zvykem „házení do pšenice“. Na stůl postaví před nevěstu ošatku (slaměnku) s pšenicí a hudebníci, kteří při svatbě v sáňce sedí a tam hrají, počnou starou píseň:

Otec nevěstin hodí za zpěvu nějaký peníz na ošatku do pšenice a při tom dodá, k čemu peněz má nevěsta upotřebiti. Potom hází matka, bratři, sestry, kmotři, svědci a jiní příbuzní a každý něco žertovného dodá na př.: dává na peřinku, na kolébku a pod.

Starý zvyk prodávání nevěsty, jež v kout za plachtu posazena a s velikým veselím prodávána od starších žen, již dnes je zapomenut.

Také ostatní „říkání“ při svatbě, hlavně při jídle, již nikdo nezná.

Po večeři někdy kuchařka zaváže si ruku, oznámí hostům, že se popálila při přípravě hostiny a vybírá na popáleninu (bolestné). Jiná opět připraví mydliny a chce třískou v žertu hosty holit.

Půlnoční snímání věnce nevěstě již se neděje.

Po večeři, jež do 9. hodiny večerní se protáhne, jdou všichni s hudbou za veselého výskání do hospody, kdež obyčejně do rána se tančí.

Jindy trvávala svatba 2—3 dny, nyní pouze 1 den. Druhého dne roznáší se hostům něco ze zbytků svatby tak zv. „výslužka“ také těm pozvaným, kteří na svatbu nepřišli.

Oblíbená píseň při svatbě:

Pomalů :

1. Nad dě - di - nou je há - je - ček

nad ním se to - čí, má černé o - čí můj Pepíček.

2. Točím, točím, točit budu, až před oltáři, před božskou tvářím klečeti budu.

3. Nechtěla jsem, musela jsem před oltář kleknout, ručičky sepnout, musela jsem.

4. Včera měla's z myrty věnec a dneska již máš a dneska již máš černý čepec.

5. Včera byla's maminčina a dneska již jsi a dneska již jsi moje žena.

6. Včera byla's Musilova a dneska jsi již a dneska jsi již Vévodova.

III. Pohřeb.

Kdo „pracuje“ k poslední hodině, tomu domácí do rukou dávají rozsvícenou hromičku. Nemůže-li nemocný umřít (dlouho skonává), kladou ho na zem, aby prý měl lehčí smrt.

Dokonal-li nemocný, zatlačí mu někdo z příbuzných oči a otevře okno, aby duše měla volnou cestu. Mrtvola se omyje, obleče se do šatu do hrobu určeného, který starší lidé již po léta mají připravený. Bývá to obyčejně oblek kdysi svatební.

Mrtvolu přenesou pak do síně a položí na lavici. Do sepiatých rukou se jí vloží růženec¹ neb křížek a přikryje se bílou plachtou.

Ve dne v noci až do pohřbu hoří u mrtvoly světla.

Zvoník odzvoní umíráčkem (blingá). Lidé smekají a za duši zemřelého se modlí.

Druhého dne zvoní se nebožtíkovi „hrany“ (vêzvání se). Třetího dne bývá pohřeb a to vždy dopoledne, jen v neděli koná se odpoledne.

Příbuzní a známí buď již dříve, neb až ráno před pohřbem přicházejí k mrtvole se pomodlit a s nebožtíkem se rozloučit, při čemž kropí mrtvého uchystanou svícenou vodou.

Děti přinášejí obrázky, jež do rakve na mrtvolu kladou. Rakev pro dospělé ženaté neb vdané bývá barvy tmavé (černé), pro svobodné a děti je světlá neb bílá.

Ku pohřbu zvou se nosiči, kteří rakev z domu do kostela a pak na hřbitov na márách nesou. Bývají to příbuzní, sousedé a vůbec známí. Službu tu nikdo nikomu neodpírá. Svobodné nosí ku hrobu svobodní (mládenci nebo družičky). Ku pohřbu svobodných zvou se i družičky. Na pohřeb jde každý, kdo může.

Když před pohřbem zazvoní se na schůzku, zatluče se po rozloučení domácích s nebožtíkem rakev. Po obřadech církevních vynesou rakev z domu mužští členové rodiny (synové otce, matku a p.).

V kostele přede mši bývají při zámožných pohřbech „hodinky“. Po mši a konduktě v kostele nese se mrtvola na hřbitov (krchov).

Rakev spouštějí do hrobu opět nejbližší příbuzní. Po obřadech církevních každý účastník hodí trochu hlíny na rakev se slovy: „Lehké odpočinutí, dej ti Bůh!“ aneb „Budiž ti země lehkou!“

Do nedávna bývalo zvykem, že hrobař po odchodu kněze odprošoval se u hrobu všech přítomných:

„Pochválen buď Ježíš Kristus!“ Lid: „Na věky. Amen.“ Hrobař: „Toto pozdravení darujeme té duši k spasení. Patrný důkaz máme na tomto našem spolubratru, že sám Pán Bůh všemohoucí tento prostředek učinil a ho z tohoto světa povo-

lati ráčil. On má věku svého — leť. Mohlo se lehce státi, že on za ten čas někoho rozhněval neb někomu ublížil. Jeho oči jsou již zatlačený, a ústa zafata, že k nám více hleděti a mluvit nemohou. Tak já za něj prosím všech pánů bratrů a sester, mládenců a panen ponejprv pro Boha, abyste mu odpustili.“

Lid: „Odpouštíme.“

Hrobař: „Prosím za něj po druhé, pro pět ran Krista Pána a jeho hořké umučení, abyste mu odpustili.“

Lid: „Odpouštíme.“

Hrobař: „Prosím za něj po třetí pro blahoslavenou Pannu Marii a pro všechny svaté, abyste mu odpustili.“

Lid: „Odpouštíme.“

Hrobař: „Za tento milosrdný skutek, který jste mu učinili, že jste jeho mrtvé tělo na toto posvěcené místo doprovozovali, tak já vám všem místo jeho rodičů (manželky, dítě a p.) a všech pokrevních přátel děkuji a Pán Bůh vám zaplať! Pomodleme se za něho a všechny zde opočívající „Otče náš!“

Do nedávna uchovával se obyčej, že nosiči pozváni byli po pohřbu do domu a pohoštění sýrečky a kořalkou (pivem). Po pohřbu dětí bývalo zvykem, že rodiče zemřelého dítěte „udělali“ v neděli po pohřbu všem mládencům a družičkám hostinu čili trachtu. Hostili je čajem neb kávou a pečivem. Nyní se to již neděje.

ŽIVOT DĚTÍ.

Šťěstím rodičů bývají děti. Již od nejútlejšího mládí jsou předmětem něžné péče — zvláště matky.

Uspává-li matka dítě, ukolébavky mu pěje, neb říkanky recituje:

Spi, Mařenko, spi,
zavři očka svy!
Bude s tebou Pán Bůh spáti,
andělíčci kolébati.
Spi, Mařenko, spi!

Hajej, dítě,
kolébu tě,
až ty usneš
odejdu tě.
Pámbu s tebou
bude spáti,
andělíček
kolébati.
Hajej, dítě

kolébu tě,
až mi usneš,
odejdu tě.
Odejdu tě
na kopeček
a najdu tam
šest oveček
a sidního
berana
se zlatýma
rohama.
Kdo ty rohy najde,
krajíc chleba zande.
Zajíček jich našel,
krajíc chleba zašel.

Hajej, hajej, Bartošu,
kde pojedem na košu ?
Pojedem do Němec
Mařence pro věnec.

Hajej, haje, hajušky,
puďem spoľem na hrušky
a z hrušek do kadlátek
bude z tebe hajdaláček.

Haji, beli
koně v zeli
a hřibátka
v petrželi.

Malé dítě učí matka ručkama tleskati (čundati), při čemž říká :

„Paci, paci, pacičky,
dal nám Pámbu ručičky,
aby ručky dělaly
a nožičky běhaly.“

Naučí útlé robátko také ručkama točiti: „Moty, moty do roboty, budou boty do soboty — pšš.“ Na otázku: „Jak se má?“ odpovídá nemluvně točením ručky, k čemuž matka dodává: „Tak, tak, všelijak.“

Při hraní točí matka nemluvněti prstem po útlé dlani ručky, říkájc: „Myšička leze okolo meze, kde ona vleze? Toť, toť...“ Při tom dítě po tělíčku polehtává.

Jindy za nožku dítě uchopí a na chodidlo jemně pěstí tlukouc naznačuje kování koně. Při tom říká :

Kovej, kovej, kovářičku,
okovej mně mou nožičku,
okovej mně jednu,
já si k tobě sednu.

Okovej mně obě,
zaplatím já tobě.
Okovej mne hezky,
dám ti čtyry český.

Casto poučuje matka žertovně dítě: Až půjdeš na řepu nedívej se ani na tu ani na tu stranu, ale dělej kopy, kopy, kop.“ Při tom jemně dítě za nosík uchopí a při slovech „nedívej se ani na tu stranu“ ohne nosík v pravo a v levo a při slovech „kopy, kopy, kop“ nosíčkem dolů pohybuje, naznačujíc tak kopání motýkou.

Také s prsty na rukou dovede matka dítě pobaviti. Ukazujíc na první prst vypravuje, že ten chytil zajička. Druhý prst, ten že ho pařil. Třetí — ten ho škvařil. Čtvrtý — ten ho jedl. Pátý (malíček), ten povídal, že jak mu nedají, na všechny to poví.

Jindy hrá si matka s robátkem a vypráví mu: „Toto je oltáříček (ukáže mu na čelíčko), toto svíčičky (očka), zde dvě poduštičky (tváře), zde stupínek (brada), tu sakristie (ústá) a toto je zvoneček, který dělá cingi, cingi“. Žertovně při tom dvěma prsty uchopí nosík dítěte a naznačuje zvonění.

Počne-li dítě choditi, rádo se na nohou neb kolenou
otce neb stařečka houpe, při čemž různá říkadla recitovati
uslyšíme, na př.:

I.

Hopsa z kopca
dáme koňům ovsu
a hřibatům otavy
pojedeme do Prahy.
Co tam budem dělati?
Zlato, stříbro kopati.
Komu ho dáme?
Malé Mařence
ona plete věnce
na zlaté slaměnce.

že botečky obuje.
Botky spadly s kolka,
zabily pacholka.
Pacholkovi zvonijó,
starou babu honijó
okolo trdla,
až baba spadla. —
Skoč, babo, do vody,
vytáhni ty podkovy.
Proč bych já tam skákala,
svou sukýnku máchala?
Kde bych já ji usušila?
U pastýřů v koutku
na zeleném proutku.

II.

Tak jedou sedláci,
tak cikáni —
a tak velcí páni!

Jiné zakončení:

III.

Houpy, houpy,
kočky snědly kroupy.
Kořata se hněvaly,
že jim také nedaly.
Počkejte, kořátka,
my vám také dáme,
až se napapáme!

U pastýřů na peci
bijí se tam dva ševci.
U pastýřů pod lůžkem
bijí se tam topůrkem.
U pastýřů pod lávkou
bijí se tam lopatkou.
U pastýřů pod horkou,
bijí se tam chocholkou.

VI.

IV.

Liška v jamě
kouká na mě,
sežere mě,
bude po mně!

Houpy, houpy, houpičky,
máma koupí střevičky
a tatínek pásek
za myší ocásek,
a stařenka čepičku
za tu malou slepičku,
a stařeček kabátek
za slaměнку kadrátek.

V.

Mámo, pojďte z města,
dokud dobrá cesta.
Švec sedí na cestě,
šije boty nevěště.
Nevěsta se raduje,

VII.

Hop, stará drndula
šla na trávu usnula.
Spadl na ni s hrušky kůl,
urazil jí hlavy půl.

VIII.

Šel stařeček se stařenkou	strhali je všecky.
na kadlátky	Měli také košíček,
do panáčkové zahrádky.	otřepali vršíček.
Vzali si necky,	

Jiná říkadla :

Sýkora je v peci,
hledme na ni všeci,
jak vyvalí oči!

Vrána letí,
nemá dětí,
my je máme,
neprodáme —
uschováme
do dolíčka,
dáme jim tam
trochu mlíčka.

Bum, bum bubeník,
dáme ševca na krmík,
a ševcovou do chlívka,
bude masťná polívka.

Hukše, bukše,
máma vaří lukše,
až uvaří také dá,
děvčátko se napapá.

Veselá a vždy hravá mysl dětská, jež stále něčím zaměstnáváti se musí, vymýšlí si stále nové zábavy, hry, říkadla. Mládež nynější, bohužel, méně si hraje, příliš brzy běře se jí bezstarostné, radostné a hravé dětství...

Hned časným jarem počínají hry a zábavy mládeže v přírodě. Sotva sluníčko někde u stavení vysuší kousek místa, již vyhrabuje mládež v zemi důlečky a v knoflíky, neb i kuličky šprťá (důlí).

Z domu leckde vyběhne i nějaký menší košílaček uniknův střežícímu oku matčinu. Ale sotva mezi ostatními se objeví, již na něho posměšně spustí:

Košulanda planda,
že ho není hanba!

Dá-li se do pláče a maměnku volá, tím posměšněji ostatní volají:

Maměnko, kočka na mě hledí,
chce mě sněčéést!

Najde-li mezi přítomnými nějakého zastance, ten spustí odvetou o smějícím se nějaký posměšek dle křestního jména. Na každé téměř jméno znají nějaký posměšek na př.:

Franta bas,	Stará kráva
hrál na bas,	byla ráda,
staré krávě	že dostala
pod ocas.	kamaráda.

Petr kavka
šel na jabka
do panské zahrady,
urazil si kus brady.

Josefe, Josefe,
koza trósi vořeche!
Haž natrósi mirko
zacpeme ji dírko.

Jan, baran, basista,
prodal gatě za tři sta —
a čepicu za dva,
bude brzy svatba.

Jan, baran, koť,
přeskočil plot.

Jan, baran, kať,
hnal kočky přes rybník,
jedna se mu utopila,
druhá mu utekla,
on za ní do pekla.

Zrzi, zrzi, co tě mrzí?
Ta palice rezavá?

Hantonín veze kmín,
veze babu na fragaču
za komín.

Tekla, Tekla,
utekla z pekla.

Tóna, žbloňa,
zabila bağóna,
dala ho do zeli,
aby bylo kyseli.

Johana, Johana,
s dlóhéma nohama.

Jedna Hanča, dvě Hanče,
prodávaly bağanče.

Jedna Tónka, dvě Tónky,
prodávaly kartónky.

V jarním čase ještě chladném, aby krev rozproudila, ráda
si mládež zahraje na honěnou. K rozčítávání při této hře i při
jiných má různá říkadla, na př.:

Jeden dva,
to su já.
Jeden tři
to jste vy.
Jeden čtyři,
kde jste byli?
Jeden pět,
ty jsi kep.
Jeden šest,
ty jsi švec.
Jeden sedm,
ty's mě snědl.
Jeden osm,
ty's mě kousl.
Jeden devět,
ty jsi medvěd.
Jeden deset,
zůstal viset.
Jeden jeden,
jedenáct,
a ty pane Fabiáne,

chytej ty si nás!
(neb: Pojď sem mezi nás!)

Stojí jehla u potoka,
říká se jí klíč,
na koho to slovo padne,
ten musí jít pryč!

Adé — dydy,
kde jsou lidi?
Já viděl vlka,
on stál u potoka,
já po něm házel,
on šišky sázel.
Hrejte mu, trubte mu,
alomarš — ven!

Jedna, dvě, tři, čtyři, pět,
pod kovárnou bije cvek;
dítě pláče, bude den,
pojdte děti z kola ven!

Jedna, dvě, tři, půlpata —
usnula nám děvčata.

Jedna byla Rakušanka,
druhá byla má panenka,
třetí byla hup, šup, ven!

A—du—du—du
já u vás nebudu.
Já pudu do Rakous
tam je Rákosa s přem,
ona mě zapiše,
budu oficírem!

A dó didi,
kde só lidi?
Já sem viděl víka
on stál u rybníka (rčvníka)
Já sem po něm házel
on šišky sázel.
Hřejte mu, trubte mu,
aló marš ven!

Kva, kva, kvačica —
černá, bílá slepica.
Půjčte kmotře brány,
rozeženem vrány.
Půjčte kmotře čepice,
rozeženem slepice.
Půjčte kmotře sítko,
přesijem kužátka.

Kopeček leséček,
stranečka ven!

Antolíky dva špalíky,
uky, suky — ven!

Jeden, dva, tři —
my jsme bratři.
Kdo je to ten mezi námi,
co se schoval do té slámy?
Jeden, dva, tři —
my jsme bratři.

Em, den, dynu,
sava, raka, dynu,
sava, raka, daku, dy,
aja, baja, bum.

Em, den, dynu,
sara katynu,
soro — ka, tyky tak,
aja, baja, kacabaja — bum!

Zloděj chodí okolo,
nedívej se na něho,
kdo se na něj koukne,
toho potom bouchne,
ať je to ten nebo ten,
musí jít z kola ven.

Leze pavouk do police,
veze hrachu dvě měřice,
než on ho vyseje,
Mařena se zasměje.

Na jaře, pokud vrby hojně mízy mají, hoši pišťalky si dělají. Aby se jim „kuža“ (kůra) dobře a lehce „slíkla“, položí si prut na koleno, čepicí podloží a střenkou nože otloukají kůru, při čemž říkají:

Otloukej se pišťalečko,
dám ti krejcar na vinečko
a čtveráček na tabáček,
bude z tebe hajdaláček.
Jestli se mně neotlučeš,
půjdu na tě žalovat
račickému pánu,
otevře ti bránu.

Brána již je otevřena,
čtyřma koňma podeprěna,
kdo si na ni stoupne,
hned si hlavu sloupne.
Kohout na ni stoupl,
hned si hlavu sloupil.
Již je babo dost,
již je holá kost.

Nejveselejší je mládež v létě, kdy po celý den může se na sluníčku hrát.

Malá děvčátka hrají si nejraději s panenkami. Kousek dřívka, hadříkem oděného jim ku hře úplně stačí. Když je panenky omrzí, za ruce se pochytají a do kola se točíce, zpívají:

Kolo, kolo mlénský,
za čtyry renský.
Kolo se nám polámalo
udělalo — čáp. (Při slově čáp podřepnou).

Unavená děvčátka ráda pak někam do ústraní se uchýlí a jinak opět se zaměstnávají. Nejraději pekou z bláta koláče, jež perníkem (tlučenou cihlou) posypávají nebo roztodivná jídla připravují.

Malí chlapci, kteří nedaleko se odstěhovali, rádi děvčata zlobí a straší, volajíce na př.:

Spadla moucha
do rampoucha,
poslouvejte,
jak tam bouchá.

Je-li po dešti, užijme obojí pohlaví svorně v blátě a loužích bosky vesele se brodit, stavět hráze, mlýny, rybníčky, z čehož maminky mají malou radost.

Za sucha společně hoší i děvčata v písku si hrají. Přinese-li některý něco si z domu na zub, ihned najde se dosti „zachtivých“ a žebroní:

Prosím, prosím na varhany,
všecky se mně polámaly,
jenom jeden zůstal,
do nebe se dostal.

Kamarád „vykutálenější“ ještě důtklivěji se domáhá sousta. Tře dlaň o dlaň a pusťší:

Prosím, prosím, žádám,
pod stoličku skládám.
Kdo nevloží,
v pekle shoří
a kdo vloží,
na zlatých peřinkách (rychle se řekne)
v nebi leží.

Mezi dětmi (dospělejšími), ptá-li jeden od druhého něco k snědku slovy: „Dé mně!“, dostane v odpověď otázku:

„Jôž tě kdo dal?“ Odpoví-li tázaný „ja“, řekne mu kamarád: „Běž, hať tě dá zas!“ Řekne-li na řečenou otázku „ne“, zní pak odpověď: „Tož, ham (při tom vstrčí sousto do úst), já tě takê nedám“.

Prosí-li kamarád o chléb: „Dé mně chleba!“ Dostane v odpověď:

Di do žleba!
Je tam zajíc,
dá ti krajíc.
Je tam veverka,
dá ti tvarůžka.
Je tam muž,
dá ti nůž.

Zahlédne-li mládež krávy z pastvy se vracející, volá:

Krávê dó pod vodó
pod zelenó jahodó.
Jahoda se svítí
jako jarní kvítí.

Čáp, čáp na poli,
Kdo nám krávy podojí?

Často déšť přeruší v létě veselý rej mládeže. Počíná-li pršet po delším suchu, přeje si mládež:

Prš, prš, hodně li (j),
šak je dneska pondělí!

Zableskne-li se a hrom zaburácí, mládež se strachem rozprchne neboť: „Pámbiček hrozí.“

Starší varují mladší, aby na blesk neukazovali, že by jim hrom ruku urazil.

Na májový déšť děti vybíhají, aby hodně rostly. Děvčata se pak těší, že jim dlouhé vlasy narostou.

Po dešti, když znova sluníčko vesele svítí, mládež na trávníček na náves vybíhá a své hry počíná.

K jednomu malému neposedovi sluníčko zalétlo, ihned je uchopí, na dlaň položí a již prozpěvuje:

Verôňko, kôňko,
věleť na to slôňko!
Pámbu tě tam nastele
krajíc chleba na stole — frnk!

Při slově „frnk“ vyhodí broučka do povětří.

Uvidí-li na zemi slimáčka, sběhnou se k němu všichni
a společně žádají:

Slémáčkô, ráčkô,
věstrč štêrč rožkê
na starý tvaruškê!

Zatím větší děti ze školy se vrátily a jiné počínají zábavy a hry. Jedni hrají na školu, jiní na kosel, tam uvidíme jak za zpěvu pochovávají nalezeného mrtvého ptáčka, jinde i kazatel na vyvýšeném místě mluví: „Dělám, dělám kázání, čtyry kočky svázany a pátýho berana se zlatýma rohama.“ Dospělejší hoši skotačí po humnech neb návsi. Je-li sucho, tu leckterý rozkolínek „koprdelce“ (kotrmelce) metá, jiný „suché vrby“ staví, ostatní někde na travnatém svahu „bečky“ válí.

Za dnů parných se chlapci rádi na Hané koupou. Vyhledávají tu místa hlubší (tak zv. víra), kde se mohou „podhrózět“ (celý do vody ponořit). Při koupání rádi dělají „vole“ (je to pád do vody naznak). Kdo chce vola udělat, táže se stoje u vody: „Zač toho vola?“ Jiný odpoví třeba: „Za pět“. Tu na ohnuté koleno načítá pět a při poslední ráně svalí se do vody „naznak“.

K rybníku mají děti od rodičů zakázáno chodit, že je tam hasárman. Také jsou tam žáby a ty by jim spočítaly zuby, jež by pak všechny vypadaly.

Proto přijdou-li k rybníku, rukou si ústa zadělávají i když prozpěvují:

	aneb:
Žába sedí u rybníka,	Škrká žaba hō rěvníka
mámo, dejte makovníka!	děte, mamó, makovníka!
Makovník je v peci,	Makovník je na polěcě,
budeme jist všeci.	hezki děvče na stolěcě.

Rády děti na rybníce (neb na potoce) „káčery“ dělají. Plochým kamínkem hodí zručně po povrchu vody; kamínek poskakuje a odráží se na hladině. Kolikrát se odrazí, tolik se počítá káčerů.

Radostí dětí bývá sbírání jahod v lese. Sbírají je do hrnků, také na křížky, t. j. na jedlové, kůry zbavené větévky, nebo je navlékají na stébła trav.

Prodlouží-li některý neposeda své toulavě zábavy i na večerní hodiny, straší jej domácí, že jej „bubák“ nebo „klekanica“ vezme.

Na podzim jindy mládež krávy pásala, ohýnky na lukách i polích dělala, zemáky v nich pekla neb „břěnkačkô“ (rozvařeně na ohni v hrnečku švestky) vařila, dokud nepřijel

sv. Martin na bílém koni. Tu nastal konec zábavám i hrám v přírodě.

Ale i v zimě, když andělíčci peří derou (sněží), aneb i cikánka duchnu roztrhne (chumelí se), neudrží mládež u teplých kamen. Tam na rybníku vesele se klouzají, jinde na sánkách s kopečků se vozí. Jiní sněhovými koulemi se potýkají, sněhuláky staví neb ve sněhu panáky otiskují. I zima poskytuje mládeži mnoho zábavy i radosti.

Hry mládeže.

Větší děti (školáci) znaly jindy mnoho pěkných her a rády si hrávaly. Dnes i tu viděti úpadek. Staré hry zapomenuty a pěstí se jen — kopaná.

Některé hry byly společné, jiné pro hochy a jiné jen pro dívky.

Hry společné: na honěnou, na schovávanou (žmigano), na slepou bábu, na hlásného, na oběšeného, na nebe-pekle a jiné.

Hoši si hrávali: na rady, na cíle, na vysokého Jana, na kozla, na důlky, na císaře, na zloděje, na volanou, na luskanou, na koně, na školu, na barvy, na jeleny, na zvířata, na činčarovo jelito, na děčka a j.

Při některých hrách používali hoši pucky (mlče), palestry, semele.

Dívky si hrávaly: na zlatý prsten, na paní Růžičkovou a jiné.

Nejmilejší hra děvčat byla v kamínky.

POVĚRY.

Víra v strašidla, čarodějnice, mûry, hastrmany dosud nevyvimizela a několik vypravování, jež z úst starších žen jsem slyšel, zde v nářečí zaznamenávám. Tetička K. vyprávěla ze svého mládí:

1. Jedno k nám přěšlê tetka F... vêpeglovani, vêprani, tiščenô kacabajô na sobě, modró zástêrô, tiščené šátek hôvâzané na babô. Maměnka mosêlê jít hdesê ven a voni zvo-stalê v seknicê sami. Dêž se maměnka za hodnô chvílô vrátilê, jak votevřelê dveřê vidêlê, že tetka jôž nesedijô na lavce, ale točijô se nazpátek po seknicê.

Zatočêlê se třêkrát a pak si sedlê hinde.

Maměnka se jich ptalê, co to dělajô? Voni nic! Dêž potom vodcházêlê, maměnka zaskê se jich ptalê: „Nô, co ses točêla?“

„Â tês mê vidêla?“ povidajô tetka, „nô chtêla sem se podivat do zrcadla.“

Běl z toho potom křek, protože to maměnka každimo vekládalê. Hê panáček si jich nechalê zavolat na farô a povídalê jim: „Nechte toho, děť já jich všeckê (čaroděnice) vidim, jak v kostele klečijó vobráceny žádama k voltárô!“

Vod tech času k nám tetka F. nešlê, haž jedná si to s nebožkô tetkó Hagatô věčtlê.

„Ja to bêtê jedna čarodénica“, doložila vypravěčka. Táž vyprávěla dále:

2. Jedná naši (rodiče) sklókalê a furt toho mělê plná maslinkô, haž jim to teklo přes vrch ven. Pôtra z toho nebêla žádná. Jôž to chtělê všecko vêlit. V té k nám přêšlê neboščík stréček Kameníček. Voni bêtê pastěrem a hómêle vic než chleba jest.

Tatinek si jim postésklê na to sklókání. Voni povídaji: „Di ven a dé pozor, hať vám žádnê nic ze staveni nevezme, hani slámkô ze střechê!“ Tatinek šlê ven a hlídalê. Za chvílô vidijó, že se k našemô žene jakásê roba, ale jak jich hómêděla, honem se zas vrátila.

Zatím stréc Kameníček v prahô hô dveři vêvrtalê dirkô, cosê tam dalê a zas dirkô zaklókklê.

Drôhé děn k nám tá ženská, co jô tatinek vidělê, přêšla a chtêla vidêt, co smê včera dělâlê.

Naši se dělâlê, jak bêt vo ničem nevidělê.

Vod toho dňa se nám děcky pěknê sklókalo a bêt pokuj. Vímê dobřê, kerá nám to čarovala.

3. Děž bêt muj (muž) svobodnê, vyprávêla babička M., šil jedná ráno vo štêrech hodinách sêpat koňum. Děž vot-viral dveřê na dvur, hómídl na náspech robô. Na hlavê mêla travnicô a cêpê vod ni se tahlê za nô.

Von honem zavřel dveřê a šil to říct tatinkovi. Voni povídajó, habê se šil podívat hde pude. Děž přêšil na dvur, jôž tam nebêla.

To bêla čarodenica, čarovala kravám.

4. Stréc Šémón šlê jedná skoro ráno do lesa na Ferdinanc. Děž přêšlê za hómna, vidělê jít jakósê robô po našem díle (poli). Tahla za sebô trháčkê vod travnice a stírala rosô. Voni šlê bliš a vona jim pohrozêla rokô. Děcky říkávalê mimô neboščíkovi: „Braťránkô, já bêtch têt povídlê, kerá to bêla — ale nesmim!“

5. Hajný V. vyprávêl, že vidêl jednou „na Obecnicích“, jak stará H. čarovala (tancovala, zpívala, za trháčky u travnice táhala).

6. Na polô Móralovim — stávala chalópka. Béval tam jakésê člověk a hómrel. Po jeho smrti nemohl tam žádnê bêtat, protože děcky vo pulnocê „cosê“ tam všeckim hrncovalo, haž se celá chalópka třisla.

Haž potom jednô šil tam jeden chlap z dědině a ten se tehô ptal, co to žádá.

Vono „to“ povídalo, habě dalě na třě mše svaty do slópskiho, křtinskiho a vranovskího kostela. Děž bělě tě třě mše vodslóženy, bělo po tem.

7. Na dile „hô Pazderně“ bělo děcky v nocě slěšet „cosě“ volat: „Hde to mám dat?“

Jednô šil vokolo jakěsě člověk a děž to volání slěšel, povídá: „Hdes to vzal, tam to zas dé!“

„Vono“ to děkovalo: „Pámbu tě zaplať, že's mě vėsvo-bodil, jôž tō čekám na tebe sto let.“

Vod té době běl tam pokuj.

8. Jedna ženská z Rěchtářova chodila každé deň do města s mlikem. Jednô přede dnem, děž přěšla k „Ilînikum“, hōviděla ležet přes cestô chlapa. Hulečkô, co měla v rōce na podpírání, ho fōkla a povídá: „Strěčkô, staňte, pudem spolem!“

Von se hani nehnôl. Teprová děž po třetí zavolala, chlap se pohnôl a stal.

Děž se zvihal ze zeme, hōviděla, že má koňski kopěta. Začala se strachem tříst a šla honem, že ji nebōde chlap stačēt.

Ale děš běžela, von běžel takě, děž šla pomalě, šil takě pomalě za nō.

Viděla, že je zle a v hóskesti začala se modlēt.

Děš přěšla haš ke Lhotě pod šenk, běl tam takové křiček a do teho se to chlapisko ztratilo a zahučelo:

„Dal tě babo čert v nos!“

9. Hlásné S. viděl jednô v nocě chodit po dědině bílo robô.

Šil za nō, habě vėsκόmal, hde pude a co bōde dělat. Vona stópla hō jedné chalôpě pod vokno. Hlásné chtěl jít k ni bliš, ale vona mō pohrozěla a ztratila se.

Do rána běl v té chalôpě mrtvé. To běla ta zōbatá s kosó!

10. Do jedné chalôpě hō kostela chodil chasnik za nevěstô. Na Vše Svaty sedělě jôž hodně pozdě spolem ve dveřách.

Děž bělo k pulnocě, vzalo se jím vodkádsě procesťví. Zpívalo pěkně a šlo ke kostelô.

Dveře se vōtevřelě a celé kostel se vosvětlěl.

Děš pospívalě a pomodlělě se, světla zhaslě, a všecko se najednô stratilo.

To mrtví mivajó vo pulnocě na Vše Svaty mšô.

11. V jednom domě, hōmřela hospoděň a zvoestalě po ni dvě věči děvčata.

Brzo po pohřebě běla mozêka a vobě děvčata šlê k mo-
zêce. Môž běl doma sám.

Vo pulnocê zjevila se mô neboška a ptala se ho, hde
sô děvčata. Děš ji poviděl, že sô hō mozêkê, zesmōtnêla a
nařikala, že brzo na nō zapomnêlê, habê jich lepši vêchovával.

Chêtla ho za rōkō a zmizela. Ta její rōka zvostala mô
na košōlê vêpálená, habê děvčata vêřêlê, že tam voprawdō běla.

12. V chalōpě naprotiv kostela (č. 13) hōmřel hospodář
a zvostalo po něm hromadō malêch dêtí. Žena jeho tōze na-
řikala a nemohla dlōho zapomenót.

Každê deň posílala před jidlem dêtí na krchov, habê šlê
tatinka zavolat k jidlō. Dêtí mêlê na krchov jenom přes
cestō a chodilê volat tatinka k snidaňō, k vobêdō hê k večerê.

Neboščik voprawdō přêšil v nocê, têšêl ženō a vêkládal
ji, že hê v nebi hrává (bêl mozêkantem). Děš přêšil po třetí,
vona si mô stêžovala, že hani na to „kontribōci“ nemá.

Mrtvé jō têšêl a dêš odcházêl, povidal, habê se ráno,
dêš bōdê hōklōzêť, podívala pod trōhlō. Děš si na to spo-
mnêla ráno a chêtla pod trōhlō, našla tam „desítkō“.

Mrtvé jōž vickrát nepřêšil.

13. Jednō, dêž sem běla jōž hodny děvčêsko, šla sem
s nebožkō mamênkō „za Voklōček“ na lêtš.

Najednō vidim, že se hō samiho lesa „cosê“ váli s ko-
pečka dule do žlibka. Bêlo vám „to“ jak velká bečka. „Ma-
mênkō,“ povidám, „tam se cosê váli!“

„Hde, hde?“ ptájō se mê mamênkā. Voni nevidêlê nic.
Válêlo se „to“ dál a dál haž do têho žlibka a tam se to
ztratilo.

14. Jednō sem trhala s nebožkō mamênkō toť „na Zā-
braňō“ trávō. Jak sem se zdvihla, tož sem před sebō hōvi-
dêla jakisê svêtilko.

Bêlo to jak sklinka a vêsakovalo. Neřikala sem ma-
mênce nic a pořád sem po tēm hledêla.

Vono to bêlo čím dál vêčji, haž to bêlo jak škopek. Po-
schopila sem se za tēm a mamênkā povidájō: „Hde pudeš?“

„Tamle hořijō peníze“, zakřêkla sem a skočêla k tēmō.
Ale jak sem promlōvila, vono „to“ padalo a padalo, haž se
to ztratilo načêsto.

To je pravda, to sem vidêla a takê neboška tetka Ha-
niša v têch samêch místech vidêlê tê peníze hořet modrym
plaminkem.

15. Na nêkteré lidi chodí v noci „mūra“, dáví, dusí je
a ponenáhlū vyssává jim síly životní. Zavíratí před ní nic
nepomáhá, neb i klíčovou dírkou se protáhne. Trápívā do-
spêlê i dêtí.

Mūra-čovêk pozná se po srostlém obočí.

Člověk, na něhož můra chodí, chřadne, ponenáhlu sil mu ubývá a nepomůže-li se mu, i umírá.

Jediným prostředkem zbaviti se můry je, něco jí slíbiti a když si pro to pak přijde, dáti.

Vykládala jedna starší žena: „Toť Franta (hoch) již měl celé nožky od potvory „můry“ vypité, ani choditi již nemohl. Šla jsem za strýcem Kameníčkem a oni mi radili, abych jí něco slíbila. Tedy jsem jí přislíbila putnu jablek. Ráno si jedna ženská pro jablka přišla. Dala jsem jí je a chlapec měl od té doby po trápení“.

Můra dovede se i v leccos proměnit. Ráda se mění ve slámku (stéblo obilné). Je proto dobře, hledati ve světnici kam můra přichází a najde-li se slámka, vložiti ji do hmoždíře a důkladně potlouci. Nepřijde pak vícekrát.

16. Důležitou osobou býval jindy v dědině pastýř, který, kromě léčení dobytka, zažehnával, zařfkával, mraky vodíval, kroupy nad lesy odváděl a p. Ještě před lety i u nás na mraky se zvonívalo.

Posledním starým pastýřem, o němž již dříve zmínka byla a jenž se ve všech tajemných záležitostech čarování i léčení vyznal, byl stréc K. k.

V čís. 23. ztratila se z uzavřeného kurníku v noci housata. Marně hledán byl zloděj. Tu poradil majiteli starý pastýř, aby našli šlépěj zlodějovu a do ní aby vrazili hřebík, že zloděj nebude moci dobře choditi. Učinili dle rady a brzy uzzeli kulhajícího známého zloděje P.

Ustala-li kráva náhle dojit, bylo to známkou učarování a tu radili stréc K. krávu převésti do druhé obce (přes hranice) a chlív svěcenou vodou vykropiti.

Nepomohl-li tento prostředek, radili jiný.

Na jarmarku zakoupí se nový hrnec na mléko i s pokličkou. Při koupi nesmí se smlouvati!

Do nového hrnce dá se nadojené mléko. Naplněný hrnec přikryje se plátnem, na něž položí se poklička a dobře blátem se omaže.

Zatím vytopí se chlebová pec a do ní vsune se hrnec s mlékem.

Dvěře do stavení se uzamknou, aby nemohl nikdo dovnitř. To se opakuje po tři dny.

Žena, jež kravám učarovala, příběhne ke stavení, tluče se a dobývá dovnitř, nesmí se jí ale otevřítí. Chodí pak celá popálená (opařena mlékem).

17. Víra v čarodějnice, které mají moc škoditi dobytku, zvláště kravám, dosud se uchovává. Chodí taková čarodějnice v létě před slunce východem na cizí pole se svou plachtou (trávníci). Plachtu upevní si na záda tak, aby trháčky po zemi se táhly a stíraly rosu. Tím dostane se pak

čarodějníci mléka od oněch krav, jimž se skrmí tráva, s níž rosa byla setřena. Doma si čarodějnice totiž pověsí trávníci přes bidlo a dojí za trháčky. Pozoruje-li hospodyně, že jí někdo mléka ubírá, pomůže si tím, že zakope pod okap vejce od černé slepice. Také vodě svčené připsují lidé moc, že chrání stavení před čarami a čarodějnicemi. Užívá se jí při zažehnávání, zaklínání neb hledání pokladů jako ochrany proti zlým, pekelným mocnostem. Při tom užíváno i svčené křidy, jíž příkládána moc, že kruhu jí nakresleného, nepřekročí ani ďábel, který svčené vody, křidy a kříže nejvíce se prý bojí.

Člověk stíhaný strašidly neb různými zjevy, aby byl chráněn, modlí se a zažehnává je voláním Boha na pomoc: „Pán Bůh s námi a zlé pryč!“

Tajemnou budoucnost, dovídají se lidé hádáním z ruky. Hádání provozují cikáni, kteří občas do dědiny zavítají.

Také hádáním pomocí evangelia (knihy) lidé rádi by poznali temnou budoucnost. V evangeliu nalezne se strana, na níž dvě evangelia se stýkají, t. j. jedno končí a druhé počíná. V místo to vloží se ve knihu zavřenou dlouhý klíč „s dírkou“ tak, aby z knihy, která motouzem se křížem převáže, vyčníval, kniha zavěsí se nyní (klíčem) mezi natažené ukazováčky rukou a drží se v klidu. Někdo z přítomných vyřkne dotaz. Pohne-li se zavěšená kniha, dotaz neb přání se vyplní; zůstane-li v klidu, nelze očekávatí splnění dotazu.

18. Různé ještě pověry uchovaly se mezi lidem, z nichž zde několik ukázkou uvádím:

Potká-li někdo zrána starou bábu, bude mít toho dne samé neštěstí.

Když zajíc přes cestu ti přeběhne, budeš mítí toho dne nějakou nehodu.

Kdo na cestu se ubírá, nechť práh pravou nohou překročí, nechce-li, aby na cestě neštěstí jej stihlo. Svědčí-li někoho dlaň, brzy dostane peníze. Vyskočí-li na jazyku pupínek, značí to pomluvu. Svrbí-li (svědí) někoho levé oko, brzy bude plakat, svrbí-li pravé, vbrzku někoho milého uzzří.

Škynutí značí, že někdo milý (ale vzdálený) vzpomíná. Zní-li někomu v uchu, táže se druhého, v kterém uchu mu zní. Uhodne-li tázaný, bude „šťěstí“ jeho, neuhodne-li, zůstane tazateli.

Špatným znamením je, svědčí-li někoho nos, bude se brzy a mnoho zlobit.

Umývá-li se kočka, značí to hádku v domě.

Hosta možno očekávatí v domě, kde nůž se stolu spadl a zabodl se.

Nožem není radno o stůl ani žertem tlouci, přivolává se tím neštěstí do domu.

Stoupne-li při schůzi kamarád kamarádu na patu, odvádí mu nevěstu.

Děvče, jež při praní se ucourá, dostane za muže opilce. Prší-li při svatbě, padá novomanželům Boží požehnání. Též tehdy pršívá při svatbě, měl-li některý ze snoubenců rád „škraloupky“.

Rozlité pivo, (vino) značí brzké křtiny v domě. Vyje-li v domě pes, brzy někdo z rodiny zemře. Komu nehty kvetou, bude v dalším žití šťastným. Praskají-li svobodnému prsty, má tolik nevěst, kolikrát prsty zapraskaly (děvče má tolik ženichů).

Nachází-li se hvězda nablízku měsíce, bude někde brzy hořet.

Kdo došel by na místo, kde duha země se dotýká a tam kopal, měch peněz by našel. Nad místem, kde peníze jsou zakopány, hořívá modrý plamének.

Kdo z misky vyjídá, toho na vojně nezabijí. Kdo falešně přísahá, do roka zemře.

Podzimních jahod (červených) nemají děti jísti, neboť jahodníky, jež kvetou na podzim, měly hned v létě kvésti, ale zapomněly. Dítě, jež by těchto podzimních plodů požilo, stalo by se zapomnětlivým.

LIDOVÉ LÉČENÍ.

Onemocní-li některý člen rodiny a není-li nemoc příliš vážnou, dříve než se povolá lékař, zkouší se různé, staré, osvědčené prostředky a dělá se, co radí staří, zkušené lidé (ženy). Vždyť: „Všichni lidé, všechno vědí“, praví staré pořekadlo.

Mnohé nemoci lze odstraniti zažehnaváním a zařikáváním. Tím způsobem léčeny bývají: navní kostky, lyšeje, různá znamení, bradavice (kuřířitky), hlísty u malých dětí a j. Zažehnavatí se zdarem je možno, když měsíc schází. Tehdy má zažehnavání větší účinek. Opačně, chce-li někdo docílití vzrůstu, na př. vlasů, nechť dá se stříhati, když měsíce přibývá.

Při zažehnavání bradavic se říká:

Nerůst, nerůst znamení,
jako neroste od narození Páně kamení!

aneb:

Hrana zvoní, nevím komu,
bradavice, jděte z domu!
Až tam toho pochovají,
ať vás také zakopají.

Pak se modlí tři Otčenáše.

K zažehnání lyšeju běře se rosa s okna. Udělají se nad lyšejem tři křížky, tři Otčenáše se pomodlí, lyšej onou rosou se potře, při čemž se říká:

Lyšeji divoký,
nedělej se široký!
Židé maso v pátek jedí
ať lyšeje také snědí!

Bradavice zmizí též, otírají-li se o horké pometlo, jímž byla před pečením chleba pec vymetena. Najde-li člověk, jenž má bradavice, na poli kostku, učiní jí na bradavicích tři křížky, pak ji hodí přes hlavu a bradavice brzy se ztratí.

Hlísty u malých dětí se léčily tímto zařikáním:

Svatý Petr leží v hrobě,
devět červů má při sobě.

Pomodlí se jeden Otčenáš a pokračuje:

Svatý Petr leží v hrobě,
osm červů má při sobě.

Opět se modlí jeden Otčenáš a opakuje se dřívější zařikání a vždy o jednoho červa méně. Konečně naposled:

Svatý Petr leží v hrobě,
žádného červa nemá při sobě.

Malé děti často dostávají břed (křeče). Lámou-li křeče dítětem, tu je třeba rychle košilku s něho strhnout a v ohni ji spálit.

Nepomůže-li uvedený prostředek, připraví se koupel, v níž se tělíčko nemocného dítěte rozpaří a pak se nakouří touto směsí: pávím peřím, třískou z prahu u dveří, hromotřeskem, kmínem, slupkami z cibule, cukrem a nádechovicí.

To vše dá se na řeřavé uhlí a dítě se dobře nakouří.

Trpí-li dítě větry (plyny), potřá se mu žaludek cibulí. Také se na dítě dýchá, když se napřed trochu kmínu v ústech rozkousalo. Rovněž se dítěti pomůže, když se do peřinky, do níž dítě se balí, před tím z dýmky nakouří.

Dítěti na osýpky onemocnělému, dávají kořalku pítí, aby se osýpky rychle na povrch těla vyrazily.

Někdy bývá dítě „uražené“, t. j. rychlými pohyby tělíčka prý se mu „srazila“ krev. Nemoc tato lehce se rozpozná. Nemocné dítě změří se šátkem od lokte k lokti (při natažených pažích) a týmž šátkem změří se tělíčko v podpaždí. Rovnají-li se

obě délky, není dítě uražené (oteklé). Je-li objem větší než délka od lokte k lokti, je dítě nemocné (uražené). Nemoc ta léčí se maštěním (masáží) a obvazem (dítě se zafašuje). To vykonná starší zkušená žena (bába).

Dítě trápivají též „červi“ (srnci). Ti léčí se stíráním. Připraví se vlažná koupel. Když tělíčko je rozpařeno, tře se buď v podpaždí, na kyčlích neb jinde „pšeničnou moukou“ a červíci lezou z těla ven.

„Hladné souchotě“ jeví se tím, že dítě sice hodně jí, ale přece stále zůstává slabým a nezdravým. Pomůže se nemocnému dítěti, když je koupáno po 5 dní v šišvoří (potměchut). Je prý dvojího druhu: modře a červeně kvetoucí. Chlapce nutno koupat v modrém a děvčatům připraví se koupel z červeného. Když je dítě uloženo po prvé do koupele, hned prý se pozná, zda dítě se ještě uzdraví neb zemře. Zčervená-li jeho tělíčko, uzdraví se; zmodrál-li, zemře. Při koupeli nesmí se mluvit, jen šeptem odříkává se 5 otčenášů a to „nazpět“. Při druhé koupeli 4 otčenáše atd., vždy o jeden méně při každé další koupeli. Vodu po koupeli nutno vytlít vždy na místo kudy nikdo nechodí, na př.: do plotu.

Při bolestech hlavy (horkost) přikládá se na horké čelo ořechové neb sladké listí.

Trápen-li je někdo „náтчou“ v hlavě neb „šťtápáním“ v uších, léčí se nakuřováním. Na řežavé uhlí dá se zelina náтчovice, hadí kůže, liščí capka, vosí hnízdo a režná mouka. Kus koudele podrží se nad uhlím, pak na hlavu přiloží a hlava šátkem se ováže.

Při bolení zubů je k nakouření jiná směs: hadí kůže, kafr, cukr a šupiny cibule.

Při prudkém šťtápání v hlavě, přikládá se na skráně náтчstek (těsto při pečení chleba).

Trpí-li nemocný zvláště silnou horečkou, přikládá se mu na šlapky (chodidla) u nohou studené, hašené vápno (náplast).

Při zápalu plic rozstrouhává se rábka a nemocný se jí obkládá. Uleví se nemocnému též obklady z tvarohu.

Na sbíračky (podebraniny) je dobrým lékem náplast ze lněného, utlučeného a na mléce svařeného semínka. Rovněž prospívají k rychlému podebrání náplastí z nastrouhaných zemáků (buď uvařených neb syrových), nebo z rozžvýkaného chleba s přepouštěným máslem, též mrkev na mléce svařená a jiné.

Na otevřené rány je velmi dobrým prostředkem syrové, nerozpuštěné sádlo, též po rozmělněném na ránu přikládáním listí jitrocelovém (psí jazéček) rány se zacelí.

Dobrá masť na vředy skládá se ze smrkové pryskyřice, nerozpuštěného másla, slepičího sádla, zaječího sádla, psího jazéčku a mořské cibule.

Všech tuků zvířecích v lidovém lékařství se hojně užívá uvnitř i vně. Hlavně důležitými jsou: psí sádlo, jezevčí sádlo, zaječčí sádlo, slepičí sádlo, hadí sádlo, rybí tuk, jelení lůj a j.

Na oznobeniny přikládá se odvar slezu, strasleny (přesličky), neb lopóni (podběl).

Má-li někdo omrzlé ruce, nechť je koupe v odvaru listí petrklíče.

Na otoky přikládá se sladké listí, listí podběle, ořechové neb hořké listí.

Při kašli svařují nemocnému suché, třešňové stopky, fíky, sladké dřevo a kandisový cukr.

Též dobře pomáhá odvar plevek a ovsa.

Člověku stíženému zimnicí dává se pítí uvařená kořalka se skořicí a praženým cukrem.

Při žaludečních křečích pomáhá svařený stříbrníček (žebříček), z něhož horké obklady na žaludek nemocnému se přikládají.

Různé žaludeční obtíže léčí se odvarem: zeměžluče, polénku, třezalky, srpku, zeliny královské a j.

Vředy žaludeční se vyléčí, pije-li nemocný po 6 týdnů odvar lněného semene (2 lžice ve 2 l vody vařené), při tom nesmí jísti masa a kořeněných jídel.

Rakovina žaludku (střev) může býti vyléčena pitím mléka s medem a vaječným žloutkem. Tohoto prostředku nutno užívatí v noci a vleže.

Při bolestech v krku kloktá se odvarem šalvěje. Také prý pomáhá teplá (z nohy) punčocha kol krku narub obvázaná.

Choroby ledvin léčí se srpkem, jalovcovými bobulemi a střaslenou.

Nemocnému „žloutenkou“ připravuje se odvar z mochny, z husího trusu, holubího trusu, ze sušených třešní a švestek.

Je-li dítě stíženo žloutenkou, pomůže mu nitka v šafránu namočená a pak na krk uvázaná.

Při silném průjmu požívá se perník a zapíjí se větší dávkou rumu.

Dětem průjmem stíženým dávají sušené černé jahody.

Kdo stížen je chorobou plicní (tuberkulosou), tomu kromě různých zelin doporučuje se hojného požívání psího masa a sádla. Rovněž kůže ze zabitého psa (ještě teplá) na prsa přiložená dopomáhá k vyléčení souchoťin.

Souchoťiny vyléčí i hojné požívání tvarůžků (sýrečků) po delší dobu a ve větším množství (i 30 denně).

I padoucnice léčí se jednoduchým a neškodným prostředkem. Záchvatem stíženému je nutno rychle košili s těla svléci a hoditi přes kalenici (hřeben střechy).

Hóser (ústřel) se léčí tím způsobem, že nemocný lehne na břicho, na kříž přiloží se mokrá utěrka a nyní teplou cihličkou se žehlí.

Má-li někdo u úst tak zv. „koutky“, zbaví se jich potřením rosy s okna, nebo mrazem z ucha; též zmizí třením obroubkem košile.

Čemer (sražená krev), jenž se jeví hrbolky na paži, léčí stíráním (masáží) proti srstí. Třítí nutno „lačnými“ slinami.

Maštěním (masáží) léčí se různé bolesti v zádech, dření v rukou neb nohou, nataženiny a j. Na spálená neb opařená místa je dobrou mast z loje, másla a včelího vosku. Též se opařeniny posypávají moukou, natírají bílkem z vejce nebo olejem.

Rýma léčí se vypocením a pitím čaje z lipového květu. Žertem se postiženému rýmou radívá, aby ji někomu (cizímu) na kliku zavěsil.

Na obraženiny přikládá se mast zhotovená z potlučeného (mezi kameny) černého koření, smíchaného s černou hmotou, naškrábanou na slanině.

Spadne-li nějaký drobný předmět do oka, dobře je dáti si to jazykem někomu vylíznouti. Uměla to dovedně, dnes již zemřelá stařenka S., k níž se lidé postižení jindy utíkali. Také „rakůvka“ do oka vsunutá je vyčistí.

Velmi mnoho nemocí pochází z uřknutí (óřku). Pevně mnozí věří podnes v uhrančivost očí. Považují oči mnohých lidí za sídlo tajemné jakési síly a důsledkem toho je, že pohlédne-li takový člověk na druhého, je mu mdlo (špatně) — onemocní.

„Hůřkl ho kdosč“, říká lid. A tento „óřk“ vyžaduje léčení. Nejlepším prostředkem je vytření očí podolkem košile, narub obráceným.

Aby malé děti uchráněny byly uřknutí, připevňují se jim na čepičky ozdobné, barevné pentličky a to modré hochům a červené děvčatům.

Bolavé oči u malých dětí se zhojí propíchnutím jednoho neb obou boltců ušních.

Ohnipara (strupy) zmizí u dětí, daruje-li kmotřenka nemocnému dítěti „hagnustko“ (medailon), zavěšený na červené pentličce. Matka ale nesmí o to kmotřenku požádati.

Těžce nemocným přinášívají a dávají pítí též vodu z různých poutních míst (Hostýn). Mnohý churavý sám pouti se účastní, aby omytím nemocného údu neb pitím vody zbaven byl těžké choroby.

Někteří lidé v dědině znali a dělali různé masti, na př. na boláky a rány. Jejich složení a výroba byly dědičným rodinným tajemstvím. Mast na rány a vředy, hotovená od pradávna v čís. 65. (u Studýnků) skládá se: z minia, gumimírky, kafru, čertince, bílé smůly, smrkové pryskyřice, vosku a dřevěného oleje.

Dle soudu lidu veškeré nemoci prýští z nastuzení, namužení, uřknutí, zahřátí, ze špatné krve, zkaženého jídla neb

špatné vody. Proto též, kdo pije vodu z neznámého pramene, vypije „živý vlas“ a onemocní.

Děti umírají nejčastěji na křeče (břed). Starší lidé umírají: stářím, na různé zápaly, na vodnatelnost, na suché lonsocht, na raka v žalόδku, přešil jich zlé větr (šlak je trefil), měli žábu na srdci (zhoubovatěni srdce) a j.

Smrti lid se nebojí a s klidem ji očekává. Onemocnělý, cítí-li vážnou chorobu, dá si zavolat panáčka, smíří se s Bohem, učiní poslední pořízení a očekává konec s myšlenkou, že jednou to musí být a že mladý může a starý musí.

PRANOSTIKY O POČASÍ.

Zdar úrody polní i celého hospodaření je závislým mimo jiné hlavně na počasí. Lid náš jsa po celý téměř rok ve styku s přírodou a pozoruje zjevy i úkazy přírodní, tělesa nebeská, zvířectvo, vytvořil dle staletých zkušeností přenášných z generace na generaci, různé pranostiky o počasí, jimiž se při svých pracích řídí.

Bedlivému pozorování lidu neušlo předně slunce, zdroj veškerého života pozemského.

Objeví-li se zrána při východu bledé, špatné (deštivé) počasí možno toho dne očekávat. Vychází-li červené (jako kriv), jistě toho dne déšť se dostaví, neboť říká se, že ranní červánky přitahují moldánky. Zapadá-li slunce červené (v létě), bude následující den jistě větrný. Červenost při západu slunce v zimě je známkou mrznutí. Táhne-li slunce vodu, t. j. lze-li pozorovati pruhy stínu od slunce, bude brzy pršet. Zmizí-li při západu slunce v mracích, následuje nepohoda. Je-li žluto na západě, bude mrznout (v zimě).

Také měsíc a různé jeho fáse slouží lidu k určování počasí. Kolo u měsíce zvěstuje brzký déšť. Jasná měsíční tvář je známkou trvale pěkného počasí, bledý aneb zachmuřený měsíc ukazuje na počasí deštivé. Je-li měsíc červený, bývá větrno. Nejvíce pršívá dle starých pozorování mezi první čtvrtí a úplňkem, méně mezi čtvrtí poslední a novým měsícem.

Počne-li pršet hned zrána, nepotrvá déšť dlouho dle pořekadla: „Ranní déšť — babský pláč“. Rozhodnou je 9. hodina. Prší-li ještě v 9 hod., bude pršet již po celý den, vyjasní-li se do 9 hodin, následuje pěkná pohoda až do večera.

Je-li zrána mlhavo a mlha klesne k zemi, je den pěkný, stoupne-li mlha, prší.

Je-li vzduch k večeru čistý, průhledný a vzdálené kraje mají ostré obrysy, nastane brzy změna počasí. Rovněž třpytí-li se hvězdy (mihotají se) večer na obloze nápadně, je to známkou blízké nepohody.

Také střížihy (slabé zamlžení) zvěstuje lidu déšť.

Z nízkých mraků soudí se, že nastane změna počasí; vysoké mraky hlásají pohodu.

Kouř z komínů, který k zemi klesá (o zem sebou bije) ukazuje na brzký déšť.

Tvoří-li se při dešti na kalužích vzduchové bublinky, následuje delší deštivé počasí.

Veliké kapky (krápě) při počtnajícím dešti jsou známkou jen krátké pršky.

Páry z lesů vystupující (les se paří), jsou zvěstovatelem dlouhého deště.

Tvoří-li se na obloze při jasném počasí „beránci“, to je chumáčky jako vlna, třetího dne je déšť jistý.

Také po mrazu (na podzim) třetího dne určitě prší.

Potí-li se (vlhnou) kameny ve zdi, v dláždění, je to jistým znamením zhoršení počasí. Špatné počasí lze čekat, vlhnou-li kadečky (kádě na vodu). Vyšší vlhkost vzduchu a tím deštivé počasí zjišťuje lid dle síly zvuku pískaly vlakové lokomotivy. Slyší-li silné, jasné pískání, soudí na brzký déšť.

Neprší-li delší dobu, jsou prý deště zadrženy a začne-li pak po období sucha pršet, následuje dlouho deštivé počasí.

I zvířectvo je určitým často zvěstovatelem změn povětrnostních.

Létají-li vlaštovky při zemi, ohlašují blízký déšť, drží-li se více ve výši, bude počasí pěkné.

Špatné počasí nastane, když se houfují vrabci.

Když sýkora na jaře se výrazně ozývá, lze očekávat ještě mrazivé, zimní počasí.

Sedají-li slepice do výše na př. na ploty, stromy, je to znamením zhoršení počasí.

Když kohouti kokrhají, zvěstují změnu, a rovněž, když slepice nápadně se obírají.

Čukrující hrdličky hlásí nastávající déšť.

Také lze očekávat déšť, když husy na potoce nápadně se perou.

Znamením změny pěkného počasí jest skřehotání žab na rybníce.

Kouše-li pes trávu, čeká se déšť.

Potí-li se koně nápadně v práci, nastane počasí nepříznivé.

Když mušky v létě štípou, je to známkou blížícího se deště.

Hojně poletujících vláken „babího léta“ zv. u lidu „vlasy Panny Marie“, je znamením pěkného teplého podzimu.

Blízkou zimu lze očekávat, stěhují-li se divoké husy k jihu, neboť: „Divoké husy na odletu, konec babímu létu“.

Když sovy houkají, nastane zima (mrazy).

Včely, které brzy na podzim skuliny zatmelují, činí tak před brzkou a to tuhou zimou.

Slaví-li židé svátky a „pod zeleným“ sedí, bývá v tu dobu počasí chladné.

Neklamnou známkou změn počasí bývá i lidské tělo. Bolí-li nohy, ozývají-li se staré, zacelené rány, pálí-li kuří oka a j. — toť určité známky nastávajícího deštivého počasí.

Fouká-li „polák“ t. j. východní vítr, potrvá v létě suché počasí, v zimě na sucho mrzne. Ježkovský (západní vítr) a drnovský (jižní) vítr déšť přináší.

V létě po velikém dusnu následují bouře.

Vystupují-li na obloze větší mraky, čili jak lid říká „vyvalují se hrady“, je bouře v létě jistá.

Jaro právě nastává teprve po první jarní bouři, když země se otřásla.

Zahřímá-li z jara nad černými ještě lesy, je prý polovice trávy (píce) ztracena.

Blesky jsou dvojího druhu: studené a horké. Horký blesk zapálí stavení do něhož udeřil; studený nikoliv — je neškodný.

Blýská-li se v létě večer (bez bouře), říká se, že se blýská „na časy“.

Prší-li a zároveň slunce svítí, padá t. zv. ruda. Tu listí na stromech i na jiných rostlinách žloutne aneb tvoří se na listí rezavé skvrny.

ZVÍŘATA A ROSTLINY.

I. Zvířata.

Zvířata v domácnosti se u nás nechovají, až na nepatrné výjimky, pro zábavu, ale pro užitek a potřebu. Proto již majitelé zaujímají k nim příznivý poměr. Netýrají zvířat ani hladem ani biťím.

Kdo špatně se zvířetem zachází, je „sêrové“ (surový) člověk. „Kdo zvířat rád nemá, ten nemá rád ani lidi“, zní soud lidu, když vidí, že nemilosrdně a bez potřeby dobytek se týrá.

Ročník přirozeně rád se chlubí, když se mu nějaký kousek dobytka vydaří. I jakési zápolení vidět v tom směru, hlavně u koní, také u dobytka hovězího i vepřového. Dobytek špatně chovaný, vychrtlý je jen na smích.

Cizinec může ale snadno dobytče urknouti. Zvíře urknuté se nedaří. Proto při vstupu do chléva, nebo užijeme-li pěkné zvíře (zvláště mladé) v hospodářství, uvarujeme se urknutí jeho, když třikráte uplivneme a dodáme slovy „nehórokô“. Pak teprve beze škody můžeme svůj podiv vyjádřiti. Tedy řekneme: „Nehórokô, to je pěkný tele! a podobně.

Ze strachu před uřknutím neradi lidé cizince pouštějí do chléva.

Aby housata nikdo neuřkl „podivením“, nakuřují je. Kůzlatům proti ouřku červené stužky na krk se vážou.

Bůh chrání člověka všeho zlého i ztráty neb poškození dobytka, proto chlévy vykropují svěcenou vodou, zastrkují tam pruty jívové, o květné neděli svěcené, aby dobytek chráněn všech čar a kouzel, zkrátka, aby mu někdo neudělal (neučaroval).

Svěcenou solí posypává se vylíhlé dobytče matce k olízání.

Po otelení dává se krávě odvar různých zelin, svěcených v kostele na Boží Tělo nebo 15. srpna na svátek Nanebevzetí Panny Marie.

Vyjíždí-li rolník s koňmi neb kravami z domu, bičem na zemi před potahem křížek dělá, aby dobytek všeho neštěstí byl chráněn.

Onemocní-li zvíře v domácnosti, nyní zřídka je léčí sami, bývá volán ihned zvěrolékař. Jindy sami prostředky domácími zvířata léčili. V tom zvláště pastýř se vyznal.

Trpělo-li zvíře červy, zažehnával je. Vzal se květ bodláku (u lidu pcháč zvaný) a na něj položil se kámen. Pak bylo nutno 3 Otčenáše se pomodlití a třikrát následující zařikání opakovati:

Bodláčku, bodláčku,
nepustím ti hlavičky,
dokud nevypuďš
té krávě červičky.

Zatvrdlé vemeno mastili krávě sádlem, zbylým při smažení koblih na „Tučný čtvrtek“.

„Lůskovině“ u kráv léčili vytíráním tlamy kyselým zelím se solí.

Nemohla-li se kráva zčistiti, vařivali jí lněné semínko a slunéčko.

Prase, jež mělo horečku, obkládali do směsi hlíny s octem, kteroužto směsí i zatvrdlé vemeno natírali.

Nadmuté krávě dáváno do tlamy povříslu v kolomazi smočené.

Ve starých modlitebních knížkách na obalových deskách našel jsem jiný dobrý recept při nadmutí krávy:

Vezmi trochu žitné mouky, trochu tabáku, kousek cibule, žlutek z vejce, trochu soli a kousek cukru. To smíchej a nalej tím dobytče.

Kuřata, vylíhlá v pašijový týden, nikdy se nevydaří. — Husy, jež špatně sedí, působí hospodyně starostí. Aby vy-

trvale na vejcích seděly, dávají jim do hnízda kousek hrachoviny, již s medvěda v úterý ostatkové otrhaly.

Husy mají se nasazovat na vejce, když lidé z kostela jdou, aby se housátka také jedno za druhým rychle líhla.

Když husa neb slepice na vejcích sedí, nemá se v jich blízkosti pískati, protože by se housata neb kuřata zapískala a nevylíhla.

Kokrhá-li slepice, přihodí se v domácnosti neštěstí.

Vlaštovkám rád lid dopřává místa ku stavění hnízd pod střechou stavení neb ve chlévě. Vlaštovku zabít — toť hříchem. Radostně na jaře je vítají jako zvěstovatelky jara a smutně se s nimi na podzim loučí, když kolem svátku Narození Panny Marie (8. září) v houfech odlétají.

Žádné lásky nepožívá u lidu „brabec“ (vrabec), jenž mnoho škody na ovoci i zrní působí. Vrány donáší děti — nosí je pod křídlem. Malé děti sypávají jim mák na okno, by jim přinesly touženého bratříčka neb sestřičku. Uzří-li letící vránu, volají na ni: „Vráno k nám, k nám! Máme plinky i peřinky, k nám, k nám!“

Také čáp přináší děti v zobáku „z Hliníků“.

Křepelka vybízí hospodáře k započetí žně volajíc: „Dojďte žít!“ Volává též: „Pět peněz!“ Ptákem prorockým je kukačka (zezolka). Pozdě z jara vrací se v kraje naše, brzy na podzim nás opouští. Kukání jejímu naslouchají a je počítají svobodná děvčata, by věděla, brzy-li se vdají.

Starší lidé dle počtu jejího „kuku“ usuzují, jak dlouhým bude ještě jejich život.

Kdo na jaře slyší po prvé kukačku, rychle do kapsy sahá. Má-li peníze, dobře mu bude, neb po celý rok se ho držeti budou. Má-li kapsu prázdnou — chyba, neboť po celý rok bude jich mítí nedostatek.

Havrana, za pluhem krácejícího, rád rolník vidí, poněvadž škodlivé „pandraby“ (ponravy) sbírá.

Sovy již zevnějškem, hlasem i nočním životem lid straší.

Z ostatních ptáků všímá si lid skřivana v povětrí, lesních pěvců kosa i drozda, křičící sojky, žluvy, kroužícího ve vzduchu jestřába, v zahradě fojtíka, strnada, sýkory a pěnkavy.

Ze čtvernožců obává se lid vlasky (lasice), jež může člověka podfouknouti a tím nemoc způsobiti.

Nenáviděn je netopýr (letopět), který krev pije, proto kde jej mládež uvidí, hned jej zabíjí.

Hmyzu a života jeho lid málo si všímá. Zná jen vosáky, sršňáky (sršně), včely, dovíjaké mouchy, komáry, brablence, kurvice (lesní mravence), hovada (ovády), hadí hlavy (šídlo vodní) a málo více jiných. Motýly všechny „můrami“ přezval.

Mezi brouky, jež hromadně „škrobáky“ jmenuje, rozeznává chrousty (mlynáře), roháče, zlatá kůzlata (zlatohlávek), veřunky, hovnivály (chrobáky), slunka.

Pavouka lid se štítí.

Hady pokládá za jedovaté, domnívaje se, že mohou uštknouti rozeklaným svým jazykem. Hadí kůže i sádlo v lékařství lidověm hrá důležitou úlohu.

Strach nahání lidu mlok (ščór), rovněž prý jedovatý; koho „ščípně“, ten musí umřít.

Také žab, zvláště ropuch, lid se štítí.

Děšfovským „hlísty“ se říká.

Různou čeládku škodnou z říše hmyzu na př. drobné červíky, broučky, hlísty a pod. lid jedním slovem zve hromadně „žóžel“.

II. Rostliny.

Z říše rostlinné všímá si lid a zná hlavně ony rostliny, které na poli, louce, v zahradě neb v lese užitek přinášejí neb škodu působí.

V domácích zahradách vídáme: pivoňky, maří listí, boží dřevec, barvínek (brčál), pantoflíčky (oměj), srdéčka (srdcovka), macešky, fialky, slezové růže, slunečka, randličky, (orlíčky), krušpánek (zimostráz) a j.

Na poli kromě rostlin kulturních známy jsou různé plevele: charba (chrpa), koukol, kohoutek (vlčí mák), slzičky P. Marie (kartouzek), zvonky, polní randličky (orlíček), pěr (pýr), vopřádka (kokotice), svízel, peřinky (chrastavec), střaslena (přeslička), mlíč, pcháčí (bodlák), metlice, poscanice (ptačinec), vička, pampeliška, maří droužka (mateří douška), opuňka (popenec), žebříček, stříbrníček, suchá běta (pastuší tobolka), stoklas, slak (svlačec), ohnice a j.

Na louce rozeznávají se různé trávy (klasnaté a pšeničkovité): ocún, tefan (tofen), slunečka plná (úpolín), ščavík, krvavník (krvavec), jetelinky různé, čermák, kmín, stařeček (suchopýr), ostřice, šiřvoří (potměchut), láska (třezalka), černý kořen (kostivál), třaslavý Janíček (třeslice), slunečko (pryskyrník), slzičky (smolníčky) a j.

V lese zná lid z květín: podléšťku, kropáčky žluté (petrklíč), kropáčky fialové (plícník), stračenku (lecha jarní), konvalinku, kohoutí ocas (kokořík), psí pazourky (protěž imortelky), vraní oko, pomněnky, rulík, čertí křídlo (kapradí), osladič, kofátka (jíva), hadí mlíč (pryskyrník), břest (vřes), jelení skok (plavuň), zajičí zelí (šfavel), vlčí lýko (lýkovec), lesního krále (mařinka vonná) a j.

Na trávnících roste: sviní veška (kozí pysk), sladké listí, kotačky (lopuch), kamilky (heřmánek), hořké kvítky (rmen), kopřivy pálivé a hluché, kačení mydýlko (drchnička), truskavec (rdesno), lopóni (devětsil), sviní ucho a volské ucho (jitrocel větší) a j.

Z rostlin léčivých se sbírá: fefrmincová zelina (máta), královská zelina, nátechová zelina, zeměžluč (pelyněk), hořká

jetelinka, šalvěj, psí jazyček (jitrocel), divizna, bezvršková zelina (medovník) a j.

Známé jsou: hadí hrozinky (plody lýkovce), panáčkovy čepičky (plody brslenu), tvaružky (plody slezu).

Na dochových střeších sázivali jindy hromotřesk (netřesk), který měl chránit stavení před bleskem. Některé byliny (zeliny) sbírají se ve větším množství a bývají svěceny v kostele o Božím Těle a o svátku Nanebevzetí P. Marie (15. srpna), pak se v domácnosti usušené uschovávají a vaří onemocnělému dobytku nebo kravám při telení.

V příznivých letech (teplých a vlhkých) lid chudší výživu nachází ve sbírání hub, jichž v lesích mnoho roste.

Z hub jedlých znají a sbírají tyto druhy: hříby, modráky, kuřátka, kozáry, janky, kozí brady a j.

Z jedovatých hub je známa muchomůrka.

Ostatní houby neznámé nazývají prostě „žaběně“. „Je-li na Velký pátek zima, zmrzne semeno hub“, vykládá si lid. Podívá-li se kdo na houbu, tato více neroste.

Každá houba má blíže sebe druhou, tak zv. bratříčka. Vystupuje-li z lesů mnoho par, poroste mnoho hub.

CHLÉB.

Chléb (chlebiček) těšil se povždy u lidu veliké vážnosti a proto také „Božím darem“ se zove. S každým i sebemenším kouskem uctivě a šetrně se zachází.

Kdo chléb skrajuje, udělá nad ním nejprve nožem kříž a potom teprve skrojí.

Chléb se má klásti vždy horní kůrkou navrch, nikdy opačně.

Krájeti má každý chléb pravidelně, t. j. nejen krajíčky, ale i skyvy, neboť, kdo s chlebem se nesrovnává (nepravidelně jej krájí), nedovede se srovnati ani s lidmi (s Bohem).

Na stůl zakazují rodiče dětem léztí nebo sedatí, poněvadž na něm položen bývá chléb.

Spadne-li dítěti větší kousek chleba, nesmí po něm šlapati, musí jej zvednouti a políbiti. Také odrobinky se sbírají, zvířatům se dají aneb do ohně se hází, aby vždy na ohništi zůstal a nikdy na střechu nevystupoval.

Chutný a pěkně upečený chléb jest chloubou každé dobré hospodyně. Dívka, jež neumí chleba péci, nemá se ještě vdávat.

Přijde-li host (cizinec) do domu, podá mu hospodyně chléb se slovy: „Hòkrujte si našeho chlebička a hodně dokola! Host ukrojí si kousek, děkuje: „Požehně Pámbu, habě se vám hòrodilo.“

Chce-li matka dětem chléb zvláště vychváliti, říká, že je ze zlaté lopaty a s kohoutím mlékem.

Krájí-li si chléb svobodné děvče a ukrojí kousek s kůrkou vrchní, krájí si „na svobodného“, s dolní kůrkou, krájí si „na vdovce“.

Svobodní (hoši) rádi krájí jen krajíčky, aby se na ně děvčata smála.

Chlebem vyznává lid i celé živobytí. Proto řekne-li se o někom, má „těžký chléb“, značí to „těžké živobytí“. Kdo jí „cízí chléb“, je ve službě. Za „chlebem jíti“, znamená zaměstnání si hledati.

„Vlastní chléb“ jí člověk, který žije ze svého majetku nebo si sám vydělává.

Kdo „shozen s chleba“, ten přišel o službu neb úřad. Prodá-li někdo pole, říká se o něm: „Prodal chleba a nůž si nechal“. Na chleba zadělává se v díži (kvas). Mísí se kopystí. Váří se na pecny, jež na slaměnky se dávají. Peče se v chlebové peci.

Části pecnu: skrojek, horní a dolní kůrka, střída, nedokrojek. Sražená někdy část střídy při kůrce slove „zákalec“.

Ústům říká se lidově „chleběrna“.

NÁŘEČÍ.

Lid u nás mluví nářečím hanáckým (drahanským dialektem), ale nečítáme se ještě k Hanákům. Pravá požehnaná Haná teprve u Vyškova počíná. Obec je na rozhraní mezi Hanáky a Horáky.

Ve článku „Pověry“ většina vypravování je ukázkou našeho nářečí.

K výslovnosti slov v nářetí hanáckém poznamenávám: „O“ i „e“ jest dvojí: spisovné a hanácké. „O“ hanácké (ô), vysloví se jako krátký zvuk mezi „oa“, na př.: sôk — suk. rôka — ruka a p.

Hanácké „e (ê)“ vysloví se rovněž krátce zvukem mezi „ae“, na př. rêba — ryba, běl — byl a p.

Obě tyto hlásky vyslovují se, jak lid říká — plnó hōbó. V dialektu zastupuje „ô“ spisovné „u“: kōna — kuna, dōša — duše a p.

Dlouhé „ů“ se pouze zkracuje, na příklad: kuň, sul, vuz a podobně.

Rovněž spisovně „ou“ zastupováno je hláskou „ô“ jako: mōcha, lōža a p. aneb se pouze mění v „ó“ jako: mōka, lōka, jedó, vezó a p.

Spisovné „í — y“ zastupuje „e — ê“), na př.: mē, lēpa, žēd, mēslēvec a p.

Ve slovech s dlouhým „ý“ není již mnoho nádechu hanáckého, délka jej pohltí, na př.: rēl — rýč, vér — výr, přé — prý a p.

U sloves v 3. osobě množného čísla zastupuje „í“ samo-

hláska „ó (jó)“, na př.: volajó — volají, znajó — znají, mluvjó — mluví a p.

U některých slov mění se kmenové „e — ê“ v „i“ na př.: mlíko — mléko, piro — péro, dišč — děšť, smije se — směje se a p.

Také kmenové „a“ mění se někdy v „i“, na př.: přil — přál, smil — smál, třisl — třásl, hřil — hřál a p.

Samohláska „i“ se zpravidla na konci slov krátí, jako na př.: dnešni, polni, jarni atd. Kdo užívá „i“ říká se o něm, že je „horák“, nebo že to natahuje „po česku“. Rovněž „ej“ mění se v „é“, na př.: véce, dé, hrá a p.

Na konci podstatných jmen rodu ženského mění se koncové „e“ v „a“, na př.: ruža, dōša, kuža a p.

„Št“ mění se v „šč“ na př. dišč, plášč, ščesti a p.

Před všechna slova samohláskou počínající předsouvá se souhláska „v“ neb „h“, na př.: voko, hôcho, hôčitel, voboc (ovoce) a j.

Rozdíl mezi „e — ê“ pak mezi „o — ô“, cizinci obtížně znatelný, naši lidé velmi dobře vycítí. Hlázky ty dodávají slovům různého významu, na př.: 1. sen (od sníti) — sēn (syn). 2. kos (pták) — kōs (větší díl). 3. převedl (od převést) — přēvedl (od přivést). 4. bok (na těle) — bōk (strom) a p.

Rozdíl mezi „o — ô“ je zvláště důležitý v 5. pádě vlastních jmen podstatných, na př.: Františkō, je 5. pád v rodě mužském (Františku), Františko je 5. pád v rodě ženském. podobně Lojskō — o, Pepkō — o a p.

V Ruprechtově, kde rozdíl mezi „o — ô“ již není tak patrný, užívají v ženském rodě raději pádu prvního, volají: „Pepka, poď dom!“

LIDOVÁ PŘÍSLOVÍ A POŘEKADLA.

Přátelé budme, dluhy si plaťme!

Od koho posměška vychází, na toho za chvíli dochází.

Co na koho čeká, tomu se nevyhne.

Kdo v čem sedá, druhého tam hledá.

Člověče přičiň se, Pán Bůh ti požehná.

Kdo škaredě hledí, dobře myslí.

Kdo se ptá, nerad dá.

Blázen kdo dává, větší kdo nebere.

Co se vleče, neuteče.

Kdo chce kam, pomozme mu tam!

Laciny — dvakrát placeny.

Jak se má kdo k jídlu, tak se má k práci.

Hůl má dva konce.

Chodníčkem blíž, silnicí spíš.

Každá kráva potmě černá.

Pán Bůh pečé oplatky.

Po náhlých věcech nic není.
 Prázdný měch nestojí.
 Kdo děti špatně vychovává, bič na sebe plete.
 Jak si's děti choval, takové je máš.
 Kdo se bojí, moc vystojí.
 Kdo z rána vstává, tomu Pán Bůh požehnává.
 Kdo se cítí, ať se vtipí.
 Kdo vybírá, přebere.
 Něco za něco, nic za nic.
 Lepší něco než nic.
 Někdo má rád holuby, druhý je rád, když má do huby.
 Co se zdá, to je sen.
 Co tam, to tam; o tom hlavy nelam!
 Studené ruce, vřelé srdce.
 Kráva zajíce nedohoní.
 Kdo naříká (na nedostatek), tomu ubrat, kdo mlčí, tomu přidat.
 Co's rozrýpal, to dorýpej!
 Vlastní chvála — smrdí.
 Nekřič „hop“, až přeskočíš.
 Do jídla jak drak, do práce jak rak.
 Kdo mnoho mluví, lže nebo se chlubí.
 Z ručky do ručky.
 Slunečko za hory — dvěře na závory.
 Voda přísahala, že do kopce nepoteče.
 Smrt si najde vždy zábarku (záminku).
 Komu čest — tomu čest, pastýřovi trouba.
 Psovi, chlapovi a koňovi nevěř!
 Co je po slepici, která za den dvě vejce snese, ale obě vypije.

POZDRAVY.

Lid náš byl a dosud je zbožný. Zdrojem a původem všeho je mu Bůh, jenž jej celým životem provází, jemu žehná, jej těší, vše mu dává. To také v lidových pozdravech se odráží.

Na potkání se pozdravuje: „Pochválen buď Ježíš Kristus!“ „Až na věky“, zní odpověď.

Cokoli kdo jinému přeje, přeje mu od Boha: „Dej Pán Bůh dobrý den, poledne, večer, šťastnou dobrou noc!“ Odpoví se: „Pán Bůh dej!“

Při setkání se známým, který někam na cestu se ubírá, vyslovuje se přání: „Pán Bůh dej šťastnou cestu a šťastné navrácení!“

Bůh též odplácí každý dar i dobrý skutek a proto obdarovaný děkuje slovy: „Pán Bůh zaplať!“

Ku pozdravu připojuje se vždy zdvořilé „Vítám vás“(tě) a to dle toho odkud nebo kam se zdravený ubírá; tedy na př.: „Vítám vás, maměnko, ze slova božího.“ Vítají se při

příchodu z města, z pole, do pole, z pouťi atd. dle okolností. Na takové vítání bývá odpověď: „Dejž to Pámbu, vítám vás také!“

Při kýchnutí přeje se zdraví: „Pozdrav Pámbu!“ a děkuje se slovy: „Dež to Pámbu!“

„Rač Pámbu žehnat“, přejeme tomu, jenž právě snídá, obědvá neb večeří.

Na to zdravený děkuje pozváním: „Dejž to Pámbu, pojdte se mnou!“

Někdy na dřívější pozdrav odpovídají lidé žertovně: „Nedáme se odehnat!“

I při přípitku na Boha vzpomenuť: „Dé vám Pámbu zdraví!“

Zaměstnané osoby na poli neb jinde zdraví kolemjdoucí: „Pomáhej Pámbu!“ Ti v odpověď dávají: „Dež to Pámbu.“

Sklízí-li se úroda, vybírají se zemáky neb ovoce se sklízí, dodá pozdravující k dřívějšímu pozdravu slova: „a naspoří!“

Počíná-li někdo práci zvláště těžkou neb nebezpečnou, prosloví zbožně: „Tož dejme se do toho s Pánem Bohem!“

Rodiče s dítětem odcházejícím na delší dobu se loučí: „Jdi s Pánem Bohem, nezapomeň na Pána Boha a on tě neopustí!“

Podobně odchází-li někdo z cizího příbytku, loučí se: „Tož půjdu s Pánem Bohem.“ Mluví-li kdo o budoucí práci, dodává vždy: „Dá-li Pámbu se dočkat.“ Tedy na př.: „Dá-li Pámbu dočkat, budeme zítra set.“

Učiní-li se zmínka o osobě s neznámým pobytem, podotýká se: „Bůh ví, kde je!“

Rodiče vzpomínajíce svého vzdáleného syna povzdechnou: „Bůh ví, jak se mu ve světě daří. Kdyby Pán Bůh dal a již se nám vrátil; ale Bůh ví, kdy to bude.“

Při přísaze hájí se obviněný: „Jak je Bůh nade mnou, mluvím pravdu.“

S úctou mluví se i o dnu svátečním a nazývají jej: „Božím svátkem, Božím dnem, Boží nedělí.“

Mluví se o boží pohodě, božím požeňnání, božím dopuštění atd.

Má-li kdo neštěstí, ztrátu, těší jej známí: „Poruč to vše Pánu Bohu!“

Nemůže-li někdo žebrákovi udělití almužny, odkazuje jej slovy: „Naděl Pán Bůh!“

Ku svátku se přeje: „Šťěstí, zdraví, Boží požehnání a po smrti království nebeské!“ (po smrti šup do nebe).

Při umrtí neb při pohřbu vyslovuje se pozůstalým sousřast slovy: „Potěš vás Pán Bůh!“

Vzpomene-li se při řeči nebožtíka, přidává se zbožné přání, na př.: „Naši nebožka maměnka, dé jim Pámbu dobré večir (poledne) říkávali...“, nebo „Dej jim Pámbu slávu věčnou (nebe)!“

TITULY.

Každý ženatý muž tituluje se „stryčku“ (strěček), každá vdaná ženská je „tetička“ (tetka). Tak se říká na př.: „Stréc Jan Vévodůj a tetka Maryša Vévodova“ a podobně.

Swobodní volají se křesťními jmény: Josef Koncuj, Hanča Sochorova a podobně.

Dříve hojněji užíváno názvu „soused“ a to o všech usedlých. „Sósedí“ značil všechny usedlé.

Pantátou a panfmámou titulováni dříve jen vrchnostenští myslivci a jich manželky, což uchovalo se dodnes. „Pán jede“, značil „myslivec jede“.

Také se jindy říkalo „pan rector a paní rectorka“.

Farář (kněz) nazýván „panáčkem“ neb „velebným pánem“.

Panáčkovi, panu rectorovi, kmořům, rodičům a blízkým přibuzným líbány ruce (dávala se pac).

Rodičům i blízkým přibuzným „se onikalo“.

V řeči oslovují se známí (vrstevníci): milý brachu, synku, děvče!

Nejvíce jsou nyní rozšířena tato křesťní jména: Franta, Francka, Janek (Honza), Hantoš, Hanča, Karel, Josef, Maryša, Lojzek a j. Dříve rozšířena jména: Hignác, Tomáš, Petr, Pavel, Barbora, Jiřík, Jakub, Matys a j. V poslední době dávají se na křtu více jména staročeská: Jaromír, Vladimír, Vlasta, Oldřich, Libuše a podobně.

STARÉ, ŠKÁDLIVÉ ŘÍKÁNÍ (PÍSEŇ) O RYCH-
TÁŘOVSKÝCH DĚVČATECH.

V Řečtářově na příkopách,
je tam děvčat po třech kopách,
jedna drôhé povídajó,
čem se kéré hōmévajó.
Vévodova ranim mlikem,
Plhalova smetanikem,
Móralova smetanó,
že se za ňó potahnó.
Šafářova chēfla pôka,
strčēla ho do sopócha.
Bednářova povídala,
co's to sestro hōdělala?
Ā Mackova taškē peče,
žádná se ji nedopeče.
Piňósova vdolkē peče,
žádné se ji nehōpeče.
Lôkášova ščēškē vaři,
hani jedné nedovaři
a Hilkova maso pere,
kočka ji ho z hrnca bere.
Baďalova sádlo dala,
Pospišēlka namazala,
habē kára nevrzala.
Frantinova šatē pere,
Kadlikova věkrôcôje
a Tonkova bróskē nosi,
starém babám zôbē brósi.

STATISTIKA.

Pohyb obyvatelstva v desítiletí 1927—1936:

V r. 1927	narodilo se v obci	20	děť, zemřelo	8	osob.
V r. 1928	" "	14	" "	11	"
V r. 1929	" "	18	" "	10	"
V r. 1930	" "	18	" "	13	"
V r. 1931	" "	13	" "	11	"
V r. 1932	" "	17	" "	9	"
V r. 1933	" "	24	" "	7	"
V r. 1934	" "	20	" "	14	"
V r. 1935	" "	17	" "	9	"
V r. 1936	" "	17	" "	9	"

V desítiletí 1927—1936 narodilo se celkem 178 dětí a zemřela 101 osoba. Přibýlo tedy 77 lidí.

V desítiletí 1927—1936 bylo v obci 53 sňatků:

$$(3+5+6+3+7+8+5+3+5+8).$$

Počet obyvatelstva:

R. 1834	bylo v obci	492	obyv. (236 m. + 256 ž.).
R. 1855	" "	656	" 121 rodin
R. 1880	" "	717	" —
R. 1900	" "	723	" (339 m. + 384 ž.).
R. 1921	" "	691	" (311 m. + 380 ž.).
R. 1930	" "	757	" (351 m. + 406 ž.).

Obyvatelé dle národností a náboženství:

Při sčítání lidu r. 1900 napočteno v obci 721 Čechů a 2 Němci, všichni vyznání římsko-katolického.

V r. 1921 byli všichni obyvatelé národnosti české (691) a dle náboženství 2 pravoslavní, 2 bez vyznání a 687 římských katolíků.

Roku 1930 byli všichni obyvatelé národnosti české. Dle náboženství jsou 4 osoby bez vyznání, 4 příslušníci církve československé, 1 evangelík a 748 římských katolíků.

Počet žáků na zdejší škole v r. 1927—1936:

V r. 1927—1928	—	110 žáků.
V r. 1928—1929	—	111 "
V r. 1929—1930	—	120 "
V r. 1930—1931	—	132 "
V r. 1931—1932	—	141 "
V r. 1932—1933	—	149 "
V r. 1933—1934	—	159 "
V r. 1934—1935	—	156 "
V r. 1935—1936	—	141 "
V r. 1936—1937	—	156 "

Počet domů v obci v různých dobách:

V r. 1644	bylo v obci	47 domů.
V r. 1793	"	55 "
V r. 1821	"	65 "
V r. 1834	"	68 "
V r. 1850	"	68 "
V r. 1855	"	69 "
V r. 1890	"	98 "
V r. 1900	"	103 "
V r. 1918	"	114 "
V r. 1928	"	131 "
V r. 1936	"	152 "

Počet domácích zvířat:

	Koně.	Dobytěk hovězí.	Dobytěk vepřový.	Kozy.
R. 1932	46	244	278	180
R. 1933	44	240	242	182
R. 1934	41	238	272	215
R. 1935	41	243	229	195
R. 1936	41	251	291	215
R. 1937	41	281	323	210

Počet drůbeže:

V r. 1937 napočteno 1. července v obci:

Slepíc 1.257, kohoutů 48, kuřat 1.267, hus 38, housat 193, kachny 2, kachňat 111, krůt 7 a mladých krůt 20.

Počet včelstev v letech 1927—1936:

113 — 107 — 58 — 104 — 103 — 98 — 103 — 120 — 116 — 108. Nejvíce medu bylo roku 1935, kdy sklízeno 32 q. Průměrně dalo 1 včelstvo 30 kg medu. Cena klesla na 10 Kč za 1 kg.

Počet r. 1929 zimou zničených ovocných stromů.

Zimou r. 1929 zničeno bylo: Jabloní 384, hrušní 112, třešní 167, višní 2, švestek 1079, sliv 28, ořechů vlašských 20, rybízů 98.

Zničeno bylo 1.792 stromy.

Počet ovocných stromů:

Při sčítání ovocných stromů dne 1. května 1935 napočteno: Jabloní 3.254, hrušní 690, třešní 934, višní 52, švestek 2.678, sliv 317, meruněk 46, broskví 10, ořechů vl. 96.

Stromů je celkem 8.077.

Keřů rybízových napočteno 4 834 a keřů srstkových 440.

Ceny obilí v r. 1925—1934.

	Žito	Pšenice	Ječmen	Oves
R. 1925 —	150 Kč	230 Kč	150 Kč	145 Kč
R. 1926 —	220 "	240 "	220 "	160 "
R. 1927 —	210 "	220 "	165 "	150 "
R. 1928 —	200 "	210 "	190 "	185 "
R. 1929 —	120 "	150 "	135 "	110 "
R. 1930 —	100 "	140 "	120 "	95 "
R. 1931 —	120 "	140 "	135 "	110 "
R. 1932 —	90 "	150 "	70 "	70 "
R. 1933 —	80 "	140 "	80 "	70 "
R. 1934 —	90 "	130 "	70 "	60 "

Roku 1935 zaveden byl obilní monopol.

Osevní plochy v r. 1938:

V r. 1938 bylo oseto: Ozimou pšenicí 55 ha, žitem 78 ha, ječmenem 22·4 ha, ovsem 52·7 ha, brambory 48 ha, krmnou řepou 11·5 ha, cukrovou řepou 2·3 ha, jetelem červ. 36·2 ha, vojtěškou 7 ha, míšeninou 3·6 ha, mákem 90 a.

Volby do národního shromáždění v r. 1935.

Do sněmovny bylo 468 voličů (204 m. + 264 ž.).

Do senátu bylo 415 voličů (182 m. + 233 ž.).

Do sněmovny poslanecké volilo 447 osob (198 m. + 249 ž.).

Do senátu volilo 397 osob (178 m. + 219 ž.).

Do poslanecké sněmovny obdrželi hlasů (v závorce do senátu):

Str. republikánská 146 (131), str. sociálně demokratická 7 (6), str. národně socialistická 61 (53), str. komunistická 3 (3), str. lidová 120 (114), str. živnostenská 40 (36), str. národního sjednocení 63 (60), str. fašistů 4 (2).

Volby do okresního a zemského zastupitelstva v r. 1935.

Do okres. zastup. bylo 439 voličů (195 m. + 244 ž.),
 Do zem. zastup. bylo 443 voličů (196 m. + 247 ž.).
 Do okres. zastup. volilo 417 osob (190 m. + 227 ž.).
 Do zem. zastup. volilo 420 osob (192 m. + 228 ž.).

Do okresního zastupitelstva obdrželi hlasů (v závorce do zemského zastupitelstva.):

Str. republikánská 122 (131), str. sociálně demokratická 7 (7), str. národně socialistická 49 (46), str. komunistická 3 (3), str. lidová 122 (125), str. živnostenská 40 (40), str. národního sjednocení 66 (61), str. křesťanských socialistů 3 (0), str. fašistická 1 (1), str. sudetoněmecká 0 (2).

Volba do obce r. 1931.

Při volbách v r. 1931 bylo všech voličů 465 (200 m. + 265 ž.). Nevolilo 25 osob (9 m. + 16 ž.).

Domovina	obdržela	79 hlasů	a 3 mand.	dříve	3
Čs. nár. socialisté	"	43	" a 1	"	0
Str. republikánská	"	53	" a 2	"	4
Str. lidová	"	122	" a 4	"	4
Str. nár. demokraf.	"	141	" a 5	"	4

Osvětová činnost v obci v r. 1927—1936.

R. 1927	uspořádáno	5 divadel,	1 přednáška,	1 akademie
R. 1928	"	4	" 7	" 0
R. 1929	"	7	" 3	" 0
R. 1930	"	5	" 1	" 1
R. 1931	"	5	" 6	" 0
R. 1932	"	5	" 2	" 1
R. 1933	"	7	" 3	" 1
R. 1934	"	6	" 3	" 0
R. 1935	"	7	" 3	" 1
R. 1936	"	5	" 5	" 1

Obecní veřejná knihovna v r. 1927—1936.

	Počet svazků	Počet čtenářů	Počet půjček	Obec přispěla ročně
V r. 1927 —	500	78	1.347	800 Kč.
V r. 1928 —	568	98	1.328	800 Kč.
V r. 1929 —	606	95	1.439	1000 Kč.
V r. 1930 —	635	98	1.494	600 Kč.
V r. 1931 —	679	91	1.132	600 Kč.
V r. 1932 —	728	95	1.206	600 Kč.
V r. 1933 —	765	100	1.678	600 Kč.
V r. 1934 —	827	106	1.589	600 Kč.
V r. 1935 —	843	99	1.622	600 Kč.
V r. 1936 —	877	72	1.594	600 Kč.

Počet radiopřijímačů v obci :

V r. 1926 v měsíci dubnu objevil se v obci první radio-
přijímač. Do konce roku bylo jich v obci pět. V r. 1937
bylo v obci 34 radiopřijímačů.

V r. 1937 odebírány v obci tyto časopisy :

Selské hlasy (5), Moravské slovo (6), Vyškovský kraj (3),
Vyškovské noviny (3), Svoboda (23), Cep (12), Nový národ (5),
Den (5), Nový život (1), Našinec (4), Moravská orlice (8),
Národní listy (1), Národní sjednocení (1), Tagesbotte (1), Li-
dové noviny (2), A Zet (3), Náš týden (1), Květy mládí (1).
Naše omladina (1), Venkov (2), Zahrad. centrála (2), Zahrad.
bursa (2), Reznicko-uzenářské listy (2), Hostinské listy (2),
Dřevařské listy (3), Národ (1), Národní osvobození (1), So-
ciální snahy (1), Lidové listy (4), Domovina (1), Pražský
ill. zpravodaj (2), Hvězda (3), List paní a dívek (3), Venkovské
noviny (5), Týden rozhlasu (3), Radiojournal (2), Nový
lid (11).

DODATKY.

STARÉ PEČETĚ.

Ze sedmnáctého století zachovala se pečť (vlastně jen otisk v oplátku tlačený) obce Rychtářova. Nachází se na dvou listinách ze století 18.: na svatební smlouvě a na listině, jíž obec dává pozemek ku stavbě domku.

Pečeť má průměr 25 cm a zobrazen na ní kostelík s věží, vchodem, dvěma okny kostelními a dvěma věžními. Po stranách jsou 2 stromy.

Na okraji čte se nápis: DIEDINA RICHTARZOW 1659.

Stará pečť knížecího arcibiskupského lesního úřadu panství vyškovského.

OBEC PROPŮJČUJE MÍSTO KU STAVĚNÍ DOMKU.

Učinila se domluva s Jusifem Sokopem při celé obci a úplné hromadě v dědině Rychtářově stranivá jeho na obci naší poctivé / kdežto jemu dala obec světničku postavit na obecním místě, ale to místo jeho býti má na ten způsob, že dnes a neb zejtra kdyby se jemu nelíbilo tak sobě bude moci prodat zač bude moci, ale to místo předce obecní věčně zůstane / Jusif bude povinen do ubce každoročně na penězích, na hotových penězích 3 fl. složiti / a to jest tomu tak a ne jináč jak se stalo / my celá ubec toho všeho naší obecní pečeti stvrzujem, že jest tomu tak ane jináč / jak se stalo v roku 1762. — Při tom sobě vyžádal kósek zahrádky před okny.

Rychtář Tomáš Wejwoda.

Pudmistr Jakub Jankuj.

Celá ubec rychtářovská
roku 1762.

SVATEBNÍ SMLOUVA.

Staly se svadební smlouvy u přítomnosti dole podepsaných svědků totiž mezi dvouma sousedy Jusifem Lusků a Václavem Navrátilem / Jusif Luska zadává své dceři Anně chalupnický grunt (s) patřící roli s numerem 7 (nové 13) ležící s jedné strany Blažeje Lusků z druhé Jiřika Badala / Anna bude splácet Hapoleně 10 fl., Haniši 10 fl., Hantošovi 10 fl. při tom také chaloupku na dvoře dyby ji někeré potřeboval / Václav Navrátil zadává svému synovi Jusifovi protiv temu místu na 2 měřice roli jedna ležící vedle Āntoše Badala a z druhé strany vedle France Fijale a druhá vedle France Sochora z druhé strany Martina Brunclíka / jednu k užívání hned druhó až po smrti /

Jusif Luska nepustí nic až po smrti i svojí ženy.

ženich.

nevěsta.

Josef Wikidal,
svědek.

Jakub Křómal,
svědek.

Jiř. Sochor,
svědek.

Blažej Luska,
svědek.

ODSTUP GRUNTU.

Dnes dole psaného dne a roku stal se u přítomnosti dole podepsaných svědků dobrovolný odstupující gruntovní kontrakt mezi Barborou ovdovělou Vévodkou jakožto odstupující z jedné a mezi Josefem Bednářem z Rychtářova jakožto přijímajícím z druhé strany na následující způsob:

Předně odstupuje nadřečená Barbora Vévodka nyní jmenovanému Josefovi Bednářovi půldruhočtvrtnický grunt dle spisování pod numerem 26 (nyní 37) ležící se vším příslušenstvím a hospodářstvím totiž: 3 koňmi, 1 vozem, 1 pluhem a 2 brány, pak se všemi k tomu gruntu dle rectifikace patřícími poly, loukami a zahradami s tím právem a plnomocenstvím, že on syn Josef Bednář na tom půldruhočtvrtnickém gruntě podle vůle vladovati, takový komukoliv darovati neb odporoučeti plnomocný právo má. Však nic méně za druhé: Povinen bude přijímající Josef Bednář svou odstupující matku až do smrti při sobě stále živit a jí u sebe přebývání dávat a

za třetí: Bratrovi svymu Francovi z toho gruntu tenkrát, když jich potřebovat bude „deset renských“ v hotovosti splatit a jeho až do smrti při sobě trpět. Kdyby se ale spoluporovnávat nemohli, jemu světničku na přebývání vystavět

za třetí (?): Bratra svého Jana Vejvodu dvěma dítkám totiž Floriánovi a Juliáně každému po 5 rejských, spolu tedy 10 rejských do sirotčí kasy její budoucí sirotčí správě v hotovosti složit a

za čtvrté: Všechny jak královské, tak vrchnostenské i jiné obecní povinnosti řádně a beze všeho odporu jak jeho předkové vybývali — a poněvadž

za páté: Na tom půldruhočtvrtnickém gruntě žádný jiný popohledávat nemá a on nový hospodář všechny na tom gruntě se vynacházející dluhy k zaplacení na sebe přijímá, pročez také on na takovém plnomocný vlastník býti má.

Všechno věrně a beze vší lsti.

Pro čehož jistotu a důvěrnost se nejenom týkající osoby vlastní rukou podepsaly nýbrž také dole stojící svědkové k podpisu a vrchnostenské potvrzení dožádáno.

Jenž se stalo na zámku vyškovském 7. března 1793.

+++ Barbora Vévodka
odstupující.

+++ Jusif Bednář
přijímající.

+++ Tomáš Vejvoda
rychtář, dožádaný svědek.

Jakub Křómal,
pudmistr, dožádaný svědek.

ZÁPIS ZDĚDĚNÉHO POLE.

Dnes dole psaného dne a roku

zdělili Christian Šmudla, obyvatel rychtářovský s svou manželkou po nebožtíku Jakubu Jankuju dle na vyškovském hejtmanským kanceláři vynacházejícího kšaftu svobodnou kopaninu na $1\frac{4}{8}$ měrice v 3^{tím} ritě pod numerem topografickým 118 vedle France Fijaly a Tomáše Vévody ležící s tím právem a plnomocenstvím, že on i s jeho manželkou na té svobodné kopanině podle vůle vladovati, takovou komukoliv darovati neb odporoučeti plnomocné právo míti má.

A poněvadž na té kopanině žádný jiný popohledávat nemá a on Christian Šmudla všechny vrchnostensky a budoucně cisařsky povinnosti řádně vybývat se zavázal: Pročež taky on na takové plnomocný vlastník býti má.

Všechno věrně bez všeho nebezpečství.

Pro čehož jistotu a důvěrnost se nejenom týkající Christian Šmudla a jeho manželka vlastní rukou podepsali, nýbrž také dole stojící svědkové k podpisu a vrchnostensky potvrzení dožádali.

Jenž se stalo na zámku vyškovském dne 19^{ho} Juni 1789.

+ + + Christian Šmudla.

+ + + Josef Vikidal,
svědek, pulmistr z Richtářova.

+ + + Barbora Šmudlowa.

Jakub Kržomal,
k podpisu dožádaný svědek.

+ + + Tomáš Vejvoda,
rychtář a svědek.

DRŽITELÉ STATKU DĚDICKÉHO (RYCHTÁŘOVA) OD POČÁTKU XIV. STOLETÍ.

Milota z Dědic, z rodu pánů z Benešova († 1307).
Tobiáš (syn Milotův) kanovník pražský († 1345).
Albert ze Šternberka, biskup litomyšlský († 1380).
Petr ze Šternberka, synovec Albertův (1376—1397).
Petr I. z Kravař-Plumlova (1397—1411).
Jindřich a Beneš z Kravař-Plumlova (Beneš † 1417,
Jindřich † 1420).
Petr II. z Kravař-Strážnice (od r. 1420).
Václav II. z Kravař-Strážnice († 1438).
Jiří z Kravař-Strážnice († 1466). Poslední mužský potomek rodu pánů z Kravař.
Kunka z Kravař († 1510), manžel Václav z Boskovic († 1482).

Jaroslav z Boskovic († 1485).

Ladislav z Boskovic. Držel statek do roku 1510.

Dobeš Černohorský z Boskovic. Prodal statek r. 1535.

Jan z Pernštýna do roku 1538.

Biskupové olomoučtí držitelé Dědic (Rychtářova).

Stanislav Turzo (1538—1540).

Bernard Zoubek ze Zdětína (1540—1541).

Jan XIII. Doubrava (1541—1553).

Marek Khuen (1553—1565).

Vilém Prusinovský (1565—1572).

Jan XIV. Grodecký z Brodu (1572—1574).

Tomáš Albin z Helfenburgu (1574—1575).

Jan XV., řečený Mezon (1576—1578).

Stanislav II. Pavlovský (1579—1598).

František, kníže z Dietrichsteina (1599—1636).

Jan XVI. z Platenštejna (1636—1637).

Leopold Vilém, arcivévoda rakouský (1637—1662).

Karel I. arcivévoda rakouský (1663—1664).

Karel II. hrabě Lichtenstein-Kastelkorn (1664—1695).

Karel III. vévoda Lotrinský (1695—1710).

Volfgang Hanibal, hrabě Schratfenbach (1711—1738).

Jakob Arnošt z Lichtensteina (1738—1745).

Ferdinand Julius, hrabě Troyer (1746—1758).

Leopold II. hrabě Egkh (1758—1760).

Maxmilián, hrabě Hamilton (1761—1776).

Arcibiskupové.

Antonín Theodor, hrabě Colloredo (1777—1811).

Thadeus, hrabě Trautmannsdorf (1811—1819).

Rudolf Jan, arcikníže rakouský (1819—1831).

Ferdinand, hrabě Chotek (1831—1836).

Maxmilián, hrabě Sommerau (1836—1853).

Bedřich, landkrabí Fürstenberg (1853—1892).

Dr. Theodor Kohn (1892—1904).

Dr. František Bauer (1904—1915).

Lev Skrbenský, hrabě z Hřiště (1915—1920).

Dr. Cyril Stojan (1921—1923).

Dr. Leopold Prečan (1923).

Roku 1936 zabrán velkostatek státem (Čsl. republikou).

STARÉ MÍRY DÉLKOVÉ A PLOŠNÉ.

Míry délkové:

Od dob dávných měřily se délky: na prsty, dlaně, pěstě, lokty, provazce.

4 zrna ječmená, vedle sebe na délku položena, činila 1 prst, šíře 4 prstů zvaná dlaň, 10 prstů byla 1 pěst a 3 pěstě zvány 1 loket český (0·59 m).

42 loktů tvořilo 1 provazec a k tomu přidávány obyčejně 2 pěstí tak zv. „naděl Bůh“.

Délky měřeny též na sáhy:

1 sáh	=	1·89 m	=	6' (stop).
1 stopa	=	31·6 cm	=	12" (palců).
1 palec	=	2·54 cm.		

Starou mírou délkovou byl též *hon*, jenž měl délku 5 provazců. Kolečko plužné mívalo ve starých dobách obvod tak dlouhý, že se na honě 60krát otočilo.

60 honů tvoří 1 míli českou, to je délku, již silný muž za 2 hodiny ušel, to je 12.600 českých loktů (7·5 km).

Míry plošné:

Půda (dědiny orné) měřila se na záhony. Záhony mívaly střídavě 7 a 8 brázd.

Hon (plocha) měl délku 5 provazců a šířku 15 brázd, to je asi folik půdy, kolik člověk 1 spřežením volů za 1 den zoral, čili 3 měřice výsevu.

Slovo *hon* dosud v ústech lidu se uchovalo, říká se: „na předních, zadních, prostředních honech!“

Starou mírou plošnou bylo též *jitro*, jež původně výměrou se rovnalo honu.

5 jiter	byl	1 prut.
3 pruty	(15 jiter)	byla 1 čtvrt.
4 čtvrti	(60 jiter)	byl 1 lán.

Půda dělena za starodávna na lány, jež byly ale různé dle velikosti. Tak známy jsou lány selské, kněžské, panské a královské.

Lány selské byly nejmenší.

V čase roboty (století XVII. a XVIII.) čítány u nás lány po 96, 120 až 128 měrách.

Půllány měly: 48 měr — 60 měr — 64 měr.

Čtvrtlány měly: 24 měr — 30 měr — 32 měr.

Půlčtvrtlány měly: 12 měr — 15 měr — 16 měr.

Zahradníci měli: 6 měr — $7\frac{1}{2}$ měr — 8 měr.

Jiná plošná míra byl čtvereční sáh, který se rovnal 0·036 a.

Jedna míra = $533\frac{1}{3}$ = 0·19 ha = $\frac{1}{3}$ jitra.

POZNÁMKY.

- ¹ Pařezovice, kolonie obce Lhoty, vznikly v druhé polovici 18. stol. na místě vysekaného lesa. Odtud jejich jméno. V gruntovním rejstříku při kníž. olom. biskupském panství Vyškov je zaznamenáno r. 1766, že tyto nově vystavené, k dědině Lhotě patřící panské chaloupky v čas slavného panování knížete, biskupa Maxmiliana, hraběte Hamiltona z obzvláštního nejmilostivějšího povolení (a za vrchního úředníka vysoce urozeného a statečného rytíře pana Jana Adama Podztatzkého z Prusinovic) jeden každý obyvatel na své vlastní útraty jest způsobil a k obydlení ozdobil. Chaloupek bylo 27. Každý usedlý byl povinen 6 zl. platiti a konati 12 pěších robot (2 dny při lovení, při sena děláni a ve žně 6 dni a 4 při ovci stříži a houbách. Pařezovice jsou přiřazeny i přiškoleny do Rychtářova.
- ² Dědina, původní název značil dědičné polnosti. Ve středověku označován jménem dědina vůbec majetek nemovitý, t. j. osada i s poli.
- ³ Kamenolom „Hřebeč“, velkostatku náležející (parcelační č. 1171.), býval dříve pronajímán. Nyní se tam nepracuje.
- ⁴ V domku čís. 7. (st. 2.), zvaném „chaloupka židovská“ bydlel za starodávna panský myslivec (hajný). Chaloupka měla tehdy jedno okénko na straně k lesu „Kuchyňské“ a stála o samotě mezi nynějším čís. 10. a panskou sušárnou.
- ⁵ Domek č. 24. (st. 18.) zvaný „chaloupka trubačská“ neb „trubačka“, postaven prý byl za kardinála Troyera pro trubače (k honbám).
- ⁶ Starý obecní hostinec zv. „Nová“, stával u silnice. Vystavěn byl současně s obecní kovárnou v r. 1866 za peníze, jež získala obec: prodejem staré kovárny (č. 29.), pastoušky (č. 31.) a prodejem stavebních míst ku stavbě 5 domků (č. 77., 78., 79., 80. a 81.). Stavěno na obecním místě, kde do těch dob byl močál a trávníky.

- ⁷ V Ottově naučném slovníku (str. 429) se uvádí, že se říká „Rychtářov i Dechtářov.“ V Čechách je ves Rychtářov (něm. Richterhäuser) v hejtmanském Krumlovském. Rovněž je v Čechách 5 vsí „Dehtary“ zvaných. Vesnice ty vznikly usazením nevolníků, kteří jedním řemeslem se zabývali.
- ⁸ Dědice je nesporně obec prastará polohou, podobou i jménem. První zmínka o Dědicích se činí r. 1131.
- ⁹ O stáří Dědic svědčí i kaple „Strachotinka“ u osady Hamilton.
Dle pověsti putovali tudy kdysi oba svatí věrozvěstové moravští. Method unaven obtížnou cestou i parnem klesl zde ve mdlobách. V témž okamžiku vytryskl ze skály pramen, z něhož Cyril nabrav vody, bratra občerstvil. U kaple je dosud studánka s čistou, dobrou vodou, jíž lid i léčivou moc připisuje. V roce 1836, kdy cholera v našem kraji řádila, obyvatelé Hamilton, kteří vodu z pramene u kaple brali, zůstali nemoci uchráněni.
- ¹⁰ „Zboží“ značilo původně obilí a statek — dobytek. Později značí „zboží“ statek vůbec.
- ¹¹ Není naprosto pochyby, že Hrádek u Dědic zbudoval Milota z Dědic a na něm i sídlél. (Dr. Červinka v č. v. m. v Olomoci r. 1927.
- ¹² Nejvyšší zemský hejtman byl prvý zemský úředník, který býval obyčejně správcem země.
- ¹³ Komorník zemský byl úředník, pod nímž stály zemské desky, do nichž se zapisovaly statky panské se všemi právy i břemeny. Na Moravě byli dva nejvyšší komorníci zemští (v Brně a Olomouci) a dvojí zemské desky.
- ¹⁴ Stagnov neb Nový hrad je dle Volného „Hrádek“ u Rychtářova. Podobně soudí i Dr. Červinka v článku „Zapomenuté hrady moravské“. Též Brandl píše: Na blízkou Dědic stál ve 14. stol. hrad „Stajnov“ zvaný a druhý u Dědic. (Kniha pro kaž. Mor. str. 355).
Stajnov (Stangov) připomíná rytířskou rodinu Stangů, jež je původem z Němec. Její předkové přišli k nám v družině biskupa olomouckého Bruna (1245—1271). Měli v držení četné manské biskupské statky (od r. 1249). Stangové zakládali četné osady a hrady. (J. Pilnáček: Staromoravští rodové str. 209).

- ¹⁵ Starý hrad (Hrádek u Dědic) stával tam, kde Haná v rovinu přechází. Uzavíral žleb Velké Hané. Dnes z něho ničeho nezbyvá jen ta pověst, že tam stál. I zdivo z větší části rozebráno na stavbu domků hamiltonských, když osada r. 1765 byla založena. Hrad zbořen v první polovici XV. století za válek husitských.
- ¹⁶ Od té doby (r. 1397) dělily se Dědice na stranu „klášterskou“, později „žálkovskou“, když klášter prodal svou část Dědic rodu Žálkovskému ze Žálkovic a „biskupskou“ později „knížecí“ zvanou. Strana žálkovská měla v Dědicích 42 usedlých a hospodu, strana biskupská 63 usedlých a hospodu. Každá strana měla své úřady.
- ¹⁷ Odúmrť jest statek, jemuž majitel umřel, nezanechav potomků. Takové statky, zapsané v zemských deskách, připadly králi. Také vrchnosti osobovaly si právo odúmrtí. Později často za plat neb i z milosti odřikaly se toho práva a jako výsadu ji svým poddaným udělovaly. Dědice obdržely toto právo hned od Vojtěcha ze Šternberka r. 1372.
- ¹⁸ Račice — hrad. Na místě nynějšího zámku stával pevný hrad, který kdysi držel známý loupeživý rytíř Friduš z Linavy. Král Jan Lucemburský dobyl hradu tím, že dal zdi havíři podkopati. R. 1422 bránili hradu hrdinsky Husité proti biskupu Janovi, ale neubránili. R. 1468 marně obléhal Račice Matyáš. Baron Mundi, který r. 1839 statek koupil, vystavěl nynější zámek. Nyní náleží Račice Filipu Schöllerovi.
- ¹⁹ Oprávce klášterů jmenoval král. Úřad oprávce (ochránce) nesl majiteli pěkné zisky.
- ²⁰ Kancléř slul původně úředník vyhotovující veřejné písemnosti a opatrující státní pečef. Později vyvinul se z toho vysoký úřad dvorský a státní.
- ²¹ Nejvyšší sudí řídil jednání zemského soudu. Do roku 1493 jmenován pro cídu olomouckou i brněnskou zvláštní sudí. Potom byl jeden sudí, neb cídy byly sloučeny.
- ²² Jednota bratrská byla náboženská společnost, jejímž duševním původcem byl Petr Chelčický. Členové nepřijímaly úřadů, žili v ústraní zachovávající přísnost mravů. Později pilně vědami se zabývali. Školy jejich pokládány v dobách rozkvětu za nejlepší v Evropě. Sekta

Bratři lileckých neb habrovanských založena byla r. 1520 Janem Dubčanským z Habrovan. V některých podstatných článcích dělila se od Českých bratří. Stoupenců neměla mnoho a brzy zanikla.

- ²³ Paskov je městečko ve Slezsku.
- ²⁴ Lénem neb manským statkem zván statek, který vlastník propůjčuje druhé osobě s požitky pod závazkem věrnosti (Leník = vasal = man).
- ²⁵ Dobeš oddán byl učení Českých Bratří (A. V. Šembera str. 86).
- ²⁶ V 16. stol. bylo v Dědicích mnoho akatolíků (Brandl: Kn. p. k. Mor. str. 355).
- ²⁷ Většina kostelů v době předbělohorské v našich zemích patřila evangelíkům a Českým bratřím.
- ²⁸ Člověčenství slove ve staročeském právu tělesná poddanost sedláků, týkající se samé osoby. Slib člověčenství = slib věrnosti a poslušnosti. Ve smyslu širším je člověčenství poddanost vůbec.
- ²⁹ Na zemském soudě v Brně (na Špilberku) r. 1830, jemuž předsedal markrabě Jošt, bylo jednohlasně usneseno, že žádný pán nesmí přijmouti měšťana neb rolníka jiného pána, jenž by se neproukázal propuštěcím listem dosavadního pána. Takového, jenž by jinam v zemi odběhl, byl každý pán, k němuž utekl, povinen vrátiti.
- ³⁰ V roce 1756 platilo se 30 kr. za vrchnostenské povolení k ženitbě (taxa).
- ³¹ Kláda (trlice) byl mučící, středověký nástroj, který byl ve všech šatlavách. Byly to dva delší trámy, do nichž vydlabány byly polokruhové otvory tak, že tvořily díry, když klády k sobě přilehly. Do těchto děr zapínány nohy (někdy i ruce) odsouzeného. Mnohdy nohy v kládě schromly, omrzly a p. Osel dřevěný byl rovněž mučící nástroj, zhotovený z prken s ostrým hřbetem. Na osla usazování a uvazování mužští za třešť, a aby bolesti se zvětšily, přivázána odsouzenci na nohy těžká závaží.
- ³² Žoldnéři byli vojáci najímaní za plat (žold). Po válce bývali propouštěni. Potom stávali se postrachem krajů,

neboť nemajíce obživy a nechtíce pracovati, loupili a kradli, nač přišli.

- ³³ Dělením pozemků na stejné díly vznikly „padělky“.
- ³⁴ Poddaní byli povinni konati různé hlídky a hlásky u zámku vyškovského, mezi osadami (hláské stezky), zemské a j., jež byly nemalou obtíží. Vyprostili se z těchto hlídek placením zvláštní dávky (Gardenzins). Každý poddaný platil (r. 1775) ročně 4 kr. 2 den. dávky.
- ³⁵ Vrchnost vařila pivo, páčila kořalku, šenkovala, mlela obilí a j. Poddaní musili věci tyto (pivo, kořalku a p.) od vrchnosti kupovati, byly jim přímo vnucovány. Ceny určila vrchnost sama. Rychtářovští nuceni bráti pivo z panského pivovaru vyškovského, kořalku z palírny v Dědicích.
Bylo určeno, kolik má každý poddaný vypítí aneb odebratí. Později platilo se za to vrchnosti v penězích (Weinzins, Brantweinzins). Byly to tak zv. suché dávky: vinná a kořaleční.
- ³⁶ Ve starém právu slovanském považována usedlost rolnická za nedílný celek, za statek rodový, ježž zciziti vlastníkoví dovoleno nebylo. Panoval názor, že rolník nemá své usedlosti na prodej jako kupec zboží. Tento „zákon“ nedílnosti gruntů zachovává a udržel se u nás dosud. Nerad otec dělí grunt mezi syny, nerad od gruntu pole rozprodává. V posledních 60ti letech od 2 gruntů pole rozparcelována (rozprodána), od 4 gruntů odloučeny větší díly pozemků. Ostatních 23 gruntů uchováno v celistvosti.
- ³⁷ Počátek numer domovních stal se r. 1770 za panování Marie Terezie. V dubnu t. r. počala se numera na domy psáti. Číslovati se počalo u důležitějšího vchodu do vesnice. U nás „u Zámku“, který má čís. 1. Druhé číslovaní provedeno počátkem 19. století. V závorce uvedena jsou stará čísla domů.
- ³⁸ V Rouských nalezená šavle francouzská je uložena v muzeu „Mohyly míru“ u Praze. Podkovy tamtéž nalezené jsou ve sbírkách školních.
- ³⁹ V době výkupu roboty bylo na Moravě 4.091 vrchností a 333.200 poddaných. Vyvazovací renta činila 1,576.000 zl. a kapitál vyvazovací 31,530.000 zl.

- ⁴⁰ „Příhon“ nazývány pozemky panské „od Zámku“ až za „Pastvisko zadní“, po obou stranách okresní silnice, o něž později obec spor s vrchností vedla.
- ⁴¹ Právo na dřevo šachetní ponecháno (vlastně regulováno) podsedníkům čis. 13., 35., 51. a 54., poněvadž majitelé těchto podsedků měly jen skrovný majetek pozemkový a většinou prací nádenickou se živili. Vykoupeno ale právo na dřevo u podsedků čis. 42., 50. a 53., poněvadž tito žili ze svých podsedků a jen částečně byli odkázáni na práci nádenickou. Panství tehdy poukazovalo na to, že v dědině je 34 domkařů, kteří žádného dřeva nedostávají, jen nepatrné pozemky mají (méně než podsedníci) *a přece mohou existovati.*
- ⁴² Zámek vyškovský připomíná se r. 1034 jako majetek biskupů olomouckých. V letech 1664–1698 za biskupa Karla z Lichtensteinů byl zámek i zahrada znovu zřízeny a velkým nákladem upraveny. Biskupové olomoučtí rádi tam sídlili, obzvláště hrabě Ferdinand Julius Troyer. Koncem XVIII. stol. opuštěn zámek od biskupů olomouckých a v r. 1774 proměněn ve vojenskou nemocnici. Zámek i zahrada pustly. V r. 1928 koupen zámek zemským výborem moravským. Budova zachována bude v nynější podobě.
- ⁴³ Ferdinandsko (Ferdinandsruhe), zámeček — postaven ve slohu barokním v druhé polovici 18. stol. hrabětem Ferdinandem Juliem Troyerem uprostřed panských lesů. Budova zvenčí nyní opravena, uvnitř zpustošena. Katastrálně náleží do Podivic.
- ⁴⁴ Juliusburg byl lovecký zámeček (útulek) dřevěný, na kamenné podezdívce v lesích revíru nyní odrůvkého mezi Rychtářovem a Ferdinandskem; poblíže byla velická obora. Hlučno a veselo bývalo za biskupa Troyera jak na Juliusburgu, tak na Ferdinandsku i na rychtářovském Troyersteině, když vzácní hosté sjížděli se k honům v rozsáhlých lesích. Dnes jen nepatrné zbytky zdíva označují místo, kde Juliusburg kdysi stával.
- ⁴⁵ V r. 1677 vystavěn ve Vyškově biskupský pivovar za biskupa Karla z Lichtensteina. Před tím vařilo se pivo ve vyškovském zámku.
- ⁴⁶ Na Hrádku nalezena hlava sochy z pískovce vytesaná.

- ^{47a} R. 1914 účtováno 55 kr. celkem a tehdejšími poplatníky byli majitelé pozemků platem povinných: Jan Vévoda č. 23. z Rychtářova 12 kr., František Luska č. 42. z Rychtářova 12 kr., Navrátil Jan č. 72. z Rychtářova 12 kr., Sedláčková Františka č. 76., z Rychtářova 6 kr., Luska František č. 52. z Rychtářova 3 kr. a Formánek Jan z Pařezovic platí 10 kr. Od r. 1914 poplatky vybírány nebyly.
- ^{47b} Tehdejší duchovní správce vypočetl, že Rychtářov má 616 duší, Pařezovice 188, spolu 804 lidí a že průměrně ročně 25 lidí ve farnosti umře.
- ⁴⁸ Stavíteli Borůvkovi z Vyškova zadány jen práce řemeslnické. Materiál, dovoz a nádeníky daly obce. Pařezovicím vypočteno, kolik mají dodati kamení, vápna, písku. Dodali to a koštovalo prý je kamení 27 zl. 12 kr., vápno 28 zl. 12 kr. a písek 21 zl.
- ⁴⁹ Školy na panství vyšovském v r. 1797 se uvádí: ve Švábenicích, Topolanech, Pustiměři, Dražovicích, Dědicích, Želči, Studnicích, Křižanovicích, Rychtářově. (Kn. arcib. arch. G V. 80/2).
- ⁵⁰ Dokud byla škola jednotřídní, dostával učitel 6 sáhů dříví na otápění učírny, co zbylo, tím topil sobě (do r. 1877). Pak bylo pro první třídu 6 metrů a pro druhou určeno 15 metrů.
- ⁵¹ Kašparovský rybník byl mezi Nosálovicemi a Drnovicemi.
- ⁵² Za vlády Josefa II. zakázáno bylo stavěti „pazderny“ v dědinách (pro nebezpečí požárů) a proto postavena „pazderna“ (č. 67.) o samotě za dědinou. Domky okolní stavěny teprve později.
- ⁵³ „Farōla“ byla široká vařecha s krátkým držadlem. Jí se vyplácelo o ostatcích.
- ⁵⁴ „Klebety“ jsou řetízky ze slámy. Neporušená stébla slámy se rozstřihají na stejné kousky a navlékají se na nit. Vedle slámky navlékají se střídavě barevné papírky neb hadříčky různých tvarů.

⁵⁵ Za času roboty bývala u našeho sedláka veliká bída o chléb. Náhradu za žitnou mouku poskytovala často i zrna trávy zvané „stoklasa“. (*Bromeus secolinus*). Má v latě mnohokvěté klásky, roste na polích v obilí spolu s podobnou známou plevelí metlicí (chundelka).

O požívání stoklasy svědčí pořekadla:

Metlice — nenazobe se ani slepice, stoklasa nají se jí i chasa.

Ze stoklase uživš hus i prase, z metlice ani slepice.

PRAMENY.

1. Páni z Boskovic. — A. V. Šembera.
2. Kronyka česko-moravská. — A. Hlavinka.
3. O starožitném rodě Benešoviců (díl I. a II.) od Dr. Fr. Dvorského.
4. Die Markgrafschaft Mähren (II. B.) von G. Wolný.
5. Dějiny národa českého (6 sv.) Fr. Palacký.
6. Kniha pro každého Moravana. — B. Dudík.
7. Vlastivědná příručka okresu vyškovského.
8. Vyškovský zámek. Prof. Vojtěch Procházka.
9. Historické rozhledy (roč. I. i II.).
10. Matice moravská.
11. Arcibiskupský archiv v Kroměříži, Olomouci, Vyškově.
12. Vlastivěda moravská.
13. Farní kronika v Dědicích a Rychtářově.
14. Časopis „Náš Domov“ (roč. 29. a 31.). Red. J. Vévoda.
15. Zeměpisný nástin hejtmanství Vyškovského. — K. Filipovský.
16. Staromoravští rodové. — Pilnáček Josef.
17. Dějiny Račic. — Mádr.
18. Z dějin našeho selského lidu. — Karel Křivý.

O B S A H

ÚVOD

5

Zeměpisná část.

1. Poloha obce. Okolí.	7
2. Z prehistorie kraje.	8
3. Geologické poměry.	10
4. Katastr obce.	10
5. Vodstvo.	12
6. Pozemky.	
I. Lesy.	13
II. Louky.	14
III. Pole.	14
IV. Zahrady.	15
7. Chov dobytka. — Zvířectvo vůbec.	16
8. Podnebí.	17
9. I. Domy.	17
II. Úsedlíci.	18
III. Grunty nynější.	20
10. I. Přezdívky.	21
II. Rody.	22
11. Obyvatelstvo.	
I. Počet obyvatelstva.	24
II. Zaměstnání obyvatelstva	24
III. Výměny.	25
IV. Výživa obyvatelstva.	26
V. Kroj obyvatelstva.	26
VI. Nářečí obyvatelstva.	27
VII. Strava obyvatelstva.	27
12. Majetek obce a závazky.	
I. Majetek.	27
II. Závazky obce.	29
13. Správa obce.	29
14. Četnická stanice.	30
15. Pošta.	30
16. Telefon.	30
17. Lesní úřad.	30
18. Spolky.	31
19. Veřejná obecní knihovna.	31
20. Zdravotní stav.	32
21. Povaha lidu.	32

Dějiny.

Jméno a původ obce.	34
Od r. 1252—1538.	36
Od r. 1538—1572.	44
Od r. 1572—1628.	46
Poddanství a roboty.	51
Od r. 1628—1654.	54
Od r. 1654—1740.	57
Od r. 1740—1780.	
I. Doba Marie Terezie.	61
II. Zákup gruntů.	63
III. Změny robot.	66
IV. Roboty.	66
V. Poznámky k pravdivému udání z r. 1775.	75
VI. Výhody k pravdivému udání z r. 1775.	75
VII. Konsignace dávek dědic- kému faráři i vyškovské- mu kaplanu.	76
Doba 1780—1810.	
I. Panování císaře Josefa II.	76
II. Aboliční soustava.	77
III. Války Napoleonské.	79
Doba obrozenecká.	80
Spory s vrchností o pastvu, trávu, dříví, stelivo, o různé dávky.	
I. Spory o pastvu.	81
II. Spory o dřevo a trávu.	83
III. Spory o různé dávky.	84
IV. Spory s mlynáři o vodu.	84
Zrušení a výkup robot.	85
Šachty.	87
Sýpky.	90
První kontribučenská spoži- telna ve Vyškově.	91
Připsání luk ke gruntům.	
I. Louky v Hanč.	92
II. Louky lesní.	93
Rok 1866.	94

Válka světová (1914—1918).	94
Po válce světové.	
I. Den 28. října 1918.	99
II. Pomník padlých.	101
III. Kolkování peněz.	101
IV. Zaplacení obec. dluhu	102
V. Obecní volby.	102
Reforma pozemková a bytová v obci.	
I. Reforma pozemková.	102
II. Reforma bytová.	105
Elektrisace obce.	106
Koupaliště.	106
Přehrada.	107
Vyvlastnění luk.	108
Troyerstein.	109
Hrádek.	111
Kuchlov.	115
Valy.	115
Dějiny kostela.	
1. Kostel.	117
2. Zřízení samostatné fary.	120
3. Majetek kostelní.	121
4. Dávky farářům.	123
5. Fara. — Faráři.	124
6. Hřbitovy.	126
7. Kříže.	127
8. Boží muka.	128
9. Obrázky.	128
Dějiny školy.	129
Požáry.	134
Cholera.	136
Přírodní pohromy.	
I. Zima r. 1929.	137
II. Větrná smršť.	138
III. Povodeň.	138
IV. Jinovatka r. 1933.	138
Rodáci.	141

Domy v obci.	154
---------------------	-----

Život v obci.

Život v obci před 100 lety.	184
Zvyky a obyčeje (celoroční).	197
Křtiny — svatba — pohřeb.	
I. Křtiny.	212
II. Svatba.	212
III. Pohřeb.	218
Život dětí.	219
Hry mládeže.	228
Pověry.	228
Lidové léčení.	234
Pranostiky o počasí.	239
Zvířata a rostliny.	
I. Zvířata.	241
II. Rostliny.	244
Chléb.	245
Nářečí.	246
Lidová přísloví a pořekadla.	247
Pozdravy.	248
Tituly.	250
Staré, škádlivé říkání (píseň)	
o rychtářovských děvčatech.	251
Statistika.	252

Dodatky.

Pečetě.	257
Obec propůjčuje místo	
k stavbě domků.	258
Svatební smlouva.	259
Odstup gruntu.	260
Zápis zděděného pole.	261
Držitelé statku dědického.	262
Staré míry délkové a plošné.	264
Poznámky.	266
Prameny.	275

FRANTIŠEK SOCHOR

PAMĚTI OBCE RYCHTÁŘOVA

Vydáno nákladem autorovým

v září 1938

v počtu 600 výtisků.

Vytiskla

knihtiskárna F. Obziny

ve Vyškově

v zemi Moravskoslezské.
